ڪڀئي ڀڳيون سين ڪيون

ڪلام

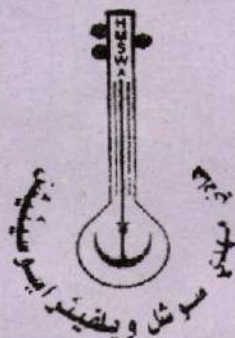
فقير سرڪار مهدي مولا

ﷺ شارح ﷺ

مخدوم فقير سيد سمر علي سائين جهانيه

مرتب

فقير همراز علي (منگتو)

بسم الله الرحمن الرحيم

رفتم بسَیرِ دریا ، دیدمُ عَجبُ تماشہ

دریا دَرونِي کِشتيء، کِشتيء درونِي درياهہ

"I went out for a sea side trip and saw a wonderful sight, the boat within the sea, & the sea within the boat"

Here the un limited existence is compared to a sea, & the limited existence to a boat, it is refference to the divine (Dhat) and perfect man (Insan eKamel) .When the "Salik" Changes his existence into oblivion, then all his actions, movements etc becomes God's. " nahnuaqra b min hablil warid" "we are nearer to him than his jugular vein "A man of mind (SahibiBasirat) considers all things as mirror, In which the light of God is reflected. The world is manifestation of the attributes of God.

(Faqeer Sarkar Samar Ali Saeen)

سيئي حق ۽ واسطہ محفوظ

ڪتاب جو نالو .... سيئي پڳيون سين حدون

ڪلام .... مخدوم فقير مهدي سائين جهانيہ

شارح .... مخدوم فقير سمر علي سائين جهانيہ

مرتب .... فقير همراز علي (منگتو) صوپوديرو

اهتمام.................... فقير صنعت علي سهتہ (انب شريف)

ڇپائيندڙ .... هادي مهدي سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن

ڇاپو.. پهريون

تعداد .... 1000(هڪ هزار)

سال 2010ع

ڪمپوزنگ ...... مريد علي ملاح، علي گل چنہ (النور ڪمپيوٽر شاپ صوپوديرو)

ٽائيٽل .... مريد علي ملاح صوپوديرو

قيمت ....150.. روپيہ

پريس ....

ملڻ جو هنڌ

درگاه فقير سيد سرڪار معراج علي رضا سائين جهانيہ (مانڌر)

پوسٽ و تعلقہ صوپوديرو

(خيرپور ميرس سنڌ)

♥ فهرست ♥

⁂ انتساب ⁂

آءٌ هي ڪتاب

(سيئي يڳيون سين حدون)

پنهنجي مرشد پاڪ مخدوم فقير

سرڪار سيد سمر علي

سائين جهانيه

جن جي نذر ڪريان ٿو.

(وسجود)

فقير صنعت علي سهتو
ساڪن (انب شريف)

تعارف

(سيئي پڳيون سين حدون)

دراصل هي ڪتاب تصوف جي دنيا ۾ هڪ الڳ سڃاڻپ رکي ٿو.ساري ڪائنات ۾ جيڪي بہ فقير يا درويش ٿي گذريا آهن انهن جو ڪلام رسالي جي روپ ۾ تہ ضرور منظر عام تي آيو آهي، پر تشريح و تفسير جهڙي سينگار سان سينگاريل تمام گهٽ رسالا ملن ٿا. سيني فقيرن زمين و آسمان تہ ڇا پر پنهنجي ڪلام، ۾ چوڏهن طبق ۽ حد لاحد جو سير سمائي ڇڏيو آهي، پر ان ڪلام کي سمجهڻ سڀ ڪنهن جو ڪم نہ آهي.

ڪلام جي ڏن، موسيقي ۽ راڳ کي ٻڌي تہ لکين ماڻهون جهومن ٿا پر ان جي باطن جي اسرار کي سمجهي جهومڻ ڪنهن ڪنهن جو ڪم آهي ان لاءِ تہ سرڪار سمرعلي سائين جن مهدي مولا جي ڪلام جي تشريح ڪري اسان جهڙن ابوجهن لاءِ هڪ رستو جوڙي ڇڏيو آهي، تہ جيئن هر عام و خاص ان رستي سان هلي منزل مقصود تي پهچي سگهي. "**سيئي پڳيون سين حدون**" ۾ سرڪار سمر سائين جن تصوف جا اهي اهم نقط وضاحت سان بيان ڪيا آهن، جن جي پروڙ تمام گهٽ فقراءِ کي آهي. فقيري صرف گيڙو پائڻ، راڳ روپ ڳائڻ يا ڪنا ڪولابا پائڻ سان نہ آهي. اهي تہ صرف فقيري حال ڏاڳا آهن، انهن سان گڏوگڏ دل جو فقيري ڏانهن مائل هجڻ ضروري آهي. نہ تہ رڳو اهي حال ڏاڳا پائڻ منافقي آهي. ان جو مطلب تہ اهو ٿيو تہ اندر هڪڙي ٻاهر ٻي يا وري " **ظاهر مومن باطن ڪافر**" اهڙي تير ڪان بچڻ لاءِ "**سيئي پڳيون سين حدون**" جو مطالعو ڪرڻ فقير جي هر طالب لاءِ ضروري بڻجي ٿو.

" اها موج مدامي، ماڻين تون
وري طرف نہ ٿئي، ڪنهن تاڻين تون
انهي مام مهديءَ، واري هج محڪم" مهدی مولا

(وسجود) فقير همراز علي
(منگنو) صوبيدار

◆ شارح ◆

"**سيئي پڳيون سين حدون**" جا شارح فقير سرڪار سيد سمر علي سائين جهانيہ جن آهن جن 12/1988/ 24ع ۾ شريعت ۾ غلام رسول شاهاڻي بلوچ صاحب طريقت ۾ فقير خريد علي شاهاڻي، جن جي اسرار تي مهدي مولا جي ڪلام جي تشريح ڪي مڪمل ڪيو.

سرڪار سمر علي سائين جن ڪتاب "**مهدي ٿيو مهدار**" جا مرتب پڻ آهن، جنهن جي هينئر تازوئي ڇپائي منظر عام تي آندي وئي آهي. سرڪار سمرعلي سائين جن هادي مهدي اڪيڊمي؛ جو بنياد رکي جهانيہ خاندان کي هڪ نئو رخ ڏئي ڇڏيو آهي. هادي مهدي اڪيڊمي؛ هينئر صرف بہ ڪتاب منظر عام تي آندا آهن. پر آهستہ آهستہ هن اڪيڊمي مان ڪافي سارا ڪتاب، رسالا ۽ ڪوڙ سارو لکل مواد جيڪو هينئر تائين اظهار نہ ٿي سگهيو آهي، اهو ضرور هن اڪيڊمي مان پڌرو ڪيو ويندو. هادي مهدي اڪيڊمي نہ صرف ڪتابي دنيا تي ڪم ڪري رهي آهي، پر ٻيا بہ ڪوڙ سارا نيڪ ڪم ڪرڻ هن اڪيڊمي؛ جي منشور جو حصو آهن. سرڪار جن محسوس ڪيو تہ اڪيڊمي ۾ محدوديت اچي وڃي ٿي جڏهن تہ اسان کي عوام الناس جي ڀلائي لاءِ ڪوڙ سارا ڪم ڪرڻا آهن ان لاءِ اڪيڊمي کي سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن ۾ تبديل ڪجي، ۽ هاڻي اڪيڊمي، هادي مهدي سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن جي نالي سان سڏجي ٿي. سرڪار سمر علي سائين جن ڪل علم آهن، سندن ڪان ڪوبہ علم لکل نہ آهي. سنڌي، سرائڪي، اردو، انگريزي، فارسي، هندي ٻولي ۽ علم لدني جي مهارت سان گڏوگڏ سُرَ ۽ سنگيت جا ماهر پڻ آهن. سرڪار جن جي ظاهر ۾ تمام گهڻي شاعري ڪونہ آهي، پر ڪجهہ شعر ضرور آهن. جيڪي "**سيئي پڳيون سين حدون**" ۾ شامل ڪجن ٿا، جن منجهان معلوم ٿيندو تہ سرڪار جن شاعري جي وزن بحر کان بہ ڪافي واقف آهن.

هٽ هٽيڪا پير پڪڙيل، جڪڙيل آهي جيءُ
يري پيالو پيءُ ، تہ گوندر لهن غم جا

هٽ هٽيڪا پير پڪڙيل، جڪڙيل آهي جند
ڪونهي واندو ڪند، وچ اڏيءِ ڪات جي

ڪٿ ڪلالن سين ، پنهنجو ڪپيل ڪنڌ
ڪاڏي ڪرين پنڌ ، وينديءَ ويل وصال جي

ڪڏهن موج مستيءَ جي، ڪڏهن هستيءَ منجهه حرام
ڪڏهن دنيا دام ، ڪڏهن راحت روح جي

ڇڏيم ڇيڪ ڇوڙي ، پنهنجو ٻوٽ ٻيهر
نفس جو نوالو ٿيو ، پوريون ۽ گيهر

چاڪ چڪيا وجن، چڪيس ڪين چاڪن
پل پل پور پون ، چاڪن جي چڪڻ جا

چاڪ چڪي ويا، چاڪن ڪين چڪياس
مُئا ۽ جياس ، پسڻ ڪاڻ پرينءَ جي

چاڪ چڪي ٿيا چور، چور وڃي ٿيا چاڪ
اندر ٿيو اوطاق ، هر دم حوالي هوت جي

سين ميم آ ساڳيو، ري جو رڳو آ راڳو
علي اصل ڪان آڳو ، اوڙڪ فقير جو

(سرڪار فقير سمر علي سائين)

ياران

(هادي مهدي سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن)

اشاعتي حقيقت

"سيئي پڳيون سين حدون" جو ڦوٽو اسٽيٽ قلمي نسخو شريعت ۾ گداحسين سهتو طريقت ۾ صنعت علي فقير اسان وٽ کڻي آيو، ۽ اچي چيائين ته هي مهدي سرڪار جي ڪلام جي تشريح تمام سهڻي ٿيل آهي. پر خبر نٿي پئجي سگهي ته هي تشريح ڪنهن ڪئي آهي. تنهن ٽائيم فقير صنعت علي اڃان سرڪار سمر علي سائين جن جو ظاهر ۾ طالب نه ٿيو هو، پر پوءِ به محبت سرڪارجن سان بي انتها رکندو هو. هينئر ته فقير پنهنجي مرشد جو سچو پچو عاشق آهي. مطلب ته پوءِ اهو ڦوٽو اسٽيٽ رجسٽر اسان پڙهڻ شروع ڪري ڏنوسين پڙهڻ سان اسان فقير مهدي مولا جن جي ڪلام جي ٿيل تشريح مان تمام گهڻا متاثر ٿياسين. اسان گداحسين (فقير صنعت علي) کان معلوم ڪيوسين ته هي انمول تحفو اوهان کي ڪٿان هٿ آيو آهي. گداحسين جوابن فرمايو ته اسان کي هي نسخو مهراڻ انجنيئرنگ يونيورسٽي ۾ غلام رسول شاهاڻي (بلوچ صاحب) جي ڏوهٽي ڪاشف علي شاهاڻي وٽان مليو آهي. پوءِ آءُ ڪتاب جا اکر ڏسي ڪجهه اندازو لڳائي ويس ته هي ڪرم سرڪار سمر علي سائين جن جو ٿيل آهي، ڇو جو سرڪار جن جي ڪجهه هٿ اکري مون وٽ موجود هئي ۽ رجسٽر جي آخر ۾ لکندڙ جي جاءِ تي س، ع لکيل هو جنهن مان اسان جو شڪ پڪ ۾ بدلجي ويو، پر پوءِ پڪ مٿان پڪ ڪرڻ لاءِ گداحسين (صنعت علي فقير) ۽ آءُ سرڪار جن وٽ ان ڦوٽو اسٽيٽ رجسٽر سوڌا وڃي پهتاسين. ڪجهه دير کان پوءِ مون سرڪار جن کي عرض ڪيو ته مولا هي هڪ رجسٽر اسان کي هٿ آيو آهي، جنهن تي مهدي مولا جي ڪلام جي مڪمل تشريح ٿيل آهي اها خبر نٿي پئجي سگهي ته هي تشريح ڪنهن ڪئي آهي. سرڪار جن ان رجسٽر تي سراسري نظر وجهي فرمايو ته هي اوهان کي ڪٿان مليو آهي. مون عرض ڪيو ته سرڪار هي گداحسين (صنعت علي فقير) کي مهراڻ انجنيئرنگ يونيورسٽي ۾ غلام رسول شاهاڻي (بلوچ صاحب) جي ڏوهٽي ڪاشف علي شاهاڻي وٽان تحفي ۾ مليو آهي تنهن تي سرڪار جن فرمايو ته هي تشريح اسان خريد علي فقير شاهاڻيءَ (بلوچ صاحب) جي اسرار تي 1988ع ۾ ڪئي هئي.

وڏيڪ مالڪن فرمايو تہ هن تشريح جو اصل نسخو سرڪار پاڪ مهدي مولا جي تڪيہ مبارڪ تي اسان جي هجرت دوران رهجي ويو هيئنئر اسان وٽ بہ هن جي ڪاپي ڪونهي تنهن ڪري ان رجسٽر تان هڪ فوٽو اسٽيٽ ڪاپي اسان کي بہ ڪرائي ڏيو. پوءِ اسان ائين ئي ڪيوسين جيئن مالڪن فرمايو.
ڪجھ ڏينهن گذرڻ کان بعد مون گدا حسين (صنعت علي فقير) کي چيو تہ آءٌ پنهنجي مرشد پاڪ سرڪار جائي جمال سائين جن جي رسالي (بحرالبقا) جي ڪمپوزنگ ڪرائي رهيو آهيان جيڪڏهن توهان جو بہ خيال هجي تہ هن مهدي سرڪار جن جي ڪلام جي تشريح کي بہ ڪتابي شڪل ڏيارجي تنهن تي گدا حسين چيو تہ سرڪار سمر علي سائين جن کان امر وٺو تہ آءٌ حاضر آهيان. پوءِ بنهي اچي مالڪن کي پنهنجي خيال کان آگاھ ڪيوسين سرڪار جن امر ڏيندي فرمايو تہ جيئن اوهان جو خيال هجي پلي ڇپرايو. پوءِ گدا حسين جن چيو تہ ڪتاب جا سمورا اخراجات آءٌ پورا ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، ۽ مون مالڪن جي حڪم تحت ڪتاب جي ترتيب ۽ ڪمپوزنگ پنهنجي ذمي ڪئين. پوءِ ڏينهن رات هڪ ڪري "سپئي پڳيون سين حدون" کي مڪمل ڪري منظر عام تي آندوسين.
جيڪو هيئنئر اوهان فقراءِ جي هٿن ۾ موجود آهي. سرڪار سمر علي سائين جن جا اسان تمام پاڻ تي اڻڳڻيا احسان پايون ٿا جو اسان ان جي لائق ناهيون تہ اسان مالڪن جي شرح جا مرتب بڻجون پر هي هڪ سندن ڪرم آهي جو اسان جهڙي حقير بندي کي ايترو وڏو شرف عطا ڪيوائون.

(وسجود)

فقير همراز علي .(منگنو)
ساڪن ص. پوديرو

✠ هر سان هڪ هيڪاڻ ✠

واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا (القرآن)

(ترجمون) الله جي رسيءَ کي مضبوطيءَ سان پڪڙيو ۽ ٽولا ٽولا نہ ٿيو.
الڳ الڳ ٽولا يا گروپ ناهڻ يا جدا جدا فرقا ۽ مذهب جوڙڻ اهڙي عمل کان خداوند ڪريم منع فرمائي آهي.

اهل ظاهر وارن جي طريقت کي ناقص قرار ڏيندي، اهل الله "هر سان هڪ هيڪاڻ" جو درس ڏنو. ماضيءَ ۾ جن درگاهن تي محبت، پريم، حقيقت، حق ۽ هيڪڙائي جا اسڪول ڪليل هوندا هئا. اڄ انهن درگاهن تي بندوقن، لٺين، ڪهاڙين کان سواءِ ٻيو ڪجهہ نظر نٿو اچي. سيڪو سير لڳو پيو آ پاءُ ٿيڻ لاءِ ڪو تيار ناهي. **"آهي عجب اهو ارمان ٿيو، ڪاهي گادين ۾ گمسان پيو"**

" فقير علي نوازهيسباڻي "

اسان جا گادي نشين حضرات سواءِ پهري دارن ۽ گارڊن جي اندر ٻاهر نٿا نڪري سگهن. انهن سان ملڻ غريب غربي جي وس کان ٻاهر آهي. اولياء الله کي ڪوبہ خوف ناهي هوندو، هو لاخوف هوندا آهن. جيڪي آهن ئي حيات الحيات سي ڪيئن موت کان ڊڄندا.

ڀهرو بيهارين پاڻ تي ، توکي ڊوهہ آهي ڊپ
نيت تنهنجي ۾ نانگ آ ، سيني سُرئي ٿو سپ
ان اوليا لاخوف عليهم ولاهم يحزنون، شرڪ نہ تنهين ۾ شڪ
جاڻڻ چن جنهين ڏنو حق ، خوف نہ تنهين خطرو

" فقير جاڻڻ چن "

هڪ تہ فقيرن جي آل اولاد ۾ خانداني اختلافن درگاهن جو سڪون ڦٽائي ڇڏيو آهي. ٻيو وري جدا جدا سلسلہ جوڙي فقيرن کي الڳ الڳ ٽولن ۾ تقسيم ڪيو ويو آهي. سيئي فقير درويش اصل ۾ هڪ ئي وجود جون الڳ الڳ صورتون ضرور آهن، پر الڳ الڳ وجود ناهن. اگر سيني فقيرن درويشن جي سلسلن کي غور و فڪر سان ڏٺو وڃي، تہ ڪل فقير هڪ ئي نظرئي جا قائل آهن. سيئي فقير صورت جي سير جون ڳالهيون ڪن ٿا، **نفي اثبات** جو فلسفو سمجهائن ٿا، **حد لاحد** کان واقف ڪرائن ٿا ۽ " **مَن خدايم**" جو نعرو هڻن ٿا مطلب تہ فقيرن ۾ ڪوبہ فرق نہ آهي، فرق آهي تہ اسان جي ڏسڻ، سوچڻ ۽ سمجهڻ ۾ فرق آهي.

فقيرن جي ملڪ تي ڪابہ وٿي يا ويڇو ناهي حقيقت ۾ تہ نوري ۽ ناري بہ هڪ آهن. هي تہ آهن ئي نورٌاعليٰ نور سي ڪيئن فرق رکندا. بيدل سائين جي شعر وانگر تہ:

هڪ ئي رانجهو پهرڻ والا، لکين هزارين چولا

هي لکين ديهيون سندس ئي چولا آهن. اصل ۾ هڪ ئي سهڻو آهي جيڪو سڀني ۾ سمايل آهي.

(ي) **يقين دي نال صحيح سڃاتم ، آدم الله ٿي آيا هي**
ميم محمد ع علي ٿي، هر جاءِ هُل هلايا هي
ڪٿي در محمد داتا ، ڪٿي جاٿي جمال سڏايا هي

"فقير جاٿي جمال سائين"

طالب ۽ مطلوب ۾ ڪوبہ فرق ڪونہ آهي، طالب مان ئي مطلوب ٿيندو آهي جيڪو طالب آهي سوئي مطلوب آهي. جيستائين ڪو طالب نہ آهي، تيستائين اهو مطلوب ٿي نٿو سگهي، جو تہ مخدوم اهو آهي جيڪو خادم آهي.

جنهن جنهن لٿي، جنهن جنهن جي دل
تنهن تنهن چيو ، تنهن کي خدا

"فقير درمحمد سائين"

اها حقيقت آ تہ جنهن صورت جنهن کي موهيو اهو ان جو پرستار ضرور ٿي پوي ٿو. پنهنجي محبوب يا مرشد جهڙو ڪنهن کي بہ ڪري نہ سگهبو. پر ان جو مطلب اهو نہ ٿيندو تہ پنهنجي هاديءَ جي تعريف ڪندي ڪندي ڪنهن ٻئي جي مرشد جي بي ادبي ڪري وجهجي. ڇو جو پيو تہ آهي ئي ڪونہ، **آهي ئي هڪ** باقي صفاتي صورت جا نقش الڳ الڳ هجڻ ڪري نفرت جو پوڻو ناهي پوڪڻو. هي تہ مرشد جي ڳالھ آهي پر ڪنهن بہ عام صورت کي بہ گهٽ ناهي ڀانئڻو. **(خلق الله آدم علىٰ صورة)** يعني اسان خلق ڪيو سي آدم کي پنهنجي صورت تي. تڏهن تہ فقير پنهنجي طالبن کي اها تلقين ڪئي، تہ توهان هر هڪ سان مالڪ سائين ڪري ملندا ۽ ڪيڪاريندا ڪريو. منهنجي مرشد پاڪ مولا جاٿي جمال سائين جن جي فرمان مطابق تہ:

مالڪ سارا جهان، بنا رب دي صورت نہ ڪائي

هي سارو جهان ئي مالڪ آهي سواءِ رب پاڪ جي ڪابہ صورت نہ آهي.

باقي ڏور ڪٽي ماپون ڪرڻ وارا ڪڏهن بہ هن راز کي نہ سمجهي سگهندا. صوفيءَ جي سير ڪرڻ جو انداز ئي اهو آهي، تہ هو هر حد کي پچي لاحد ٿئي ٿو. جيڪي لاحد ٿيا انهن کان" **تون ۽ مان** " جي ٻولي وسري وئي، اهي صرف تون ئي تون ۾ گم آهن. انهن کي هر جاءِ هادي نظر اچي ٿو.

هر صورت حق پائن ٿا ، تڏهن صوفي اچي سر نائن ٿا

"خوش خير محمد سائين"

"سيئي پڳيون سين حلون" ۾ اهڙا ڪوڙ سارا سبق ۽ سمجهاڻيون آهن، جن کي پڙهڻ ۽ پرجهڻ گهرجي ورنہ ريجهہ ۾ رهجي ويندو، ۽ ڪجهہ بہ حاصل ڪين ٿيندس.

هجت حسن سان جن ڪئي ، تن وجائي ويهي وهي
ان ريجهہ ۾ ويڙا رهي ، تن کان سرت وئي ساري سچي

" مهدي مولا "

سرڪار سمر علي سائين جن انهيءَ ڪلام جي تشريح ڪندي فرمائن ٿا، تہ حسن جو رڳو طواف ڪرڻو آهي. ان کي ڇهڻو ناهي جيڪڏهن هٿ لائيو تہ هٿ ڪارو جي منهن لائيو تہ منهن ڪارو وڏيڪ فرمائن ٿا، تہ پاڻ پائڻ ۽ نافرماني ڪرڻ کي بہ هجت سڏيو ويو آهي. خودي ، وڏائي، انا ۽ پاڻ پائڻ اهي سڀ لکڻ ۾ الڳ الڳ الفاظ آهن، پر اهي سڀ هڪ ئي مقصد ۽ مطلب لاءِ استعمال ٿيندڙ آهن.انهن الفاظن کي فقيرن، درويشن نظم توڙي نثر ۾ تمام گهڻو ننديو آهي، پر پوءِ بہ ناسمجهہ ۽ مورک مادا انهيءَ انا کي ٻڪ هنئيون پيا آهن. اها ئي نافرماني آهي جيڪا سڀ سرت کسي ٿي ڇڏي.

"سيئي پڳيون سين حلون" هڪ ڪتاب نہ پر رهنمائي ڪندڙ رهبر آهي، هن تشريح کي پڙهندڙ ڪڏهن بہ گمراهہ نٿا ٿي سگهن. پر همہ تن من ٿي پڙهڻ جو شرط ضرور آهي.

(وسجود)

مرتب
فقير همراز علي (منگتو)
ساڪن صوپوديرو

(تاثرات)

فقير پاڪ مهدي مولا جي ڪلام پاڪ جي شرح سيئي پڳيون سين حدون تي تاثرات لکڻ لاءِ اسان کي فقير همراز علي جن چيو. جنهن لاءِ ڪتاب جي شارح پاڻ مالڪن فقير سمر علي مخدوم جهانيه جن کان به امر جي عنايت ٿيم. مگر هن لکير جي فقير کي لفظ ڪٿان اچن سي سمرڙيءِ ۾ سمائجن، پر پوءِ به همٿ مردان..........! تاثرات لاءِ ڪتاب سان گڏ چار شخصيتون قابل تعريف لاءِ چونديم.

❶ **فقير پاڪ مهدي مالڪ** :- پاڻ مالڪن جون 54 ڪافيون ۽ ڪجهه اٿپورو ڪلام ڪتاب جي زينت آهي. پر سندن ظاهري زندگيءِ تي نظر ڦيرجي ٿي ته مالڪ جو ڪلام ڪافي تعداد ۾ هوندو. مگر عدم توجهيءِ جي ڪري سڀ سهيڙجي نه سگهيو آهي. جو پاڻ محفلن ۾ پنهنجو ڪلام ڳائڻ جي اجازت ڪونه ڏيندا هئا. يا وري ائين به ڪونه آهي ته ڪو شاعري ئي سڀ ڪجهه آهي، يا شاعر ئي ڪل علم آهي. فقيري ته ڪا سلهارٿيل ڪانه آهي. فقير پاڪ جن ته فقر ۾ ٻه نيون سوکڙيون متعارف ڪرايون.

1. شرعي نالي کي طريقت ۾ تبديل ڪرڻ. فقير پاڪ جن کان پهريان اهو ڪم ڪنهن به صوفيءِ ڪونه ڪيو هو. جو نالي جي نسبت ولايت جي مالڪ صوفين ۽ ولين جي پيشواءِ حضرت علي عليه السلام سان ڪئي هجي. حقيقت به اها آهي ته طريقت به. نئون جنم اٿس جو جز ڪل سان يا قطرو سمنڊ ۾ سمائجي ٿو. ته پوءِ جُزُ جُزُ يا قطرو قطرو ڪونه ٿو رهي.

"جي سڃاڻين پاڻ کي ،ساڳو آن سلطان تون
عبد جو اولو ڪري ، آئين ٿي انسان تون"

2. هي جيڪو گيڙو ويس عام آهي اهو به عام نه هو، پر پاڻ مالڪن انهيءِ ويس کي عام ڪيو.

❷ **فقير سمر علي مخدوم جهانيه** :- پاڻ مالڪن جي ثناءَ ته منهنجي سمجهه سرت کان مٿاهين آهي. ذاتي مشاهدن ۽ تجربن ۾ گهڙڻ يا پردو کڻڻ جي ڪوشش ڪونه ٿو ڪريان باقي ايترو ضرور آهي، ته سمر مولا جن هيءَ تشريح لکي نه فقط اسان ابوجهن تي احسانن ۾ اضافو ڪيو آهي، بلڪ علم وارن کي به هڪ نئين راهه بخشيءَ آهي.

ٿورا نه ٿورا، مون تي ماروئڙن جا، پلائي پيرا، ڳٽي ڳٽيان ڪيترا (شاهه)

جيئن تہ اولاد ٻن قسمن جي آهي 1. روحاني 2. جسماني، روحاني اولاد پاڪ ۽ بقا واري آهي سمر پاڪ جن مهدي مالڪن جا روحاني اولاد آهن باقي ظاهري سندن رت جو رشتو آهي، پر ذڪر ڪونہ ٿو ڪجي جو ان جي ايتري اهميت آهي ئي ڪانہ.......! فقير سمر علي جن جي تعليم ۽ تربيت ٿيل ئي پاڻ مالڪن کان آهي، تہ پوءِ تشريح لکي هزارين حقن مان فقط هڪ حق ادا ڪيو اٿن، ۽ ٻيا حقيقي حق وري طريقت کي قائم رکندي ادا ڪري رهيا آهن.

جيئن تہ ولايت وارن جا ٻہ قسم آهن 1. علامتي 2. ملامتي. علامتي تہ عام آهن مگر ملامتي خاصن خاص ٿين ٿا. انهيءَ لاءِ مالڪن جو هجرت وارو واقعو ڪافي آهي ڇا ڇا نہ وهيو واپريو؟ اصل ۾ دوستيءَ جي ميدان ۾ ملامت ڪان وڏيڪ ڪا ٻي شيءِ آهي ئي ڪانہ **لأن المَلامة روضة العاشِقِين وَنزهةالمُحِبينَ رَاحة المُشِتاقِينَ وَسُرُورِ المُريدينَ** ملامت عاشقن لاءِ باغ، محبت ڪرڻ وارن لاءِ خوشبوءِ، مشتاقن لاءِ راحت ۽ مريدن لاءِ خوشي هوندي آهي. بس ائين چوان تہ ....!

لنگ ڪپيائون لانگ، موٽي ڪن نہ مسح
جا اسلامان اڳ هئي، سان سٽائون بانگ
سامي ڇڏي سانگ ، گڏيا گورک ناٿ کي **(شاه صاحب)**

❸ **فقيرهمراز علي "منگتو"** :- ڪوڙ ساريون ڪيرون لهٽيون! فقير همراز علي جيڪو صوپوديرو جو رهائشي ، سائين جائي جمال هيسباڻي فقير جو طالب آهي. هن درويش تہ حد ڪري ڇڏي آهي جو **"سڀ ۾ ساڳيو"** نہ فقط چوڻ بلڪہ ڪري بہ ڏيکاريو اٿس ، جو طالب هڪ گاديءَ جو ۽ ڪم ٻئي لاءِ ڪيائين، پر هن ٻہ تہ پانيان ئي ڪونہ جو **"پڙاڏو سو سڏ"** تي عمل پيرو ٿي اچڻ ڪنهن ڪنهن جو ڪم آهي. ورنہ هن نفسا نفسيءَ جي دور ۾ هر گاديءَ جي اندر ئي ڄڻ پٽ لڳي پئي آهي، پر هن کي ڪا ستي سنباڻ جي اهڙي تہ پيل اٿس جو سچو صورت جو سجودي ۽ سلامي آهي، پر ڪوڙسارا صوفي ڏسون ٿا دلق ڳيچيءَ ۾ پايو ۽ وتن ٻين جي مرشدن جي ڳلا جا گيت گونائيندا، پر هم مرشد طالب بہ ڪافي اهڙا آهن جيڪي انساني صورت ۾ جانورن واريون صفتون رکن ٿا. ليڪن جانورن ۾ تہ سٺيون صفتون بہ آهن. همراز جهڙا پارس آڳرين تي ڳڻڻ جيترا هوندا. جيڪي ٻئي جي مرشد کي بہ پنهنجو ئي يا ساڳيو ئي سمجهي مرادون مائن ٿا، ۽ ٻيائي کي ٻوڙيو ويٺا آهن. همراز رات ڏينهن هڪ ڪري هن ڪتاب جو ڪم ڪيو آهي.

ڪتاب جو نالو به سمر پاڪ جي صلاح سان سندن ئي تخليق آهي هن درويش واقعي ئي هندو مسلم، مذهب، مسجد ، مندر، مڙهين،مرشدن ۽ گادين جي تفرقي واريون سيئي حدون پيجي ڪم ڪيو آهي. پاڻ توحيد پڙهي ۽ لکي به چاڻي ٿو.

ويئين نا وار ڪو ، ستين ڪونهي سنگُ
هوت هلندن ڪٽيو، جن انگن چاڙهيو انگُ **(شاه صاحب)**

● **گدا حسين سهتو** :- طريقت ۾ صنعت علي طالب فقير سمر علي جهانيه اسسٽنٽ ڊاريڪٽر واپڊا لاهور هن سدا مسڪرائيندڙ منڙي ماڻهون جو ذڪر نه ڪرڻ سان تاثرات شايد اڻپورا ٿيو وڃن. جنهن هڙئون وڙئون ڪوششون وٺي هن ڪتاب " سيئي پڳيون سين حدون" جي اشاعت ڪرائي آهي. ڪيسو به دل جي مٺان آهي. انهيءَ مان ڏوڪڙ ڪڍي نيڪ ڪم لاءِ ارپڻ هر ڪنهن جو ڪم ڪونهي. نه فقط مالي بلڪه جاني به صنعت علي جون ڪوششون ۽ ڪاوشون امر آهن، هن ڪاهوڙي مرد مٺير عاشق ۾ اجان اميدون وڏيڪ رکي سگهجن ٿيون.

عاشق سي چئجن ، جن تي عاشق پاڻ ٿيو
اهڙي رنگ رچن ، سي عاشق معشوق ٿيا

بهرحال آءُ آخر ۾ ائين چوندس ته شاعري جا شرح سميت ڪتاب ته ڪيترا ئي مارڪيٽ ۾ موجود آهن، مگر گهٽ ڪتاب آهن جن جي شرح به ڪنهن اهڙي فڪر واري فقير لکي هجي جيڪو علم اليقين ، عين اليقين ۽ حق اليقين جي وادين مان واقف هجي باقي انهيءَ شرح مان فيض ۽ فائدو وٺڻ ته فقر يا فرد جي نيت ۽ عمل تي آهي. ها بس ....! جيڪو ماڻهون فقط نقص ڪيندو رهندو اُهو بي فيض ۽ بي مرشدوئي رهجي ويندو.ايترو ضرورآهي جو عشق اڳيان علم جي حيثيت ڪانه آهي جيئن فقير پاڪ مهدي مولا جن فرمائن ٿا

عشق الاهيءَ ڪيو احسان ، ڪونه پڙهيو سي ڪلمو قرآن

هاڻي هن ڪلام مان مراد يا مقصد اهو ڪتئين ڪونه آهي، ته ڪو پاڻ مالڪ علم ڪان آشنا ڪونه هئا بلڪه عشق ئي اصلي علم آهي، جتان ٻيا علم جنم وٺن ٿا.

پروفيسر عبدالرحمٰن ڪهڙو
جنرل سيڪريٽري
هادي مهدي سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن
(سنڌ)

(((تاثرات)))

انتهائي خوشيءَ جي ڳالهه آهي جو فقير شهنشاهه مهدي سرڪار جي ڪلام جي شرح جو ڪتاب (**سيئي پڳيون سين حدون**) هادي مهدي سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن جي طرفان ڇپجي رهيو آهي اها شرح بينظير فقير مهدي مولاجي هڪ پياري طالب ۽ عاشق صادق فقير سمر علي جهانيان جن لکي.جڻ جبل ٽڪي گلدستو تيار ڪيو آهي. ڪتاب جي ڇپائيءَ لاءِ مالي سهائتا وري فقير سمر علي سائين جي هڪ طالب درويش گدا حسين سهتو عرف صنعت علي ڪئي آهي. جنهن لاءِ فقير ڪيس پنهنجي پاڇي ۾ رکي.

ڪتاب ترتيب ڪان ڪمپوزنگ جي نگراني ۽ ڪمپوزنگ ڪان ڇپائيءَ لاءِ محنت فقير همراز علي (منگتو) ڪئي آهي. فقير همراز علي فقير جمال جائي سائين هيسباڻي جن جو طالب آهي. وري فقير جائي جمال سائين فقير خوش خير محمد سائين جي درگاه جو طالب آهي. ان پيار جي پورهئي لاءِ ڪيس هادي هميشه پنهنجي حفظ ۾ رکي.

خادم عباسي
چيئرمين
هادي مهدي سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن
سنڌ

(تاثرات)

ڳجهي ڳالهه لئمر ، ڳجهه ڳولهي

خالق ڪائنات سونهاري سنڌ کي هر دور ۾ روحاني رهبرن ۽ ڪامل درويشن جي ڌرتيءَ جو رتبو بخشيو آهي. هتي عارفن اوليائن عشاقن ۽ صوفين جا سلسلا يا مڪتبِ فڪر گهڻو اڳ کان موجود هيا. ابوعلي سنڌي سان منصور حلاج جو منصور (موجوده ضلع سانگهڙ ۾) اچي ملڻ ان ڳالهه جو واضح ثبوت آهي ته تصوف جي تند تنوار هتي گهڻي پراڻي ۽ آڳاٽي آهي. سنڌ ۾ مخدوم جهانيان جهان گشت جي اولاد مان فقير سيد غلام مهدي شاهه (عرف مهدي سائين) بن سيد امام بخش شاه بن حامد شاه بن ڪامل شاه بن سيد وڏيل شاه شاهپور جهانيان تعلقه مورو ۾ آباد سادات جهانيان جا چشم و چراغ ٿي گذريا آهن. سندن مڪتبہ فڪر تصوف جي تاريخ جو منفرد باب آهي. پاڻ فقير صاحب جن ننڍ پڻ ۾ جڏهن حيدرآباد ۾ فقير سيد قطب علي شاه جهانيان وٽ ويا ته ڪين ڏسي فرمايائون ته نينگر وڏي مٺيا وارو آهي يعني جمندي جام آهي. فقيرسائين جي فقير شناس نظر برابر ”مهدي مٺياندار“ کي پرکي ورتو هو.

فقير مهدي سائين جي راهِ سلوڪ ۾ اختيار ڪيل سفرن ۽ تڪليفن جو داستان هڪ طرف آهي ته سندس مشاهدي ۽ مطالعي جون بي مثال ڪهاڻيون ٻئي طرف. پاڻ سنڌي، سرائيڪي جو اهڙو ته قادر ڪلام شاعر آهي جنهن جون تخليقات ادبِ عاليہ جو درجو رکن ٿيون. فقير مهدي سائين جي ڪلام جو دل جي گهرائين سان مطالعو ڪبو ته اهو هڪ اهڙي پرلطف سفر وانگر محسوس ٿيندو جنهنجو هر منظر پنهنجي مسافر کي ڪيف ۽ سرور جي اهڙي ڪيفيت ۾ مبتلا ڪري ڇڏي ٿو جنهن جو اظهار لفظن ۾ بيان ڪرڻ ممڪن نہ آهي. مهدي سائين وٽ صوفيائي فڪر جي گهرائي جو اهڙو معيار ڏسڻ لاءِ ملي ٿو جيڪو تمام ٿورڙن صوفي بزرگن وٽ آهي.

”پاڻ وڃائي پاڻ ٿي آيس ، پنهنجو آهيان پاڻ
ڪير آهين ڪنهن کي ٿو ڳولين، سڀ ڪجهه توسان ساڻ“

فقير سائين جن وٽ لفظن جي استعمال جي ڪامل قدرت هئي جنهنجي ڪري سندن شعر جو هر لفظ غير معمولي اهميت رکي ٿو. هو زندگيءَ جي جنهن بہ شعبي بابت ڳالهه ڪري ٿو تہ ائين محسوس ٿئي ٿو تہ هو سموري زندگي انهيءَ

شعبي سان وابستہ رهيو.

وڃج وهائج يار نہ هيو ڪو، وحدت وارو ڪر واپار

ڪوبہ وڏو شاعر پنهنجي ڳوٺ شهر واهڻ وستي يا آسپاس جي رهواسين لاءِ هڪ آفاقي بشارت بڻجي ايندو آهي. هو نہ صرف زندگيءَ جو گمشده معنائون ۽ مفهوم سمجهائيندو آهي مگر رمز ۽ اسرار جون منزلون ماڻڻ لاءِ وقار ۽ حوصلي سان اڳتي وڌڻ جا گُر پڻ سمجهائيندو آهي. جهڙي طرح هر چاڪ گريبان شخص ديوانو نہ ٿيندو آهي. تيئن لفظن جا انبار لڳائڻ وارو هر شخص شاعر نہ ٿي سگهندو آهي، اهڙي طرح اشعارن ڪناين تشبيهن سان ڪيڏڻ وارو هر شاعر فقير مهدي سائين جهانيان نہ ٿي سگهندو آهي. جو تہ مهدي سائين آڏو فڪر ۽ فن جي دنيا ۾ اهو اچي جيڪو منصوري مام پروڙي سگهي، عبديت جي اولي مان نڪري وڏي واڪ چئي ڏئي تہ **"فنا بقا جو سير ڪيوس، لاشڪ ٿي لاثاني"**

سنڌ جيناميارن محققن توڙي نام نهاد نقادن جيڪڏهن چاهيو آهي تہ ذري کي پهاڙ ڪري پيش ڪيوآهي مگر فقير مهدي سائين جهانيان جهڙي صوفي شاعر کي هڪ مخصوص عينڪ واري نظر سان ڏسي ان کي فقط ڪنهن خانقاهي نظام سان ڳنڍيل شاعر سمجهي ڪنهن ننڍڙي صوفي شاعر جي درجي کان اڳتي نهارڻ لاءِ تيار نہ ٿيا. اها هڪ ڀرپور ادبي بي انصافي آهي. فقير سائين جي زندگيءَ جي انيڪ روشن رخن کي ڇڏي ڪري فقط سنڌس فڪر جي ڀرپور پرچار ڪجي تہ اڄ اسان کي روشن خيال معاشري جي قيام ۾ ڀرپور مدد ملندي.

مان ننڍ پڻ کان وٺي فقير سائين جي ڪلام جو مطالعو ڪندو رهيو آهيان ۽ اهو ڳڌ ڪرڻ جو اعزاز بہ آهي. جهانيان خاندان جي هڪ سهڻي سيد ثمر علي جيڪو تصوف کي رابطہ حيات سمجهي پنهنجي پل پل کي سجايو ڪري رهيو آهي ۽ هو صوفي فقيري گهراڻي جي چشم وچراغ هجڻ جي ناتي ۽ اعلیٰ تعليم يافتہ هئڻ ڪري صوفيانہ فڪر جي باريڪ نقطن کي پوري ريت پروڙي ٿو. هن جڏهن محسوس ڪيو تہ ماڻهون تصوف جي مڪيہ لفظن کان ناواقفيت سبب اصل سبجيڪٽ کان پري ٿي رهيا آهن تنهنڪري تمام گهڻي محنت، جاکوڙ ۽ عرق ريزيءَ سان فقير سائين سرڪار جي ڪلام سراپا الهام جي شرح لکي ورتي آهي. هي شرح ثمر علي سائين جي صوفيائي سوچ جو مظهر ۽ مطالعي ۽ مشاهدي جو عين ثبوت آهي. سائين نہ فقط لغوي انداز ۾ لفظن جي وضاحت ڪري هر پڙهندڙ جي ڄاڻ ۾ اضافي جي ڪوشش ڪئي پر هن فقير سائين جي ڪلام جي

مصرع واري شرح كلي علم تصوف جي طالبن لاءِ وڏي آساني پيدا ڪئي آهي سندن پورهيو وڏو مان مرتبو ۽ قدر لهڻي ٿو ۽ يقين سان چئجي ٿو ته علمي حلقي وٽ وڏي حيثيت رکندو.

مان هن سموري محبت پائي من ۾ روڙيل رندن لاءِ سيد ثمر علي کي مبارڪون پيش ڪريان ٿو ۽ ان قلمي ڪاوش کي سالڪن ۽ طالبن جي هٿن تائين پهچائيندڙن جي مرشد ۽ مربي رهنما سان اٿاهه محبت جو اعتراف ڪريان ٿو.

"مرد ميدان ملهايو "مهدي" نينهن نپايو نهرو آ"

الطاف اثير
اڳوڻو ڊائريڪٽر سچل چيئر
شاهه عبداللطيف يونيورسٽي
خيرپور(ميرس)

ڪامران جو گهر
راڻيپور
29/09/09

تاثرات

سرڪار فقير مهدي سائين جن جو ڪلام ننڍي هوندي کان وٺي فقيرن کان ٻڌندا پئي آياسين پر تنهن هوندي بہ فقير پاڪ جي ڪلام جي باطني معنيٰ ۽ مقصد کان تمام گهڻ ڄاڻ هئي. "سيئي پڳيون سين حلون" جي شرح جو مطالعو ڪري تمام خوشي ٿي تہ هي ڪتاب اڳتي هلي تصوف کي سمجهڻ لاءِ تمام گهڻو مددگار ثابت ٿيندو صوفي ازم جي سوره سرڪار فقير نانڪ سائين جن جي ڪري اسان جي هن هڪ ننڍڙي شهر اڳڙا کي پوري سنڌ هند ۾ تمام گهڻي مقبوليت حاصل آهي.

گر هوڪي ويک نظارا ، محبوب کي صورت ۾

(نانڪ فقير)

اسين سڀئي اڳڙا واسي تمام گهڻا خوش نصيب آهيون جو اسان جي شهر تي شهنشاهہ فقير نانڪ سائين جن جي ٻاجهہ ۽ شفقت اڳئي هئي وري مٿان فقير سرڪار سمر علي سائين جن جو اڳڙا پرپاسي ۾ محبتي مئخانو قائم ڪرڻ اسان اڳڙا وارن لاءِ اعزاز آهي. فقير سرڪار مهدي سائين جن بہ تمام گهڻو اڳڙا ۾ ايندا هئا منهنجي چاچا سائين جي اوطاق تي فقير سرڪار مهدي سائين جن جي مون گهنگار کي ٻچپن ۾ زيارت نصيب ٿي هئي.

پنهنجي پاڪ پسير پيشاني، لٿا خوف خطر خفقاني

(مهدي سائين)

ان کان علاوه منهنجو وڏو ڀاءُ شريعت ۾ منير احمد ۽ طريقت ۾ فقير سڏير علي جيڪو هينئر تازوئي فقير سرڪار جائي جمال هيسباڻي جن جا طالب ٿيا آهن جيڪو اسان خصوصن تنيا قوم ۽ اڳڙا واسين لاءِ مبارڪ باد جو باعث بڻجي ٿو.

ڪير آهيان ڪير ٿي آيس، ڪير لهي مونکي ڳولهي
خيال چوي خود خالق آهيان ، آهيان آدم جي اولي

(فقير جائي جمال)

شهر اڳڙا تي اهڙن سهڻن فقيرن جي ٻاجهہ سان گڏوگڏ هن شهر جي گلين گهٽين ۾ درويشن جا پاڪ قدم گهمائڻ ڪنهن عظيم خوشيءَ کان گهٽ ناهي.

موهي مست ڪري دل ماندي ، بالا بينظير ڪئي آ
ڪنهن ڪئي فقير ڪئي آ

فقير ڪان سواءِ ڪوبہ دل جي تخت تي حاڪم نہ ٿو ٿي سگهي. فقير سرڪار مهدي سائين جن جي ڪلام جي شرح کي مڪمل ڪرڻ سرڪار سمر علي سائين جن جو هڪ اعلىٰ ڪرشمو آهي جنهن ڪرشمي مان ڪروڙين ماڻهو صوفي ازم جي سرهاڻ کان واقف ٿي سگهن ٿا. آءٌ هڪ اديب هجڻ جي ناتي سنڌ ڌرتيءَ جي هر هڪ نوجوان کي مشـــورو ٿو ڏيان تہ زندگي ۾ هڪ پيرو ضرور **"سپئي پڳيون سين حدون"** کي پڙهندا ۽ هن ڪتاب کي سنڌ جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ پهچائڻ لاءِ مدد ڪندا تہ جيئن هر هڪ کي حقيقي زندگي گذارڻ جو مقصد ملي پوي.

نام ڏٺيءَ جو ڪين وسار، هر دم ٻندا رهہ هوشيار

نظير احمد تنيو
ادبي سنگت پونڻ اگڙا
جو موجوده ڪائونسلر

(تاثرات)

بسم الله الرحمن الرحيم

فقير سائين مهدي سرڪار جي ڪلام جي شرح جو ڪتاب "**سهڻي پڳيون سين حلون**" تي ٻه لفظ چوڻ يا لکڻ خصوصن منهنجي لاءِ انتهائي مشڪل پر اعزاز مثل آهي.

سڀ کان پهريائين ته فقير سرڪار جو حضرت سچل سائين سان عشق لڪل ڪونه آهي ۽ ان کان زيادھ اهم ڳالھ منهنجي والد ۽ مرشد سائين پير خواجه عبدالحق جن ۽ سائين مهدي سرڪار جن جي هڪ ٻئي سان ذاتي تعلق ۽ محبت ڪنهن کان لڪل ڪونه آهي. منهجي لاءِ اها تمام وڏي فخر جي ڳالھ آهي ته مان ننڍي لاءِ زندگيءَ ۾ مهدي سائين جن جو ديدار ڪيم ۽ دعا ورتم ان کان وڌيڪ انتهائي اهم ڳالھ ته ظاهري طور سرڪار مهدي سائين کان بعد ۾ سائين ثمر علي سائين جهانيه مون تي هميشه مهربان رهيا آهن ۽ رهندا ۽ هي جو اڄ سندن ئي محنتن، محبت ۽ جستجو جو نتيجو آهي ته هن خطي ۾ نه فقط فقير مهدي سائين جن جي پيغام جو سلسلو جاري ۽ ساري آهي بلڪ فقير ثمر علي جهانيه جن جي موجودگي هر عام ۽ خاص لاءِ ساڳيو ئي مهدي سائين جن جي ذات جو تحفو آهي مونکي هميشه تلاش رهي ته مهدي سائين جو ڪلام ڇپايل حالت ۾ محفوظ ٿئي ۽ اڄ ان خواب جي تعبير مان هن"**سهڻي پڳيون سين حلون**" فقير سائين جو لکيل ڪتاب جي صورت ۾ ڏسي رهيو آهيان جيڪا فقير ثمر علي جهانيه جن جي محنت ۽ ڪاوش جو نتيجو آهي جنهن تي ڪين جيترو به ساراهجي گهٽ آهي. ان سلسلي ۾ سندن طالبن، ڌيرن همراز فقير مگڻهار ۽ صنعت علي سهتو ۽ سندن ٻيا مددگار پڻ وڏي مبارڪباد جا مستحق آهن. ڇا ڪاڻ ته انهن هڪ وڏي محنت ڪري مهدي سائين جو ڪلام ۽ شرح مريدن ۽ سڪ وارن کي تحفو ڏنو آهي فقير سائين ڪين انهيءَ جو اجورو عطا ڪندو.

(آمين)

28-07-2009

دعاگو
ڊاڪٽر سخي قبول محمد فاروقي
سجادہ نشين حضرت سچل سرمست رحہ

((((سيئي پڳيون سين حدون جو ادبي جائزو))))

اسرارالهيٰ جي وجود جو ڳولهائو هميشہ صوفي ئي رهيو آهي. جنهن پنهنجي حق موجود واري فڪر جي پوئلڳي ڪندي ڪائنات جي سيني رنگن کي گڏائي ڇڏيو آهي. انهن سيني ڪائناتي رنگن ۾ مرشد ڪامل جو وجود سڄي من ۾ هلچل مچائي ڇڏي ٿو. مرده دلين تي مرشد جي حڪمراني وحدت واري وجود جي چٽائي ڪري ٿي. اهڙن ڪامل ولين ۽ مرشدن جو سلسلو ازل کان وٺي ابد تائين جاري رهندو. جيڪي پنهنجي روحاني راز ذريعي رستن تان ڀٽڪيل مائهن کي حق جي واٽ ڏيکاريندا رهندا. اهڙي صوفين واري سلسلي جو مهندار سائين سرڪار فقير مهدي جهانيا بہ هن ڌرتي جا اهڙاسڀاڳها سپرين حق موجود وارا هادي آهن جن پنهنجي روحاني رمزن ذريعي ڪٽ چڙهيل دلين جو سرهو سينگار ٻئجي ماحول کي معطر بڻايو آهي. سندن طالبن فقيرن بہ مرشد جي حق واري ٻولي ٻولڻ ۾ ڪا گهٽتائي ڪانہ آندي آهي. اصل ۾ سيني صوفي فقيرن، درويشن جو فيض پوري هند سنڌ ۾ ڦهليل آهي سونهاري سنڌ جا ورروڪڙ، روڊ رستا گيڙوءِ جي گفتار ڪندا رهن ٿا جهوڪ جي شهنشاهيءِ کان وٺي نوشهري جي نصيري نيهن تائين يا وري خوش خير محمد جي فنائي فڪر کان وٺي مهدي جي مهنداريءِ تائين هڪ اهڙو پيار، پريت، نيهن، نيازءِ نوڙت جو نظارو اکين سامهون ايندو رهي ٿو. جنهن نظاري جي هر جهلڪ ۾ محبوب جو جلوو پسيو وڃي ٿو وجود جي ورقن کي سڪ سوز جي خيالن سان ڌوئي صاف ڪرڻ صوفيءِ جي ذات ءِ ڏانءُ آهي. جيئن لطيف سائين فرمايوآهي.

"صوفين صاف ڪيو، ڌوئي ورق وجود جو
تهان پوءِ ٿيو، جيئري پسڻ پرينءَ جو"

جهڙي طرح منهجي ڏاڏا سائين نوشهرو نيهن جي سرواڻ سرڪار مرشد پاڪ صوفي شاه نصير سائين جن وحدت الوجود وارو رستو ٻڌائيندي فرمايوتہ:

"مرشد محبوب منهنجو ، سدا رهي سرير
ظاهر باطن ساڳيو ، آهي منجهہ اکير
اهو نيهن نصير ، جنهن نانگا نيزي چاڙهيا "

اهڙيءِ طرح مهديءِ جي محبت جو ماپو نٿو ڪري سگهجي فڪر ۽ فهم جي ڦرهي هٿ ۾ کڻي حق جو هوڪو ڏئي منصوري ميدان تي سرگهورڻ مهدي جهڙي

مهندار جوئي ڪم آهي، جيئن پاڻ منصوري دم هڻندي فرمايو اٿن ته:

منصور واري مام تي محڪم، ڪوهه ڪيون ڪنهن جي ڪاڻ

پاڻ وڃائي پاڻ ٿي آيس ، پنهنجو آهيان پاڻ

ڪتاب "**سپئي پڳيون سين حدون**" جو مطالعو ڪندي اِئين محسوس ٿئي ٿو منصوري معراج جو دڳ ان ئي انداز ۾ سمايل آهي. وحدت ۽ ڪثرت جي اونهائي ۾ وڃي مرشد جو ديدار ڪرڻ سرڪار مهدي سائين جهڙن فقيرن جوئي عمل آهي. سندن شاعريءَ جو اڪر اڪر وحدت جي فڪر ۽ وڏائي سان ٽمٽار نظر اچي ٿو. سندن عشق جي اُڏام جي ڪابه حد نه آهي. خوبصورت ڪافين ۽ خيالن ۾ مرشد جي سونهن، ساپيا جو اندازو لڳائي سگهجي ٿو. پنهنجي محبوب جو چهرو پسڻ سان خوف خطرا اڏامي وڃن ٿا ۽ جيئري جنت جون بهارون نصيب ٿين ٿيون جيئن پاڻ فرمايو اٿن

پنهنجي پاڪ پسيم پيشاني، ويا خوف خطرخفقاني
هٽڻ حجاب هليو ويو هڪ دم، نور رهيو نوراني
رنگ چڙي بي رنگ رهياسين ، لاحد ۾ لاثاني
ساهه صدق سرگهورڻ گهوريان، مهدي اڳيان مهماني

مرشد کي اثبات ڪرڻ جو مقصد ئي اِهو آهي ته توهان ڪجهه به نه آهيو جيڪو ڪجهه آهي اُهو اوهان جو هادي ئي آهي! جنهن جو نه دل سان تعلق آهي نه وري دماغ سان پر اُهو روح سان ريجهيل آهي. جيئن مهدي سرڪار جن فرمايو ته:

"اڻ ڏٺي جي ڪر اثباتي ، ڏٺا سڀ وسار"

مالڪ حقيقي جنت جو تصور ڏئي هن فنا واري جهان ۾ جنت جا نمونا پيش ڪري بقا جو سڏو ڏس ڏنو آهي. مهدي سرڪار جن مالڪ جي ان فلسفي کي روحاني انداز ۾ بيان ڪندي فرمايو ته

جيڪي آهي هتي، هُت چا هوندو
هتان ڪٽي اڳتي الائي چا هلندو

پنهنجو پاڻ کي سڃاڻڻ جو فلسفو سڀني صوفين جو مرڪز رهيو آهي. جيئن سرڪار مهدي جن فرمايو،

پنهنجو پاڻ سڃاڻين ، حق ڄاڻين
تون ته سارو سبحان آ، بيو نه ڪو گمان آ

سائين فقير مهدي سرڪار وحدت ۽ ڪثرت واري سوچ ڪي اهڙو ته ڇٽو ڪيو آهي جو سيئي حدون پڇي پون ٿيون ۽ حقيقي مرشد جو ديدار نصيب ٿئي ٿو. سرڪار مهدي سائين جن حد لاحد جو سير بيان ڪندي فرمايو.

سيئي پڇيون سين حدون ، ڪاهي پيا آهيون قصور ۾

انهيءَ قصور ۾ پيا آهيون ڪاهي، جيڪو قصور منصور مارائي
اجان به سورن جون سٽون ، هر دم آهيون حضور ۾

ڪٿي عاشق آهيون عذابي ، ڪٿي صوفي صاف ثوابي
ڪٿي برابر بلون ، آهيون نسوري نُورَ ۾

حد لاحد ڪان لنگي اڳاهون ، پيا وري کهڙا پنڌ پُڇايون
صورت واريون سٽون ، گهايل آهيون انهيءَ گهُورَ ۾

ڪٿي احمد ڪٿي احدي ، ڪٿي محمد ڪٿي مهدي
ڪٿي مي پيون ٿا مدون ، پَل پَل آهيون انهيءَ پُورَ ۾

سرڪار مهدي سائين جن مالڪ حقيقي ڪان وني سهڻي سردار ۽ پاڪ امامن ڪي به پنهنجي شاعريءَ جي آئيني ۾ آڻي محبوبيت جا چٽا رنگ پريا آهن. جيئن فرمايو اٿن ته:

ڪار قتل ڪان ڪنڌ نه ڪيائج، ڪربل وارو قرب ڪمائج

يا وري فرمايو اٿن ته:

بني هاشمي نور نرمل نرالي
ڏيوَن اُٿ قطاران، بيشڪ بخشڻ والي

هن ڪتاب جا شارح سائين سمر علي سرڪار جن جيڪي پڻ مهدي مهندار جي فڪر ڪي طالبن. فقيرن تائين پهچائڻ ۾ پنهنجي عملي، ادبي فيض فڪر جي ذريعي عشق جي اظهاري ڪئي آهي. سرڪار سمر علي سائين مهدي مهندار جي ڪتاب جي شرح ڪري پاڻ ڪي حق سچ وارو سچو اڳواڻ ثابت ڪري صوفياڻي پريم جي جيڪا پرچار ڪئي آهي. ان جي ساراهه ڪرڻ لاءِ لفظن جو سهارو وٺڻ هڪ اڻ ڪٿندڙ ڪوشش آهي. سمر علي سرڪار جن جي هي ڪوشش فقيرن، طالبن لاءِ هڪ اُتساهه جو ذريعو آهي. فقير جو عجيب روحاني ڳانڍاپو آهي جنهن

ڳانڍاپي جي بنياد تي ڪامل ولين جو پيغام سندن طالب تنوارن ٿا ۽ اُها طلب تنوار، راڳ رهاڻ ۽ ادب اخلاق جي صورت ۾ عام ماڻهن تائين پهچي ٿي يا وري مرشد هاديءَ جو پيغام ڪتابي صورت ۾ به پهچايو ويچي ٿو، ان رنگ ۾ رڱيل فقير همراز "منگتو" جي قلبي ڪوشش روح کي راحت پهچائي ٿي فقير همراز نصيري نيهن جو نروار عاشق آهي. جيڪو فقير سائين جائي جمال جي عاشقي اسرار ۾ گم ٿي مختلف محفلون مچائيندو رهي ٿو.

"سپئي پڳيون سين حدون" کي همراز فقير ترتيب ڏئي پنهنجي عشق جي علامت کي نروار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. سائين سمر عليءَ، سرڪار جي شفقت ڪيس اهڙي ته جلا بخشي آهي جو سندس ترتيب ڏنل ڪتاب عشق جون اوتون ۽ جوتون ورهائي ٿو همراز فقير جي سيبتي سنگت ۾ سرڪار سمر علي سائين جو طالب صنعت علي فقير موجود آهي. جنهن جي عشق پڻ هن ڪتاب کي هادي مهدي جي صورت پسائڻ جي ڪوشش ڪئي. مرشد هادي کان اها دعا آهي ته ڪتاب "سپئي پڳيون سين حدون" جا سڀ خدمت گذار مهدي مهندار جو روحاني پيغام جهر جهنگ پهچائڻ ۾ ڪاميابي ماڻيندا ته جيئن حق سچ جي بولي، سان ڪوڙ، نڳيءَ ۽ مذهبي مامرن ۾ منجهيل ماڻهن کي روشنيءَ جو ڏڳ ملي.

شاهه نقشبندي تون سر الهيٰ ، تنهنجي آهي قائم سيد بادشاهي

(صوفي شاهه نصير)

سيد ابرار شاهه

چيئرمين

بزم ادب سنڌ (سوڀوديرو)

درگاهه صوفي شاهه نصير

نوشهروفيروز

[[حرف حساب جو]]

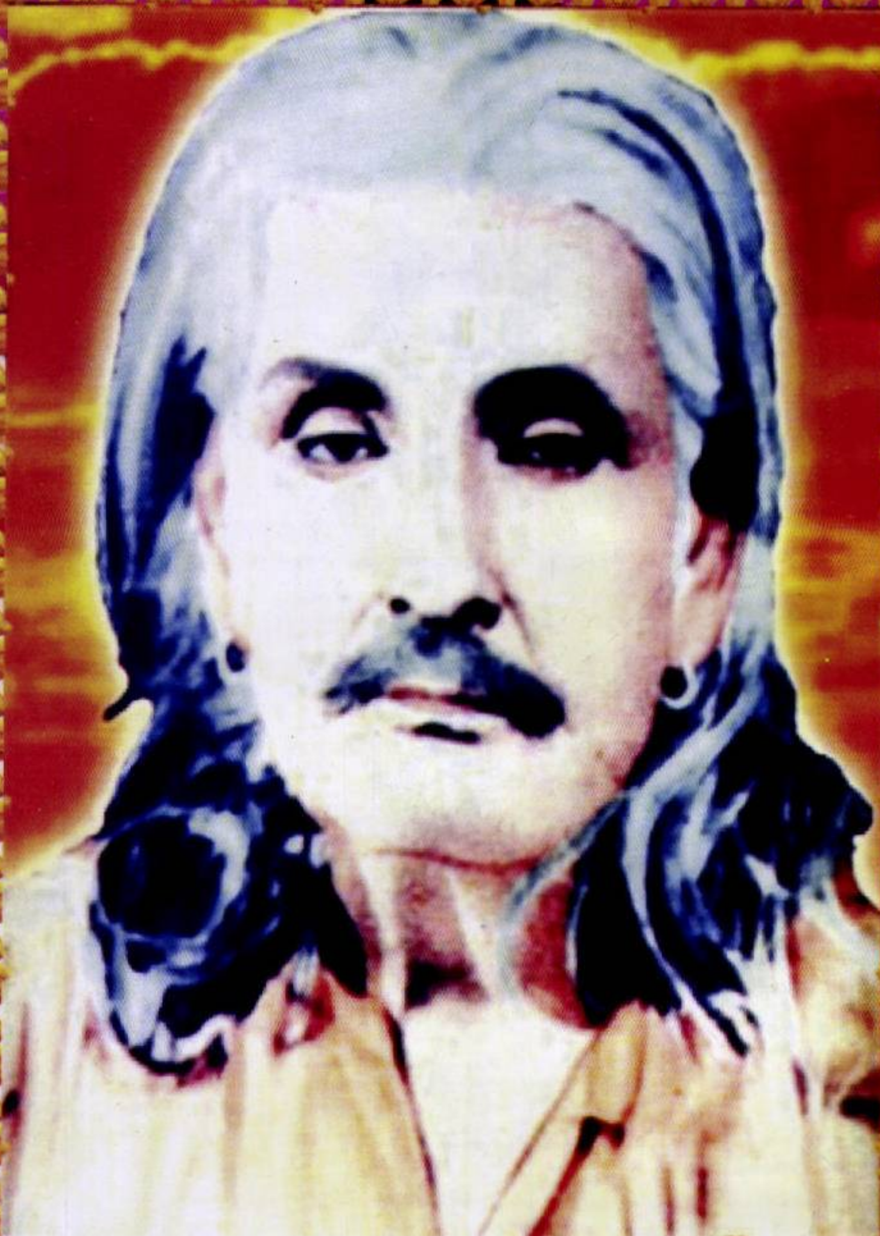
چوندا آهن تہ ڏڌل کير ٿئي ڪونہ پوندو آهي. اهڙي طرح چئل تير ۽ چيل شبد بہ واپس ٿي ڪونہ سگھندا آهن.
شرح لکڻ کان اڳ بہ اهو من ۾ ضرور هو تہ هيءَ جيڪا حرڪت تون ڪري رهيو آهين اها هڪ تمام وڏي هجت ٿي سگهي ٿي . ٿي سگهي ٿي مان مراد اها آهي تہ جيڪڏهن هادي پاڪ حرڪت کي برڪت ڪري ڇڏي تہ وس وارو آهي. باقي تہ ورنہ هجت آهي هڪ طالب کي ڪهڙي مجال آهي جو پنهنجي هاديءَ جي فرمايل ڪلام جي شرح ۽ معنىٰ ڪري ان کي ڪتابي صورت ڏي!!
پلو ٿئي بلوچ صاحب، فقير خريد علي جو جنهن اچي تپائي ڪنيو تہ مالڪن جو رسالو ترتيب ڏنو وڃي، ان لاءِ توهان اتي تڪيہ تي رهو تہ پيا ۽ ڪار بہ انهيءَ رياضيت فقيريءَ ۾ زڌل آهيو تہ پوءِ چونہ رسالي جو ڪم بہ ۽ جاءِ وصال جي قريو بهاري بہ گڏوگڏ ٿئي ڪم ٿيندا رهن. بلوچ صاحب کي مان ڏيڻ تہ قبلہ فقير معراج علي رضا سائين جن جي حڪم مطابق اوس هو، پر پاڻ ۾ اهڙي جرت پيدا ڪرڻ جنهن سان رسالي جو ڪم مڪمل ٿئي ڪٿان اچي، سو پيو بلوچ صاحب کان سدائين ٽٽائيندوهيس ۽ مڙئي پيو ها ڪندو هئس تہ ها مالڪ لکنداسين. نيٺ هڪ ڏينهن بلوچ صاحب کي بہ الائي ڇا سجهي آئي، سو تمام گهٽي گهنييرتا سان مون کي چيائين تہ سرڪار مالڪن جو رسالو پلا ڇو ڪونہ اجا ترتيب ۾ آيو آهي؟ جيئن تہ آءٌ خيالي طرح سان رسالي لکڻ لاءِ بلڪل تيار ڪونہ هئس جو مون کي منهنجو من ان لاءِ اجازت اجان ڪونہ ڏئي رهيو هو، آءٌ تہ سڀ ڪجهہ پنهنجي هاديءَ مالڪ ڏانهن پائيئين رهيو هئس تہ جڏهن اوڏانهن حڪم ٿيندو تہ پوءِ سڀ ڪجهہ من ۾ سمائجي ويندو پوءِ اسان بلوچ صاحب کي چيو تہ سائين توهان کي جو ڪو چوي تہ الله تي ڪجهہ لکو يا رسالو تيار ڪيو تہ پوءِ توهان ڇا لکندئو؟ ان تي بلوچ صاحب چيو. لکنداسين تہ الله بي مثل بي چون ڪل شيءِ محيط خالق ۽ مالڪ وغيره آهي.
مون بلوچ صاحب کي چيو تہ اسان پنهنجي هادي رهبر مرشد پاڪ کي سڀ کان مٿي ٿا سمجهون تہ پوءِ ان تي ڇا ويهي لکنداسين باقي زماني وارا تہ ضرور مالڪن لاءِ ڪجهہ نہ ڪجهہ ويهي لکندا اهڙيءَ لکت لاءِ جڏهن سندن امر ٿيو ۽ حوصلو مليو تہ اسان بہ ضرور لکنداسين تنهن تي بلوچ صاحب سمجهو تہ هن پاڳل سان مٿو کپائڻ اجايو ٿيندو. سو وري بيو پلٽو کاڌائين تہ پلا مالڪن جو جيڪو شعر ڪلام ڪافيءَ جي صورت ۾ آهي سهيڙي گڏ ڪري ڪيس ڏنو وڃي بمع معنىٰ سان تہ جيئن عام ماڻهون ان کي سولائي سان سمجهي سگهي، ۽ غلطي ڪرڻ کان بچي سندس هن حڪم کي مون لبيڪ چيو ۽ آهستہ آهستہ ڪم جي شروعات ڪئي.

پر اهو خيال اندر ۾ ضرور هو تہ هي هجت ڪري رهيو آهيان، پر وري ساڳي وقت بلوچ صاحب وارو چوڻ تہ ڪلام صحيح پڙهيو ويندو تہ وري ڪنهن حد تائين مطمئن بہ ٿي پئي ويس.
هي ڪم بلوچ صاحب صرف پنهنجي ذات تائين محدود رکيو هو. هن کي ڪتابي صورت ۾ آڻڻ جو نڪو بلوچ صاحب ئي سوچيو هو نہ وري مون وٽ ئي ڪا اهڙي صلاح هئي. وقت گذرندو رهيو مالڪن جو ڪلام پنهنجي ناقص سمجهہ آهر جيئن جو سمجهيم تئين ئي اوتيم باقي فقير پنهنجي شعر جو مقصد ۽ معنیٰ تہ پاڻ ٿو ڄاڻي، هن کي کهڙي مجال آهي جو ان لاءِ ڪجهہ چوي. هي تہ هرڪو پنهنجي پنهنجي سمجهہ مطابق جيتري جنهن وٽ ڄاڻ هوندي اوتروئي ماڻ ۾ ماپيندو، سو اِها تہ هر ڪنهن کي چوٽ آهي تہ ڪنهن جي شعر جي کهڙي بہ معنیٰ ڪڍي. شاعر جي پنهنجي سمجهہ آهي تہ ٻڌڻ واري جي پنهنجي، تہ وري ٻڌائڻ واري جي پنهنجي هرڪو پنهنجي وت آهر پيو واڪ ڏيندو.

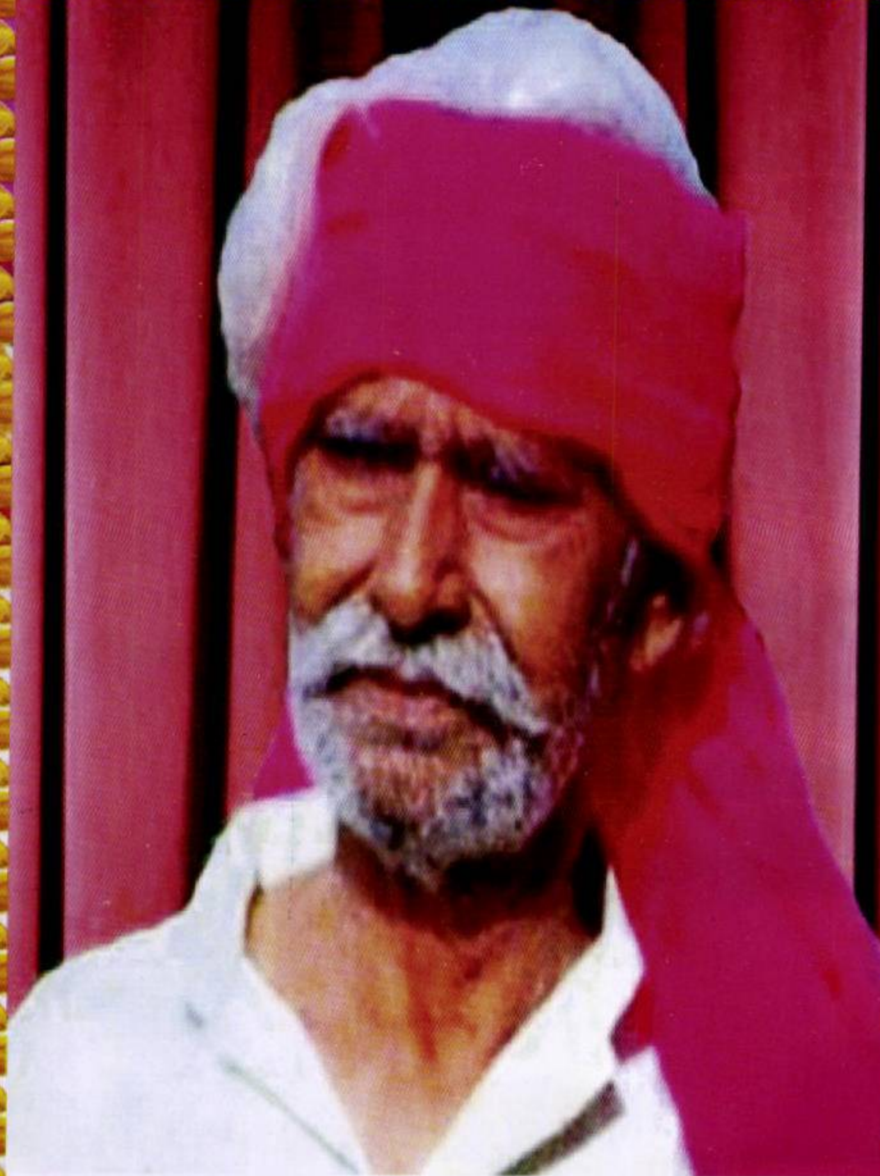
قصو ڪوتاهہ تہ اهو ڪٽڪو مون کي هميشہ رهندو پئي آيو تہ هي جيڪو هادي مالڪن جي ڪلام جي شرح وارو ڪم آهي ڪٿي .... هجت نہ هجي!! پر ساڳي وقت شرح ۽ معنیٰ وارو ڪم مون کي ڪرائڻ وارو تہ پاڻ ئي فقير آهي چو تہ هونءَ تہ مون کي ڪا مجال ئي ڪونہ آهي جو اهڙو هجت جهڙو ڪم ڪري سگهان. مون کي تہ ڪڏهن بہ اهڙو گمان ڪونہ ٿيو هو تہ هئڙو ڪم سرانجام ڏجي، سڀ ڪجهہ پنهنجي ليکي ٿيو آهي ۽ ٿئي پيو، شروعات خريد عليءَ فقير جي ٿيل آهي ۽ هُن هي ڪم صرف پاڻ تائين محدود رکيو هو. اِهو نہ ڪو خريد علي فقير جي وهم گمان ۾ هو ۽ نڪو وري منهنجي خيال ۾ هو تہ هي ڪم ڪڏهن ڪتابي صورت بہ اختيار ڪندو جيڪا هن وقت وٺي چڪو آهي اڳتي ڇا ٿيڻو آهي ۽ ڇا ٿيندو اِها ڪنهن کي بہ خبر نہ آهي ممڪن آهي تہ وري ڪو ٻيو اهڙو "منگتو" ميدان ۾ اچي ۽ بيرنگ کي رنگ ڏي! پر ٿيندو تڏهن جڏهن پاڻ فقير چاهيندو.

مخدوم فقير

سرڪار سمر علي سائين جهانيان

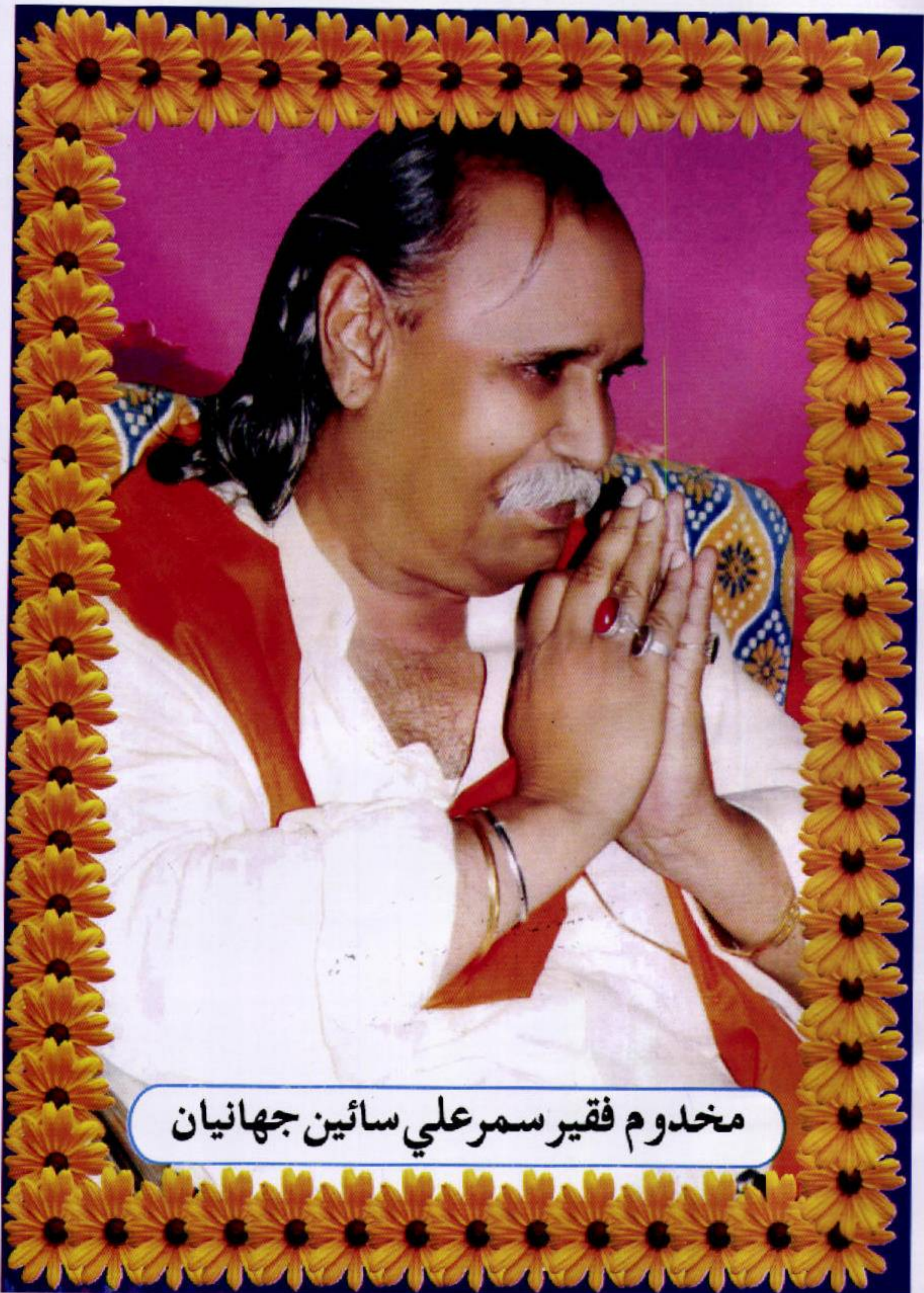

مخدوم فقیر مہدی سائین جہانیان

مخدوم فقير معراج علي رضا سائين جهانيان

(سمر علي سائين جن جا والد بزرگوار)

مخدوم فقير سمرعلي سائين جهانيان

(ڪلام)

ٿلهه ✤ سِڌو پنڌ صُورت جو، پِيون واٽُون آئي وَرُ
ڏورين ڇو ڏُونگرُ

❶

مال مَڏيون محبوب تان ، گهوري گُهمائج گهرُ

❷

لاهي ڏيج لِڱن تان ، ماسُ هَڏنِ جو ڳرُ

❸

لاهي لاڳاپا لوڪ جا ، صَدقي ڪَجانءِ سِرُ

❹

زُهد عبادت زاريون ، ڪرين ڇو هَرهَر

❺

محڪمُ رَهُ ان موجَ ۾، مهديءَ سان ماهِرُ

تشريح :- هن ڪلام ۾ هڪ ڪي ٻئي سان مخاطب ڏيکاريو ويو آهي. يعني مَطلوب جي طالب ڪي هدايت ڪيل آهي. جنهن ۾ صورت جو پنڌ سمجهايل آهي. هاڻي پهريون ته اهو سمجهڻو پوندو ته اُها صورت ڇا آهي؟ جيستائين صورت جي هجڻ ۽ ان ڪي سمجهڻ جي خبر نه پوي تيستائين ته اُن جي پنڌ پيچري ۽ ريت رسم جي ڪا نه بروڙ پئجي نٿي سگهي ذات خداوندي ته هر صورت ۽ صفت کان مبرا آهي. هو بي مثل ۽ بيچون آهي. هُن کي ڪو نه جنم ڪونهي، ڪو نه مرڻ ڪونهي. پر اهي ته ضرور! جيڪا شي، آهي ته ان ڪي وجود نه آهي. جنهن کي وجود آهي، تنهن کي سُجود آهي. جڏهن آدم جي جسم ۾ آيو، تڏهن وجود ظاهر ۾ سمايو ۽ " **اَلاِنسان سري وانا سره** " چيائين. پاڻ ڪي وجودي صورت بخشيائين. جيڪا انساني صورت ۾ اچي سمائي.

احدي دي وچ ، عَبدِي آئِي
تنهن مُورت وچ ، صورت سمائي

" غلام شاه "

پهريان احد هو پوءِ عبد ٿيو وري احد ٿيو

”وحدت مان ڪثرت ٿي، وحدت ڪثرت ڪُل

”سچل سائين“

جڏهن انساني صورت ۾ آيو ته وحدت مان ڪثرت ٿي وئي. هڪ مان گهڻا ٿي ويا. هاڻي انهن گهڻن مان هڪ کي سڃاڻڻو آهي. وحدت جي ظاهري صورت ڪثرت آهي. ڪثرت مان ئي صورت جي خبر پوندي.

ريءَ صورت نه سُجاڻپي ، صورت هڏِ مَ سوجهه

ٿي ٻاراٽي ٻوجهه ، وڃائج وُجود کي

”سچل سائين“

بي صورت کي، صورت سمجهي

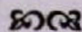
سالڪ ڪن ٿا ، سر جو سَيرُ

”محمّد فقير کٽياڻ“

طالب ڪاڻ اُها صورت. مرشد پاڪ جي صورت آهي ۽ اهائي بي صورت جي صورت آهي. ان ڪري ئي مولا پاڪ جن هدايت فرمائي آهي ته ٻيون واٽون به آهن پر اهي ورن وڪڙن واريون آهن ۽ آخرڦري گري وري به صورت جي ئي پند ڏانهن موٽڻو پوي ٿو. تنهن جي ڪري ٻين ڏونگرن ڏورڻ کي ڇڏي صورت سان وڃي پيچ پائجي اهو سمورو سندن مشاهدو مائيل آهي. جنهن جي طالب کي تلقين ڪري رهيا آهن.

هاڻي جڏهن ان صورت جي خبر پئي ته اُها محمدي صورت. مرشد پاڪ جي صورت آهي. ته پوءِ ان صورت کي سڃاڻڻ لاءِ پنڌ اهو ڏسيو ويو آهي ته اُن صورت تان پهريان گهر کي کهوري کهمائج. پوءِ ماهه ماس ۽ هڏن جو ڳڙ به کوري کپي ڏئي ڇڏ . آخر ۾ سيئي لاڳاپا لاهي سڳ سياپا ڇني همه تن ۾ من ٿي . سچ سڪ سان وڃي سر جو سودوڪر پر سودو به صدقي وارو نه ڪي ٻيو. جڏهن سر به صدقو ٿي ويو ته هنجو وجود به نه رهيو جڏهن وجود ئي ختم ٿي ويو ته پوءِ زهد عبادت ڪير ڪري؟

جڏهن سڀ ڪجهه محبوب جي حوالي ٿي ويو تہ پوءِ پيو ڪجهه بہ نہ رهيو سواءِ سندس عشق جي موج عشق جي مستيءَ ۽ تون ۽ مان جو فرق ميٽجي ويو. طالب ۽ مطلوب سان ملي ماهر ٿي هڪ ٿي ويو. تون هين تون جي موج وجي رهي احد ۽ عبد. صورت ۽ مورت سڀ هڪ ٿي ويا.

(ڪلام)

ٺلهہ؞ اُونڌي ڪنڌ اُداسي، اسم ٿا اورين

❶

پايو مُنهن مونن ۾، سمرڙيون سورين

❷

عَدُل ۽ انصاف جا، ويٺا ٽِرَ تورين

❸

اندر ٻاهَر هِڪڙو، ٻيو نہ چَپُ چورين

❹

رندن واري راھ ۾، گھوريو سِرُ گھورين

❺

مهدي جي ميلاپَ لئہ، ويٺا ڏُکَ ڏورين

حل لغات:-

(1) سونو= گوڏو. منهن مونن ۾ وجهڻ ويهڻ جو هڪ طريقو آهي جنهن ۾ گوڏا اُڀا ڪري، ٺوڻيون گوڏن تي رکي ٻانهہ ٻانهہ تي ورائي تنهن جي مٿان نرڙ رکي ويهڻ، جنهن ۾ ڪنڌ اونڌو رهي ٿو.(2) سَمرڙيون = هڪ قسم جو ڪولابو ٿيندو آهي جيڪو ٻانهہ ۾ پائبو آهي ۽ جنهن ۾ موتي پويل هوندا آهن انهن کي تسبيح وانگر سوري سگهبو آهي.

تشريح:- اونڌي ڪنڌ ڪرڻ جا ٻہ اصول آهن سواءِ نام جي اونڌو ڪنڌ ڪرڻ گمراهيءَ ۾ شامل آهي عام ماڻهو جو اونڌو ڪنڌ ڪرڻ ڪان سواءِ ڪنهن نراسائي جي ٻيو نہ هوندوآهي. خوشيءَڪان ڪڏهن ٻہ هيٺ ڪنڌ نہ ڪبو آهي پر جڏهن ڪو غمزده معاملو پيش ايندو آهي تڏهن هيٺ ڪنڌ ڪرڻو پوندو آهي ان لاءِ اهو آهي تہ هرو ڀرو هيٺ ڪنڌ نہ ڪجي جو اُها گمراهي آهي باقي جي اصول سان مراقبہ ڪندو تہ پوءِ رهنمائي آهي اهي اونڌي ڪنڌ ڪرڻ جا سمورا اصول سرڪار پاڪ جن پنهنجي هن زيرذڪر آيت ۾ بيانُ فرمايا آهن. پهريون تہ اسم جي اور ڪانسواءِ

اونڌو ڪنڌ نہ ڪجي پهنهنجي دل جي قاضيءَ مفتيءَ جي ميزان ۾ عدل انصاف جا ترُ تورجن. پهنجي ڪسوٽيءَ تي پاڻ ڪي ئي پرکڻو آهي . ترُ ترُ جو حساب ڏيڻو وٺڻو آهي. مطلب اهو آهي تہ پنهنجي ماحول کان اڪيون ہوٽي وسارو ڪري ڪنڌ هيٺ ڪري، پنهنجي مولا جي نام ۾ گمُ رهجي.

هت انهن سالڪن ڏانهن اشارو ٿيل آهي جيڪي اونڌو ڪنڌ ڪري مولا جو نام اورن ٿا هو عادل بہ آهن ايتري قدر جو انهيءَ راهہ ۾ پنهنجو سر بہ صدقو ڪري ٿا ڇڏن. بس هنن کي رڳو هر وقت پنهنجي يار جي تار لڳل آهي ۽ چپُ چورن ٿا تہ صرف ان جو نالو ئي ڳنهن ٿا هنن جو دم قدم يارجي لاءِ آهي هو هر دم يار جي ياد ۾ آهن هو جو دم غافل سو دم ڪافر ٿا سمجهن. يار جي وصل خاطر هو هر ڏک کي ڏورڻ لاءِ تيار آهن ۽ وينا ڏورن بہ ٿا.

ꕥ

(ڪلام)

ٽلھ * مَرڻُ جيئڻُ وَسُ منهنجو ، قضا ڪي ڪهڙي قدرت
وسري وئي وحدت

❶

موتو ٿي ڏنڙمُ موت ڪي ، اَنتَ موتوُ آيتَ

❷

سِرُ ڏنوسين سِڳَ مان ، سامهون ڪري صُورت

❸

پُرِ جهي ڏنڙمُ پاڻ ۾ ، آڏو نا عِبرت

❹

ظاهِرُ ڪَيڙمِ ذات ۾ ، مهَديءَ جي مُورتَ

تشريح:- هيءَ احديتَ جي ٻولي آهي. سالڪ جڏهن فنافي الله ٿي بقا باالله ٿو ٿئي تہ پوءِ هوپنهنجومالڪ پاڻ ٿيو پوي. هوڪُلي اختيار وارو آهي پوءِ هو قضا جو مالڪ پاڻ آهي جيستائين عبديت ۾ هئو تيستائين تہ سائين سائين ڪندو رهيو پر جڏهن احديت ۾ پهتو تہ سائين وسري ويس. ڇو جو سائين سائين ڪرڻ وارو گم ٿي ويو ، هڪ پاڻ ئي وڃي رهيو ٻيو ڪو ڏسڻ ۾ اچيس تہ انکي ياد ڪري!

هتِ وسري وئي وحدت جي معنيٰ اها سمجهڻ نہ گهرجي تہ ڪو مولیٰ جي نام کي ئي وساري ڇڏجي! هن ڪلام ۾ وحدت لفظ جي معنيٰ هيٺين ٿيندي:

”وحدت ڪرڻ“ يعني زهد عبادت ڪرڻ يا ذڪر فڪر ڪرڻ وغيره. سو جن جي هٿ ۾ مرڻ جيئڻ ٿيندو اهي زهد عبادت جا بہ مالڪ ٿي پيا ، انهن کي ڪا بہ ڪاڻ ڪانهي انهن عبدي ڳالهن جي. هو پنهنجي ئي خوديءَ ۾ خود غرقُ آهن. هنن کي نہ بانگ جي نہ صلوات جي نہ روزي جي نہ زڪوات جي.

مرڻ ڪان جيڪي اڳي مئا، سي مري ٿين نہ مات
هوندا سي حياتُ ، جيئڻا اڳي جي جيئا

”مراد فقير“

مُوتُو قبلَ اَنتَ مُوتو مرڻ کان اڳي مري جيئڻ. مرڻ جو ظاهري مهاندو اِهو آهي ته هن جسم کان جدا ٿيڻ. هڪ ڏينهن هن جسم ۾ داخل ٿيو هو ۽ هڪ ڏينهن ان پاندي کان ٻاهر وڃڻو اٿس. فقيرن به انهيءَ ڳالهه کي وجي ڳولي لڌو ته جڏهن هي هن جسم ۾ اچي ۽ وڃي سگهي ٿو ته پوءِ جو نه پيو اچي وڃي! هتي اچي ڪري پوئيون رستو جو پلجي وينو آهي ؟!

هن کي اڳين ڪاٻه ڳالهه ذهن تي ڪانه آهي۔عالم مثال ۾ پهچڻ سان هي ٻي سمجهي واري حالت ۾ اچي ٿو وڃي پوءِ جيڪا آهسته آهسته هن کي سمجهه ايندي ٿي وڃي اها سموري جو سموري عالم مثال واري سمجهه آهي عالم لاهوت هن کان پلجي ٿو وڃي. هوءِ سمجهه هاٿي تڏهن پوندي جڏهن هن سمجهه کي وڃائجي.

”جاڻ وڃائي جُل ته اوڏو ٿئين عجيب کي“

جاڻ وڃائيندي وڃائيندي پنهنجي وجود کي ئي وڃائي وينا !جڏهن هي وجود فنا ٿيو ته باقي وجي بقا رهيو.جيڪو آهي هنهي جهانن جو مالڪ اهو هت به پيو اچي ته هوڏانهن به پيو سير ڪري. انهن کي موت ڪڏهن به ڪونه ماريندو، اهي پنهنجي مرضي وارا آهن، جڏهن به چاهين ته ڪٽي برقع مٿائين :

اڄڻ وڃڻ جي لذت خاطر ، مِهُنَ مرڻ جو ٿئي
دُرسُ دريا خان الله عياشي،سڀ ڪجهه ڪائي ٿو پئي
”دريا خان فقيرڪلهوڙو“

فقيرن ته هڪ نقطي ۾ ئي سموري ڳالهه سمجهائي بلڪ عيان ڪري ڇڏي آهي. هجي جيڪو سمجهي ۽ اعتبار ڪري!

بُتُ اِهوئي ضايع ٿي سئين ، اول آخر ڏيکٽا
ضايع ڪنون اڳ مايه ٿيوين، حرف اناالحق ڳهٽا
”سچل سائين“

(ڪلام)

تلھ ♣ هجت حسن سان ناهي چڱي ، هر ڪو ٻيهي ٻَري ٻَجي

❶

هجت حسن سان جن ڪئي ، تن وڃائي ويهي وهي
ان ريجھ ۾ وِيڙا رَهي ، تن ڪان سرت وئي ساري سڄي

❷

هجت جو جن هلاءُ ڪيو ، اثبات تن نہ الله ڪيو
ڪُفر جو تن ڪُلاهُ ڪيو ، سي لافَ ۾ ٿيڙا لڄي

❸

عاشقن انصاف آ ، صورت سر ڪي طوافُ آ
وٺي وحدت وارو واسُ آ ، نہ تہ خان ويا ڪيئي ڪڄي

❹

مهَدي اسانجو امام آ ، سَجدو جنهن ڪي سلامُ آ
قائم اهو ئي ڪلامُ آ ، وياسين راز رهبر جي رَڄي

حل لغات:-

(1) هُجت = محبوب سان گستاخي ڪرڻ، هٺ ڇهڻ، ٻئي ڪي شريڪ ڪرڻ، پاڻ پائڻ وغيره (2) هلاءُ = ٺهلاءُ، پڙهو ڏيڻ (3) ڪُلاه = ڪُلو، ڊگهي ٽوپي چوٽي(4) لاف = ٻٽاڪ، ڊاڙ (5) طواف = چوڌاري ڦرڻ، پري ڪان ديدار ڪرڻ جيئن ڪعبہ جو طواف ڪندا آهن (6) رڄي= مصدر: رڄ ٿيڻ يا رڄڻ بمعنىٰ ٻُرِ ٿيڻ، ٻرجي وڃڻ، ڊائجڻ.

تشريح:- هِتِ طالب ڪي هجت نہ ڪرڻ جي تنبيهہ ڪئي وئي آهي هجت جي تمام وسيع معنىٰ ورتي وئي آهي هر اها ڳالھ يا هر اهو فعل جيڪو طالب ڪي مادي مزيداري رسائي ان ڪان منع ڪيل آهي. حُسن جي معنيٰ آهي جمالِ يار هوئن تہ يار جو جلوو هر هنڌ هر جاءِ هر شيءِ ۾ موجود آهي پر" **خلق الآدَمَ عَلىٰ صورته**" انساني صورت ۾ سندس جلوو ٻئي موجودات ڪان وڌيڪ نمايان ۽ چٽو آهي.

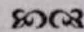
آهي. محبوب جي ظاهري صورت به مُورت انساني آهي ۽ باطني صورت اُها آهي جيڪا اثبات آهي. حُسن جو رڳو طواف ڪرڻو آهي انکي ڇهڻو نه آهي جيڪڏهن هَٿ لائبو ته هٿ ڪارو جي منهن لائبو ته منهن ڪارو ، مطلب جيترو به ويجهو ٿيو اوترو ڪارنهه وڌيڪ چڙهندي. پاڻ پائڻ ، نافرماني ڪرڻ به هجت ۾ شمار ڪيو ويو آهي "هجتي لعنتي "سڏيو ويو آهي تڏهن عزازيل به لعنتي ٿيو جو هن حڪم جي پيروي نه ڪئي ۽ پاڻ پائڻ لڳو. هو پاڻ کي سيني فرشتن کان وڌيڪ عابد زاهد ۽ الله جي ويجهو سمجهڻ لڳو. هُن پنهنجي عمل تي فخرُ ڪيو جيڪا ڳالهه محبوب کي نه وڻي ۽ هو لعنتي ٿي ويو:

عاشق ته عزازيل ، ٻيا مڙئي سَدَڙيا
منجهان سڪ سبيل ، لعنتي لعل ٿيو
"شاهه"

انهي سبيل سڪ هُن کان هجت جو هلاءُ ڪرايو، لاف هٽائي ۽ ڪُفر جو ڪلو پارايو، مادي حُسن جي چاشني چکڻ کان به منع ٿيل آهي. ورنه اُن جو به چسڪو اهڙو آهي جو جن چکيو سي چريا ٿيا ۽ انهن کان سموري سُرت ڇڏائي وَئي ۽ اُن مزي تي موهجي ويهي رهيا. ان کان بچڻ لاءِ فقير پاڪ جن عاشق الله وارن جو رستو ٻڌائن ٿا ته صورت جو رڳوطواف ئي ڪرڻو آهي ان کي ويجهو وڃڻو بلڪل ڪونه آهي پر اهو سڀ ڪجهه تڏهن ٿي سگهندو جڏهن فقير جو نام وٺي اڳتي قدم کڻبو. نه ته ته فرمائن ٿا ته ڪيئي تو جهڙا خان ڪچي ڪپي ويا. آخري بند ۾ پنهنجي اثباتي ڏيکاري اٿن. جيڪا سرڪار جي گهڻو ڪري هر ڪلام ۾ نالي واري آخري مصرع ۾ ڏيکاريل آهي پاڻ ٻئي ڪنهن جي رهبري پنهنجي ڪلام ۾ ڪٿي به ڪونه ڏيکاري اٿن پاڻ پاڻ اثبات ڪيو اٿن. جيڪو سندن هر ڪلام جي نالي واري مصرع مان ثابت ٿئي ٿو جيئن ته مهدي جي منهداري، مهدي منهدار، مهدي سان ملايئي، مهدي امام وغيره. سرڪار پاڪ جن پنهنجو پاڻکي اثبات ڪيو آهي سندن هڪ ٻئي سُخن پاڪ ۾ فرمايل آهي ته

"پاڻ وڃائي پاڻ ٿي آيس ، پنهنجو آهيان پاڻ"
"مهدي سائين"

ٻئي جي رهبري جو پاڻ ڪٿي ٻ. ڪنهن ٻ ڪلام ۾ ذڪر ڪونہ فرمايو اٿن. ٻين فقيرن پنهنجي مرشد جي ثنا تہ ضرور ڪئي آهي پر گهڻن تہ وري ٻين بزرگن ۽ اوليائن جهڙوڪ چاريار، شيخ عبدالقادر جيلاني ۽ قلندر شهباز وغيره کي ٻ پنهنجو رهبر ڪري ڄاڻايو آهي. سرڪار موليٰ جن جي ڪلام ۾ پنجتن پاڪ جي ساراهہ کانسواءِ ٻيو ڪنهن جو ذڪر ڪيل ڪونہ ٿو ڏسجي. پاڻ ڄمندي ئي ڄام آهن ان ڪري ڪين ٻئي ڪنهن جي رهبري جي ڪاٻ ضرورت ڪانهي.

(ڪلامر)

تلهہ ♣ عاشق ٿي تہ اَسيرُ ، آيو عشق اَميرُ
پڙهي فرض فنا جو ، فالمر ٿي تہ فقيرُ

❶

عشق آهي اَمُلھ ،جنهن جو ناهي ڪو مُلھ
سر جو سودو سَل ، ثابت ٿي تہ سِيرُ

❷

عشق آهي عالمُ ، سبق ڏئي سالمُ
منجهئون منجھ معالمر ، آهي پاڻ اڪثيرُ

❸

عشق جنهن سر آئي،رَنگُ تنهن سِر لائي
نالو ذات چاهي ، سيد هجي توڙي پيرُ

❹

سهّدي محمَّد هڪ ، لاهہ ... ياڻين شڪ
ڏئي دوئيءَ کي ڏڪ ، پياري شرابُ وشيرُ

حل لغات:-

(1) اسيرُ = قيدي، جيلي (2) فالِمُ = ... ي في علم بمعنىٰ عِلمَ سان، علم منجهہ عِلمَ وارو،خود علمُ (3) سَل = ...ن، واڪ، چئو (4) سيرُ = سچُ (5) سالمُ = پورو، صحيح. سَلامَتَ (6) اڪثيرُ= ترياق، وڏ ۾ وڏ مُفيد (7) شيرُ= کيرُ

تشريح:- ڪن عشق کي آفت سڏيو تہ ڪن نانگ سڏيس تہ ڪن وري زهرُ قاتل سمجهيس جنهن جيئن ڏٺس تنهن تيئن چيس پر جهڙيءَ طرح هت عشق جي ... ين ،هي تيئن زڳو فقير ثابت ڪيس. باقي تہ هر ڪنهن جي جاءِ ناهي جو عشق جو ڏنگُ بہ جهلي ۽ دانهہ نہ ڪري! سچل، سامي ، شاهہ بيدل جنهن جو بہ شعر ڪٿي پڙهي ڏسبو تہ ان ۾ ضرور دانهون ڪوڪون بہ ٻڌڻ ۾ اينديون ڪٿي ڪٿي تہ عشق کان اصل بيزاري بہ ڪئي اٿن ۽ پڇتايو اٿن تہ اجايو نينهن

لاتوسين!فقير سرڪار جي سمورري شعر ۾ عشق کي اهو بهاريل ڏيکاريو ويو آهي، جو ڪٿي به ڪنهن ٻئي جي شعر ۾ ملڻ محال آهي. جيڪڏهن ڪنهن ڪٿي عشق کي ڪنهن محل بهاري به سمجهيو هجي پر ان سان گڏ واويلا به ضرور ڪئي هوندس. عشق جي آڳ کي سدائين جي لاءِ ملهار ۽ بوند بهار پائڻ اِهو فقير سرڪار جي ئي ڪلام ۾ ملي ٿو. پاڻ ڪٿي به عشق جي آزار جي دانهه وغيره ڪونہ ڪئي اٿن. ٻيو تہ ٺهيو پر عشق جي اوکائي ڪٿي بيان ڪيل ڪونہ ملندي. مذڪوره ڪلامَ ۾ به عشق جي واکاڻ ڪيل آهي. عشق جي آمد ٻڌائي وئي آهي. عشق جو آيو تہ عاشق ٿيو آيو. عاشق محبوب جي آڏو پابند هوندو آهي. عاشق کي ٻئي هر طرف کان، سواءِ محبوب جي هڪ قسم جو عشق جو قيد ٻڌل هوندو آهي هُو محبوب وَٽِ قيد ٿيل هوندو آهي. مولا پاڪ جن عشق جي تعريف بيان ڪندي پاڻ عشق کي عاشق به چيو اٿن تہ فقير به سڏيو اٿن. اهو عشق ئي آهي جيڪو عاشق ہ آهي تہ فقير بہ آهي. عشق ئي آهي جيڪو فنا جو فرض پورو ڪري اچي فقير ٿيو آهي.

پهرين مصرع ۾ فرمائن ٿا تہ عشق اها شئي آهي جنهن جو ڪو بہ ملهہ ڪونہ آهي هي هڪ ملهہ مهانگي چيز آهي. جنهن جو ڪوبہ ملهہ مقرر ڪري نٿو سگهجي. البت سر جو سودو آهي جيڪو ثابِ پنجي سگهي ٿو، پر اُهو بہ تڏهن جڏهن:

محبت پائي من ۾، رندا رهڙيا جن
تن جو صرافن ، اڻ توريو اگهايو

"شاهہ"

پهريان تہ سچو ثابت ٿيڻو آهي ۽ اندر مان اتڪل ڪڍڻي آهي. جيڪڏهن رُڳو سر وڍائڻ جي ڳالهہ هجي تہ پوءِ تہ تمام آسان ڪم ٿي پوي، پر هت تہ شرط پيل آهي سچي نيت جو سر جو سودو تہ ڪرڻو آهي. پر پهريان ان عشق جي ميدان ۾ تہ اچي ڏسي ان رستي سان ڪجهہ هلي بہ تہ ڏسي. سواءِ محبت جي جيڪڏهن سر وڍايائين تہ ڇاٽي پيو! ائين تہ ڪوڙ پيا ٿا ڪُسن ۽ مَرن پر اظهار اهي آهن جيڪي محبت ۾ مُئا ۽ سڪ ۾ شهيد ٿيا. ان ڪري پاڻ فرمائن ٿا تہ "سر جو سودو سَلِ پر ثابت ٿي تہ سيرُ" محبت جي ميدان ۾ پاڻ کي سچو ثابت ڪري، اتڪل اندر مان ڪڍي پوءِ اچي سر جو سودو موڪ تہ ثابِ پوئي. جيئن ٻي هنڌ پاڻ فرمايو اٿن تہ:

هتئون جو حال ، ڪرڻ ڪنهن کي سوال
اتڪل سانُ الله ، ڪڏهن ڪين ملندو

"مهدي سائين"

جيستائين پاڪ صاف ٿي اندر کي اجاري، اچو ڪري محبت من ۾ پائي ميدانِ مقتل ۾ نه گهڙندو، تيستائين سودو سفرو نه ڪري سگهندو. عيدِ اَضحىٰ جيڪو قرباني جو هڪ ننيڙو مثال پيش ڪيل آهي. ته ان ۾ ئي اهو جانور قبول ڪيو ويو آهي جيڪو هر لحاظ کان بي عيبُ هجي. ايتري قدر جو نه ته اهو صفا ننيو هجي ۽ نه ئي وري ڪراڙو، عمر جي لحاظ کان به جوان جماڻ قبول ڪيو ويو آهي. هيءَ ته ڪربلا واري قرباني آهي، جيڪا عشق جي ميدان ۾ ڏجي ٿي. هن ۾ اندر اجاري اچو ڪرڻو آهي، اندر کي بي عيبُ بڻائڻو آهي. جيستائين اندر عيبدار آهي تيستائين جيڪڏهن سر جو سودو ڪندو ته اهو چئُ مردود ٿي مئو. جيئن هڪ دم منصور ته بيو دم فرعون، سر ته ٻنهي ڏنو پر فرعون مردود ٿي مئو ۽ منصور شهيدن ۾ شمار ٿيو.

(2) عشق سمورو سمجهه آهي عشق جهڙو ٻيو عالم ڪير به ڪونه آهي. جنهن جو عشق رهبر آهي، ان کي ٻي ڪنهن رهبريءَ جي ڪاڻ ڪانهي. عشق کان سواءِ ٻي سڀ اونده آهي، عشق جهڙي روشني ٻي ڪابه ڪانهي.

"جنهن ڪون عشق بتاوي راه
تنهن ڪون ڪونه ڪري گمراه"

جنهن وٽ فقيري عشق آهي ان کي ڪائنات جي ذري ذري جي پروڙ آهي. اهو ٻنهي جهانن جو مالڪ آهي. عشق جهڙو اڪثير نه ڪو پير نه ڪو مير، عشق فقير آهي ۽ فقير عشق آهي. جنهن جو رهبر فقير اهو ڪيئن ٿيندو دلگير، فقير پارس آهي اڪثير الاڪثير آهي. فقيراولين آهي.

(3) ذات تي ڏات نه آهي، جو وهي سو لهي. پاڪ مولا جو فرمان آهي ته فقيري ڪنهن جي ميراث ڪونه آهي، ۽ نه وري ڪنهن جو ورثو ترڪو آهي، جو ڪنهن کي ورثي ۾ ملي. هي وچ جي ڍيري آهي، جيڪو ڪٽي! عشق اهو شهنشاه آهي جو جڏهن جنهن تي لٿو ته ان کي رنگ لاتو. نالي ذات جو عشق ۾ ڪوبه دخل ڪونه آهي. هندو هجي يا مسلم، عيسائي هجي يا يهودي،هن جو ڪنهن به مذهب

ملت سان ڪو واسطو ڪونهي. عشق جو مذهب ئي نيارو آهي. فقير جو مذهب عشق آهي ۽ عشق جو مذهب فقير آهي

(4) اهو عشق ئي آهي جنهن همہ اوست جو سبق ڏنو. انا احمد جي معنيٰ سمجهائي. ۽ مهدي ۽ محمد کي هڪ ڪري ڏيکاريو. عشق فرقان آهي. جنهن تو ۽ مان جو فرق ميٽائي رکيو "تون هين تون" جو درس ڏنو وچ ۾ جيڪا دوئي هئي اها ختم ڪري هيڪڙائي سيکاري. جيڪا نہ ٿيڻ واري ڳالهہ هئي اها عشق ڪري ڏيکاري. اهو عشق ئي آهي جنهن بندي ۽ مالڪ کي پاڻ ۾ ملائي هڪ ڪري ڇڏيو! ورنہ ڇا هي ڇا هو!!

"ڏئي دوئي کي ڌڪُ، پياري شرابُ و شيرُ"

"مهدي سائين"

کير ۽ شراب گڏ واپرائي نہ ٿا سگهجن. شراب پيبو تہ کير کي هٿ ناهي لائڻو ۽ جي کير واپرائبو تہ پوءِ شراب پيئڻو ناهي. ٻنهي کي گڏ انساني معدو هضم نہ ڪري سگهندو آهي. ۽ بيماري جي حالت پيدا ڪندو آهي پر عشق اهو ترياق آهي جو هر مرض جو مرهم منجهس سمايل آهي. ۽ هر مرض لاءِ اڪثيرالاعظم آهي. تنهن ڪري شراب سان گڏ کير پيئڻ ڪري جيڪو مرض پيدا ٿيڻو هو. اهو عشق پيدا ٿيڻ ئي نہ ڏنو ۽ ٻئي گڏي پياري ڇڏيائين.

ﮰﮱ

(ڪلام)

ٿلھ ❖ تنهنجي نامَ بنان، ٻيو نہ نامُ وَٽين
تو ۾ محبت جا، آهن مٺاڻ مٽين

❶

تُنهنجي مَنَ ۾، مُحبت آهي مٺل
تُنهنجي قُربَن جا، آهن ڪيئي ڪُٺلَ
تنهنجي ماڻن جا، آهن ڪيئي مُئلَ
آءُ تہ ٿيلُ خريد، آهيان ڳِڌلُ ڳُڻين

❷

تُنهنجي مَن ۾، محبت آهي مُدا
تُنهنجي سِڪڙي سيني، منجھ آهي سدا
ڪڏهن ڪين ٿيندسُ، توڪان يارَ جُدا
تنهجي پيلُ پُڪي، آهيان قربَ ڪُٺين

❸

تون مهدي آهين، منهدار مٺا
توڪان دم نہ ٿيان، هڪ ڏارَ مِٺا
توڪان وِٿي نہ وجهان، وچئون وارُ مٺا
توريءَ سڏڙا سڪايَلَ، جا ڪيرُ سُٺين

حل لغات:-

(1) ڳِڌل = خريد ڪيلُ، ورتل (2) ڳُڻين = جمع آهي ڳڻُ جو بمعنىٰ احسانُ، تورو (3) پُکي = پُکو، نصيب، حصو، ڪُٺو (4) سُٺين = ٻڌي.

تشريح :- هوئن تہ سرڪار پاڪ جن جي ساري سُخنات، جيڪا شعر جي صورت ۾ يا ائين حديث جي صورت ۾ موجود آهي. ساري جو ساري ساھ ۾ سانڍڻ ۽ هئين ۾ هنڊائڻ جهڙي آهي. هر لفظ ۽ هر سُخنُ هڪ ٻئي کان وڌيڪ

پيو پائنجي، پر هِنَ ڪلامَ ۾ سڪَ ۽ محبتَ ڪي اهڙو تہ سِڌن، سادن ۽ سولن لفظن ۾ بيانُ ڪيو ويو آهي. جو هر طبقي جو ماڻهون. پڙهيل هجي يا اڻ پڙهيل، ڪلامَ جي ٻُڌڻ سان ضرور سندس دل ۾ محبت جو جيڪو بہ مواد سمايلُ هوندو اهو اُڌمو ڪائيندو. هي هڪ سدا بهارُ گيتُ آهي جو هر وقت ۽ هر محفل ۾ ڳائي سگهجي ٿو. موسيقيءَ جي لحاظ ڪان هِنَ ڪلامَ ۾ هر تالُ يعني. رڌم سمايل آهي، ۽ ڪهڙي بہ راڳ ۾ جيڪڏهن ڪلامَ کي ڳائبو تہ ائين سمجھ ۾ ايندو تہ جڻ چيل ئي اصل هِنَ راڳ مان آهي!

مذڪوره ڪلام ۾ عاشق جي طرفان پنهنجي محبوب جي محبت، جيڪا سندس اندر ۾ آهي ان جو اظهار ڪيل آهي. ڪلامَ جي ٿلھ ۾ فرمائن ٿا تہ اي محبوب، سواءِ تنهنجي نامَ جي مون کي ٻيو ڪنهن جو بہ نامُ ياد نہ آهي. ٻئي ڪنهن شيءِ جي وٿت نہ رهي آهي. بس رڳو تنهنجو ئي نالو آهي جيڪو وٺي ٿو، ڇو جو تو ۾ ايتري تہ ڪا محبت سمايل آهي، جو جنهن جو ڪو ڪاٿو ئي ڪونهي.

(1) انهيءَ تنهنجي اڻ مٺي محبت جو ماريل، رڳو مان هڪڙو بہ نہ آهيان، پر مون جهڙا ٻيا بہ ڪيترائي ڪُنا ۽ مُنا ٿا وتن. محبت تنهنجي تہ هٽي هنڌ ڪيو آهي، جو هر گهڙيءَ ۽ هر پلڪ تون ئي ياد آهين. ٻيو سڀ ڪجھ وسري ويو اٿم. وري قربدار بہ ايڏو آهين جو مون کي تہ پنهنجي احسانن ۽ ڳڻن سان تو خريد ڪري ڇڏيو آهي.

(2) مون کي تہ هاڻي اها بہ پڪ ٿي وئي آهي، تہ آءٌ تنهنجي ئي پُڪي ۾ آيل آهيان. ڇو تہ تنهنجي محبت منهنجي اندر ۾ مُدامي ۽ سدائين لاءِ دائم قائم آهي، ۽ نہ وري جدا ٿيڻ جو ئي ڪو امڪان آهي بس ڪُٺين پئي ڪُهٽين وئي.

(3) تون ئي منهنجو رهبر آهين، تون ئي منهنجو سرواڻ آهين، ۽ تون ئي منهنجو سڀ ڪجھ آهين. تڏهن چوان ٿو تہ توکان هڪ دم بہ جدا رهڻ ۽ هڪ وارَ جي وٿي وجهڻ، مون کان ڪڏهن بہ ائين گواره ٿي نہ سگهندو. توکان سواءِ منهنجو ٻيو ڪو بہ وارث ڪونهي. تون ئي منهنجو ڏٺي آهين ۽ تون ئي سميعُ بَصيرُ آهين. توکان سواءِ هن درد پريءَ دل جي دانھ ٻيو ڪير ٻڌندو؟! اوکيءَ سَوکيءَ ۾ سڏ سڻڻ وارو تون ئي فقير آهين.

نوٽ :- سرڪار مالڪن جي هِنَ ڪلام ۾ ٽي مصرع آهن اڳيم درويش چوٿين مصرع بہ هن ڪلام ۾ چوندا هئا. پر هڪ دفعہ پاڻ سرڪار جن فقراءَ کي منع ڪئي هئي تہ اها مصرع هن ڪلام ۾ نہ وجهندا ڪيو. ڇو جو اها مصرع مظهر

فقير ناهي هئي. مذڪوره ڪلام ۾ وجهڻ لاءِ. پر جيئن تہ هنئي ساري ڪلام ۾ ڪافيو "مذڪر" پيل آهي ۽ هن مصرع ۾ ڪافيو "مؤنث" رکيو ويو آهي. انڪري هيءَ مصرع هن ڪلام ۾ نٿي وجهي سگهجي. هوئن بہ مالڪن جي سموري ڪلام ۾ اها هڪ نرالي ڳالهہ ڏسڻ ۾ اچي ٿي تہ پاڻ ڪٿي بہ ڪنهن بہ ڪلام ۾ پاڻ ڪي مؤنث ظاهر ڪونہ ڪيو اٿن. سيني ڪلامن ۾ مذڪر ڄاڻايو ويو آهي. سندن ڪلام ڪي سڃاڻڻ جي لاءِ اها بہ هڪ خاص نشاني آهي.

صوفيانہ اصطلاح ۾ هيءَ هڪ چوڻي بہ آهي تہ - "**طالب الدنيا مُخنث**" يعني دنيا جوجيڪو طالب هوندو اُهو ڪدڙو آهي ۽ "**طالب العُقبىٰ مؤنث**" يعني بهشت جو جيڪو طالب آهي اهو عورت آهي ۽ "**طالب المولا مذڪر**" يعني مولا جو جيڪو طالب آهي اهو مرد آهي. پين صوفي فقيرن جيتوڻيڪ هو آهن تہ سچا پچا مولا جا طالب پر پنهنجي شعر ۾ پاڻ ڪي ڪڏهن مؤنث تہ ڪڏهن مذڪر ظاهر ڪيو اٿن پر سرڪار پاڪ جن شعر گوئي جي ميدان ۾ مذڪوره چوڻيءَ وارو خيال برقرار رکيو آهي. مظهر فقير واري چيل مصرع جيڪا هن ڪلام مان خارج ڪئي وئي آهي اها هيٺ ڏجي ٿي.

" تنهنجي من ۾ ، محبت آهي مٺي
تنهنجي قدمن سان، هجان شال گڏي
ڪڏهن ڪين ڪندس، توکي يار ڦٽي
تنهنجي طلب اندر ۾، ٿي تات ٽٽين"

"مظهرفقير لاکو"

هنئي هر لحاظ کان مصرع واه جي رچيل ٿي ڏسڻ ۾ اچي، پر مادي پائي جي ڪري پاس ٿي نہ سگهي ۽ خارج ڪئي وئي.

ﮚﮛ

(ڪلام)

ٿلهہ ✱ ٻَڌلُ آهيان ٻولُ ٻولُ ، پنهنجي محبوب سان
پنهنجي محبوب سان ، مٺي محبوب سان

❶

ڪالهہ ڪالهوٺي، ويڙهلُ وڇهہ
ڪري . آيس، قولُ قولُ

❷

مُکَ ميزانُ جي، منصف وچهہ
تُريلُ آهيان، تولُ تولُ
(بعد ۾ "محبت وارا ميل ميل")

❸

ساعِتَ توريءَ، ڪانہ سري ٿي
وٺي وجهان، ڪيئن ويلُ ويلُ

❹

موج مُدامي، مهديءَ ميلي
گهڙيءَ گهڙيءَ،ٿيان گهولُ گهول

حل لغات :-

(1) ويڙهل وچهہ = ميڙن جي وچهہ، گهٽن ماڻهن جي وچهہ (2) مُکُ = مُنهن (3) ميزان = تارازو (4) مُنصف = انصاف ڪندڙ (5) مدامي = دائمي، هميشه، سدائين جي لاءِ (6) ويل = ساعت، گهڙي، مهل، وقت.

تشريح :-

الست بربکم ، جڏهن ڪن پيومِ
قالوبلىٰ قلب سين، تڏهن تِت چيومِ
انهي ويل ڪيومِ، وَچَنُ ويڙهيچن سين

"شاهہ"

روزالست ۾ جڏهن سڀني ارواحن کان ذات باري تعاليٰ جي طرف کان پنهنجي حاڪميت جو جيڪو اقرار ورتو ويو هو. انکي قالو بليٰ وارو قول سڏيو ويو آهي. الله سائين جي طرف کان جڏهن **"الست بربکم"** جو آواز ارواحن جي ڪَنن تي پيو ته اهو ايڏو ته مِٺو، سُريلو ۽ پُرسوز آواز هو جو سڀئي ارواح موج ۾ مست ٿي ويا، ۽ هڪ دم پنهنجي عبديت جو اقرار ڪري ويٺا ۽ چيائون "قالو بليٰ". سرڪار مولا جن به اُن ڪيل قول جي ڳالهه ڪئي آهي ته پنهنجي محبوب سان آءُ ته ہولين ہڏل آهيان. تازوئي تازو، ڪالهه ڪالهوڪي ڏينهن، سڀني ارواحن جي وچم ويهي، قول ڪري آيو آهيان، جنهن کي اجان ڪو ايترو وقت ئي ڪونه گذريو آهي، منهنجي لاءِ ته چڻ اجهو هاڻي اهو اقرار ورتو ويو آهي. اهو اقرار عاشق جو معشوق سان ٿيل آهي. اهو قول طالب جو مطلوب سان ٿيل آهي. اهو قول عابد جو معبود سان ڪيل آهي. اهو قول آدم جو الله کي ڏنل آهي، ته

"تون سائين آءُ ہانهي، پاتم پاند ڳچيءِ ڳل ڪپڙو"

سچل

ہيءُ مصرع ۾ سرڪار پاڪ جن،انهيءَ قالو جي قول جي ناتي نپائڻ ۾ پاڻکي ٽريل ظاهر ڪيو آهي. ته تارازوءَ جي پڙن ۾ ۽ عادلن جي وچم تور ٺڪ ٺيل آهي ۽ اتان ٽري نڪتل آهيون، پر بعد ۾ پاڻ مولا پاڪ جن انهيءَ پنهنجي چيل سخن کي صحيح قرار نه ڏنو ۽ انهيءَ ۾ ڪين هئڻ ڏسڻ ۾ آيو، جنهن ڪري پاڻ فرمائن ته ڪلام مان انهي ٺڪ کي ڪڍي ڇڏيو. پوءِ پاڻ ہي تڪ ڏسِيَن ته اها اُن جي جاءِ تي چئو. ترپل آهيان تول تول جي جاءِ تي، محبت وارا ميل ميل چوندا ڪريو. عاشقن اڌ ڪَنن کي هميشه پنهنجي محبوب جي هورا ڪورا لڳل هوندي آهي. هو پاڻ کي هڪ پل به پنهنجي يار کان ڌار نه پائيندا آهن. جڏهن ساعت هڪ جو گذارڻ به محال آهي، ته پوءِ اتي وٺي ڪيئن وجهي سگهبي. عاشق صادق سدائين پنهنجي يار جي ديدار ۾ رهن ٿا، هو سدائين واصل آهن. هو هميشه ميلاپ جي موج ۾ رهن ٿا ۽ پنهنجي محبوب تان هر هر پيا ٿا پنهنجي سر کي صدقو ڪَن. مولا پاڪ جن جي ته اثباتي ئي پنهنجي نامَ جي ڪيل آهي. ہيو نڪو محبوب ئي وچ تي آهي نڪو ڪو معبود ئي وچم آهي. ہولَ به پنهنجو پاڻ سان ويهي ہڏا اٿن ته قولَ به پاڻ ڪيا اٿن پاڻ سان ۽ گهڙي گهڙي گهور به پنهنجو پاڻ تان پاڻ پيا ٿين. واه! واه!! فقير جو رنگ ئي نيارو آهي. سندن جيڪو به طور طريقو آهي، رَهڻي چاهي ڪَهڻي، ہين سڀني صوفي فقيرن کان بلڪل نرالي آهي. هِتِ ته ڳالهه

ڪرڻ کان چڙهيل آهي. قلم ويچاري کي طاقت ڪٿي آهي جو پني تي ڪجھ لکي. بس - مظهر فقير جي شعر وانگر:

مهدي اهڙو منور ، پيو ٿيو آ نہ ٿيندو
اهڙو صوفي سرور ، پيو ٿيو آ نہ ٿيندو

جيئن نبوت ختم آ محمد مصطفیٰ تي تيئن فقيري بہ ختم آهي مهدي مصطفیٰ تي. پاڻ امام آخري زمان بہ آهن. امامت بہ سندن تي پوري ٿئي ٿي. امام آخري الزمان لاءِ جيڪي بہ پيشگوئيون ڪيون ويون آهن. اُهي سڀ سندن تي پوريون ٿين ٿيون. اڪين وارن اُهو سڀ ڪجھ ڏٺو ۽ مڃيو ۽ بين تائين راز کي رسائڻ لاءِ حق جو هوڪو پڻ ڏنو آهي.

عبدالرحيم گرهوڙي والي
بيشڪ ڪيتا بات بحالي
ثابت سهڻا سارا هي
مهدي منور مهدي منور
پير مغان پاڳارا هي

"فقيرمحمد ڪتياڻ"

باقي نہ مڃڻ وارا تہ ڪڏهن بہ ڪو نہ مڃيندا. انهن نڪي اڳي مڃيو هو نہ وري هاڻي ئي مڃيندا. ڇو تہ انهن جي قلب تي مُهر لڳل آهي ۽ هو گونگا، ٻوڙا ۽ انڌا آهن.

ﷻ

(ڪلام)

تلھ ✤ سِرَ جو سانگو لاھِ، پلي پوءِ عشق کي ھٿڙو لاءِ

❶

اول لاھج ، سر جو سانگو
گوڙ گِلا جو ، پائج گھانگھو
ڪُڏِي ڪُڏِي ، ڪَنڌُ ڪپاءِ

❷

منصور مرڻ کان ، مُورُ نہ مُڙيو
سير سوريءَ تي،ساجھر چڙھيو
اناالحق الاءِ

❸

ڪارقتل کان ، ڪنڌُ نہ ڪيائج
ڪربل وارو ، قُرب ڪمائج
اتي اڪِ اِڪاءِ

❹

چڏي غلامي ، ٿيءُ تون غازي
رمز رنديءَ ۾ ، رَھُ تون راضي
مھدي مَنِ ملاءِ

تشريح:- "العشق نار ويحرق ماسوىٰ الله" عشق باھ آھي ۽ سڀ ڪجھ ساڙيو چڏي، سواءِ الله جي. سرڪار پاڪ جن ھتِ طالب کي آگاھ ڪيو آھي انھي عشق جي آڳ کان، جيڪا الله کانسواءِ ہي ھر شئي کي جلايو راک ڪري ٿي چڏي. ان ڪري پاڻ طالب کي فرمائن ٿا تہ اي طالب پھريان سر جو آسرو ڪڻ پوءِ پلي گستاخي ڪر عشق کي ھٿ لائڻ جي، جڏھن سر جو سانگو لاھيندين تہ پوءِ گلا غيبت جو طوق بہ پاٽٿو پوندئي پر توکي ھِئي ڪنھن بہ ڳالھ جي پرواھ ڪرڻي ناھي، توکي سڏو اڏي تي وڃڻو آھي خوشيءَ ۽ ھيج مان نچي ڪُڏي ڪَنڌُ ڪپائڻو آھي. جيئن حُسين بن منصور جڏھن حضرت عشق کي ڳلي لاتو تہ ھُن مرد مجاھد

به سوريءَ تي چڙهي مشاهدو ماڻيو، ۽ ڪري ڏيکاريو ته سوري ته عاشقن لاءِ اوڙهنو بڇونو آهي. جيئن ڪا شيءِ لازم ملزوم ٿئي. عاشق ته اڏي! معشوق ته مڏي! عاشق جي ڪار ئي اها هئڻ گهرجي ته پيو ڪنڌ ڪپائي. جيئن ڪربل ۾ امام عالي مقام حضرت امام حسين عليه السلام جو قرب ٿيل آهي. تون به اهڙو ئي قرب ڪمائج ڪربل واري قرب مان اصل اڪ ئي نه ڪڍُ.

پنهنجي ڪار ڪسرت ئي ان ڪي ٻڌائي ڇڏ. آخري بند ۾ سرڪار پاڪ جن اها تلقين فرمائي آهي ته "الله ڪي الله ٿي ڳولهه، ريءَ الله جي الله نه لهندئي" هي منصورن جو ملڪ آهي، جتي رڳو ڪُسڻ جو ڪوپُ پيو ٿو وهي. پاڙئي پُٺي جي جاءِ هِتِ نه آهي، ان ڪري غلاميءَ جو طوق ڳچيءَ مان لاهه ۽ رندن وارو مشرب اختيار ڪر، جيڪي هر تڪليف، سور ۽ درد ڪي چپ چاپ ڪيو ساهه سان سانديو ٿا پيا وتن ۽ ڪڏهن به ڪنهن ڪي ڪو مَنجهُ ڪون ٿا ڏين ته ڪو هو عاشق به آهن!

ريهه نه ڪم رِندَن جو ، دانهه نه دَستُوري
ائين خان ڪائن خوديءَ ڪي ، جيئن چَسَّ ڏئي چُوري
موهن منظوري ، ماڳهين ملين مَاتِ جي

"موهن فقير"

....

عاشق ائين نه هونِ ، جيئن تون سئين آگرين
پايو منهن مونن ۾ ، راتيو ڏينهان روئن
ڪنهن کي ڪين چونِ ، ته اسان عاشق آهيون

" شاهه "

اها سَهپَ ۽ صبر به تڏهن حاصل ٿيندو، جڏهن غلاميءَ کي ڇڏي پاڻ مالڪ ٿيو جيستائين هي سوالي آهي تيستائين رندن واري رهڻي ڪون رهي سگهندو. جڏهن سُوال ترڪ ٿيندو تڏهن هر فعل جو فاعل بڻبو ۽ غلام مان غازي به پوءِ ئي ٿيندو. غازي اُهو آهي جيڪو زندگيءَ جي هر موڙ تي سوڀ وارو رهي. غلامي ڇڏي جڏهن غازي ٿيندو تڏهن وڃي رندن جي رمز ۾ راضي رهندو پر اڃان به عشق کي هٿ تڏهن لائي سگهندو جڏهن مهديءَ کي من سان ملائيندو.

سواءِ نامَ جي طالب اڳتي وڌي نٿو سگهي. سواءِ دم جي قدم ائين آهي جيئن لوڻ کانسواءِ طعام ڦڪو ۽ بي مزي ٿئي، ان ڪري طالب کي پهريان ته نام سان رهڻو آهي. دم خالي ڪٿنو ڪونه آهي جيستائين محبوب سان من نه ٿو ملي تيستائين غازي يا رند ٿي نٿو سگهجي. تنهن ڪري پاڻ فرمايو اٿن ته محبوب کي من سان ملاءِ پوءِ پلي اچي عشق کي هٽڙو لاءِ ورنه عشق اها شي آهي جو سواءِ الله جي ٻي هر شيءِ کي جلايو راک ڪيو ڇڏي. سو جيڪڏهن الله اندر ۾ سمايل نه آهي ته پوءِ عشق کي ويجهو به وڃي ڪونه سگهبو. ۽ جيڪڏهن ويجهي وڃڻ يا هٿ لائڻ جي ڪوشش به ڪبي ته سڙي مربو. عشق جو تابُ تڏهن سهي سگهبو جڏهن عشق اندر ۾ هوندو. جيئن چوڻي آهي ته "زهر کي زهر پٽجي" اهڙي طرح عشق جي باهه کي به عشق منهن ڏيندو. سو جيڪڏهن الله کي پسڻو آهي ته پوءِ الله کي الله ٿي ڳولڻو پوندو باقي ته بندي جي جاءِ ناهي.

ﮧ

(ڪلام)

تلهه ♣ مُسافرَ هِنَ ماڳَ تان ، پَلِي ويا پنهنجو پاڻُ
❶
وَجي وساياٸون ويراڳ ڪي ، وَصُلَ وارو وَٿاڻُ
❷
ساري نہ نياٸون ساٿ سان ، چڏي ويا چاڪاڻ
❸
راتيو ڏينهان رُوحَ ۾ ، رُوئڻ ڏٸي ويا رهاڻ
❹
مهّدي مون مسڪينَ سان ، سيد هُجِجو ساڻ

حل لغات:

(1) ماڳُ = ديرو، رهڻ جو هنڌ (2) پلي ويا = مصدر پلڻ يا پلي وڃڻ بمعنىٰ آسرو لاهڻ، آسرو ڪٽڻ، خيال ڪي ڪنهن ڪم ڪان جهلڻ يا پڪو ڪرڻ (3) ويراڳُ = راڳ جو ضد آهي: آوازي آبادي آهي. جتي راڳ هوندو اتي وسندي هوندي (4) وصلُ = ميلاپ (5) وٿاڻ = جاءِ، هنڌ، ماڳ، چوپائي مال جي ٻڌي چوڙيءَ جي جاءِ .

تشريح :- صوفي وارو سبق مولا علي عليه سلام جن ڪان شروع ٿئي ٿو. پاڻ صوفن جا سرگرا آهن. صوفي جو مَشِربُ هڪ ئي آهي."من عرف نفسہ فقد عرف ربه " جيڪو علي مولا اظهار ڪيو آهي.

" اهو راز ڪري ٿو روشن
علي ولي شاهه مردان شير"

"بيدل سائين"

هي تہ بعد ۾ بين پنهنجي پذيرائي ڏيکاري آهي، جو نقشبندي، سهروردي، چشتي ۽ قادري طريقہ بيان ڪيا اٿن. سرڪار مولىٰ فقير پاڪ جن پنهنجي طالبن کي حيدري صوفي سڏائڻ جو فرمايو آهي. سندن مولىٰ علي جي نام سان ايڏو تہ

پيار آهي جو پنهنجي سيني طالبن جا نالا بہ جيڪي هزارن جي تعداد ۾ ٿيندا، عليءَ جي پيوند سان رکيا اٿن. پاڻ پنهنجي ڪلام ۾ جيڪا ثنا يا قصيده گوئي ڪئي اٿن تہ اها رڳو پنجتن پاڪ جي ڪئي اٿن.

بين صوفي فقيرن وانگر ڪانبو ڪونہ ٻڌو اٿن. تہ جنهن جي آين تنهنجي ويهي پچار ڪن. مذڪوره ڪلام بہ پنجن ٻارهن جي ياد ۾ چيل ٿو ڏسجي. هي واقعو ان ڏينهن جو آهي جڏهن امام عالي مقام حضرت امام حسين عليه السلام جن بمعہ آل وعيال سواءِ هڪڙن معصومن جي، ڪوفي وڃڻ لاءِ مدينہ مان اسريا سرڪار مولىٰ جن هتِ انهن پاڪن جي وڇوڙي جي ڪيفيت جو ذڪر فرمايو آهي، تہ وڃڻ وارا هتان جا سڀ لڳ لاڳاپا لاهي پاڻ کي پليون هليا ويا آهن. يعني وري ورڻ واري ڪانہ ڪري ويا آهن. راڳ ڇڏي وڃي ويراڳ ۾ پيا آهن جيڪو وصل جو وٽاڻ آهي جتان ڪو بہ وري موٽي ڪونہ آيو آهي. جيڪو بہ ويو آهي سو وڃڻ ڪاڻ ويو آهي "منهنجي الائي ڇو نہ ڪو سار لڌائون جو ساٿ سان وٺي نہ ويا پر جي ڇڏي بہ ويا آهن تہ اُهو بہ الائي ڇاڪاڻ؟! اُهو مقصد بہ معلوم ڪونهيم ورنہ ان سان تہ ورونهہ هجيم هان بس روئڻ جي رهاڻ ئي ڏئي ويا آهن. جيڪا رات ۽ ڏينهن جي ريجهہ اٿم هاڻي تون ئي سيد المرسلين مهدي امام آهين، توکي ئي التجا آهي تہ مون سان هن ڏکئي وقت ۾ ساڻ هججان؛"

ڪربلا جو ميدان بہ هڪ اهڙو قتل رڻ پٽ هو جو، جتي پاڻيءَ جو ملڻ بہ ممڪن ڪونہ هو ۽ ماڻهون پاڻيءَ جي وڳهي مري سگهيو ٿي. بيابان کي امام پاڪ جن پنهنجي آخري آرام گاه لاءِ منتخب ڪيو ۽ وصال جو ايزدي وٽاڻ بڻايو، جيڪو هن وقت پڻ عقيدتمندن لاءِ وصل وارو وٽاڻ ۽ زيارت گاه بڻيل آهي.

(ڪلام)

ٿلهه ✤ بَني هاشمي نُور ، نِرمَلُ نرالي
ڏيون اُٿ قطارين، بيشڪ بخشڻ والي

❶

پنجان وِچُون پَڙِرا ، علي مُرتضيٰ هَي
خيبر هڪ هَڳِلِ نالِ ، اناياڻين اڪيلي

❷

حسن دي زهردا ، آڪان ڪيا قهَردا
حُسينڻ حيدر دا ، ڪُٺا ڳلهه قبيلي

❸

عابد دي بيماري ، عاشق دي اظهاري
هَٿين اُٺ مَهاري ، سَنبريا سفر سَويلي

❹

حقي حق چاڻين ، ٻارهان ڪُون سڃاڻين
مي جي موج ماڻين ، مهدي واري ميلي

حل لغات:-

(1) بني هاشمي يا هاشمي بمعنيٰ حضرت هاشم جي اولاد، جنهن مان پنجتن پاڪ جوظهور ٿيو (2) نُور = روشني (3) نرمل = چٽو پٽو، ظاهر ظهورُ (4) خيبر= قلعو (5) مي= شراب

تشريح:- هن ڪان اڳئين ڪافيءَ ۾ ذڪر اچي چڪو آهي ته سرڪار مولا جن جو جيڪو رَهڻي ڪَهڻي جو طريقو آهي اُهو حيدري طريقه آهي. صفه ۾ جيڪي اصحابي رهندا هئا انهن کي اهل صفيہ سڏيو ويندو هو انهن تان جنگ وجَدل ۽ ظاهري جِهادَ معاف ڪيل هُو. ٻين سَمُورن اصحابن ڪان الڳ ٿلڳ گذاريندا هُئا ۽ جيڪي ڪجهه هنن کي نام سانگ ڏسيل هو، هُو هر وقت ان ۾ محو رهندا هئا . هنن جي.ديک ڀال ٻه ٻين شهيدن يا غازن ڪان وڌيڪ ڪئي ويندي هئي.

جنگين مان جيڪو بہ مال غنيمت حاصل ٿيندو هو، تہ اهل صفہ وارن لاءِ بہ اوترو ئي حصو ڪڍيو ويندو هو جيترو ٻين جَنگجُو جوانن کي ملندو هو. اهو ان ڪري جو هو مَخفي جنگ ۾ هئا ۽ ٻيا ظاهري ڪافرن سان جنگ ڪندڙ هئا اسلام جي ٻنهي لشڪرن ظاهري توڙي مخفي جو سپہ سالار حيدرڪرار جن هئا. اصحابِ اهلِ صفہ جيڪي هئا، اهي صوفي هئا. صوفي لفظ صفہ مان نڪتل آهي جنهن جي معنيٰ آهي سُوءِ ڪندڙ، پردو ڪندڙ،گوشي نشين. جيئن مٿي ٻڌائي آيا آهيون تہ اُهي اصحاب جيڪي اهلِ صفي هُئا اهي ٻين اصحابن کان بلڪل الڳ ۽ نيارو رهندا هئا. ان ڪري انهن کي سڏيو ئي اهل صَفي ويو يعني پردي وارا يا گوشي نشين. سرڪار مولا جن هتي هن ڪافيءَ ۾ صُوفن جي سَرواڻن پنجتن پاڪ خاص ڪري علي مولا جي شان جي قصيده گوئي ڪئي آهي. پاڻ فرمائن ٿا تہ حضرت هاشم جي جيڪا اولاد آهي يعني پنجتن پاڪ ۽ چارده معصوم اُهي بلڪل روز روشن وانگر- چٽا پٽا سيني ٻين کان نيارا ۽ نرالا ظهور پذير آهن. هنن جي سخا ۽ شجاعت، بهادري ۽ فقيري سڀني کان اتم آهي. علي مولا جي ڪيل هڪ سخاوت جو اشارو ڪلام جي ٽله ۾ بيان فرمايو اٿن تہ هڪ دفعہ پاڻ ڪنهن جنگ تان فتح پائي واپس مدينہ ڏانهن اچي رهيا هئا تہ رستي ۾ هڪ انڌو گڏين، جنهن عرض ڪيو تہ مولا مون کي بک لڳي آهي ڪو مانيءَ ڳيو ملي. تنهن تي پاڻ حضرت قمبر کي جيڪو ان وقت سندن حاضريءَ ۾ هو، فرمايو تہ نابين کي ماني ڏني وڃي. قمبر هٿ ٻڌي عرض گذاريو تہ مولا! ماني تہ صندوق ۾ آهي. پاڻ فرماين تہ، اها صندوق ئي هن کي ڏئي ڇڏ، تنهن تي وري قمبر عرض ڪيو تہ مولا! اها صندوق تہ ڪنهن اٺ تي رکيل آهي ۽ اهو اٺ قطار ۾ آهي، خبر نٿي پوي تہ اهو اٺ ڪهڙو آهي. پاڻ فرماين تہ اها اٺن جي قطار ئي انڌي کي ڏني وڃي. جڏهن قطار جي مهار انڌي جي حوالي ڪئي وئي تہ هُن ماني جي بجاءِ پنهنجي هٿ ۾ هڪ نوڙي محسوس ڪندي عرض ڪيو تہ مولا مون تہ ماني گهري هئي پر ماني جي بجاءِ مون کي هي رسي ڏني وئي آهي. تنهن تي پاڻ چيائونس تہ اکيون تہ پٽي ڏس! سندن ائين فرمائڻ تي ان انڌي کي اکين جو نُور ملي ويو ۽ اٺن جي قطار جي مهار وٺي روانہ ٿي ويو. چون ٿا تہ ان قطار ۾ ستر (70) اٺ قطاريل هئا. اهڙيءَ طرح مانيءَ جي عيوض هُنَ مسڪين کي ستر(70) اٺ بمعہ ساز وسامان جيڪي بہ مال غنيمت جنگ مان حاصل ٿيو هو، سخا ۾ ڏنو ويو پر انهن سڀني شين کان وڌيڪ ڪارائتي شئي جيڪا ان انڌي کي ملي اهو

هو اکين جو نُوز، جيڪو ہيو ڪير بہ هن کي ڏئي نہ ٿي سگهيو پلي چونہ ڪو زوءِ زمين جو بادشاه چونہ هجي پر اها شي هن کي، اهو بہ ڏئي ڪو نہ سگهين هان. ڪلام جي پهرين مصرع ۾ سرڪار مولئ جن علي الله جي بهادري جي هڪ واقعہ جو ذڪر فرمايو آهي تہ خيبر جي قلعہ جو گهيرو چاليهن (40) ڏينهن تائين مسلسل سانده ٿيندو رهيو پر اجا تائين قلعہ فتح ٿي نہ سگهيو هو هونءَ تہ هميشه نبي سردار جن جي لشڪر جي سپهہ سالاري علي مولئ جن ڪندا رهندا هئا پر هن موقعي تي جيئن تہ سندن اکين ۾ درد هو ان ڪري رسول ڪريم جن ڪين مديني ۾ رهڻ جو فرمائي پاڻ ہين اصحابن سان گڏ لشڪر وٺي خيبر جي قلعہ تي چڙهائي ڪئي. نمبر وار هر هڪ اصحابيءَ کي جنگ جو عَلَمُ سپرد ڪيو ويو. پهريان ابوبڪر کي وري عمر کي ۽ آخر ۾ عثمان کي لشڪر جو اڳواڻ ڪري موڪليو ويو پر قلعہ فتح ٿي نہ سگهيو. آخرڪار سردار جن اهو فيصلو ڪيو تہ علي الله کان سواءِ هي قلعہ فتح ٿيڻو نہ آهي، ۽ انهن کي طلب ڪيو وڃي. سَوَنِ ميلن جي مفاصلہ تان علي مولئ جو جنگ جي ميدان ۾ پهچڻ عقل وارن لاءِ ناممڪن ٿي ڏسڻ ۾ آيو پر جڏهن سردار دوجهان هڪ ٽڪريءَ تي بيهي نادِ علي پڪاريو تہ اک چنڀ جي دير ۾ سڄي آسمان ۾ غلغلو مچي ويو ۽ زمين لرزو ڪاڏو. شيرِ خدا جي هڪ هڪل سان ڪفار جا ڪوٽ ڪري پيا ۽ ڪافرن ۾ ٽرٽلومچي ويو اهو قلعہ جيڪي چاليهن ڏينهن تائين فتح ٿي نہ سگهيو هو انجي سِرَ سِرَ کان ڏار ٿي وئي ۽ ڪوٽ جا ڪنگرا هوا ۾ اڏامڻ لڳا. قصو ڪوتاه تہ ڪن پل ۾ مسلمانن کي قلعہ فتح ٿي مليو.

سرڪار مولئ جن فرمائن ٿا تہ پنجتن پاڪ جيڪي تن پنج آهن ۽ مَنُ هڪ آهي انهن ۾ بہ مولئ علي پڌرا ۽ نيارا آهن سندن ڪو بہ مٽ ثاني ڪونهي.

ٻي مصرع ۾ حضرت امامُ حسين عليه السلام جي شهادت ۽ ڪربلا جي واقعہ ڏانهن اشارو ڪيل آهي فرمائن ٿا تہ امام حسن المجتبيٰ عليه السلام کي ڪاڌي ۾ زهر ملائي ڪارائي شهيد ڪيو ويو ۽ امام حسين عليه السلام جن کي ڪربلا جي ميدان ۾ ٻاهتر(72) رفقا سميت جن ۾ سندن ڪٽنب جا سيئي ننڍا وڏا مرد سواءِ هڪ امام زين العابدينؑ جي جيڪي سخت بيمار هئا شهيد ڪيا ويا. سرڪار مولئ جن فرمائن ٿا تہ اِهو ڪربلا جو واقعو جنهن کي اڄ تائين تيرهن(13) سو سال گذرٽي چڪا آهن، اسان لاءِ جڻ ڪلهہ ڪالهوڪو ڏينهن آهي. اها ڳالهہ دل تان لهي ئي نہ ٿي جو پراڻي لڳي، سدائين ياد آهي ۽ سدائين تازي آهي.

عشق وارن کان ته اها ڳالهه وسرندي ئي ڪانه. انهن لاءِ اها ڳالهه وسرڻ جوڳي ئي نه آهي. هڪ ٻئي ڪلام ۾ سندن فرمايل آهي ته :-

" ڪار قتل ڪان، ڪنڌ نه ڪڍائج
ڪربل وارو ، قرب ڪمائج
اتي اڪ اٽڪاءِ، پلي پوءِ عشق ڪي هٿڙو لاءِ "

" مهدي سرڪار"

سو جن جي ڪار ڪسرت ئي ڪُسڻ آهي انهن ڪان ته اها ويل ڪڏهن ڪانه وسرندي جيڪي عِشق کي هٿ لائيندا اهي ضرور ڪسندا. ۽ جيڪي عشق ۾ ڪسندا اهي عاشق ڪربل جي ڪوسَ کي هڪ پَلُ به ڪو نه وساري سگهندا.

ٽين مصرع ۾ سرڪار مولا جن، حضرت امام عالي مقام امام زين العابدينؑ جو زنجيرن ۾ قيد ٿي، ائن جي قافلہ سان، ڪربلا مان شام ڏانهن پيدل سفر ڪرڻ جو اشارو ڪيل آهي. حضرت امام صاحب جن طبيعت ۾ بيمار به هئا ۽ هلڻ گهمڻ جهڙا به ڪونہ هُئا. تنهن ڪري ته جنگ ۾ به حصو وٺي نہ سگهيا هُئا. هڪ بيمارَ ٻيو اکين آڏو هيڏو وڏو واقعہ ٿي گذريو جو ڪبير صغير، گهوٽ ۽ غازي اکن سان شهيد ٿيندي ڏٺن، ان ڪان سواءِ خداءِ ڪارِ ساز جي جهان ۾ اهڙي ڪابہ سختي ۽ ايذاءُ باقي بچيل ڪونہ هو جيڪو سندن سر تي نہ وسيو هجي. تنهن ڪان پوءِ بہ وري اها سفر واري صعوبت، انساني ڍانچي جي برداشت ڪان بلڪل ٻاهر معاملو آهي. هي ڳالهه لاحد ڪان به لنگهيل آهي، ايترو سڀ ڪجهه سهڻ ۽ سالم رهڻ! ان ڪان وڌيڪ ٻي عشق جي اظهاري ڪيئن ٿيندي آهي ۽ ٻيو ڪير ٿو ڪري سگهي!! هو پاڻ امام هئا، جن هي سڀ ڪجهه ڪري ڏيکاريو پنهنجي اُمت کي صبر ۽ تحملءِ رضا تي راضي رهڻ جو هي هڪ ٻي مثل مثال. **"اِلاهي انتَ مقصودي و رزاق مطلوبي"** پان فقير هئا ۽ اها سندن فقيري جي اظهاري هئي. اهو هڪ عشق جو تحفو هو جيڪو عاشق جي طرفان پنهنجي محبوب کي پيش ڪيو ويو.

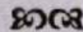
سختي شهادت جي، نِسورو ئي نازُ
رند پروڙن راز، قضيي ڪربلا جو

" شاهہ "

سختي شهادت ڄي،مڙو ئي ملاڙ
ذرو ناهِ يزيد کي، اي عشق جو آثارُ
ڪُسڻَ جو قرارُ ، اصل امامن سين

" شاهه"

آخري مصرع ۾ طالب کي هدايت فرمايل آهي ته ٻارنهن ئي امامن کي حق ڪري ڄاڻ. انهن ۾ ڪو به فرق نه آڻ. مهدي مولا سان ملي ميلو ڪري محبت جي مي جي وجي موج ماڻ.

(ڪلام)

ٿلهه ✤ جيڏو شاهي مردان جو شان ڏِٺم
ايڏو ڀئي نہ ڪنهن جو مان ڏِٺم

❶

هيڪل هر دم ڪري هَسِواري،چؤ طرف چؤ ڪندين چَوڏاري
نالو سندس آ ڙُ نِرواري ، ضعيفن جو تہ ضَمانُ ڏِٺمُ

❷

عاشقن ۾ عاشق اَعلىٰ ، بي سر بي خود بيشڪ بالا
ڪٿي مظهر ڪٿي مُعلىٰ ، هرجاءِ سندس آشيان ڏٺمُ

❸

پنجن ٻارهن ۾ آهي پڌرو ، چئن چوڏهن ۾ آهي چهرو
چوڻ ڳايان مان سندس سِهرو ، صُوبن جو سُلطان ڏٺمُ

❹

اَحدُ احمد اَنِورُ ، مهْدي محمّد مُنِورُ
ثابت سَراسَرِ سَرِورُ ، ساقي علي سُبحانُ ڏٺمُ

حل لغات:-

(1) هَسواري = سواري، سيرُ (2) ضعيف = ڏُٻرو، ڪمزورُ (3) ضَمان = پَرجهلو، ضامن (4) بيسر= سواءِ سرِ جي، بهادر، سورهيہ بي ڊپو (5) بالىٰ = وڏو، مٿيون (6) سَروَرُ = مالڪ، بادشاهہ (7) ساقي = شراب پيارڻ وارو، جام ڏيڻ وارو (8) سبحان = پاڪ

تشريح:- سيني صوفي فقيرن، جن پنهنجي الهام کي شعر جي صورت ۾ منظر عام تي دنيا جي سامهون پيش ڪيو آهي. تہ انهن پنهنجي پير مغان کي بہ شعر ۾ ساراهيو آهي، جتان بہ ڪين رهبري ملي آهي تہ اها انهن ظاهر ڪئي آهي ۽ لڪائي ڪانہ اٿن. لڪائڻ جي تہ ڳالهہ بہ ڪانهي. چوتہ جيستائين پنهنجي مرشد جو ڳڻ طالب نٿو ياد رکي تيستائين تہ هو اڳتي وڌي بہ ڪو نہ ٿو سگهي. طالب

ڪي آهي ئي هادي جي هدايت تي هلڻو. سو جيڪڏهن مرشد جو ڳڻ ئي ياد ڪونہ هوندس تہ پوءِ اهو وري هدايت تي ڪهڙو هلندو؟! يار جا ڳڻ ڳائڻ عشق وارن لاءِ تہ عيد آهن. هونءَ بہ ڪنهنجو ٿورو وڃائڻ مڙس جو ڪم نہ آهي. عام زندگيءَ ۾ ڪنهنجو ڪو ٿورو ٿيل هجي تہ اهولاهڻ گهرجي پر جيڪڏهن لاهي نٿو سگهجي ۽ لاهڻ ڪان ڳرو آهي تہ پوءِ بہ ڳائڻ تہ لازم آهي. هي تہ مرشد جي مهر ٿيل آهي. طالب تي جيڪا لاهي تہ نٿي سگهجي، چو تہ مرشد جو مرشد ڪڏهن بہ ٿي ڪو نہ سگهبو پر ڳائي تہ سگهجي ٿو. جيڪي بہ حق جا طالب آهن تہ انهن حق ڪي ڪڏهن بہ ڪو نہ لڪايو آهي، جتان بہ ڪين پسڻ ٿيو آهي تہ انهن اهو کولي بيان ڪيو آهي. سچلؒ، بيدل، خوش خيرمحمد، نانڪ يوسف، فريدؒ ۽ بُلي شاھ سيني پنهنجي پير طريقت جي ساراہ ڪئي آهي. پر سرڪار مولا جن جي شعر ۾ ڪٿي بہ اهڙي ڪا وضاحت ٿيل ڪانہ ٿي ڏسجي، سواءِ پنجن ٻارنهن ۽ چارده معصوم جي. انهن ۾ بہ پاڻ علي الله ڪي نيارو ڄاڻايوآهي. علي مولىٰ سان سندن محبت ۽ عقيدت جو اظهار ان مان بہ ظاهر آهي تہ پاڻ پنهنجن سيني طالبن جا نالا علي مولا جي پيوند سان رکيا آهن. هر هڪ نالي جي پنيان علي مولا جو نامُ پيوند ڪير ويو آهي. سرڪار مولا پنهنجي شعر ۾ بہ علي الله جي رهبري بيان فرمائي آهي. هن ظاهري سنسار ۾ پئي ڪنهن جي بہ رهبري پاڻ بيان ڪانہ فرمائي اٿن. سندن مُنهن مبارڪ جي ڳالھ فرمايل آهي تہ پاڻ ظاهري ڏهن ٻارنهن سالن جا هئا جو داد واھ جي ڪپر تي ايئر گن سان پئي پکي جو شڪار ڪين تہ اوچتو هڪ بُرقعي پوش نيري گهوڙي تي سوار ٿيل ڪين ڏانهن ايندي ڏسڻ ۾ آيو. ويجهو اچي ان برقعي پوش ڪين سڏ ڪري فرمايو ۽ منع ڪئي تہ توهان هي پکين جو شڪار نہ ڪندا ڪيو چوتہ توهان تي ٻيا بار اچڻا آهن. سرڪار پاڪ جن وڌيڪ بيان فرمايو تہ پاڻ انهي عمر ۾ بہ ڏاڍا هوشيار ۽ سمجهو هوندا هئا. سو گهوڙي جو اڳ وٺي وڃي بيٺا ۽ برقعي پوش کي چين تہ اسان اهو واعدو ٿا ڪيون تہ ٻيهر شڪار نہ ڪنداسين پر توهان بہ تہ ٻڌايو تہ پاڻ ڪير آهيو ۽ مُنهن کولي ديدار بہ ڪرايو. تنهن تي گهوڙي سوار منهن تان نقاب مٿي ڪيو ۽ فرمايو تہ پاڻ امام حسين ابن علي آهن. هن واقعي مان ظاهر ٿو ٿئي تہ پاڻ پاڪ مولىٰ جن جمندي ڄام آهن، جو ظهور ۾ اچڻ سان ئي سندن پرورش پنجتن پاڪ ڪئي. وري جڏهن پاڻ شاهپور چڏي ۽ وڃي ڪوٽ ڏجيءَ ۾ مير صاحبن جي دارالحڪومت ۾ ديرو ڄمايو تہ پاڻ اتي ميرواھ جي پل جيڪا مجيد واري پل

جي نالي سان مشهور آهي، دونهون قائم ڪيو. جتي پاڻ چلي ڪشي به ڪئي اٿن. تڏهن ميرن جي بادشاهي هئي ۽ مجيد ملاح ميرن جو عام مختيار هئو. ته مير صاحبن سرڪار پاڪن جون ڪيترين ئي آزمائشون ورتيون ۽ معجزا به ڏٺا. پوءِ جڏهن مير صاحبن کي حق ڏسڻ ۾ آيو ته هو به آڏو جهڪيا ۽ معتقد ٿي پيا. پوءِ سرڪار جن کي ٽالپر پهنجن حويلين ۾ به وٺي وڃي قيام ڪرائيندا هئا. هنن جو ويساهه پڪو ٿي ويو هو ۽ فقير ڪان هاٿي ڪوبه اِز وغيره ڪونه ڪندا هئا. ايتري قدر جو مردن جي غير موجودگيءَ ۾ به بيگمات سرڪار پاڪن کي وٺي وڃي ڪوٺن ۾ ويهارينديون هيون ۽ اتي سندن حاضري پرڻ جو شرف حاصل ڪنديون هيون اندر ٻئي ڪنهن به مرد کي اچڻ وڃڻ جي اجازت نه هوندي هئي. ٻاهران سرڪاري پهرا بيٺل هوندا هئا ۽ اندر جنت الفردوس جهڙي رونق رتل هوندي هئي. اهڙي هنڌ تي هڪ دفعه هڪ سفيد ريش بزرگ سرڪار جي حضور ۾ پيش ٿيو. پهريان ته پاڻ خفي ٿيا ته بنا اجازت هي هت آيو ڇو، پر پوءِ ڏٺن ته هي هيتري پهري هوندي جيڪو اندر گهڙي آيو آهي سو ضرور ڪنهن مصلحت سان هت پهتو هوندو. پاڻ هن ڪان دريافت ڪين ته هن پڇيو ته توهان پڙهيل آهيو، پاڻ وراين ته هائو. پوءِ هن بزرگ قلم ۽ پني جي گهر ڪئي پاڻ هن کي رول پين (پينسل) ۽ پنو حوالي ڪيو ان بزرگ پني تي ڪجهه لکي سرڪار جي حوالي ڪيو سرڪار جن ڏٺو ته پني تي مولا عليءَ جو نام لکيل هو. پاڻ وري ان بزرگ ڏانهن متي نظر ڪنين ته بزرگ شخص بيان جاري ڪيو. هن چيو ته بابڙا ! مونکي اج هيءَ ٻي رات آهي توهان کي ڳوليندي. ڪالهه به توهان کي جاچيو هُئم ۾ مونکان ڪونه ڳولهجي سگهيو. مونکي مولا علي جي طرفان حڪم ٿيو هو توهان وٽ اچڻ جو. اڄ رات وري حڪم ٿيو ته جنهن گهر جي آڏو نم جو وڻ هجي ان ۾ هليو وڃ ۽ پوءِ ان ڏس تي اچي توهان کي ڳولي لڌو اٿم. هاڻي حڪم اهو ٿيو آهي ته اُٺو ٻاهر هلو ۽ وڏيڪ مولا جن فرمايو آهي ته سندن ننڊ نه ڦٽايو. پوءِ سرڪار جن ان بزرگ کي اڳيان هلڻ جو چيو، جيڪو حويلي مان نڪري اچي ٻاهر ميدان تي پهتو ۽ باقي رهيل پيغام سرڪار پاڪ کي ٻڌايو. هن چيو ته موليٰ علي جو حڪم آهي ته هاڻي توهان پاڻکي وڏيڪ تڪليف نه ڏيو بس هاڻي هي به رستہ اٿو جيڪو به وٺو. هڪ سان جبل نڪر ۽ ڏک ڏاڪڙا اٿو جتي ندن نين ۽ چشمن جو پاڻي ملندو ٻيو رستو اٿو باغ بهاريون قرب محبت، ڪچهرا رهاڻيون ۽ صورت جو سَيرُ. اهو نياپو ڏئي اُهو بزرگ رواڻ ٿي ويو ۽ پاڻ

پوءِ فرمايون تہ اسان چيو تہ هاڻي سَيرُ بہ ئي ڪري ڏسجن ۽ ان ڏينهن کان وٺي سندن جبل جوسيرشروع ٿيو جيڪو ڇهن سالن تائين جاري رهيو. ان جبل جي سير ۾ ڪڏهن ڪڏهن اهو سفيد ريش سرڪار پاڪ جن سان ڪنهن موڙ تي ملي ويندو هو، پاڻ ان جو نالو حاجي فقير ڪري وٺندا هئا. بعد ۾ سرڪار پاڪ جن حاجي فقير جي مزار تي بہ ڪڏهن ڪڏهن هلندا هُئا ۽ فرمائيندا هئا تہ ادا ! هي اسان جو جبل جوسنگتي آهي. حاجي فقير جي مزار خيرپور ميرس پرگڙي پل جي پرسان ٺهيل آهي.

مٿين واقعن مان ظاهر آهي تہ سندن پير طريقت مولا علي جن آهن، جن وقت بہ وقت سندن رهبري پئي فرمائي آهي. هونءَ بہ شهيد تہ زنده آهن. اها قرآن ۾ ثابتي ڏنل آهي تہ شهيد بہ ئي مخلوق وانگر روزانہ رزق وٺن ٿا. بہ ئي هنڌ وري فرمايل آهي تہ "وَلَا تَقُولُوا لِمَن يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ" "البقر" ۽ جيڪي ڪُسن تن کي مُئل نہ چئو، بلڪ جيئرا آهن پر اوهين نہ ٿا پروڙيو." سو جيڪي شهيد آهن اُهي زنده آهن ۽ هن جهان وارن جي بہ رهبري ڪري سگهن ٿا پر اهڙو وري جنهن تي پاڻ قرب ڪرن! هِتِ هن ڪلام ۾ سرڪار مولا جن علي الله جي شان ۽ مان جي ڳالهہ ڪئي آهي تہ سندن شان جهڙو بہ ئي ڪنهن جو شان ڪونهي ۽ سندن مان جهڙو وري ڪنهن جو مرتبو ڪونهي. سندن ڪو بہ مٽ ثاني ڪونہ آهي. بس پنهنجو مٽ پاڻ ئي آهن. بيو ڪير بہ سندن سان همصريءَ جي هام نہ ٿو هڻي سگهي.

پهرين مصري ۾ فرمائن ٿا تہ علي الله جن سدائين اڪيلي سرِ سَيرُ وسفر ڪرڻ فرمائيندا هُئا سندن ساري ڪائنات جو سير ڪيل آهي. ڪابہ ڪنڊ رهيل نہ آهي جتي پاڻ نہ ويا هجن تڏهن تہ جبلن مان اڄا تائين بہ سندن پيرن مبارڪن جا پٽرن تي ٺهيل نشان لڀندا رهن ٿا. ڪٿي رهيو مدينہ منور ۽ ڪربلا معليٰ تہ ڪٿي رهيو پاڪستان، تہ هت بہ پاڻ لاهوت لامڪان واري هنڌ تي ڪجهہ وقت ترسيا آهن ۽ اُهي آثار اڄ بہ ماڻهو نورانيءَ تي ۽ لاهوت جي ديدار تي ويندا آهن تہ ڏسي ايندا آهن. بيا نشان تہ پنهنجي جاءِ تي سهي آهن پر اتي هڪڙيون بہ دريون آهن جن جي لاءِ چوڻ آهي هڪ دري مدينہ ڏانهن ٿي وڃي تہ ٻي دري ڪربلا معليٰ ڏانهن ويندڙ آهي. اهي اندر لاهوت ۾ هڪ ٻي جي پرسان هڪڙا غار آهن. جن جو منهن دري مثل آهي. انهن ٻنهي غارن(درين)جي لاءِ اڄ تائين اهو ٻڌندا ٿا اچئون تہ هڪ جو رستو ڪربلا ڏانهن ويندڙ آهي تہ ٻي جو مدينہ ڏانهن رستہ وڃي ٿو، پر ان رستي

سان وجڻ لاءِ ڪو بہ تيار ڪونہ آهي جو تصديق ٿئي تہ واقعہ اهي رستا ايڏانهن ويندڙ آهن؟ ها اسان وٽ انهن رستن جي تصديق موجود آهي جيڪا بيان ڪجي ٿي. نور محمد عرف "طورپيو" ذات جو ڏُڪُڙ جيڪي پڻي بہ سڏائيندا آهن. ان ڪان روايت آهي تہ هڪ دفعہ سرڪار هادي سائين جن بلقبُ بادشاہ سائين جن سجاده نشين حضرت مخدوم جهانيان شاہ پور ۽ مولي مرشد پاڪ جن جا وڏا پاءُ جيڪي پڻ ولايت جا صاحب ٿي گذريا آهن. راوي وٽ شاہ جي تڪيہ تي ترسيل هئا. موجود ڪچهري ۾ ڪجھ اهڙي قسم جو موضوع ڇڙيو جو جنهن تي پاڻ فرمائين تہ ادا ! اسان اهڙي قسم جون ڳالهيون هرو ڀرو ڪنهن سان ڪونہ ڪندا آهيون پر جي اها ڳالھ ڪچهري ۾ نڪتي آهي. تہ پوءِ اسان بہ توهان کي ٻڌائيندا ٿا هلون. جبل جي سَير ڪندي جڏهن لاهوت ۾ اندر داخل ٿيا سين تہ غار وارين درين تي نظر پئي. درين جي مٿان اهو لکيل ڏسڻ ۾ آيو تہ "همتِ بندا مدد خدا "جڏهن تہ درين جي مٿان ظاهرن ڪجھ بہ لکيل ڪونہ آهي پر هيءُ سندن خيال جي ڳالھ آهي. فرمائين تہ جڏهن اهو لکيل ڏٺوسين تہ اسان بہ مولا تي رکي ڪٽي دري ۾ ٽپ ڏنو. زادِ راھ ۾ صرف مانيءَ جا پور هئا جيڪي جهولي ۾ ٻڌل هئا. پاڻ فرمائين تہ مسلسل ٻارنهن ڏينهن ٻارنهن راتيون هلندا رهياسين. اونداهي ڪان سواءِ ٻيو ڪجھ بہ ڪونہ هو. ڪٿي سڌا تہ ڪٿي ٻوندڙا تہ ڪٿي ٻانبڙي بہ هلڻو پيو ٿي. ٻارهين ڏينهن سامهون رستہ ۾ ٿوري روشني ڏسڻ ۾ آئي، سمجهيوسين تہ هاڻي شايد منزل اچي پوري ٿي آهي ۽ پوءِ ٿيو بہ ائين اها روشني وڌي وڌنديءَ ائين اچي غار ڪان ٻاهر نڪتاسين. اهڙي طرح سرڪار هادي پاڪ جن ڪربلا معليٰ جو سفر ان دري رستي ڪيو. راوي جي هن بيان ٻڌڻ ڪان پوءِ تہ انهن درين جي باري ۾ جيڪي ڪجھ ٻڌندا رهيا آهيون. ان جي پڪ ٿي وئي. هتي هن بيان کي صرف ان ڪري آندو ويو آهي تہ مولا علي جن جي لاءِ هي بہ هڪ تصديق شده ڳالھ ثابت ٿئي ٿي تہ پاڻ هتي لاهوت واري هنڌ تي بہ آيل آهن. ڪن روايتن ۾ تہ نيرون ڪوٽ ۾ بہ آيل آهن. جيڪو سندن جي اچڻ ڪان پوءِ حيدرآباد سڏجڻ لڳو. اهڙي طرح سندن ڪائنات جو سير ٿيل آهي. سندن نام مبارڪ اول ڪان آخر تائين روزروشن وانگر چمڪندڙ ۽ چٽو پٽو آهي. پاڻ مُشڪِل ڪُشا آهن. ڪنهن کي ڪهڙي بہ مشڪل چونہ هجي پر جيڪڏهن سندن نام مبارڪ دل سان وٺي پڪاريندو تہ ان جي هر مشڪل آسان ٿي ويندي. پاڻ هيٺن جا همراہ ڏٻرن جا ڏاتار ۽ ضعيفن جا ضامن آهن.

ٻي مصرع ۾ سرڪار پاڪ جن سندن شان بيان ڪندي فرمائن ٿا تہ اھڙو عاشق صادق جيڪو ٻي سر ۾ بيخود ھجي، سندن مرتبہ جو ڀيو ڪير بہ ٿي نہ ٿو سگھي. پاڻ مظھر بہ آھن تہ معليٰ بہ آھن. اھا جاءِ نہ آھي جتي پاڻ نہ ھجن. مظھرالعجائب سندن لقب آھي.

ٽين مصرع ۾ سرڪار مولا جن فرمائن ٿا تہ علي الله جن پنجتن پاڪ ۾ بہ سيني کان پڌرا آھن. چئن يارن ۽ ٻارنھن امامن ۾ بہ سيني کان مٿاھان آھن. سندن ڪوبہ مٽ ثاني ڪونہ آھي. پاڻ ساري ڪائنات جا سلطان آھن، پوءِ چونہ انھن جي شان ۾ ڳيچ ڳائجن.

آخري مصرع ۾ مولا جن علي مولا جن کي الله ثابت ڪيو آھي. فرمائن ٿا تہ احد بہ پاڻ آھي تہ احمد بہ پاڻ آھي مھدي بہ پاڻ آھي تہ محمد بہ پاڻ آھي. ڪائنات جو مالڪ سرور ڪائنات بہ پاڻ آھي. حوض ڪوثر جا مالڪ ۽ ساقي آبِ ڪوثر بہ پاڻ پاڪ مولا جن آھن ٻيو ڪوبہ الله ڪونہ آھي.

ﮨ

(ڪلام)

ٿلهه ✤ اڏيان اوتارو نہ آهي آشيانُ ، مَظهرُ منهنجو ميخانُ

❶

اصل آشيان اُهو منهنجو آهي ، جتي نالو ٻيو ڪو ناهي
نيارو آهيان نيشانُ

❷

راز رنگيني آهيان رنگ ۾،عشق عجائبُ اَصُلي انگ ۾
شاهي مٿان شاميانُ

❸

قائمُ قربُ ڪُلي تي قائم ، دم دم درشن دم آدائمُ
فرمودي فرقانُ

❹

سير صفاتي آيس سانگي ، لاحد واري لنگهي لانگهي
مهدي ٿي مهمانُ

حل لغات:

(1)اوتارو= سنسڪرت ٻوليءَ جي لفظ ("اوتري" مان نڪتل آهي جنهن جي معنیٰ آهي هيٺ لهڻ) وهٽن يا سفر تان لهڻ جي جاءِ منزل گاهه، اوطاق، مڪانُ (2) آشيان = فارسي جي لفظ آشيانو مان نڪتل آهي بمعنیٰ آکيرو، آهيرو،گهر، آستان (3) راز = ڳجهه، مخفي (4) انگُ = عدد، اکر، داغ، ڏڪُ، عضوو، جسم، اوگهڙ، لڇڻ، ازل جو لکيو.

تشريح:- جن مردن هن جڳت ۾ رهي ڪري پنهنجو سڀ ڪجهه گهر ٻار، مٽ مائٽ، مال، رزق، دنيا، دولت ۽ آخر ۾ پنهنجو وجود بہ ترڪ ڪري ڇڏيو، انهن کي وري ڪنهن بہ گهر ناهڻ يا مڪان اڏڻ جي ضرورت پيش ڪانہ ائي انهن جي لاءِ پوءِ هيءَ سارو مظهر مڪان مثل آهي. ڇوتہ هنن وٽ هيڪڙائي آهي جهڙو پرائو تهڙو پنهنجو،پنهنجي پرائي جو هنن وٽ ڪوبہ فرق ڪونہ آهي. هنن وٽ

"دوست دشمن هڪ ڪيو ، گودڙيا گهمن"

"رستم فقير "

وارو حساب آهي هڪ زال ڄڻي ته ڏه ملنديون ۽ ڏه ڄڻيون ته ستر ملنديون. ۽ جن وري سڀ ڪجھ ڄڻيو-

" ترڪ دنيا، ترڪ عقبيٰ، ترڪ مولا، ترڪ ترڪ"

"محمد فقير کٽياڻ "

تن کي وري سڀ ڪجھ مليو انهن کي ٻئي جهان پنهنجا آهن. پوءِ هو ٻنهي جهانن جا مالڪ آهن. عالم لاهوت به سندن ديرو آهي ته عالم مثال به سندن گهر آهي.

ڪلام جي پهرين مصرع ۾ سرڪار پاڪ جن فرمائن ٿا ته اسان جو اصل آرام گاه ته عالم لاهوت آهي، جتي سواءِ وحدانيت جي ٻيو ڪجھ به نه آهي. اهو هيڪڙائي وارو جهان آهي، جتي هڪ آهي ٻ نه آهن. عاشقن جي رهڻ جو اصل گهر اهو لامڪان آهي. عالم ظاهر مان برقعه پوشي ڪرڻ کان پوءِ عاشق پنهنجي اصلوڪي گهر ۾ مڪين رهن ٿا. تڏهن ته سچل سائين به فرمايو آهي ته:-

" عاشق مَرندا ڪِينَ ڪِي رَهندا ڪِينَ مَڪان ۾ "

"سچل سائين"

مرندا اهي جن کي مُنڍَ جي خبر نه آهي ۽ جيڪي پنهنجي اصل واري آشيان کان نا آشنه آهن. عاشق انهن کان نيارا آهن ۽ ڪڏهن به ڪونه ٿا مرن.
ٻي مصرع ۾ ارشاد ٿو ٿئي ته عشق جو انگ اصل کان وٺي ازل ۾ ئي اسان لاءِ لکيو ويو آهي. اڄ ڪلھ جو نه آهي. اصل ۾ عشق آهي. هي رنگينو راز" الانسان سري وَاناسره " بعد ۾ ٿيو ۽ هاڻي انهي راز جي رس رنگ ۾ پيا ٿا رَهون. راز کي راز ۾ ئي رکڻو آهي. جيڪڏهن راز کي فاش ڪبو ته پوءِ اهو راز، راز رهي نه سگهندو.

ٻُڌائي ٻين کي، سَريو ڪاچ کھڙو
ڳجهيو دل اندر ۾، از شهد شيرا

"روشن جهانيان"

عشق جو احوال ٻئي سان نہ سلڻو ئي ڪونهي ڪو. اهو عشق وارن تائين محدود آهي. عام سان اورڻو نہ آهي.

عشق اچي مو سان ڪيون، ڳالهيون
سلڻ نہ جهڙيون ، ڏسڻ نہ جهڙيون

"فقير خوش خير محمد"

عشق شهنشاه آهي. عشق جهڙو ٻيو حاڪم ڪير بہ ڪونهي عاشقن جي مٿان هميشہ عشق جي چانوَ هوندي آهي، جنهن ڪي هو برهہ جي بوند پائن ٿا ۽ عشق شاهہ جو شاميان عاشقن جي مٿان سدائين رهي ٿو.

ٽين مصرع ۾ فُرقان واري فرمائش جو ذڪر فرمايل آهي. قرآن جو نازل ٿيڻ ساري ڪائنات لاءِ قادر جو قرب ٿيل آهي. اِهو پهريون ڪتاب آهي جنهن ۾ سڀ راز پوشيده آهي. قرآن ۾ ئي يار جي ديدار جو اسرار سمايل آهي.

"وَفِي اَن فُسَكُم اَفَلَا تُبصُرونَ"

يا

"وَنحن اَقِرَبُ اليه مِنَ حَب للوَرِيدُ"

اهڙي قسم جا ٻيا بہ ڪيترائي فرمان قرآن ۾ موجود آهن، جن جي سبب دم دم ۾ دوست جو ديدار قائم دائم رهي سگهي ٿو. اِهو دَمَ جو دَرسُ هادي جو مليل آهي. دم خالي ڪرڻو ڪونہ آهي. دَمَ ڪي دَمُ ڏيڻو آهي ۽ جڏهن ڪَٽِڻو آهي تہ پوءِ پَري ڪٽڻو آهي. هڪ دم بہ غافل رهڻو نہ آهي. جيڪو دم خالي آهي اهو غافل آهي ۽ جيڪو غافل ويو اهو دم ڪافر آهي.

"جو دم غافل سو دم ڪافر - سمجهير هوش حسابُ"

"محمّد فقير ڪنياڻ"

ڪلام جي آخري مصرع ۾ پهرين مصرع وانگر لامڪان جي ڳالهہ ڪيل آهي. پاڪ مولا جن فرمائن ٿا تہ. هتِ اچڻ جيڪو ٿيو آهي، اهو ڪنهن سبب خاطر ٿيو آهي. هت صرف صورت جي سيرڪرڻ لاءِ آيو آهي. ٻيو ڪو بہ ڪم ڪرڻو ڪونہ اٿس. صورت ڪي ئي سجاڻڻو آهي ۽ صورت جو ئي سير ڪرڻو آهي.

"ڪم نہ هيڙس ڪو پيو ، پاڻُ سڃاڻڻ آيو"

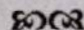
"بيدل سائين"

فقير خوش خير محمد نہ صفاتي سير ۾ ڪو اهڙو محو ٿي ويل ٿو ڏسجي جو مورڳو لامڪان ڪي ئي وساري ڇڏيو اٿس فرمائي ٿو.

"سَيرُ وسِرَ ڳيا لامڪاني دا، عشق صورت انسان ڏٺوسَي"

"فقير خوش خير محمد"

پر هادي پاڪ جن فرمائن ٿا تہ لامڪان ڇڏي لاحد وارو لانگهو لنگهي هت صفاتي سير جي لاءِ آيا آهيون ۽ چند ڏينهن جا مهمان آهيون، جيسيتائين سفر پورو ٿئي پوءِ وري پنهنجي اصلوڪي مڪان لامڪان ڏانهن وربو.

(ڪلام)

ٺلھ * مُون تہ مُنهنجو ڦُوٽ ، طلب تہ ٻئي ڪنهن طعام جي ناهي

❶

مون مَجائي ماتِ ڪئي سين ، نظر رَکُ ناسُوٽ

❷

مون ماري ٺياسين ماهِرُ ، هڪل هڪ هاهُوٽ

❸

مون مارئي مان هٽ ڇا آيئي ، مِليو مُلِڪُ مَلڪُوٽ

❹

مظهر ۾ آهي مھدي ماهِرُ ، لنگھي ويو لاهوٽ

حل لغات:-

(1) ناسوت = بشريت، عالم ظاهر (2) هاهوت = عالم خفي (3) ملڪوت = عالم ارواح (4) لاهوت = عالم ذات، جيڪا هر شئي ۾ موجود آهي. لاهوت دراصل لاهُو الاهُو آهي. ڪن فيڪون کان بہ اڳي قائم آهي.

تشريح:- هن سموري ڪلام ۾ لفظ "مُون" ۽ اُترادي ٻولي، جي لهجي مطابق "مان" لفظ جو تڪرار ڏنل آهي. لفظ "مان" جو وُجُوڌ انساني وجود کان تمام پراڻو آهي. انساني وجود کان ڪئي هزار سال اڳ جڏهن تہ جِبرائيل عَليهِ السلامَ کان سواءِ اجان ٻي ڪنهن بہ ساه واري، شي جي تخليق وجود ۾ نہ آئي هئي، تڏهن کان وٺي"مان" جو وجود ظهور ۾ آيل آهي. حضرت جبرائيل جي ظهور پزير ٿيڻ کان پوءِ هر ٻارهين مهينہ ذات باري تعالىٰ جي طرف کا ن ڪيس حڪم ٿيندو هو تہ وڃ ۽ هيٺ وڃي ڏسي اچ تہ دنيا ۾ ٻئي ڪنهن جو وجود بہ ظاهر ٿيو آهي يا نہ؟ جبرئيل عليه السلام حڪم جي تعميل ڪندي جڏهن دنيا جي سير تي نڪرندو هو تہ هن کي سموري زمين تي ڪنهن بہ ساهہ واري جو وجود ڏسڻ ۾ ڪونہ ايندو هو، ۽ جڏهن اها تسلا ڪري موٽندو هو تہ، اجان ڪنهن بہ ساهہ واري جو وجود زمين تي ظاهر نہ ٿيو آهي، تہ الله ذوالجلال جي طرف کان ڪانئس پڇا ڪئي

ويندي هئي تہ ڇا ڏسي آئين؟ هو جواب ۾ عرض ڪندو هو تہ هڪُ رڳو ”تون“ ٻيو ”مان“ باقي تہ ٻيو ڪنهنجو بہ وجود اڃا ظهور ۾ نہ آيو آهي. جڏهن جبرائيل عليه السَلام جوابَ ۾ هڪ ”تون“ چئي ٻيو ”مان“ چوندو هئو تہ ”مان“ چوڻ سان سندس پَرَ سڙي ويندا هُئا ۽ ٻارنهن مهينا ڇڇلائڻ ۽ ڪُريز ڪڍڻ ۾ لڳي ويندا هُئس. ٻارهين مهينہ هُو بہ ڪُريز ڪڍي تيار ٿيندو هئو تہ وري ساڳيو حڪم ٿيندو هُئس. وري بہ گهمي ڦري موٽي ايندو هو پر ڪابہ ساهہ واري شيءِ ڪيس نظر ئي ڪانہ چڙهندي هئي، ۽ جڏهن وري پڇا ڪئي ويندي هُئس تہ هو جواب ۾ اهي ساڳيا لفظ دهرائيندو هو تہ ٻيو ڪو بہ وجود ظاهر ڪُونهي سواءِ تنهنجي ۽ منهنجي تہ وري بہ هن جا پر ”مان“ جي لفظ چوڻ سان سڙي ويندا هئا ۽ وري غريب کي ٻارنهن مهينا لوڙڻو پئجي ويندو هئو. هر ٻارنهين مهينہ جبرئيل سان اها ڪار ٿيندي رهندي هئي ۽ پوءِ ڪيترائي سال هُنَ ان ڪسمپرسيءَ ۾ گذاريو. جبرئيل کي ڳالھ ئي سمجھ ۾ نہ ٿي آئي تہ هي ماجرا ڇا آهي، ۽ هيءَ ڪهڙي گناهہ جي سزا ڪيس ڏني ٿي وڃي ۽ ڪهڙي نمونہ هي ان مان جند ڇڏائي سگهندو. جڏهن تہ هو سواءِ سندس عبادت جي ٻيو ڪوبہ ڪم نٿو ڪري ۽ اُهو ئي ڪري ٿو جيڪو سندس ذات ڪان حڪم ملي ٿو. پوءِ بہ سندس لاءِ اها ويڌن هر ٻارنهين مهينہ آهي ئي آهي. هن کي ڪابہ ڳالھ سمجھ ۾ نہ پي آئي ۽ لاچار ٿي صبر ۾ رهڻ لڳو. ڀلا! هجي ڪو ٻيو بہ تہ ڪٿي ان ڪان ئي رهبري وٺي. پر هت تہ اڃان ڪنهن بہ جيءَ جنم نہ ورتو هو جيڪو هن جو همراز بڻجي. ساري زمين هڪ ميدان مثل هئي، جنهن ۾ جَبلَ، ٽڪرَ، سَمنڊ ۽ درياهہ پنهنجي پنهنجي جاءِ تي قائم هُئا. پر منجهن ۾ ڪنهن بہ ساهہ واري جو وجود اڃان تخليق ۾ نہ آيو هو. آخرڪار قصو ڪوتاهہ تہ جبرئيل عليه السلام هر وقت ان مونجهاري ۽ ڳڻتيءَ ۾ رهڻ لڳو تہ آخر سندس مرض جو ڪوتہ علاج بہ هوندو؟!

معمول مطابق هر سال هن جو هيٺ اچڻ ٿيندو هووري موٽي وڃي الله سائين کي ٻڌائيندو هو تہ بس ” تون“ ۽ ”مان“ ٻيو ڪير بہ ڪونهي تہ پر سڙي ويندا هئس. هڪ دفعہ حڪم مطابق جڏهن هي زمين جي سير تي نڪتو تہ هڪ جبل ۾ گهمندي سندس ملاقات هڪ مردِ مولا سان ٿي. جبرئيل جيڪو ٻارنهن مهينہ ڪُريز پڇائڻ جي اذيتَ ۾ گذاريندو هو، تنهن حالن احوالن ڏيندي ان مرد مُجاهد کي سموري حقيقت ڪري ٻڌائي تہ مان هينءَ الله جي حڪم سان هتِ ايندو آهيان ۽ گهمي ڦري موٽي وڃي الله سائين کي ٻڌائيندو آهيان تہ ”توکان“ ۽ ” موکان“

سواءِ پيو ڪنهن جو به وجود باقي نه آهي ته پر سڙي ويندا اٿم ۽ وري ٻارنهن مهينه پرن جي ڦٽڻ ۾ لڳي ويندا آهن ته وري ساڳيو حڪم ٿيندو آهي. اهڙي نموني ڪيترائي سال گذر ٿي چڪا آهن پر مونکي ڪابه ڳالهه سمجهه ۾ نه ٿي اچي ته اهو سڀ ڪجهه ڇا آهي ۽ ائين ڇوٿو ٿئي. جڏهن ته آءُ سندس حڪم کان هڪ تر به ٻاهر نه آهيان. سندس عبادت ۽ حڪم کان سواءِ ٻيو ڪوبه ڪم نه ڪندو آهيان ته باقي پوءِ هيءُ ڪهڙي جرم جي سزا سدائين ملندي ٿي رهيم؟! جبرئيل جي احوال ٻڌڻ کان پوءِ ان مرد ڪيس چيو ته جيڪڏهن تون اسان جو طالب ٿيندين ته اها سزا توتان معاف ٿي سگهي ٿي. جبرئيل کي اهو سؤدو پنهنجي سزا کان سؤلو سمجهه ۾ آيو ۽ طالب ٿيڻ آمين ڪيائين. پوءِ ان مرد ڪيس پر مٽي ڪرائي هڪ مهر هڻئين ۽ فرمايو ته هاڻي جڏهن تون مٽي وجين ۽ الله تبارڪ وتعالیٰ توکان پڇي ته ڇا ڇا ڏٺئي ته تون جواب ۾ رڳو "تون هين تون" چئجان "تون" ۽ "مان" نه چئجان. اهو "مان" وارو لفظ جواب مان ڪڍي ڇڏ ته پوءِ تنهنجا پر ڪونه سڙندا. جبرئيل عليه السلام پنهنجي رهبر مرشد جي هدايت مطابق ائين ڪيو ۽ ان کان پوءِ سندس ڪڏهن به پر ڪونه سڙيا. اهڙي طرح سان عزازيل جيڪو سيني ملائڪن ۾ وڏي مان مرتبي وارو ۽ عابد زاهد هو. آگر آگر ڪچي سجدو ڪيل هئس پر ان کي به "مان" هٽي شيطان بڻائي ڇڏيو ۽ لعنت جو حقدار ٿيو. جيترو وڏو مرتبو هئس اوترو ئي وڏو ذليل ۽ خوار خراب ٿيو. اها "مان" اهڙي شي آهي جو نبين ۽ الله جي پيارن کان به سَهَوَ ڪرائي ٿي وجهي. عابد زاهد جي ته ڪلهن تي سوار هوندي آهي. اهو فقير ئي آهي جنهن "مان" کي ماري "مان" جو شڪار ڪيو آهي ۽ "مان" جي شڪار کي پنهنجو قوت گذر ڪيو آهي. باقي ته ٻيا سيئي "مان" جو شڪار ٿيندا رهيا آهن ۽ ٿيندا ٿا رهن.

ڪو ڪو ڪاڏو ايڏو ڳرو ۽ طاقتور ٿيندو آهي جو ان جي واپرائڻ کانپوءِ معدو ايڏو ته سير ٿي ويندو آهي جو هڪ به ويلو ٽارٽو پئجي ويندو آهي ۽ ان وچ ۾ ٻيو ڪٿي ڪهڙو به مزيدار طعامُ آڏو ايندو آهي پر وڻندو ناهي. "مان" به اهڙي ئي ڳري غذا آهي جو جنهن ڪاڏي ته پوءِ ان کي ٻئي ڪنهن به طعام جي طلب ئي نه رهندي.

پاڪ موليٰ جن به فرمائن ٿا ته سندن قُوتُ گُذر "مان" آهي، ان ڪري ٻئي ڪنهن به طعام جي ضرورت ڪانه اٿن"مان" جو طعامُ به اهڙو آهي جو ڪاڄندو پيو ته ڪُٺلُ رهندو پر جي هڪ ويلو ٽريو ته پوءِ گُنديون پرجي ويندیون!

"مون" جو وجود ظاهري آهي، باطن سان "مون" جو ڪوبہ واسطو ڪونہ آهي. ان ڪري پنهنجي هر فعل پوءِ اهو فعل ڪرڻ جو هجي يا ڏسڻ جو هجي يا لِساني هجي يا ڪٿي خيالي هجي. مطلب تہ ڪهڙي بہ قسم جو فعل هجي تہ ان ڪي نظر ۾ رکڻو آهي. پنهنجيءَ هر چر پر تي ڌيان ڏيڻو آهي. جيئن ڪٿان بہ "مان" جو وجود پيدا نہ ٿئي. جتي بہ، جنهن بہ فعل ۾ جيڪڏهن "مان" جي رڳو ڪا بوءِ اچي تہ ان ڪي اتي ختم ڪرڻ گهرجي. سرڪار پاڪ جن فرمائن ٿا تہ پاڻ اهڙو تہ "مان" ڪي ماري مجايو اٿن جو ويچاري مورڳو فوت ٿي وئي آهي. جيئن ڪنهن شيءِ ڪي موت ماري چڏيندو آهي، اهڙيءَ طرح "مون" بہ مري مات ٿي وئي آهي.

پاڪ مولىٰ جن فرمائن ٿا تہ "مون" سان مقابلو ڪندي اهڙا تہ ماهر ٿي ويا آهيون جو هڪڙيءَ هڪل جي دير آهي. وڏيڪ ٻئي ڪنهن هٿيار جي ضرورت ئي نہ رهي آهي. جيڪو مون مارڻ لاءِ استعمال ڪجي. "مون" رڳو هڪ هڪل جو خرچ آهي. هڪل سان "مون" جو موت لازم ٿيو وڃي. ايڏي مهارت حاصل ٿي وئي آهي. جو"مون" سان مقابلي ڪرڻ جي ضرورت نہ رهي آهي. "مون" مارڻ تمام آسان ۾ آسان ڪم ٿي پيو آهي. رڳو اشاري جي ضرورت آهي.

ٽينءَ مصرع جي پهرين ٽُڪَ ۾ سوال پڇيل آهي، مصرع جي ٻيءَ ٽُڪَ ۾ وري ان جو جوابُ پيش ڪيل آهي. سوال اِهو آهي تہ "مون" مارڻ مان ڇا ٿو هٿ اچي؟ يعني تہ ان جو نتيجہ ڪهڙو ٿو نڪري ۽ جواب ۾ فرمايل آهي تہ "مون" مارڻ سان ملڪوتي ملڪ مائجي ٿو ۽ ملڪوتي مُلڪ اهو آهي جيڪو "مون" مارڻ ڪان پوءِ نصيبُ ٿئي ٿو. ملڪوت لفظ جي معنىٰ مٿي ڏئي آيا آهيون. باقي ملڪوتي ملڪ جي خبر تڏهن پوندي جڏهن اُهو مائي ڏسبو. لاهوتُ، هاهوتُ، باهوتُ، ناسوتُ، مَلڪوتُ ۽ جَبروتُ، اهي سڀ منزلون ۽ مُلڪَ آهن. جيڪي هن سنسار ۾ رهي ڪري طالب ڪي طي ڪرڻا آهن. اهي ملڪ سڀ هڪ پاسي تي آهن ۽ ٻئي پاسي هي سارو مظهر آهي يعني تصوير جا اهي ٻہ رُخ يا پاسا آهن. تصوير هڪ آهي اِهي ٻئي سندس پاسا آهن. طالب ڪي انهن ٻنهي سان نپائڻو آهي. جيڪي سالڪ درويش آهن تہ انهن پنهنجي حُسن سلوڪ سان انهن ٻنهي خيالن، مظهر ۽ معرفت سان بخوبي نڀايو آهي. نڀائڻ اِهو آهي تہ هنن جيڪي بہ ڪجھ حق جي راهہ ۾ حاصل ڪيو آهي ۽ جيڪي معرفت جا موتي ميڙيا آهن تہ اهي هنن ٻئي عوام تائين بہ پهچايا آهن. هنن اهو فيض عام جاري ڪيو آهي. جنهن جي ساگر مان خاص و عامُ، غريب و اميرُ، سَهڻو ۽ ڪوجهو سڀڪو سيراب ٿيندو رهيو

آهي. ٻيا اُهي معرفتي متواليٰ آهن جن کي مجذوب چيو وڃي ٿو اهي مست هوندا آهن. انهن جو هن مظهر سان ڪو به واسطو ڪونہ هوندو آهي بس اُهي پنهنجي ڌُنَ ۾ مگن رهن ٿا. هو هڪ ساريڪا آهن. هنن جو ڪنهن جي فيض يا فيضيابيءَ سان ڪو تعلق ڪونہ آهي پر فقير وٽ ٻئي ملڪ آهن. انڪري پاڻ مرلا جن فرمائن ٿا تہ اهي سلوڪ جون سڀ منزلون بہ لنگهي پار ڪيون اٿئون ۽ مظهر سان بہ منهن ڏيو ٿا اچون. وري جي سندن اسم پاڪ جي لفظي معنيٰ کي ونداسين تہ "مهدي" لفظ جي معنيٰ ئي آهي " ڪُل علم" جنهن کي ڳُجھ جو علم هجي ۽ جنهن کان ڪوبہ راز مخفي نہ هجي يعني ڪائنات جو قادِر.
ڪلامَ ۾ نالو بہ اهڙيءَ طرح سان رچايل آهي جو رڳو اسم پاڪ جو ئي ڪٿي مطلب ونجي تڏهن بہ اهو ساڳو ئي مقصد نڪري ٿو اچي ۽ جيڪڏهن نام پاڪ جي معنيٰ کي چڏي سڄيءَ مصرع جي معنئ کي ونجي تہ پوءِ بہ اهوئي مطلب نڪري ٿو اچي.

هي تان مُورُ نہ وڃٹو، ڇٹو پلا وڃي ڪاڏي
هو ۽ هي هڪ ڪري ، مورک ڇڏ ماڏي

" سچل"

جهڙو آهين تهڙو هوندين ، فاني ٿيندءُ ڇا؟
سڌ پنهنجي سر جي ، ڪامل پيڙءِ ڪا؟
ڳالھ نہ سمجهءِ سا ، آوازي اناالحق جي

" سچل"

هو بہ ڪين وڃٹو، هي بہ ڪين ويو
نفي ۽ اثبات ڪان ، پري خيال پيو
سچو سچ ٿيو، ٻانهپ ٻولي ناھ ڪا

" سچل"

نڪي هي ويندو نڪو وري هُو ويندو. اهي ٻئي هت رهندا. وڃٹي آهي رڳو "مون" جڏهن "مون" وئي تہ " تون" پاڻهي ليي پوندين. ڇو جو "مون" جي جاءِ "تون" کي ئي ونٹي آهي.

(ڪلام)

تله ❖ سيئي پڳيون سين حدون ، ڪاهي پيا آهيون ڦصور ۾

❶

انهي قصور ۾ پيا آهيون ڪاهي، جو قصور منصور مارائي
اجان ٻہ سورن جون سٽون ، هر دم آهيون حضور ۾

❷

ڪِٿي عاشق آهيون عذابي ، ڪٿي صوفي صاف ثوابي
ڪِٿي برابر بلدون ، آهيون نسوري نُورَ ۾

❸

حد لاحد ڪان لنگهي اڳاهون ، ٻيا وري کهڙا پنڌ پڇايون
صورت واريون سِٽون ، گهايل آهيون انهي گهُورَ ۾

❹

ڪٿي احمد ڪٿي احدي ، ڪٿي محمد ڪٿي مهدي
ڪٿي مي پيون ٿا مَدون ، پل پل آهيون اِنهي پُورَ ۾

حل لغات:-

مَدُون= جمع آهي مد جو.اصل لفظ مَدُ آهي جنهن جي معنيٰ آهي شرابُ، پاڪُ پاڻي.

تشريح:- پاڪ موليٰ جن فرمائن ٿا تہ حجاب ۽ حساب جون هڙئي حدون پيجي ختم ڪري ڇڏيون سين. مسلمانيءَ جي حد، شريعت جي حد، عبديت جي حد، ڪفر جي حد، عقل ۽ سمجھ سوچ جي حد ۽ حد لاحد جي حد اهي سيئي حدون لنگهي اچي قصور ۾ پيا آهيون. هاڻي قصور پيا ٿا هلون.

هي اهو ساڳيو قصور آهي. هن ئي قصور منصور کي مارايو هو. منصورَ بہ هي قصور ڪيو هو منصور بہ هن ئي قصور ۾ ڪاهي پيو هو ٻين بہ گهڻن اهڙو قصور ڪيو آهي. انهن مان ڪيترائي قتل ڪيا ويا ۽ ڪيترائي ڦاسيءَ تي چاڙهيا ويا پر ڪنهن بہ ٻڙڪ نہ ڪيي. سرمد کي قتل ڪرڻ لڳا تہ هُنَ آسمان ڏانهن نظر ڪٽي چيو تہ

بجرمِ عشق توام مي، ڪُشند وغوغائيست
تو نيز برسر بام آڪ، خوش تماشائيست

" سرمند "

شيخ حسين بن منصور کي ڦاسي ڏيڻ لاءِ وٺي هلڻ لڳا تہ ماڻهون کين کي پٿر هڻڻ لڳا. پاڻ پٿر سهندا ۽ کلندا رهيا. جنهن وقت کين تختہءِ دار تي آندو ويو تہ ان وقت هڪ لک تماشائي موجود هئا. ماڻهن پڇين تہ ڪهڙو حال آهي؟ پاڻ فرمايئن تہ "مردن جو معراج سرِدار آهي سوليءِ جي ڏاڪڻ تي سندن هٿ مبارڪ ڪپيا ويا پاڻ مشڪيا، وري سندن ٻئي پير قلم ڪيا ويا پاڻ ڪلي خون ۾ ٻڏل ڪارايئن سان مُنهن مبارڪ کي سرخ ڪيو ۽ فرمايو تہ :

رَڪعتَانِ فِي العِشقِ لا يُصحَ وَضُوءِ هُمَا اِلاَّ بِلَمِ
"حسين بن منصور حلاج "

يعني عشق ۾ ٻہ رڪعتون آهن تہ وَضُو ان جو خون ڪان بغير درست نہ هوندو آهي. ان تي سندن اکيون ڪڍيون ويون. پوءِ نڪ ۽ ڪَنَ وڍيا ويا. سندن آخري لفظ هُئا:

حب الواحد افرادلواحد ، حب الواحد افرادالواحد
" حسين بن منصور حلاج "

يعني هيڪڙائيءِ جي دوستي هيڪڙائي ڪري ڏسي ٿي. هيڪڙائي کي هيڪڙائي سان,پوءِ سندن زبان مبارڪ ڪٽي وئي ۽ پوءِ مغرب جي وقت سندن سر مبارڪ جسم ڪان جدا ڪري هر هڪ عضوي کي سنڌُ سَنڌُ ڪيو ويو.

هي هو منصور جي قصور جو بدلو جيڪو ڪيس ڏنو ويو پاڪ مولىٰ جن فرمائن ٿا تہ انهي بدلي ڪان بہ وڌيڪ بدلي ملڻ جي خواهش رکون ٿا. جيڪي سور منصور کي قصور جي بدلي ڏنا ويا هئا انهن ڪان بہ وڌيڪ سورن سهڻ جو سَٺ رکون ٿا. چوتہ انهن سورن تہ اسان کي حضور ۾ داخل ڪيو آهي. انهن سورن جي هجڻ ڪري تہ اسان هردم حضور ۾ رهون ٿا. اهي سور تہ اسان جو سرمايو آهن، جياپو آهن، قرار آهن. انهن ۾ اسان فرحت ماڻيون ٿا. ڪٽي عاشق صادق ٿي عذاب ڪائيندا ٿا وتون تہ ڪٽي وري صوفن وانگر صاف ٿيو ثواب جا ڪم ڪندا ٿا وتون نہ ڪٽي وري حيوانيت جي حد تي بدون ٿيو بدڪار بڻيا ٿا وتون. ڪنهن

بہ هڪ حد جي بند ۾ نہ آهيون ڪٿي وري نسورو نور بہ آهيون. "حد" اها آهي جنهن جي ابتدا ۽ انتها جي خبر پوي يعني جنهن شيءِ جي شروعات بہ هجي ۽ پڇاڙي بہ هجي. جنهن شيءِ کي ابتدا بہ آهي ۽ انتها بہ آهي تہ ان کي "حد" سڏيو وڃي ٿو. "لاحد" وري ان کي سڏجي جنهن کي ابتدا آهي پر انتها کانہ اٿس. ان جي شروعات جي خبر پئجي سگهي ٿي تہ ڪٿان شروع ٿي پر ان جي پڇاڙي جي خبر کانہ پئجي سگهندي ان جي پڇاڙي "لاحد" هوندي آهي ۽ ان جي ڪابہ حد مقرر ٿيل ڪونہ هوندي آهي. جنهن شيءِ جي شروعات جي حد مقرر ٿيل هجي ۽ ان جي پڇاڙي جي ڪابہ حد مقرر ٿيل نہ هجي تہ ان کي لاحد سڏجي ٿو. حد ۽ لاحد کان جيڪا اڳتي شئي آهي، ان کي نڪو ابتدا آهي نڪو انتها. اها ٻي انت شيءِ آهي. ان جو ڪوبہ پرو پاند ڪونہ آهي. اهو فقير جو ملڪ آهي جيڪو لاحد کان پوءِ شروع ٿئي ٿو.

"حدين وڃي هر ڪو ، لاحد وڃي ڀيرُ
سچو سو فقير، جيڪو حد لاحد لنگهي وڃي"
"سچل سائين"

حد لاحد کان پوءِ ڪوبہ پنڌ پيچرو نهيل ڪونہ آهي جيڪو وٺي اڳتي هلجي، پوءِ صورت وارو سڌ ڪرڻو ٿو پوي. چو تہ جيڪڏهن پنڌ پيچرو گهڙيل هجي تہ پوءِ تہ ان جي ضرور شروعات بہ هئڻ گهرجي پر جيئن تہ هي حد لاحد کان اڳتي جو پنڌ آهي جنهن جو ڪو بہ انت سرو ڪونہ آهي ان ڪري هن پنڌ جي نہ تہ ڪا شروعات ئي آهي نہ وري ڪا انتها ئي اٿس. هي هڪ گونان گون ملڪ آهي جنهن کي "ڪين" سان تعبير ڪري سگهجي ٿو.

پاڪ مولىٰ جن فرمائن ٿا تہ حد لاحد کان اڳتي لنگهي، اڇي ٻي انت بحر ۾ پيا آهيون، جنهن ۾ نہ آهي پنڌ نہ پيچرو جو ڪٿي پڇائجي، هاڻي صورت وارو سڌ ئي ڪرڻو آهي. جيئن اکيون ٻوٽي گهور ڪري ڪٿي پاڻ اڇليو آهي ائين هتي بہ گهور ڪري سڌ ڪرڻو آهي. اسان انهيءَ گُهور جا ئي گهايل ۽ زخمي ٿيل آهيون. هاڻي ان گهور سان ئي واسطو آهي، جنهن جي مزي موهي ۽ گهائي وڌو آهي. صورت واري سڌ کان سواءِ هاڻي ٻيو ڪوبہ رستو ڪونہ آهي. سڌ جي بہ ڪا شروعات ڪانہ هوندي آهي. جٿان ايندو آهي اتان ڪاهي پئبو آهي، ان جو ڪو بہ

هنڌ مقرر ٿيل ڪونهي ته ڪوهِتان يا هُتان شروعات ٿيندي. پوءِ چئبو ته انهي صورت واري پنڌ جي. جيڪو عاشقن جو هڪ سِڌ ڪيل آهيءِ سڌو پنڌ آهي، ان جي به ڪا حد مقرر ٿيل ڪانه آهي. جنهن جي شروعات جي حد نه آهي اهو لاحد ڪان به لنگهيل چئبو.

جيڪو بي انت آهي، اهوڪُل آهي. اهو سڀ ڪجهه آهي، اهو باقي آهي ٻيو سڀ فنا آهي. هِتِ به اهو آهي ته هُتْ به اهو ئي آهي. ظاهر به اهو باطن به اُهو. هر جاءِ هر هنڌ به اهو ئي آهي ته ڪک پن ۾ به اهو ورِي ويري به اهو ته واهرو به اهو، دوست به اهو ته دشمن به اُهو. جيئن ٽپڪي جو وجود سڀ ڪنهن انگ اکر ۾ شامل آهي، اهڙيءِ طرح بي انت ذات به سڀ ۾ سمايل آهي باقي جيڪا به ٻي گهڻائي (ڪثرت) آهي اها فاني آهي. ٽپڪي ڪان مٿي ٻيا جيڪي به انگ اکر آهن، اها سڀ ڪثرت آهي ان ٽپڪي جي. اها ڪثرت ان بي انت ذات جي صفت آهي. اصل اها بي انت ذات آهي ٻيو سڀ نقل آهي. وحدت مان ئي ڪثرت ٿي آهي. ڪثرت ڪي پنهنجو ڪوبه وجود ڪونه آهي ڪثرت ۾ به وحدت جو وجود ئي ڪارفرمان آهي. ڪثرت ۾ به پاڻ آهي ته وحدت ۾ به پاڻ.

"وحدت مان ڪثرت ٿي، وحدت ڪثرت ڪُل"

"سچل سائين "

اِهوڪُل وارو جهان حق هيڪڙائي وارو جهان آهي. اتي صرف پاڻ هڪ آهي، وحدت ۽ ڪثرت جيڪي جدا جدا به شيون ٿي ڏسڻ ۾ آيون اُهي ملي "ڪُل" يعني هڪ ٿي ويون، ٻيائيءَ جو وجود نه رهيو. عاشق سدائين انهيءَ هيڪڙائي واري ملڪ ۾ رهندا آهن. انهن وٽ سدائين حق هيڪڙائي هوندي آهي. اُهي هر دم هر وقت ان هڪ ئي پور ۾ گذارن ٿا.

"رِند روز شب آهن سدا ، وحدت جي واديءَ ۾ غرقُ "

"فقير خوش خير محمد"

"رهندي قلندر روز شب ، اپني خودي ۾ خود غرق"

"غلام فريد"

انهن وٽ ٻيو ڪوبہ خيال يا سوچ ويچار ڪونہ هوندو آهي: هڪ ئي ياد جي تارَ ۾ گذاريندا آهن. هو هر دم حق پسن ٿا ۽ حق کان سواءِ ٻيو ڪجهہ ڪين ڏسن ٿا. هنن جي اندر ۾ بہ حق سمايل آهي تہ ٻاهر زبان تي بہ حق جو ئي نعرو آهي. هو حق سان ملي اهڙو تہ هڪ ٿي ويا آهن جو ڏسن بہ حق ٿا تہ ٻڌن بہ حق ٿا. ڪائن بہ حق ٿا تہ سوچن بہ حق ٿا. ڪرن بہ حق ٿا تہ چَونِ بہ حق ٿا. اهي حق سان ملي حق ٿي ويا آهن. پوءِ چو نہ اهي پاڻ کي حق چَونِ؟ جڏهن تہ حق کان سواءِ هنن وٽ ٻي ڪا ڳالھ آهي ئي ڪانہ. اهي جي"أنا احمد بلاميم" ٿا چَونِ، تہ بہ حق ٿا چَونِ، جي " انالحق" ٿا چون، تڏهن بہ حق ٿا چون. جيڪڏهن " سُبحاني ما اعظم شاني" ٿا چون، تڏهن بہ حق ٿا چونِ.

ൠൡ

(ڪلام)

ٿلهه ✤ عاشقن اثبات ڪيو ، آهي اَمانت ڪنهن ڪنهن
ثابت صورت سَير جي ، آهي سَلامت ڪنهن ڪنهن

❶

زاهد زماني ۾ ٿيا ، قيدي ڪروڙين ڪيترا
هن حقيقت حال جي ، آهي هدايت ڪنهن ڪنهن

❷

سَير ساري ڪي ڪندا ، صادق سراسر ڪي صحيح
اَنحدي اقرار جي ، آهي عنايت ڪنهن ڪنهن

❸

الله ڪي اثبات ڪيو ، اصل ڪان ٿي عاشقن
وحدتي ويساه جي ، آهي ولايت ڪنهن ڪنهن

❹

نُورَ ڪي نروار ڪيو ، نانگن نظاري نامَ سان
مهدي ومنهدار جي ، آهي ملاوت ڪنهن ڪنهن

حل لغات:-

(1) زاهد = اسم آهي فعل آهي زُهد معنىٰ زُهد ڪرڻ وارو، عبادت ڪرڻ وارو (2) صادق = سچو، سچارُ (3) اَنحدي = انحد مان نڪتل آهي، جنهن جي معنىٰ آهي قلبي آواز. دل جو آواز . جيڪو ذاتي ذڪر جي عمل سان قلب ۾ پيدا ٿيندو آهي اهو آواز اهو ئي عمل ڪندڙ سالڪ ٻڌي سگهي ٿو جيڪو قلبي ذڪر ڪندڙ هوندو. ٻيو پرپاسي وارو ٻڌي ڪو نه سگهندو. جيئن ڪنن ۾ آڱريون وجهي بند ڪرڻ سان آواز ٻڌڻ ۾ ايندو آهي ۽ اُهو آواز پرپاسي وارو ٻڌي نه سگهندو آهي.(4) عنايت = ايچيو،احسان، ڀلائي. (5) منهدار= رهبر، اڳواڻ.

تشريح :-"بحرعميق ۾ ڪيئي ويڙا، ڪنهن ڪنهن سمجهيو سارو سَيرُ"

هن بي انت بحر جا کيترائي پانڌيڙا آهن. کيترا ان پنڌ ۾ مري هلي ڪپي ويا ته کيترا وري ان ڪارونڀاري ڪُن جو ڪڙڪو ٻڌي دهلجي موٽي پيا. ۽ ڪي وري آهن جيڪي اڃا پيا ٿا تار ۾ تڙڳن. هاڻي ڳالهه آهي اها ته جيڪي موٽياسي ته ڇڻا. آهي ته ڪنهن ڪم جا نه ٿيا باقي جي آهن ۽ جيڪي ان پنڌ ۾ مري ويا. انهن ۾ به آهي تمام ٿورا آهن جن بحر عميق جي پاتار ۾ پيهي، سپون سوجهي لعل آندا هجن ۽ ساري عميق جو سير ڪيو هجي. پاڪ مولا جن فرمائن ٿا عاشق صادقن يار کي اثبات نه ڪيو آهي پر هنن مان ڪنهن ڪنهن وٽ سموري سير جي ثابت ۽ صحيح سلامت صورت ملندي. ڪنهن جي صورت کي هٿ هوندا، ته پير ڪونه هوندا پير هوندا ته مُنهه ڪونه هوندو جي مُنهه هوندو ته مٿو ڪونه هوندو. ۽ ڇنگهه هوندي ته ٻانهه ڪونه هوندي مطلب ته ڪاڻ ڪا شيء ضرور ڪٽل هُوندس. صحيح سلامت سورنهه ٿي اَنه. ننهن ڪان وٺي چوٽيء تائين صورت اثبات ڪرڻ. سڀ ڪنهن جي جاء نه آهي وري ان صورت کي سينگارڻو به هن کي ٿي آهي جيڏو به وڏيڪ سينگار ڪرائبس نه اوترو وڏيڪ سهڻي صورت لڳندي.

صورت جي مڪمل اثباتي جنهن ۾ هر عضوو نمايان لڳندو هُجي سڀ ڪنهن وٽ نه آهي. اُها ڪنهن ڪنهن وٽ امانت آهي. زاهدن ۽ عابدن جي هٿ حاجت نه آهي اهي ته ويچارا مذهب جي قيد ۾ قيد آهن. صحيح ۽ سچي حقيقت جي خبر ته انهن مان به ڪن ٿورن کي آهي جيڪي ان بحر بي انت ۾ گهڙيا آهن هاديء جي هدايت به ڪن ٿورن کي ٿيل آهي ان حقيقت کي پروڙڻ جي.

ڪي سچا سالڪ هوندا جيڪي صورت جو سارو سَير ڪندا. باقي ته ڪي اڌ ۾ ڪي پنڌ ۾. ڪن پرين ڏٺو ته ڪن پرينء جو رڳو تڪيه پسيو. ڪن خود نور ڏٺو ته ڪي تجليء جو تاب به جهلي نه سگهيا. مڪمل ديدار ڪنهن ڪنهن کي نصيب ٿيو.

"حسن تنهنجي کي هلي ، ڪامل ڪي ڪي ڏسندا
جنهن تنهن جي جاءِ ناهي، پيارا ڪي ڪي پسندا"

" فقير مظهرلاڪو"

ذاتي ذڪر جي عنايت به ڪنهن ڪنهن سان ٿيل آهي. ذاتي ذڪر سان جيڪو قلبي آواز جنهن کي الهامي آواز يا غيبي آواز به چئي سگهجي ٿوءِ ان انحدي آواز جو قرب به ڪنهن ڪنهن سان ڪيل آهي. مولئ پاڪ جن فرمائن

ٿا تہ صورت جي اثباتي لاءِ پهريان مڪمل ۽ مضبوط ويساهہ جي ضرورت آهي. اڻ ڏٺل جي اثباتي ڪرڻي آهي پهريان جيستائين ان ۾ ويساهہ پڪو نہ هوندو تيستائين اثباتي ٿي نہ سگهندي.

"وهڻ ويسه ڪان سواءِ، ٻي وهم جي آهي ونگار"
"محمد فقير کٽياڻ" .

يقين محڪم، مڪمل ويساهہ ۽ اٽل ارادي جي ضرورت آهي پر اها ويساهہ واري ولايت بہ ڪنهن ڪنهن وٽ آهي. ذات باري تعاليٰ جو نور تہ اولين ۽ آخرين آهي، ٻيو سڀ ڪجهہ عارضي ۽ فاني آهي سندس ذات ڪي ئي بقا آهي جيڪا هميشه رهڻي آهي. پاڪ مولا جن فرمائن ٿا تہ نُور جي اظهاري تڏهن ٿي جڏهن صورت ۾ سمايو. نور جو ظهور تہ اولين آهي پر نرواري تڏهن ٿي جڏهن نامَ ۾ آيو. جڏهن صفاتي صورت ۾ آيو تہ پاڻ تي نالو رکايائين پوءِ ان نالي نڪيڙي نشابر ڪيس، ۽ **"الانسان سِري وَ انا سِره"** چيائين. جيڪو طالبن ۽ نانگن مُغان جي ڏسيل نامَ سان ڳولي وجي لڌو ۽ ظاهر ڪيو ۽ مهدي ۽ مولا ۾ ڪوبہ فرق ڪونہ ڏٺو پر نور ڪي نروار ڪرڻ ۽ مهدي و منهدار جي ملاوت ڪرڻ بہ سڀ ڪنهن جو ڪم نہ آهي انهي ميدان ۾ بہ ڪي عاشق صادق ايندا جيڪي غازي مرد هوندا، سڏڙين جي جاءِ نہ آهي.

"هزارن ۽ سَوَن ۾ ڪا، هوندي هڪڙي سچي دلڙي
لکن ۽ ڪروڙن ۾ ، نظاري تي ايندي نڪڙي"

ﮩﮩ

(ڪلام)

ٽلهه ❁ آهيان عبديت جي اولي، ڳجهي ڳالهه لٽم ڳجهه ڳولي

❶

احديت آ اقرار اسانجو، قالو بلىٰ واري قولي

❷

پاڻ سڃاتم پاڪي ڄاتم، ڀَوَ ڀڃي سڀ ڀولي

❸

صحيح سڃاتم ثابت سرڪي، ڀولڻ وارو ٿو ڀولي

❹

مظهر ۾ اٿم نالو مهدي، خيال ڏٺم خود ڪولي

حل لغات :-

(1) عبديت = صفت آهي عبد جي بمعنىٰ ٻانهپ، غلامي، بشريت (2) احديت = احد جي صفت آهي، بمعنىٰ هيڪڙائي، هيڪڙائيت، حاڪميت (3) قالوبلىٰ = الله جي وحدانيت جو اقرار.

تشريح:- سالڪ جڏهن سريءَ جو سير ماڻي ٿو، تڏهن هن تي جيڪو ٻه مخفي راز آهي اهو عَيان ٿئي ٿو ۽ پوءِ حق جي هوڪي ڏيڻ کانسواءِ هو رهي نه ٿو سگهي. جنهن لاءِ ڪيس سُوليءَ جي سيج به سجائڻي پوي ٿي، ميدان مقتل ۾ سِرَ به ڪٽائڻو پوي ٿو ۽ اَلنو پوش به لاهي ڏيڻو پوي ٿو. پر جيئن ته هو حق جو داعي آهي ان ڪري حق کي لڪائڻ هِن جي لاءِ سڀ کان وڏو عذاب آهي، بنسبت ان جي جيڪي ڪجهه هن کي حق کي ظاهر ڪرڻ ۾ ملي ٿو.

جڏهن ڳجهه کي ڳولي لڌائين ۽ خبر پيس ته هي سڀ جيڪي ڪجهه ظاهر آهي اهو هڪ راز آهي ۽ حقيقت ۾ پاڻ ئي سڀ ڪجهه آهي تڏهن اناالحق جو نعرو هنيائين. هن کي پوءِ عبديت جو وجود ئي ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي. پاڪ مولىٰ جن ٻه اهو ئي فرمايو آهي ته عبديت جو ته ڪو وجود ئي ڪونهي. جنهن جو اولو ڇيو وڃي ٿو. جنهن شيءِ کي پنهنجو وجود ئي نه آهي ته پوءِ اُها اولو ڪيئن ٿي ٻڌجي سگهي؟! جنهن کي اولو ٿو چئجي اهو اولو نه آهي پر پنهنجي پَسڻ جو ڀولو

آهي. اولو پاڻ الله آهي. جيڪو عبد آهي سو مَعبود آهي، جيڪو مَعبود آهي سو عبد آهي.

"احدي دي وچ عبدي آئي، تنهن مورت وچ صورت سمائي
غلام نوبت شاهي وڄائي ، پا خِرقا برهه بَسمُ ڪا"
"سائين غلام شاه"

احد مان عبد ٿيو وري عبد مان احد ٿيو."آنا اَحمد بِلاميم"واري حديث جي به اها ساڳي معنيٰ آهي.

آدم ڪو الله جانو ، شَملا اتارو شَڪ ڪا
وحدت ڪا جام پي ڪر ويکهو نظارا حق ڪا
"پير اعجازراشدي"

مولىٰ پاڪ جن جو فرمان آهي ته "پنهنجو نالو پاڻ ٿو پيو وٺي"يعني پنهنجي عبادت پاڻ ٿو وينو ڪري! اهو قالوبلىٰ وارو قول به اسان ڪيو ۽ اسان سان ٿيل آهي. "اَلست بربڪُم"به اسان چيو.احديت جو اقرار به اسان ورتو ۽ عبديت جو اقرار به اسان ڪيو.

اَلست بربڪم جڏهن ڪَنِ پيوم
قالو بلىٰ قلب سين تڏهن تت چيوم
انهي ويل ڪيوم وچن ويڙهيچن سين
"شاهه سائين"

ذات باري تعالىٰ جي طرف کان جڏهن الست بربڪم جو آواز عالم ارواح ۾ پهتو ته سيني ارواحن سر تسليم خم ڪيو ۽ با ادب ٿي قالوبلىٰ جو قول ڪيو. فقير فرمائي ٿو ته اهو الست جي آواز ڪرڻ وارو به آءٌ ئي آهيان ۽ قالو بلىٰ به چوڻ وارو به آءٌ ئي آهيان. جڏهن الست چيم تڏهن احد هئس ۽ جڏهن قالو جو قول ڪيم تڏهن عبد ٿيس. پهريان رڳو ذات هئس پوءِ صفت ۾ سمايس. پهريان بي رنگ هئس پوءِ رنگ ۾ آيس. پهريان احد هئس پوءِ عبد سڏايم ۽ پوءِ ذات ۽ صفات، رنگ ۽ بي رنگ جي راز کي سڃاڻي وڃي صورت سان پيچ پاتم.
پاڪ فقير جي سخن مطابق پنهنجو نالو پاڻ کي ئي وٺو آهي يعني پاڻ سڃاڻو

آهي ظاهري ڏسڻ ۾ ته هي "پاڻ" ماس ۽ رَت جو هڪ مجسمو آهي، جنهن ۾ ڇُرڻ پُرڻ، سمجهڻ، سوچڻ ۽ ڏِسڻ، ٻُڌڻ جي هڪ شڪتي سمايل آهي، پر اصل ۾ هي ڪجهه ٻيو آهي. اهو هاڻي پاڻ تي مدار اٿس ته هي پاڻ کي ڇا ٿو ثابت ڪري ڏيکاري. آيا اِهو ٿو ثابت ڪري ڏيکاري جيڪو ڪجهه واقعي هي آهي يا پنهنجي ظاهري رنگ کي ٿو ثابت ڪري ڏيکاري جيڪو ڪجهه هي نه آهي.

Your are not what you are, what you think you are.

"عمل سي زندگي بنتي هي، جنت بهي جهنم بهي،
يه خاڪي اپني فطرت مين، نا نوري هي نه ناريَ هي"
"اقبال"

پاڻ کي پروڙڻ جي عمل ۾ ڪيترائي خوف ۽ خطرا شامل آهن. انهن سيني سان سالڪ کي منهن ڏيڻو پوي ٿو. پاڻ تي پڪ آڻڻ لاءِ هن جسم کان جدا ٿيڻو پوي ٿو. سر جو سانگهو لاهڻو پوي ٿو.

يسمع ڪري يُبصر صحيح ، هن جسم کان جاهل ٿئين
صورت سڃاڻي پنهنجي ، هر فعل کان فاعل ٿئين
"سچل سائين"

هر اهو خوف جنهن ۾ جسم کي جوکو رسي ٿو، ان کي ختم ڪرڻو آهي. موت کان ڊڄڻو نه آهي، موت سان ته محبت ڪرڻي آهي. موت جو واسطو جسم سان آهي صورت سان نه آهي. صورت تڏهن سڃاڻندي جڏهن جسماني وهم ويندو.

اسم جسم وچ جهڳڙا لايا ، خوف رجا دا خطرا اڙايا
انحد مُرلي ڦوڪ سڻايا ، وهم ڳيا ڪُل غم ڪا
"سائين غلام شاه"

سرڪار مولىٰ جن فرمائن ٿا ته پنهنجو پاڻ کي پَسڻ سان اهي جسماني وهم گمان، خوف ۽ خطرا، ڀَوَ ۽ ڀولا سڀ لهي ويا. ڇو جو خبر پئي ته هر فعل جو فاعل تون پاڻ آهين. پاڻ کي ڳولڻ وارو به پاڻ ئي آهي جيڪو ٻولڻ وارو آهي. اِهو راز به هن پاڻ اڇي کوليو ته هُتِ ڇا هُيس ۽ هِتِ وري ڇا ٻيو سڏايان.

هُتي ڪير هياس ، هِتِ آيس ڪير ٿي
هُتي نالو پيو هُئو ، هِتِ نئين نانءُ ٿياس
عاشق ٿي آياس، نت هئس معشوقي ملڪ ۾

"سچل سائين"

اڃڻ نه هو منهنجو هِتي، پر خواهش ڪنهن ڪنيانس
حُسن سندي هَوسَ هئي، جنهن هِتي هيراياس
وڃئون آءُ وياس، سچل سارو سچ ٿيو

"سچل سائين"

بعد ۾ هي ڪلام" آهيان عبديت جي اولي" ٿي سرڪار مولئ جي حضور ۾ ڳائجڻ لڳو ڪلام جي ٿلهه مان"ناهيان" جو لفظ ڪڍي" آهيان " جولفظ وڌو ويو. ان ۾ مصلحت اها هئي ته "ناهيان" جي لفظ پوڻ سان سڌو سنئون اناالحق جو نعرو ظاهر ٿئي ٿو ۽ " آهيان" جي لفظ پوڻ سان اناالحق جي راز کي رومال ۾ ويڙهي ظاهر ڪيو ويو آهي. باقي ته ڪلام جي معنئ مطلب ۾ ڪو به فرق ڪونه ٿو اچي.

ڪلام جي آخري بند ۾ سرڪار مولئ جن فرمائن ٿا ته جڏهن خيال کي جاچي ڏٺم ۽ پاڻ پروڙي ورتم ته خبر پئي ته اصل ۾ هِنَ جو نالو ڪو ٻيو هو پر هن مظهر ۾ اچڻ ڪري وري نئون نالو پيُس. جيڪو صفاتي نالو آهي. بس رڳو نالي بتل آهي باقي ته آهي اهو ئي پاڻ، جيڪو هُتي بنا نالي هو ۽ هِتي وري نالو پيس

"مظهر ۾ اٿم نالو مهّدي ، خيال ڏٺم خود ڪولي "

" مهّدي مولا "

(ڪلام)

تله ❊ پنهنجي پاڪ پسيم پيشاني ، ويا خوف خطر خفقاني

❶

هُئڻ حجاب هليو ويو هڪ دم ، نُورُ رهيو نوراني

❷

رَنگُ چڏي بي رنگ رهياسين ، لاحد ۾ لاثاني

❸

ساهُ صَدقُ سِرُ گهورَڻُ گهوريان ، مهديءَ اڳيان مهماني

حل لغات :-

(1) خفقاني = نفسي خيال، حيواني حرص (2) لاثاني= جنهن جو ڪو مٽ نه هجي.

تشريح :- بيدل سائين فرمايو آهي ته **"پاڻُ سڃاڻڻ آيو هت ڪم نه هيڙس ڪو ٻيو"** اها ته هر ڪو ڄاڻ رکي ٿو ته هي هتي مهمان آهي. اصل هتان جو نه آهي. اصل ملڪ هن جو ڪو ٻيو آهي. وري موٽڻو به اٿس. ڪُل نَفس ذائقة الموتُ، پر اها خبر تمام گهٽ کي آهي ته هي آيو ڪهڙي ملڪ کان آهي ۽ ويندو ڪهڙي ملڪ ۾ جڏهن اها سموري خبر پئجي ويندي ته هي ڪهڙي ملڪ جو رهواسي آهي ۽ ڪهڙي ديس ڏانهن ويندڙ آهي ته پوءِ سندس اچڻ جي مقصد جي به جلد خبر پئجي ويندي، جن کي سموري سڌ آهي ته هي ڪٿان آيو آهي ۽ ڪيڏانهن ويندو ته انهن پوءِ هن جي اچڻ جو مقصد به بيان ڪري ٻڌايو آهي.

صوفيءَ کي ته سبق ئي پاڻ سڃاڻڻ جو مليل آهي. صوفن جو سرتاج جيڪو سڀني صوفن جو مرشد رهبر آهي، جتان اسلامي تصوف شروع ٿيو. مولىٰ عليؑ جو قول آهي **"مَن عَرف نَفسہ فقد عَرفَ رَبه"** "جنهن پاڻ کي سڃاتو ان پنهنجو رب سڃاتو" رب کي سڃاڻڻ جو ته حڪم مليل آهي. قرآن ۾ آهي ته جنّ ملائڪ ۽ انسان وغيره الله جي عبادت لاءِ پيدا ڪيا ويا آهن، يعني الله کي ياد ڪرڻ ۽ ڪيس سڃاڻڻ لاءِ اِها مخلوق پيدا ڪيل آهي. انساني پيدائش جو مقصد ئي وڃي ٿيو الله کي ياد ڪرڻ ۽ ڪيس سڃاڻڻ. الله کي سڃاڻڻ جي لاءِ علي سائين جن مٿيون قول فرمايو آهي جنهن مطابق هِن کي پاڻ سڃاڻڻو آهي. پنهنجي عبادت

ڪرڻي آهي ۽ پاڻ کي ياد رکڻو آهي. ائين ڪرڻ سان ڪيس الله ليي پوندو ۽ الله کي سڃاڻي سگهندو. جيستائين پاڻ نٿو سڃاڻي تيستائين الله جو سڃاڻڻ ناممڪن آهي.

جڏهن ته هي هتي رب پاڪ جي عبادت ڪرڻ ۽ ڪيس سڃاڻڻ لاءِ آيل آهي ته پوءِ صوفن جو اهو چوڻ ته هي هتي پاڻ سڃاڻڻ جي مقصد سان آيل آهي سئوفيصد صحيح آهي. چوته رب کي سڃاڻڻ لاءِ پاڻ کي سڃاڻڻ جي ضرورت آهي.

جيستا ئين پاڻ نٿو سڃاڻي تيستائين هن جي هر عبادت ۽ هر فعل اجايو آهي. پاڻ کي سڃاڻڻ لاءِ پنهنجو پاڻ کي قابو ۾ رکڻو آهي. هر وقت پاڻ تي نظر رکڻي آهي. پاڻ کي باضابطي هلائڻو آهي اٿڻ ويهڻ، گهمڻ ڦرڻ، ڏسڻ ٻڌڻ، سمجهڻ سوچڻ مطلب ته پنهنجي هر ڄُر پُر تي ڪرڙي نظر رکڻي آهي پنهنجو منصف پاڻ کي ٿيڻو آهي. پنهنجي ڪسوٽيءَ تي پاڻ کي پرکڻو آهي.

"عدل ۽ انصاف جا ويٺا تر تورين"

"فقير مهدي مولا"

اهي ٻئي ڪنهن جي عدل ۽ انصاف جا تر ڪونه ٿا وينا تورين، هنن کي پنهنجو جهيڙو لڳل آهي اندر ۾. هنن وٽ پنهنجو قاضي ۽ مفتي آهي. هو پاڻ کي سچ چون ٿا. هو هر ڳالهه کي ۽ هر معاملي کي پاڻ ۾ جاچن ٿا ۽ پاڻ ۾ ڳولن ٿا. هو ڪفر کي به پاڻ ۾ جاچن ٿا ته ايمان کي به پاڻ ۾ ڳولن ٿا. لعنت ۽ رحمت کي، نيڪي ۽ بدي کي، ثواب ۽ گناهه کي مطلب ته هر فعل کي پاڻ پسن ٿا. ٻئي سان ۽ ڪنهن ٻئي جي فعل سان هنن جو ڪو به واسطو ڪونه آهي. پاڻ تي پڪ ڪرڻ لاءِ هو پاڻ کي آزمائش ۾ وجهن ٿا. هو هر طرح سان پاڻ کي آزمائي ڏسن ٿا. هو پنهنجو امتحان پاڻ وٺندا رهن ٿا. انهن امتحانن ۽ آزمائشن ڪانپوءِ جڏهن هو پاڻ کي "حق" پسن ٿا تڏهن پوءِ ٻيا جيڪي به نفسي ۽ حيواني خيال ۽ خواهشون آهن، اهي سڀ خود بخود ختم ٿي وڃن ٿا. پاڻ ۾ پڪ پوڻ سان جيڪي به وهم گمان، خوف خطرا ۽ وسوسا هئا اهي سڀ ختم ٿي وڃن ٿا. جيستائين هن کي پاڻ ۾ پڪ نه هئي ۽ پاڻ تي ڀروسو نه ٿي رکي سگهيو تيستائين هزارين وهم گمان ۽ سوداءَ هن جي اندر ۾ پريل هئا. جيئن جو پاڻ کي حق ڏٺائين ۽ پڪ ٿيس ته سڀ ڪجهه هي پاڻ آهي ٻيو ته ڪو موجود ئي ڪونهي ته سڀ شرڪ شبهات ۽ هٺڻ حجابات هڪ ئي جهٽڪي سان اندر مان اٿي ويا ۽ رڳو وجي هڪ پاڻ رهيو، سندس ئي

پنهنجو نُور باقي وڃي بچيو، ٻيا سڀ خيالات ختم ٿي ويا.
صوفيءَ کي صورت جي اثباتي ڪرڻي آهي. صورت جي اثباتي لاءِ هادي رهبر جي ضرورت آهي. مرشد جي صورت کان سواءِ، صورت اثبات ٿي نہ سگهندي ۽ صورت کي سجاڻڻ لاءِ وري ضروري آهي تہ "پاڻ" سڃاڻي. پهريان پنهنجو پاڻ سڃاڻي تہ پوءِ صورت بہ پاڻهي سڃاڻپ پوندي.

پاڻُ جنين پاڻ ۾ ، پَسيو نہ پيهي
صاحبڏنہ صورت جي، ڳَل تنين ڪيهي
تنين ڪان ويئي ، ڇَپَ ڇَنيندي راتڙي
"فقير صاحب ڏنو"

هي "پاڻ" اصل ۾ بي رنگ ذات آهي، جيڪا هتِ اچي رنگ ۾ سمائي آهي. پاڻ کي پُرجهڻ سان هي رنگ مان نڪري بي رنگ ۾ پهچي ٿو. جيستائين رنگ ۾ آهي تيستائين هن کي پنهنجي اصليت جي ڪابہ خبر ڪانہ ٿي پوي. جڏهن رنگ کي ڇڏي پاڻ ۾ پيهي پاڻ کي پرجهي ٿو، تڏهن بي رنگيءَ جي سُڌِ پَويس ٿي ۽ رنگ ڇڏي بي رنگ رهي ٿو. بي رنگ اها ذات آهي جنهن جي ڪا حد شمار ئي ڪونہ آهي، اها لاحد ذات آهي. سالڪ جڏهن ان منزل تي پهچي ٿو يعني پاڻ سڃاڻي ٿو تہ پوءِ هو بي انت بحر ٿي ٿو وڃي. هو پوءِ ٻنهي جهانن جو مالڪ آهي، رنگ جو بہ تہ بي رنگ جو بہ. سالڪ پنهنجو پاڻ کي پسڻ لاءِ پنهنجي جان ۽ جسم جي قرباني ٿو ڪري ۽ چوي ٿو تہ ساهہ کي صدقو ڪري ۽ سر کي گهوري گهمائي بہ بي رنگي جي اڳيان مهماني جهليان.

(ڪلام)

ٿلهه ✤ پاڻُ وڃائي پاڻَ ٿي آيس، پنهنجو آهيان پاڻ

❶

ڪير آهين ڪنهن کي ٿو ڳولين، سڀُ ڪجهه توسان ساڻُ

❷

منصور واريءَ مامَ تي مُحڪُم، ڪوهُ ڪيون ڪنهنجي ڪاڻِ

❸

اِهو انصافُ عِشقَ جو آهي ، چوَ طرف چانداڻِ

❹

مظهر ۾ ٿي آيس مهْدي ، هر سان هِڪ هِڪاڻِ

حل لغات :-

(1) مامَ = راز، ڳجهارت، ڪارنامہ (2) مُحڪم = اٽل، مضبوط (3) ڪوهُ = ڇو، ڇا، ڇا جي لاءِ (4) پاڻُ وڃائڻ = فنا ٿيڻ، فاني ٿيڻ،وجود وڃائڻ، سر جو سانگو لاهڻ، هستيءَ کي گم ڪرڻ،هٿڻ مٽائڻ، گم ٿيڻ، مرڻ، مرڻ کان اڳي مرڻ،مري جيئڻ، موتو قبل الانت موتو، تصوف ۾ اهي هر معنيٰ اصطلاح آهن. انهن سڀني جو معنيٰ مقصد ساڳيو آهي.

تشريح:- اصل ۾ ڏسجي ِٿو تہ ڪابہ شيءِ فاني ڪونہ آهي صرف شڪل مٽجي ٿي باقي تہ ان اصل شئي جو وجود پنهنجي جاءِ تي قائم دائم آهي. جيئن جسم کي فاني ٿو سڏجي پر اُهو فنا ڪونہ ٿو ٿئي رڳو شڪل ٿو مٽائي. جيڪي جزا مٽيءَ جا آهن اُهي مٽي ٿيو پونِ. پاڻي وارا جزا ٻاف ٿي پاڻي ٿيو پون. مطلب تہ پنهنجيءَ پنهنجيءَ صورت ۾ اهي بلڪل موجود آهن باقي تہ ملي جلي انهن جزن جيڪا هڪ شڪل ٺاهي هُئي اُها ختم ٿي وئي.

موت کيا ہے اجزا کا پريشان هونا

زندگي ہے اجزا کا ترتيب هونا

پاڻ ۾ انهن جزن جو ترتيب سان ملڻ ڪري هڪ زندگي نهي ٿي وري جڏهن انهن جزن ۾ ڪا گهٽ وڌائي ٿئي ٿي ۽ انهن جي ترتيب ۾ ڦير ڦار اچي ٿي ته پوءِ موت واقع ٿئي ٿو.

"جهڙو آهين تهڙو هوندين، فاني ٿيندءُ ڇا؟
سُڌ پنهنجي سِرَ جي، ڪامل پيڙءِ ڪا؟!
ڳالهه نه سمجهيءِ سا، آوازي اناالحق جي "

"سچل سائين"

سچل سائين فرمائي ٿو ته فنا ڪاب شيءِ ڪانه ٿيندي. مٿين اصطلاحن جي معني ۽ مقصد آهي "مان" کي ختم ڪرڻ بس رڳو "مان" کي ڇڏي ڏي ان کي اندر مان ڪڍي ڇڏ ته "پاڻ" به وڃائجي ويندو ۽ "پاڻ" ليي به پوندو. مرڻ کان اڳي مري به پئبو ۽ جي به پئبو.

"هي تان مُور نه وڃڻو، ڇڏ پلا وڃي ڪاڏي
هُو ۽ هي هڪ ڪري ، مُورکَ ڇڏ ما ڏي"

"سچل سائين"

نڪي هي ويندو نڪو وري هو ويندو رڳو ويندي " مان" جيڪا هنن ٻنهي جي وچ تي آهي ۽ جيڪا هنن کي ٻن ۾ ورهائي ظاهر ڪري ٿي. جڏهن انهن وٽان " مان " نڪري ويندي ته وچ واري وٿي به ختم ٿي ويندي ۽ "هي" پوءِ "هو" هڪ ٿي ويندا هاڻي ٽيو وجي هڪ هوئن اڳم به هئا هڪ "هي" ٻيو "هو". ٻئي جو پاڻ ۾ مليا ته ٻن عددن مان ڦري وجي هڪ عدد نهيو. ٻن عددن مان گهٽجي هاڻي وجي هڪ عدد بچيو. ٻن عددن جي صورت مٽجي وجي هڪ عدد جي صورت نهي. اهڙي طرح هي ۽ هو به جڏهن پاڻ ۾ مليا ته هڪ صورت وجود ۾ آئي "هي" ۽ "هو" ٻنهي صورتن پاڻ ۾ ميلاپ ڪري هڪ صورت کي جنم ڏنو. اها صورت آهي "پاڻ" هي+ هو: پاڻ

مولي پاڪ جن فرمائن ٿا ته "پاڻ وڃائي پاڻ ٿي آيس" اهو پاڻ پائڻ ۽ هئڻ، جيڪو "مان" ڪرائي ٿو، ته مان به ڪا هستي آهيان، ختم ڪري وڃائي ڇڏيوسين. "هي" ۽ "هو" هڪ ٿي ويا "مان" مري وئي. وجي پاڻ بچيو. ٻيائي نڪري ويئي

هيڪڙائي ٿي وئي. وجي هڪ ٻچيو تون جنهن کي ڳولين ٿو اهو تہ توسان گڏ آهي. تون سڀ جو مالڪ آهين. سڀڪجهہ تو ۾ ئي موجود آهي. رڳو تون پاڻ کي سڃاڻ تہ سڄي خبر پنجي ويندء. اها خبر لهڻ تہ تون ڪير آهين. ٻي ڳولا کي ڇڏي ڏي ٻي جنهن بہ شيء جي ڳولا ڪندين اها تون پاڻ ۾ پسندين. جيڪا بہ شيء وجود ۾ آيل آهي اها سڀ تو ۾ سمايل آهي. تون ئي ساري ڪائنات جو سرچشمو آهين. جنهن مان هيء ساري ڪائنات سيراب ٿيندي رهي ٿي. الانسان سِري، تون بہ هڪ راز آهين ۽ تون پنهنجي رازکي پاڻ ڳولي لهہ تہ وَ انا سره جو راز توکي پاڻهي ليي پوندو. جڏهن پاڻ پروڙيوسين تہ حق پاتوسين ۽ پاڻ کي ئي حق ڏٺوسين. تہ پوء غيرالله جي ڪاڻ ڇا جي لاء ڪيون؟

"سچو سچ ٿيو، پانهپ پولي ناهہ ڪا"

"سچل سائين"

اِهو سارو سير عشق ڪرايو آهي. اِهو عشق جو ئي انصاف آهي جنهن چوڏنهن طبق روشن ڪري ڏيکاريا. عشق جي اچڻ سان آتڻ اُجرو ٿي پيو. ڪتڻ ڪنبڻ ڪان جند ڇٽي پئي. هاڻي ڪنهن بہ زهد عبادت ڪرڻ جي ڪاڻ نہ رهي آهي. ڳالهہ جي ڳوٺ پڇي پئي۽ ڪير ڪري ڪنهن جي عبادت؟! تڏهن بہ راز کي رمز ۾ رکيوسين ۽ مظهر ۾ مهدي ٿي آياسين. ذات مان صفت ۾ اچي سماياسين. صفاتي سنسار ۾ بہ هيڪڙائي جو هوڪو ڏنوسين. پنهنجي پرائي جو فرق ٽوڙي حق هيڪڙائي جو درس ڏنوسين.

دوست دشمن هِڪُ ڪيو، گودڙيا گهمن
تون مان وڃائي وڃ مان ، پنهنجو پاڻ پَسڻ
هادي مريد هڪ ٿيو ، تفاوت نہ تڻ
لوچي لڌو تڻ ، انهي ريت رستم چوي

" فقير رستم سائين "

(کلام)

ٿلهه: حَالُ حُسيني حاضر ناظر ، حيدر جي هَمراهي
بي پرواهي

❶

دَمُ دَمُ ديدَ دَروني دَرشنُ ، چشمن جي تہ چٽائي
صاف صفائي

❷

دَر دَربانُ عليءَ جي دائمُ ، رَهبر رازِ رَسايئي
ٿورو لايئي

❸

مانجهي مرد ميدان ۾ مُرڪي ، سورهه آيا تہ سپاهي
اها ادائي

❹

اِهي ڀَلايون عِشق جون پائيان ، مهديءَ سانُ مِلايئي
توڙ رسايئي

حل لغات:-

(1) دَروني= دَراندر، اندروني، اندريون (2) درشن يا درسن= ديدارُ، ملاقات (3) دربانُ = در+ بانُ = در+ وارو، بمعني دروارو، در جو نوڪر(4) مانجهي = مڻ وارو، بهادر، سورهه

تشريح :- اڳين ڪلامن ۾ واضع ڪري چڪا آهيون تہ مولیٰ پاڪ جن کي شروع کان وٺي پنجتن پاڪ کان رهبري عطا ٿي آهي. ڏهن ٻارنهن سالن جي عمر ۾ امام عالي مقام حضرت امام حسين عليه السلام جن جي ديدار جو شرف حاصل ٿيو ۽ ڪانئن تلقين بہ ملين. وري ڪوٽڏجي ۾ حاجي فقير جي هٿان عليءَ مولیٰ کان بشارت بہ عطا ٿين. جڏهن تہ پاڻ عمر جي چوٿين ڏهاڪي کن ۾ هوندا. اهڙيءَ طرح سندن رهبري هميشہ پنجتن پاڪ کان ٿيندي رهي آهي.

هِتِ هِن ڪلام ۾ بہ پاڻ، اُنَ رهبريءَ جو ذڪر ڪيو اٿن، تہ حالَ خيالَ اهو ئي حُسين عَلَيهِ السلام وارو آهي. جيڪو شروع کان ئي عطا ٿيل آهي ۽ موليٰ علي هميشہ همراهہ آهي. تڏهن خيال ڪي بہ ڪنهن جي پرواهہ ڪونہ آهي. جنهن جو عليءَ جهڙو رهبر هوندو ان ڪي ٻئي ڪنهن جي بہ لوڙ ڪانہ رهندي. هَرَ هَرَ، پَلَ پَلَ، دَمَ دَمَ ۾ پيا ٿا رهبر جو ديدارمانڻيون پر اُهو ديدار ٻيروني نہ آهي، اندر جو اندر ۾ آهي. اندرين اک سان ديدار پيا ٿا ڪيون. دوست جو ديدار بہ تہ تڏهن ٿيندو جڏهن اندرين اک کلندي. ٻاهرين اک تہ ٻئي ٻاهرين جهان ڪي ڏسڻ لاءِ آهي. پنهنجو پاڻ ۾ جهاتي پائڻ لاءِ ٻاهريون اکيون بند ڪرڻيون پونديون، تڏهن وڃي اندر جي اک کلندي ۽ اندريون ديدار نصيب ٿيندو. اندرين اک ۽ اندر جي ديدار جو مقصد اِهو نہ آهي تہ اندريان عضوا جهڙوڪ دل، ڦڦڙ، جيرا ۽ بڪيون ڏسڻ ۾ اينديون پر اندر جي ديدار جو مطلب آهي غيب جو ديدار نصيب ٿيڻ. جيڪو غيب جو راز آهي اهو طالب تي عيان ٿيندو. اندرين اک سان ئي ان غيب جي راز ڪي ڏسي سگهجي ٿو. ٻاهرين بينائي اتي ڪم ڪونہ ايندي. هونءَ بہ مسلمان هجڻ لاءِ هڪ اهو بہ شرط رکيل آهي تہ هر مسلمان ڪي جيڪو پاڻ ڪي مسلمان سڏائي ٿو تہ غيب تي ايمان آڻي. پهريائين هن ڪي غيب تي ايمان آڻڻو آهي پوءِ مسلماني جي دعويٰ ڪرڻي اٿس. صوفن فقيرن وٽ وري ايمان آڻڻ سان گڏ ان غيب ۾ غيب ٿيڻو آهي.

"غيب ۾ وڃي غيب ٿيڙا ، راز جي پَهري رِدا"

"بيدل سائين"

غيب ڪي غيب جي اک ئي ڏسي سگهي ٿي، ظاهري نظر جو اتي پهچڻ محال آهي. جن پنهنجي نظر ڪي پاڪ صاف رکيو ۽ غير کان بچايو انهن جي چشمن ۾ اهڙي تہ چٽائي ۽ صفائي پيدا ٿي جو انهن جي اندرين ديد بہ روشن ٿي پئي ۽ هو پوءِ سڀ ڪجهہ ڏسڻ ۽ پسڻ لڳا جيڪي ڪجهہ ظاهري ديد کان مخفي آهي. چوڏنهن ئي طبق انهن لاءِ روشن ٿي پيا، جيڪي ڪجهہ ڪائنات ۾ آهي پوءِ اهو ڪٿي زمين جي اندر هجي يا عرش عظيم کان بہ اڳتي هُجي.

جنهن رهبر ان راز تي رسايو آهي، اهو موليٰ عليءَ آهي پاڪ موليٰ جن فرمائن ٿا تہ ان جي در جو آءٌ مدامي دربان آهيان. طالب ڪي رهبر جو در مٽڻو نہ آهي.

مطلوب جو طالب تي اهو ڳڻ ٿيل آهي. جيڪو هو ڪڏهن بہ لاهي يا پاڙي نہ ٿو سگهي. طالب پلي ڪٿي مطلوب کان بہ اڳتي لنگهي وڃي پر تڏهن بہ جيڪو پير مغان وارو طالب کي گهاءُ ٿيل آهي اهو ڪڏهن بہ ميٽجي نٿو سگهي. انهي راز کي پروڙڻ بہ سڀ ڪنهن طالب جي حاجت نہ آهي. هي منصورن جو ميدان آهي. سڀ ڪو سڌ نہ ڪري!

"حُسن تنهنجي کي هلي ، ڪامل ڪي ڪي ڏسندا
جنهن تنهن جي جاءِ نہ آهي، پيارا ڪي ڪي پَسندا"

"فقيرمظهرلاکو"

ڪامل بہ ڪي ڪي هوندا جيڪي مڪمل وجي ديدار پسندا! سندس نام جا تہ ڪيترائي طالبَ آهن پر دروني ديدار ۽ مخفي راز ڪنهن ڪنهن پيار واري تي عيان ٿئي ٿو. ننهن کان وٺي چوٽيءَ تائين مڪمل سورهن ئي آ نہ صورت اثبات ڪنهن ڪنهن طالب کي پلءِ پئي آهي، باقي انهي پنڌ جا پانڌيڙا تہ گهڻا ملندا پر

"ثابت صورت سَير جي، آهي سَلامت ڪنهن ڪنهن"

"فقيرمهدي مولا "

اِهو سارو سير عشق جي اچڻ سان ٿئي ٿو. اهو عشق آهي جيڪو لڱ ٽيٽي کي ٽيڻ ۾ آڻي ٿو. جيڪو راز عقل جي پَهچ کان بعيد آهي ان کي عشق ئي اوڏڙو ڪري ٿو. عشق جي رهبري کانسواءِ غيب جي خبر رکڻ ناممڪن آهي. جڏهن عشق اندر ۾ سمائبو تڏهن اندرين اک بہ روشن ٿيندي. سواءِ عشق جي ٻاهرِين اکين ٻوٽڻ سان رڳو اوندهہ ڏسڻ ۾ ايندي. روشني تڏهن پيدا ٿيندي جڏهن عشق اچي اندر ۾ چانوٺي هڻندو.

پاڪ مولىٰ جن فرمائن ٿا تہ اهي پلايون سڀ عشق پاڪ جون آهن جنهن اچي سڀ سَير ڪرايا آهن. عشق جي اچڻ سان چوڏهن ئي طبق روشن ٿي پيا ۽ "پاڻ" پروڙي لڌوسين ۽ وڃي توڙُ ڪيوسين.

ﮩﮩ

(ڪلام)

ٿلهه: لا تي لاحد لِڪُ لِڪايم ، عشق ڪري اظهاري ، حق حقداري

❶

حد لاحد جو مالڪ آهيان ، سورهه سر سرداري ، خيالُ خُماري

❷

جَذَبَ منجهارئون جامون پاتم، جيڏن ۾ جنساري ، حالُ هزاري

❸

ڪربل ڪاهي قدم ڪڏائي ، آيس ٿي اختياري ، قول قراري

❹

نيهي ناتو نينهن نيائي ، مهَديءَ جي منهداري ، مي مختياري

حل لغات:-

(1) لا = نه، نفي(2)لا تي= فنا ٿي(3)جذب = جذبو، جوش (4) جنساري = سينگاريل

تشريح:- "**نينهن ڪيس نروار ، لوڪان گذاريم لِڪندي لِڪندي**" پاڪ مولىٰ جن فرمائن ٿا ته هِنَ پاڻ کي لڪائڻ ۾ گهڻ ڪاڻ ڪئي آهي پر عشق سڀ ڪجهه ظاهر ڪري ڇڏيو آهي."**جيها عشق بي حجاب ايها اور نه ڪو ڏٺوسين.**" عشق سڀ حجاب، پو پولا ۽ ڍپ ڍاءَ لاهي ڇڏيا. جيڪو به مخفي راز هو ان کي عشق پاڪ عيان ڪري ڇڏيو. عشق اچڻ سان اِها خبر ڏني ته تون ئي سڀ ڪجهه آهين. ٻنهي جهانن، حد ۽ لاحد جو مالڪ تون ئي آهين. تون ئي سورهه سوپارو آهين ۽ تنهنجي ئي سرداري دائم قائم آهي.

انسان هڪ اونهون ڳجهه آهي. اِهو سريءَ وارو راز سمورو هن ۾ سمايل آهي. پر ايتري قدر ته مخفي آهي جو جنهن ۾ اِهو راز سمايل آهي ان کان به ڳجهو آهي. "اَلانسان سِري وَاَنا سره" "انسان منهنجو راز آهي ۽ آءٌ انسان جو راز آهيان" اهي ٻئي راز جيڪو دراصل هڪڙو ئي راز آهي رڳو نالي ۾ ٻه ٿا اچن، جيڪڏهن هڪ ليي پيو ته ٻئي جي ازخود خبر پئجي ويندي. پر انسان کي هِنَ ظاهري چشم بينيءَ ايڏو ته محو رکيو آهي جو ان راز کي پروڙڻ لاءِ هُن وٽ وقت ئي ڪونه آهي، جو ويهي جاکوڙ ڪري!! بس جن وٽ عشق اچي نڪتو انهن جو مکو

مَچي ويو. اهي وجي آسودا ٿيا. باقي تہ جَهان وڏيءَ چت ڪُتائيءَ ۾ لڳو پيو آهي. جنهن وٽ ڪونهي اهو ٿوري لاءِ ماندو آهي، جنهن وٽ وري ٿورو آهي تہ اهو گهڻي لاءِ بتنگ آهي ۽ جنهن وٽ وري گهڻو آهي تہ اهو وري سانڍڻ ۾ سَڪ آهي. مطلب تہ واندوئي ڪو ڪونهي جو ويهي ان راز کي پروڙي. جڏهن جنهن کي عشق اچي اندر ۾ سمايو تہ پوءِ هن جيڪي ڪجهہ ڪيو تہ اهو عشق جو ڪارڻ سڏبو.عشق جو آيو تہ اچي نچايائين: پيرن ۾ ڇير تہ جسم تي جامون پهرايائين. مطلب تہ جيئن جيئن عشق کي وڌيو، تيئن نپايائين ۽ آخر وجي توڙ رسايائين.

عشق ٿو فرمائي تہ ڪربل ۾ بہ تون ئي هئين ۽ تون ئي گهر ٻار ۽ سڀ وڃائي قدم ڪڏايو هو. وري اختيار ڏيڻ وارو بہ تون ئي پاڻ هئين. انهيءَ ڪوپ وهڻ جو حڪم تون ئي ڏنو هو. پنهنجي اڳواٽي پاڻ ئي ڪر. تون ئي رهبر تون ئي راهب آن ٻيو تہ ڪو آهي ئي ڪونہ. هي تہ هڪ ناتو آهي نينهن سان جيڪو پيو ٿو نڀائجي.

ꕥ

(ڪلام)

ٿلهه ❁ فنا بقا جو سَير ڪيوسين ، لاشڪ ٿي لاثاني گوهَرُ گياني

❶

اصلي ذات اِلاهي آهين ، اولو اٿئي انساني

❷

ستين عرش عظيم ڪان اڳتي ، عاشق ٿيو آشياني

❸

چوڏهن ئي طبق تماشو تنهنجو ، تون آن شاه شاهاني.

❹

مظهر ۾ ٿي آيس مهدي ، صوفي صاف سيلاني

حل لغات :-

(1) فنا = جنهن کي بقا نہ هجي (2) بقا = جنهن کي فنا نہ هجي (3) لاشڪ = بنا ڪنهن شڪ شبه جي. يقين ڪامل سان. پڪ سان (4) لاثاني= جنهن جو ڪو مَٽ ثاني نہ هجي (5) گوهرُ = انمول موتي يا هيرو (6) گِيانُ = گر ڪان مليل گيان، ڏاهپ حڪم، هدايت (7) آشياني = قراري، اوطاقي (8) سيلاني = ڦيري دار، هلندڙ، مسافر، خانہ بدوش.

تشريح :- جيڪو ظاهر آهي، سو فنا آهي، جيڪو باطن آهي، سو بقا آهي ظاهر جيڪو ڪجھ آهي اهو ڪثرت آهي. باطن جيڪو آهي اهو وحدت آهي ظاهر ۾ گهڻا آهن، باطن ۾ هڪ آهي ڪثرت جيڪا آهي اها فنا آهي. وحدت سدائين دائم قائم آهي. پهريان هڪ هو پوءِ گهڻائي ٿي، ايڪائي وارو انگ سڄيءَ ڪثرت ۾ سمايل آهي. هر اکر هڪ ٽٻڪي يا نڪتي کان شروع ٿئي ٿو. نڪتي جو وجود هر اکر ۽ تحرير ۾ سمايل آهي. نُڪتي کان سواءِ ڪنهن بہ اکر جو وجود ناممڪن آهي. نڪتو جيڪو آهي سو لافاني آهي، باقي سندس جيڪا گهڻائي آهي سا فنا پذير آهي. هاڻي انهيءَ نڪتي کي اکر ۾ ڳولڻو آهي، انهي ڪثرت ۾ وحدت کي جاچڻو آهي. انهي فنا ۾ بقا کي ڏسڻو آهي ۽ انهي فنا ۾ بقا بہ ڏيڻو آهي. هاڻي بقا تڏهن ٿيندو جڏهن سموري ڪثرت کي فنا ڪندو، ڪثرت جو ڪوٽ سمورو

ڏاهيندو. هئي سموري اکر کي ڏاهي باقي وڃي هڪ نڪتو ڇڏئو آهي. جيڪو بقادار آهي، ۽ ڪڏهن به فنا ڪونه ٿو ٿئي. جو ته اهو ازل کان به اڳي جو آهي. ان جي جوڙڻ ۾ ڪنهن جو به هٿ پيل ڪونه آهي. هن جو وجود خود بخود آهي هو آهي ئي "وجود" ٻيو ڪجهه به نه آهي جڏهن وجود مان ڦري موجودات ٿي ته وحدت مان ڪثرت ٿي وئي. ڪثرت ۾ اهڙو ته گم ٿي ويو جو پنهنجو پاڻکي ئي وڃائي وينو! هاڻي وري وڃايل شي کي ڳولڻو به پنجي ويس. جڏهن ڳولي لڌائين ته "ان ڳولا" جو نالو رکيائين "راز" ۽ چيائين " اَلاِنسان سِرِي وَاَنا سره " ڪثرت وحدت جو راز آهي ۽ وحدت وري ڪثرت جو راز آهي. اِهو "راز" هڪ ئي آهي پر سڏجڻ ۾ ٻه ٿا اچن.

تنهن ڪري فقير پاڪ جن فرمائن ٿا ته اِهو فنا بقا وارو راز پروڙي ڏئوسين ۽ ايڏي، پڪ ۽ خاطري، سان جو ان ۾ ٻيو ڪو به شڪ شبه يا پو پولو ئي ڪونهي. ڳُرجي گيان ۾ اهڙا ته بي خوف ۽ بي ڊپا ٿي پوري يقين ۽ ويساه سان، انمول موتي، وانگر چمڪي چٽا پٽا ٿي سير ڪيوسين جو هاڻي ان ۾ ڪابه شڪداري يا ڪچ بي ويساهي، واري ڳالهه نه رهي آهي، جو ان ڳالهه کي غلط يا ڪوڙو چئي سگهجي. اِها ڳالهه سئو في صدي سچ آهي ته وحدت مان ئي ڪثرت ٿيل آهي اڳم ڪثرت ڪانه هئي، رڳو وحدت هئي.

"وحدت مان ڪثرت ٿي ، وحدت ڪثرت ڪُل،
ڪر هنگامو هُل ، مرُ مارنئين منصور جان "
"سچل سائين"

وحدت کي بقا آهي. اڳ به هئي، هاڻي به آهي ۽ پوءِ به رهڻي آهي. ڪثرت کي فنا آهي اها فنا پزير آهي ۽ يڪو رهڻي ڪونهي. پاڻ مالڪ فرمائن ٿا ته انهن ٻنهي شين جو، وحدت ۽ ڪثرت جو بخوبي سير ڪري ڏٺو اٿئون. يعني فنا ۽ بقا جو سير ماڻيو اٿئون. مَري جي ڏٺوسين جڏهن فنا ٿيو تڏهن ته بقا کي پسبو. جڏهن سموري ڪثرت گم ڪبي تڏهن ته ايڪائي ليندي. اکر سڄو ڏاهي رڳو وڃي هڪ نڪتو ڇڏ، جيڪا ايڪائي آهي، وحدت آهي ۽ سدائين رهڻي آهي.

مٿي ڪلام جي پهرئين مصرع ۾ سرڪار مولي جن بلڪل ظاهر ڪري ٻڌايو آهي ته فنا بقا جي سير ڪرڻ مان اِها وڃي سُڌِ پئي ته اصل ۾ ته هي هڪ نڪتو

آهي. هيءُ ٻي جيڪا ڏيگهه ٿيل آهي اُها سڀ هن جي ڪثرت آهي جيڪا هِنَ وقت سندس سجائڻ ۾ اولو ٻٽيل آهي.

اولو پڇندين ته خبر پوندئي ته تنهنجو ڪهڙو آشيان آهي ۽ تون ڇا آهين عرش عظيم ڪان ٻه تنهنجو اڳتي ديرو آهي. عاشقن جو ته ڪو ٻه آشيان ڪو نه آهي مقرر ٿيل. بس هنن جو سارو مظهرئي ميخان آهي. جتي ۽ جنهن ٻه جاءِ تي هو آهن ته اهو انهن جو مڪان آهي.

”جايون نه جوڙين، متان وصالئون وٺ پوي“

” شاهه سائين“

هو اهڙو ته يار جي ميلاپ ۾ محو آهن جو جاءِ جوڙڻ جي ٻه هنن کي وٿي ڪو نه ٿي ملي جوڪتي ڪٿي ڪو گهر ٻڌائين! انڪري هو جتي ٻه آهن ته اهو ئي انهن جو اجهو ٻه آهي. سرڪار پاڪ جن هڪ ٻئي ڪلام ۾ ٻه اهو ساڳيو ئي خيال فرمايو آهي.

اڏيان اوتارو نه آهي آشيان

مظهر مهنجو مئيخانُ

” مهدي مولا “

عاشق جو جتي ڪٿي آشيان آهي. اها جاءِ ئي نه آهي جتي سندس موجودگي نه هجي هر هنڌ هر جاءِ هو حاضر ناظر آهي. پوءِ اهڙي کي گهر جوڙڻ جي ڪهڙي ضرورت جيڪو عرش عظيم ڪان ٻه اڳتي ٿو آشياني ٿئي.

تون ئي ساري ڪائنات جو ڏٺي آهين. چوڏهن ئي طبقن ۾ تنهنجو ئي چرچو هلندڙ آهي فنا ۾ ٻه تون ئي آهين ته بقا ۾ ٻه تون ئي آهين. وحدت ٻه تنهنجي نام ڪي آهي ته ڪثرت ۾ ٻه تون ئي موجود آهين. مطلب ته فنا بقا جي سير مان اِها سرت پئي آهي ته تنهنجي نام ڪانسواءِ ٻيو ڪجهه ٻه نه آهي اها جاءِ اها شي اهو وجود ئي نه آهي جيڪو تنهنجي نام ڪان خالي هجي. هر ڪثرت ۾ تون سمايل آهين.

وحدت مان وري جڏهن ڪثرت ۾ آيس ته اُتي ٻه پاڻ کي لڪاير ڪونه. اتي ٻه سيلاني ٿي. صوفي صاف سڏاير ۽ ٻي سموري ڪثرت ڪان نيارو ٻه رهيس نالي مٽ ٿي مظهر ۾ ڪٿي مهدي سڏاير ورنه آهيان اُهو ئي ٻي نام.

(ڪلام)

ٿله ٭ طلب طمع کي طالب ترڪن ، وحدت واري واھ سان، ويساھ سان

❶

ھوڙي ھاڙُ ٻيائي ھاري ، لاحد واري لاھَ سان ، ويساھ سان

❷

ڪربل ڪُوڪَ ڳنائي قائم،قربَ قتل واري ڪاھ سان،ويساھ سان

❸

ھڪدم حالُ حلاج ھلائي ، رھبر واري راھَ سان ، ويساھ سان

❹

پيوندُ پيچُ پريت جو پائي ، مهدي مورت ماھَ سان، ويساھ سان

حل لغات :-

(1) طلب = گُھرَ،ضرورت (2) طمع = لالچ، حرص (3) وحدت = هيڪڙائي (4) واھ = رستو،واٽ (5) ھاڙ = نارجي ڍينگي جا اوپارا، ونگيون، ڦرهيون، اِرڙيون ۽ مالھ، جيڪي شيون ھاٺي ۾ ڦچنديون رھنديون آھن. انھن کي ڇئبو آھي. (6) ٻيائي= دوئي (7) ماھُ = ماسُ،گوشت، لحم (8) ڪُوڪَ = آواز، دانھ

تشريح:- طالب طمع واري طلب کي هميشه ترڪ رکندا آهن حرص، هوس ۽ شهوت، لالچ، لوڀ ۽ ڪِروڌ جي طلب مطلب ته مادي طلب جيڪا ٻه آهي اها طالبن وٽ ترڪ آهي.

طالب اهي آهن جيڪي وحدت جي واٽ سان هلن ٿا. جن جو وحدت ۾ پورو پورو ويساھ آهي،اهي ئي طالب طمع کي ترڪ ڪندا آهن ۽ ڪري سگهن ٿا، جيڪي وحدتي ويساھ رکندڙ آهن.

اُهي جسم جي جهاز کي ھوڙيو ختم ڪيو ڇڏين. جسماني لاڳاپا ٽوڙي اهي روحانيت جي ريجھ ۾ رهن ٿا. جسم واري ٻيائي کي ھاري ساڙي ختم ڪري ٿا ڇڏن. ماديت جون جڏهن سيئي تانگهون پلي لاحد ۾ لهن ٿا تڏهن جسم واري ٻيائي ٻه ھوڙي ھاري ختم ڪري ٿا ڇڏن.جسم واري جنجال کان ٻه آزاد ٿي ٿا وڃن.

"وِجهُ دَجالُ دوئيءَ جو ڪيري ، گرُ ڪر جسم جَنجالُ"
"بيدل سائين"

جڏهن جسم وارو جهنجهٽ ئي نہ رهيو تہ پوءِ طمع واري طلب ڪٿان پيدا ٿيندي؟ ۽ پوءِ انهن ئي طالبن طمع کي ترڪ ڪيو جيڪي جسم کان جدا ٿيا طالب کي ڪربل وارو جيڪو قرب ٿيل آهي اُهو آواز بہ ڪن لاٿو آهي اُهو قرب جو جيڪو ڪوسُ ٿيل آهي اهو وسارڻو نہ آهي ۽ ان ۾ دائماً رهڻو آهي. تڏهن تہ طمع واري طلب کي ترڪ ڪري سگهندو! جيستائين جان پياري هوندس تيستائين طمع ترڪ ڪري نہ سگهندو. جيستائين رهبر جي هدايت ۽ رهبر جي ڏسيل راهہ سان نہ هلندو ۽ اناالحق جو نعرو نہ هڻندو تيستائين طمع کي ترڪ ڪري نہ سگهندو. جستائين عبد آهي تيستائين طمع جو طالب آهي. جڏهن سڀ جي مٿان غالب ٿيندو ۽ سڀ ڪجهہ پاڻ بڻبو تڏهن وڃي طمع کي ترڪ ڪندو.
جيستائين مرشد پاڪ مهدي مولا جي صورت مُورت سان پريت جو پيچ نہ پائيندو تيستائين طمع کي ترڪ ڪرڻ واري رهبري نہ ٿيندس. جن طمع کي ترڪ ڪيو آهي، انهن جي اسم جسم سان پرت جو پيچ پاٿو آهي. انهن وٽان ئي رهبري ملندي، طمع کي ترڪ ڪرڻ جي لاءِ مرشد پاڪ مهدي مولا کي وسارڻو نہ آهي،مهدي مولا جي مورت ڪانسواءِ صورت جي ساڄهہ ڪانہ ٿيندي. صورت تڏهن سڃاڻندي جڏهن مهدي مولا جي اسم جسم ۽ لحم سان پريت جو پيچ پائبو.
پاڪ جسم سان ايترو پيچ پاٿو آهي جو جسمڳ جسمي ٿي وڃي. سندس لحم پاڪ سان بہ پيچ پائي لحمڳ لحمي ٿي وڃي. دَمَ سان دَمُ ٿي دمڪ دمي بنجي وڃي ۽ سندس روح مبارڪ سان پريت جو روحي پيچ پائي روحڪ روحي ٿي وڃي، تڏهن وڃي طمع کي ترڪ ڪندو.

ﷻ

(ڪلام)

ٿلهه ✤ عِشق آندو آهي اُتي اُتي، اصل واري آشيان تي

❶

عشق آشيان ڏيکاريو آ اصلي ، واهه ويراڳ وٺيو آ وصُلي
پنهنجو پاڻ ۾ پَتي پَتي

❷

عشق جي منزل عاشق ڄاڻن ، سِرُ سهائي سير سڃاڻن
راض رهبر جي رتي رتي

❸

مَي مُحبتَ موج مچائي ، وحدت ڪثرت ڪُل وِڃائي
مهّديءِ ميلي متي متي

حل لغات:-

(1) ويراڳ = اڀاڻڪائي، اُداسائي، اڪيلائي، سُڃائي، سَڪڻائي، ويراني (2) سهائي= آسرو لاهي ڇڏڻ، برداشت ڪرڻ (3) وحدت = هيڪڙائي (4) ڪثرت = گهڻائي

تشريح:- عشق جي اچڻ سان اصليت ظاهر ٿي پئي. جيڪو عشق جي اچڻ کان اڳ ۾ "راز" هو اهو فاش ٿي پيو. انسان جي اصليت ليي پئي الله وارو پيد به عيان ٿي پيو، ٻيا غير گمان ۽ شڪ شبہ دور ٿي ويا پنهنجو پاڻ ۾ پڪ پئي.
عشق جي آشيان ڏيکارڻ سان جيڪو وصلي ويراڳ پيدا ٿيو اُهو واهه جو وٺيو آهي. ان آشيان پسڻ سان ۽ ميلاپ ٿيڻ سان جيڪو دل ۾ درد جاڳيو آهي اهو ڏاڍو ٿو وٺي. هيءَ جيڪو به ڪجهه ويراڳ يا درد، ديدار يا ميلاپ حاصل ٿيو آهي پنهنجو پاڻ مان ئي پيدا ٿيو آهي. عشق جي اچڻ سان پاڻ سڃاپي پيو ۽ پنهنجو پاڻ تي پڪ به ٿي. بنان عشق جي پاڻ کي ڇا پي سمجهيئي ۽ عشق جي اچڻ سان ڇا ثابت ٿئين؟!

ڪيا ڪروڙين قرب پنهنجا، اڇي عشق هن عاصيءَ تي
ڪري حيوان مان آدمُ ، پلي آيو پلي آيو

"سائين روشن جهانيہ"

پهريان حيوان هئو پوءِ عشق اچي آدمُ ڪيُس ۽ ثابت ڪري ڏيکاريائينس تہ تون آدم سِرِ اِلاهي آهين. عشق جو بارُ بہ سڀ ڪنهن جيءَ جي ڪٽڻ ڪان ڳرو آهي.
اهو بار بہ ڪي عاشق هوندا جيڪي ڪڻندا جيڪي سر جو سانگو لاهيندا اهي ئي عشق کي هٿ لائيندا. اهي ئي عشق جي منزل ماڻيندا جيڪي پنهنجو سر پنهنجي هٿن سان پاڻ وِڍِي ڏيندا. رهبر جي راز ۽ هاديءَ جي هدايت تي هلندي سر جو سودو ڪرڻو آهي. ائين هروپرو آپ گهات ڪرڻو ڪو نہ آهي.

ري راض رهبر جي سواءِ، توحيد ٿُر هو ڇا ڪندو؟!
"فقيرمظهرلاڪو"

طالب ڪانءَ مطلوب جي مِهر ضروري آهي. رهبر جي راز ڪانسواءِ طالب جو ٿرڻُ ڪو نہ ٿي سگهندو.

" بِنِ مرشد راز نہ مِلدا ، توڙي طالب ڪاوي سَوٽيي"
" خوش خير محمد سائين "

عشق ڪانسواءِ ڪجھ بہ حاصل ٿيڻو نہ آهي. مرشد عشق آهي ۽ عشق مرشد آهي. طالب کي عشق تي عاشق ٿيڻو آهي.
پاڪ مولىٰ جن فرمائن ٿا تہ عشق اهڙي تہ اڇي موج مچائي آهي جو وحدت بہ وسري وئي آهي تہ ڪثرت بہ وِسري وئي آهي. بنهي جو وجود ختم ٿي چڪو آهي. جڏهن وحدت بہ وئي ۽ ڪثرت بہ وئي تہ باقي ڇا بچيو؟! باقي وڃي"پاڻ" بچيو. هاڻي پنهنجو پاڻ سان ٿو پيو ميلا ڪري. پنهنجو درشن پاڻ ٿو وينو ڪري. پاڻ وينو ٿو ميلا مچائي. تہ پاڻ ٿو وينو ميلا لائي ۽ پاڻ ٿو وينو ميلا ڳائي.

(ڪلام)

ٿلهه * ڏِس اُهو جيڪو توکي ڏسي ٿو، بيا ڏِسڻ ڪھڙا ڏِسندين ڏِسندين

❶

سِرُ ٿريءَ تي آڏي جي آڏو، ڪات خنجر سان ڪُسندين ڪُسندين

❷

ڪول گھونگھٽ ڪي ٿي پَٽُ غازي، پروانہ جيئن پَچندين پَچندين

❸

پُرجھي پيھي ڏس تون پاڻ ۾، رمز انھيءَ سان رَسندين رَسندين

❹

موج مھدي جي ڏس تون ماٺين،وحدت سان گڏُ وَسندين وَسندين

تشريح:- مونکي جو تون ٿو ڏسين، انڪري مونکي بہ لازم آھي تہ توکي ڏسان! پر تون تہ سڀ ڪي ٿو ڏسين پلي پوءِ توکي ڪو ڏِسي يا نہ ڏسي پر تنھنجي نظر ۾ تہ سيئي آھن، تنھنجي اڳيان تہ سڀ عيان آھي. توکي تہ سيني کي ڏسڻو آھي پو پلي ڪو توڏي نہ ٿي ڏسي!!

تون هزارن ڪروڙن ....الائي تہ ڪيترن کي ٿو ڏسين پر جيئن تون ٿو ڏسين ھين کي، ائين توکي ڏسڻ وارا تمام ٿورا ٿيندا، اُھي آگرن تي ڳڻڻ جيترا مَسَ آھن. باقي تہ توکي ڏسڻ وارن جو تعداد ڪافي ڪجھ ٿيندو، پر ڏسڻ جو حق اِھو آھي تہ ڏسڻو ائين آھي جيئن تون ٿو ڏسين مون کي، ھر جاءِ، ھر ھنڌ ۽ ھر حال ۾ مان پلي ستن ڪوٺن جي اندر ڇو نہ ھجان پر اُتي بہ تون مون کي ڏسين ٿو، پوءِ مونکي بہ ائين ئي توکي ڏسڻو آھي جيئن تون مون کي ھر ھنڌ ۽ ھر حال ۾ ڏسين ٿو. جيئن مان توکان ھڪ ساعت بہ وسري نٿو سگھان تيئن مونکي بہ توکي ياد رکڻو آھي. ھڪ دَمُ بہ خالي ناھي ڪٽڻو، تڏھن تہ ھئي ڏسڻ ڪان بچي سگھبو!! جيڪو دم خالي ويندو اھو ضرور ڪنھن ھئي ڏسڻ جي پاسي لڙي ويندو. انڪري دم کي خالي رکڻو نہ آھي ۽ بيا ڏِسڻ ڏسڻا ڪونہ آھن. بس- انکي ئي ڏسڻو آھي جيڪو توکي ڏسي ٿو، ھئي سان واسطو ناھي رکڻو. مولا پاڪ جن ڪلام جي ٿلھ ۾ چڻ تہ طالب کي ھدايت ڪئي آھي، تہ توکي ڏسڻو يا ملڻو انکي آھي جيڪو توکي بہ ڏسندو.ھجي. مطلب تہ جيڪو توکي ڏِسي تون بہ انکي ڏس،

ٻين کي ڏِسڻ ڇڏي ڏي. يعني تہ مرشد جو طالب کي، ڏسڻ جو حڪم مليل آهي. هاڻي، حڪم تہ مليو پر اهو ڏسڻ طرح ڪهڙي سان ڏسي سگهبو؟! اِها تہ طالب کي خبر نہ رهي.انڪري سرڪار مولا جن ڪلامَ جي مصراعن ۾ سارو ڀَسڻ جو راز تہ "ڪهڙي طرح سان ڏسندين" طالب کي هدايت عنايت فرمايو آهي.

فرمائن ٿا تہ سر جو سانگو لاهي ڇڏ تہ ڏسڻ ڏسندين. سدائين سر تري تي هجي اڏي ۽ ڪات آڏو هجن ۽ کُسندو رهجي جيئن اڏي ۽ ڪات سدائين ساوا رهن تہ پوءِ توکان ڏسڻ ڏور نہ آهي. اهي حجابن وارا پردا ڦاڙي توڙي، پچين پورا پورا ڪري ڇڏ. نيهن ۾ نروار ٿي عشق جي ميدان ۾ غازي ٿي اچي لهُ ۽ پروانہ وانگر پاڻکي عشق جي آڳ ۾ پچائي ڏيکار تہ پوءِ تون ڏسڻ واري کي ڏسي سگهندين.

پاڻ تي نظر رک ۽ پاڻ مان نظر نہ ڪڍُ. ٻئي کي ٽڪِ بہ نہ تہ ڪير آهي ڪير نہ آهي. ڪائنات جي ڪُل اسرار کي پاڻ ۾ جاچي ڏس، ڪابہ ڳالهہ پاڻ کان ٻاهر نہ پائيندين سڀ ڪجهہ پاڻ ۾ ئي ليپي پوندءِ توکي ڏسڻ وارو بہ توہ ئي ليپي پوندو!

جيڪو توکي هر حال ۾ ۽ هر هنڌ ڏسندو رهي ٿو، تہ اهو ضرور توسان گڏ چئبو جو تون ڪٿي بہ هجين، ڪٿي قبر جي تري ۾ هجين تڏهن بہ هو توکي ڏسندو رهي ٿو، تہ پوءِ اهو توکان پري تہ نہ چئبو. اهو تہ تو منجهہ چئبو. سو جيڪڏهن تون پاڻ ۾ پيهي پاڻ کي پُرجهندين تہ پوءِ ضرور ڏسڻ ڏسندين.

طالب کي مرشد جي طريقہ ڪار کان ٻاهر ناهي نڪرڻو. طريقت ۾، هلڻوئي مغان جي پيرويءِ تي آهي. طريقت تڏهن پوري ٿيندي جڏهن مغان جي ڏسيل هدايت ۽ پيروي پوري ڪبي ۽ طريقت پوري ٿيڻ کانپوءِ ئي حقيقت جي خبر پوندي. جيستائين مغان واري موج نٿي ماٿين ڏسجي تيستائين وحدت جي ڪابہ خبر نٿي پئجي سگهي. جڏهن پاڪ مولا مهدي واري موج ۾ محو ٿبو تڏهن وحدت جو بہ وسڪارو ٿيندو ۽ اهو بہ ڏسجي پوندو جيڪو توکي ڏسي ٿو.

ﷺ

(ڪلام)

ٿلهه ✤ هَر صورت ڏانهه يار جدائي ، عشق ڪرائي آ

❶

ريهَه ڪجل جي رنگي رائي ،گهٽي گهٽي تہ گهمائي آ

❷

لالَ لَبان تي لالي لاحد ، سوري سِرِ سَنباهي آ

❸

پياسَ پيارل جي ڪيو آ پٽرو ، مهدي؋ موج مَچائي آ

حل لغات:-

(1) ريهہ = سنهي، هلڪي، ليڪ جهڙي (2) ڪجل = اکن ۾ پائڻ سان، اکيون وڏيڪ ڪاريون لڳنديون آهن (3) لالي = چپن کي ڳاڙهي ڪرڻ لاءِ استعمال ٿيندي آهي (4) سنباهي = سنبري آئي، سنبريلہ تيار ٿيل، مٿان اچڻ يا مٿي تي اچڻ، ڪنهن معاملي جو.

تشريح:- الله تبارڪ تعاليٰ جي ذات مطلق، بي مثل مثال ۽ بي چون آهي هن جي ڪابہ هڪڙي صورت مقرر ٿيل ڪانہ آهي جيڪا ويهي اثبات ڪجي هيءَ هڪ اڻ ڏٺل صورت آهي، جيڪا اثبات ڪرڻي آهي پاڪ مولا جن پنهنجي هڪ ٻئي ٻول ۾ بہ اهڙي قسم جو اظهار خيال ڪيو آهي تہ

"اڻ ڏٺي جي ڪر اثباتي، ڏٺا سڀ وسار"

"مولا مهدي"

سالڪ کي جڏهن الاهي عشق اندر ۾ جاڳي ٿو تہ پوءِ هن ڪان هن دنيا جو سارو سنسار وسري ٿو وڃي. چو تہ اڻ ڏٺي شي تڏهن اثبات ٿيندي جڏهن ڏٺل سڀ فنا ٿئي جڏهن ظاهر ويندو تڏهن تہ باطن اثبات ٿيندو. اندر جي اک تڏهن کلندي،

جڏهن ظاهر بيني ختم ٿيندي. جڏهن ڪثرت ٻهندي تڏهن وحدت نهندي هيءَ جيڪا به ظاهر بيني ڪائنات ۾ موجود آهي، اها سڀ جو سڀ ڪثرت آهي ۽ جيڪا اڻ ڏٺي شيءِ آهي اها باطن آهي ۽ جيڪا باطن آهي اها وحدت آهي. وحدت هيڪڙائي ۾ آهي ۽ هڪ آهي. ايڪائي جي عشق لڳڻ سان ٻيا سڀ وجود ختم ٿيو وڃن ۽ هر صورت کان جدائي ٿيو وڃي ايڪائي جو انگ تڏهن ليندو جڏهن ٻيا سڀ انگ، جيڪا گهٽائي آهي، اُهي ڊاهي ڇڏجن ته اڻ ڏٺل اثبات ٿي پوندو.

پاڪ مولىٰ جن فرمائن ٿا ته اِهو سڀ ڪجهه الاهي عشق آهي، جيڪو هر صورت کان جدا ٿوڪري. هي پنهنجي ليکي ائين ڪري ڪونه سگهندو. عشق شهنشاهه آهي جيڪو اڻ ٿيٽيءَ کي ٿيڻ ۾ ٿو آڻي ۽ اڻ ڏٺل کي اثبات ۾ ٿو آڻي! ناممڪن کي ممڪن بڻايو ڇڏي. ظاهري عشق ۾ جنهن کي مجاز ٿو سڏجي، ان جو مثال به آڏو آهي، ته ڪنهن انسان جي ڪنهن انسان سان محبت ٿي ٿي وڃي ته ان کان ٻيون سڀ صورتون پوءِ پلي ڪٽي سندس محبوب کان حسن ۾ وڌ به ڇونه هجن، وسري ٿيون وڃن. رڳو اهائي سندس محبوب جي صورت هن جي اکين آڏو ڦرندي رهي ٿي ٻي ڪنهن تي به اک ڪونه ٿي ٻڏيس. ته پوءِ الاهي عشق واري عاشق جو ته اڻ ڏٺل شيءِ تي ايمان آندل آهي، پوءِ ان کي وري ڪينءَ ٻئي جي صورت وڻندي؟

ايک نام سے کام رے بهائي ، اور کام سب جهوٹها رے
من لہ المولى فى الحلکل ، سخن سچی کا چهوٹا رے
" قطب" اپنا آپ پچهانا ، گهر ہونی کا لوٹا رے
" سائين قطب شاه"

ڪلام جي تلهه ۾ صورت کان جدائي ڪرڻ جو ذڪر فرمايل آهي، ته عشق هر صورت کان جدائي ڪرائي ٿو ڇڏي ۽ ڪلام جي مصراعن ۾ وري محبوب جي صورت جي ڳالهه ڪئي وئي آهي، ته محبوب جڏهن ڪجل جي ڌار ٿواکين ۾ پائي پوءِ عاشق جو ويهڻ وهُ ٿيو وڃي ۽ شوق شهزور جو شعلو ساري بدن کي تڙپايو ڇڏي پوءِ گليءَ گليءَ ۾ گهٽيءَ گهٽيءَ ۾ ڳوٺ ڳوٺ ۾، شهر شهر ۾ بحروبر ۾ ۽ جهر جهنگ ۾ توحيد جي تار تپندي رهي ٿي ۽ عاشق صادق مٿي اگهاڙو پيرين اگهاڙو ، نه سرديءَ جي نه گرميءَ جي پنهنجي ڌُن ۾ پنهنجو پاڻ ۾ گم هلندو رهي ٿو. محبوب جي چپن جي سُرخي عاشق کي، سوريءَ جي سرخيءَ وانگر ٿي لڳي. محبوب جي چپن جي لالاڻ ڏسڻ سان، عاشق جو شوق ايڏو ته وڌي ٿو وڃي جو هو

سولي، تي چڙهڻ لاءِ تيار ٿي ٿو وڃي،هو ان شوق ۾ شهيد ٿيڻ ٿو چاهي. ۽ پوءِ محبوب جي ان هارسينگار، اکن ۾ ڪجل جي ڌار ۽ لبن تي سرخيءَ جي لالائي جي شوق ۾ فنا ٿي ٿو وڃي.

" مَن عشق وَڪتمَ وَعَفَ وَمَاتَ، مَاتَ شهيدا "

"ارشاد نبوي"

"جو شخص ڪنهن تي عاشق ٿيو پنهنجي عشق کي لڪائي رکيائين ۽ پاڪ دامن رهيو ۽ مري ويو ته اهو شهيد ٿيو" محبوب جي صورت ۾ عاشق ايترو ته محو خيال ٿي وڃي ٿو جو اٿي وڃي يار جو درشن ڪرڻ ٻه هن کي ٻيائي ٿو لڳي ۽ ان ۾ پاڪائي نٿو سمجهي، ڇو جو اهو ظاهري مادي ڪشش ٿو رکي. هو پوءِ سڀ ڪجهه پاڻ ۾ پسڻ لڳي ٿو.

"پنهون ٿيس پاڻ، سسي تان سور هٽا "

"شاهه سائين"

محبوب جي ظاهري ديدار کي پٽائي صاحب سور سڏيو آهي. جيستائين ظاهري ديدارن ۾ هجبو تيستائين سورن ۾ رهبو. انهي ظاهري شوق کي قابو ۾ جهلڻو آهي. شوق تي قابض ٿيڻو آهي.

"جڏهن خيال تي غالب خيال ٿيا ، تڏهن هر دم حاصل حال ٿيا "

"محمّد فقير کتياڻ"

جڏهن شوق کي قابو ۾ رکبو تڏهن شهيد به ٿبو ۽ پوءِ ظاهر بيني به ختم ٿي ويندي ظاهر بيني جي خاتمي سان اڻ ڏٺي جي اثباتيءَ جو عمل شروع ٿي ويندو ۽ پوءِ هر صورت کان جدائي به ٿي ويندي.

" بره سندو بيمار، نڪي لِڪو رهندو
عشق سندو آثار ،نڪي ڳجهو رهندو"

"بيدل سائين"

عاشق لِڪي يا ڳجهو رهي ڪيئن سگهندو؟! هو ته لوڪ کان ئي نيارا آهن. هنن جي رهڻي ڪهڻي سڀ کان الڳ ٿلڳ آهي. هو پري کان پڌرا آهن. هنن کي محبوب جي اهڙي ته پياس اندر ۾ سمايل آهي جو هو ڪڏهن به لِڪي نه سگهندا. عشق جي اڳ هنن جي اندر مان اُڌمان ڏئي ٻاهر ٿي نڪري. هو اهڙيءَ ته موج ۽ مستيءَ ۾ رهن ٿا جو هو پاڻ کي لڪائي نٿا سگهن ۽ ازخود ظاهر ٿيو ٿا پون.

(ڪلام)

ٿلهه ✽ سوگهو ساهه ٿي ويو ، منهنجو توسان صنم
مون کان نٿو وسري ، تنهنجو اسم جسمُ

❶

لکيو لوح قلم ۾ لکجي ويو ، اِهو انگ الستي رکجي ويو
آهي سِر تہ اوهانجي جو يار قسمُ

❷

پيوند پيچ پريت جو پئجي ويو،قابو قرب ڪڙي ۾ ڪڙجي ويو
چو نہ لاهي ڏيان هي لڳن تان لحمُ

❸

صَنمُ ساهه سدا توکي ساري ٿو ، گهڙي دَمُ نہ يار وساري ٿو
مون کان وسري ويو هيو ڪُلئي وهمُ

❹

اِها موج مدامي ماڻين تون ، وري طرف نہ ٻئي ڪنهن تاڻين تون
انهي مام مهّديءَ واري هُجُ مَحڪمُ

حل لغات:-

(1) صنم = پٿر يا مٽي، مان ٺهيل مورت. بُت اصطلاحي معنيٰ ۾ محبوب يا دلبر کي چئبو آهي (2) لوح قلم = قسمت جو لکيو (3) الستي = قدرتي = الله جي طرف کان (4) لحم = ماس، گوشت (5) مدامي = سدائين لاءِ، هر وقت (6) محڪم = مقرر، قائم، اٽل ارادي

تشريح:- پاڪ موليٰ جن فرمائن ٿا تہ ي محبوب! توسان اهڙو تہ ساهه سوگهو

ٿي ويو آهي جو هر گهڙي هر دم تنهنجو نام زبان تي رهي ٿو ۽ تنهنجي سهڻي صورت هميشه دل ۾ تازي رهي ٿي. تون مون کان وسرڻ جو نه آهين اهو سنهنجي وس کان ڳالهه ٻاهر آهي. مان ٻي وس آهيان. توسان جيڪو قرب جو پيچ پيو آهي اهو ازل کان وٺي پيل آهي اڄ ڪلهه جو نه آهي. اهو قدرتي ڪم ٿيل آهي. مون کي سوڳند آهي تنهنجي. سر جوته الست واري ڏينهن تي توسان نينهن جو ناتو لڳو هوم، جيڪو پوء لوح قلم ۾ لکي محفوظ ڪيو ويو.

توسان پريت جو پيچ اهڙو ته قابو ٿي ڪڙجي ويو آهي جو جسم جو ماس به لاهي ڪٽي تنهنجي اڳيان نذر ڪيان. منهنجو ساهه پساهه به تنهنجي مٿان نڇاور آهي،مون کي تنهنجي محبت کان سواء ٻي ڪابه شي پياري ڪونه آهي. هي جان جسم ۽ ساهه پساهه سڀ تنهنجي حوالي آهن. آءٌ ته هردم رڳو تنهنجي تات ۾ ٿي گذاريان ٿو هڪ گهڙي به يار جي تار کان غافل نه آهيان. مونکان ٻيا سڀ وهم ۽ غم وسري چڪا آهن. بس تنهنجي ئي لوري ۽ جهوري لڳل اٿم

فقير پاڪ جن فرمائن ٿا ته انهيءَ موج ۾ جنهن ۾ تون گذارين ٿو پيو هميشه هميشه لاء قائم رهڻ بئي ڪنهن به طرف ڏي توکي ڏسڻو نه آهي. پاڪ مولئ مهديءَ واري محبت ۾ توکي گذارڻو آهي

(ڪلام)

ٿلهه ♣ گهرو ويس گلابي غازن ، پرت منجهارئون پهريو آ

❶

امر اڏيءَ تي آيا امالڪ ، صوفن ڳايو سهرو آ

❷

مردن پنهنجو حق سڃاتو ، چشمن سان ٿيو چهرو آ

❸

مردن ميدان ملهايو مهدي ، نينهن ۾ نپايو نهرو آ

حل لغات:-

(1) **چهرو** رونق پربو منهن (2) **نهرو** = برجستو، طاقتور

تشريح:- گهرو گلابي رنگ جنهن کي گيڙو رنگ ۽ نارنگي رنگ بہ چئي سگهجي ٿو، خاص ڪري صوفي فقيرن جو هڪ پسنديده رنگ آهي گهڻو ڪري سيني صوفي ساڌن ۽ فقيرن گيڙو رنگ کي پسند فرمايو آهي. ۽ پنهنجي شعر ۾ ڳايو بہ آهي. ڀٽائي صاحب بہ گيڙو رتيون گوڏڙيون ڳايون آهن تہ سچل بہ گيڙو رنگ کي پنهنجي ڪلام ۾ جاءِ ڏني آهي. محمد فقير کٽياڻ، دريا خان، بيدل فقير، خوش خير محمد فقير، مطلب تہ سنڌو ديش جي گهڻو ڪري سيني صوفن گيڙوءَ رنگ کي پسند فرمايو آهي ان رنگ ۾ ڪهڙي حڪمت ۽ جاذبيت آهي. جنهن جي ڪري فقيرن ان کي پسند فرمايو آهي؟! ان لاءِ تصديق سان ڪجهہ بہ چئي نہ ٿو سگهجي. مون کي تہ اهو رنگ ان ڪري پسند آهي جو پنهنجي مرشد ڪان مٿي تي رکيو ويو اٿم. باقي اڳين انهيءَ رنگ کي ڇو پسند فرمايو، ان کي اهي ئي ٿا ڄاڻن!

جيڪڏهن جاچي ڏسبو تہ قدرتي رنگن ۾ سڀ کان وڏيڪ قدرتي طرح سان استعمال ٿيل رنگ گيڙو ئي آهي پوءِ اهڙن اهڙن هنڌن ۽ مهلن تي ظاهر ٿو ٿئي، جيڪي ازخود جاذبيت، رکندڙ شيون آهن. صبح ۽ شام اهي ٻئي اهڙيون مهلون آهن جيڪي گهڻو ڪري هر انسان روزانہ ڏسندو رهي ٿو. خاص ڪري صبح وارو

وقت تہ اهڙو پيارو ٿيندو آهي جو ان مهل هر ڪا شيءِ وڻندڙ پئي لڳندي آهي شام واري مهل بہ پنهنجي جاءِ تي اهميت واري ٿيندي آهي ڪن لاءِ ڪم ڪار تان موٽڻ جي مهل هوندي آهي تہ ڪن لاءِ وري شام جو گهمڻ ڦرڻ جي مهل ٿيندي آهي انهن ٻنهي مهلن ۾ آسمان جو رنگ، صبح جو ابرندي طرف ۽ شام جو اولهہ طرف گيڙو هوندو آهي صبح جو تہ گهڻي مهل تائين سج جو ئي رنگ گيڙو رهندو آهي پر ڪان سوني ٿالهہ جهڙي ڏک ڏيندو آهي ان مهل سج ڏانهن اک کڻي ڏسي بہ سگهبو آهي شام جو بہ سج جو جسم گيڙو رتو ٿي ويندو آهي.

باهہ جو رنگ بہ گيڙو ٿئي. عشق جي باهہ سان ہي ڪا بہ باهہ مقابلو ڪري نہ ٿي سگهي. "العشق نارٌ وَيُحرق مَاسَوِیٰ الله" عشق جي باهہ آڏو هر شئي جلي راک ٿي وڃي ٿي. عشق جي باهہ سڀ شئي کي جلائي ٿي ڇڏي، سواءِ الله جي.اهڙي نسبت سان گيڙو رنگ پائڻ، الاهي عشق جي نشاني ظاهر ڪرڻ جي برابر ٿي سگهي ٿي يعني گيڙو رنگ پائڻ سان، پاڻ کي الاهي عشق جو ظاهر ڪرڻ آهي، ٻيو تہ گلابي رنگ کي رت سان نسبت بہ ڏئي سگهجي ٿي. جنهن مان وري مراد شهيد جي نڪري ٿي. جو تہ الاهي عاشق شهيد هوندا آهن

هڪ هيءَ بہ قياس آرائي ڪئي ويندي آهي تہ صوفي سوءِ ۾ رهي ٿو ۽ گيڙو رنگ سوءِ جو رنگ آهي ان ڪري بہ صوفي فقيرن گيڙو کي پسند فرمايو آهي

پاڪ مولیٰ جن بہ گيڙو رنگ کي مذڪوره ڪلام ۾ پسند فرمايو آهي.فرمائن ٿا تہ وڏيءَ ڪنهن اڪنڊ مان، وڏيءَ ڪنهن اڪير ۽ پيار سان غازن مردن سرخ لباس زيب تن ڪيو آهي ڏاڍيءَ خوشيءَ ۽ هيج وچان عاشقن ڳهرا گلابي ڪپڙا پاتا آهن. اهو انهيءَ ڪري ايڏي پيار ۽ چاهہ سان گلابي ڪپڙا پاتا اٿن جو هنن کي سچو ڳاڙهو ٿيڻو آهي. تنهن ڪان وٺي چوٽي تائين بلڪل ريٽو ٿيڻو آهي هنن کي اڏيءَ تي اچڻو آهي هنن کي اڏيءَ ۽ ڪات جو سير ڪرڻو آهي اڏيءَ ۽ ڪات کي بہ ڳاڙهو ڪرڻو اٿن. انڪري هو پنهنجو لباس بہ گيڙو رکڻ چاهن ٿا عاشق صادق گلابي لباس جسم تي پهري اناالحق جو سهرو ڳائيندا. امالڪ اچيو ٿا اڏيءَ جي مٿان ڪڙڪن ۽ پوءِ ڪات سان ڪنڌ ڪپايو لعل ٿيو پون.

سوره ساجد سرجا ؛ اصل ڪان اڻ موٽ
ترڪ ڏئي ترڪ کي، ڪري الف واري اوٽ

سر سينگاري هليا ، گيڙو پڌي گهوٽ
"محمّد" چڙهي چوٽ نانگا مليا ناٿ سين
"محمّد فقير کتياڻ"

انهن سورهن ۽ مانجهي مردن جن پنهنجي جسم تي گلابي گلاف اوڍي سر سينگاريءَ اڏي- تي اندو. انهن سر جي ساجدن ئي حق کي سجاتو آهي. انهن ئي حق کي ڏٺو ۽ پڌو آهي جن پنهنجو سر سينگاري سوليءَ تي سوار ڪيو آهي ۽ جن پنهنجي سر جي ادائي ڏني آهي. انهن کي ئي حق جو ڏسڻ ۽ پڌڻ نصيب ٿيو آهي.

"يسمع کري يبصر صحيح ، هن جسم کان جاهل ٿئين"
" سچّل سائين "

ميدان ملهائڻ ٻه سڀ ڪنهن جي جاءِ نه آهي. ميدان ملهائڻ معنيٰ غازي يا شهيد ٿيڻ اِلاهي عشق جي ميدان کي ملهائڻ وارا غازي ٻه آهن ته شهيد ٻه آهن ميدان ملهائڻ ۽ نيهن نڀائي اهي ئي سگهندا جيڪي هن جسم کان جدا هوندا. جن جو سر داءِ تي رکيل هوندو اهي ئي ناتو نڀائي سگهندا. جن گلابي ويس پهري اڏيءَ تي اچي سر وڍائي پاڻ کي ڳاڙهو ڪري ، گهوٽ ٿيا جي ميدان ملهايو آهي. انهن نينهن ئي سان ناتو نباهيو آهي.

ﮩﮪ

(ڪلام)

ٿلهه ✤ آءُ قرباني ٿيان تن، جامون پهرايو آ جن

موهي من مستان ڪيو، مرڪي محبوبن

❶

پهري پيشوازي، ڪيون روحُ راضي

بره بي رنگ بازي، چيريون ٿيون چمڪن

❷

نورا ننگي دار، گِهنگِهرو ڪن گهٽڪارَ

ٻاهين ٻيڙيدار، بازو بَندَ بدن

❸

منڊيون منڊ هٿن ، خوشيءَ مان سي ڪٽن

ڪنگڻ جون قطارون،ٻاهن منجهه ٺهن

❹

مهَدي ساڻ ملن، ڪليو سي خوش ٿين

ٻاهيون ٿيون پڙڪن، اڳڻ مُحبَ اچن

حل لغات:-

(۱) جامون = نچڻ جو لباس، جيڪو هيٺ جنگهن واري پاسي موڪرو ٿيندو آهي. ناچ ڪرڻ وقت فيري پائڻ مهل گول چڪري وانگر لڳندوآهي.

(۲) پيشوازي = ساڙهي نموني پائڻ جو ڪپڙو جيڪو احرام وانگر ٻڌو ويندو آهي.

تشريح:- سرڪار پاڪ جن جو ظاهري صحبت وارو عرصو، ڪجهه آءُ پنهنجي سرسبران ۽ سندن صحبت جو مون کان اڳ وارو عرصو.جيئن مون کان ٻڌو ويو

آهي، تہ ان مطابق سندن ظاهري لباس جو ڪو بہ هڪ طريقہ نہ رهيو آهي. شروعات ۾ پاڻ لٽي ڪپڙي پائڻ جا تمام شوقين رهيا آهن. سندن ٻڌايل بيان مطابق، پاڻ ڏينهن ۾ بہ ٽي دفعہ وڳا بدلائيندا هئا. عطر ۽ مُشڪ ايترو تہ استعمال ٿيندو هو جو جنهن گهٽي مان گذر ٿيندو هو تہ اها ڳلي سڄي مهڪار ٿي ويندي هئي. سندن ڪپڙا ۽ جسم تہ هميشہ معطر رهندا هئا. پر سندن سواري واري گهوڙي کي ۽ سنجن کي بہ عطر ۽ مشڪ مليو ويندو هو. گهوڙي جي ٻنشڪن ۽ پڇ کي عطر مکيو ويندو هو.

ڳالهہ ڪندا آهن تہ سرڪار مولىٰ پاڪ جن هڪ دفعہ پنهنجي والد صاحب جن حضرت سرڪار سيّد امام بخش سائين مخدوم جهانيان عليہ رحمت جن سان مسافريءَ ۾ گڏ هئا. گمبٽ جي پرسان شاه جي تڪيہ تي سرڪار مالڪن جي منزل هئي، جڏهن اتان اسهڻ وارا ٿيا، تہ وهٽن کي تيار ڪيو ويو ۽ مالڪن جي آڏو سواريءَ جي لاءِ پيش ڪيا ويا. مرشد سرڪار جن گهوڙي جي رڪاب ۾ پير وجهي جو گهوڙي تي لانگ ورائي، تہ ڪٿي ڪنهن سنجن جي لوهي ڪڙيءَ وغيره ۾ سندن سلوار جو ڪپڙو ڦاسي پيو ۽ ٿورڙو ئي نامعلوم سلوار کي انگهہ اچي ويو، پاڻ گهوڙي تي ويهي رهيا ۽ پنهنجي والد بزرگن کي چين تہ اسان هن ڦاٽل سلوار سان گهوڙي کي اڳتي ڪونہ هڪليندا سين! جڏهن تہ بيو سمورو قافلو روانگيءَ لاءِ تيار بيٺو هو ۽ سرڪار جي سلوار کي بہ اڻ لکو چيڪ آيل هو پر پاڻ فرماين تہ جيستائين سلوار جو اهو انگهہ ڪو سيبتائي سان بند نہ ڪندو تيستائين گهوڙي کي اڳتي ڪونہ هڪلبو. شاهہ جي تڪيہ تي سرڪار مالڪن جا مريد ذات جا پٽي. جيڪي اڄا تائين اُتي گوٺ ٻڌيو ويٺا آهن. انهن مان ڪنهن عرض ڪيو تہ. قبلا! منهنجي زال. گهر واري آهي جيڪا پرڻ ۽ سبڻ جو ڪم تمام پلو ڪندي آهي سرڪار جو حڪم ملي تہ هيءَ ديوٽي اُن عورت کان ورتي وڃي، سائين جن جي نظر سان اميد آهي تہ مالڪن کي ان جو ڪم پسند ايندو. آخرڪار قصو ڪوتاه تہ اها آئي ۽ اتيئي جوانيءِ سلوار کي ٽُن لڳي جيڪا ڪين کي پسند آئي سلوار کي ٽن تہ لڳي وئي جنهن ٽُن کي بہ تنبي تنبور بڻائي ڇڏيو، ۽ هر هنڌ هر جاءِ ڪک پن ۾، شاخ ۽ شجر ۾ بحر ۽ بر ۾ هڪ ئي صورت سمائجي وئي.

جيڏهان ڪيان پرک، تيڏهان صاحب سامهون

(شاه سائين)

اهي سڀ شوق شڪار بہ جوانيءَ ۾ ئي ترڪ ڪين، تنهن ڪانپوءِ ڇهہ سال جبل جي سير ۾ رهيا آهن جتي سندن جسم مبارڪ تي رڳو لُنگ رهيو آهي. بيو سڄو جسم ڪپڙن کان آجو هوندو هو مٿو بہ اگهاڙو تہ پير بہ اگهاڙا هوندا هئا وري جڏهن فقراءِ سان سير ۾ آيا تہ پوءِ ڪجهہ وقت لاءِ چڙا، ڏينير ۽ ڳانا وغيره بہ پاتا اٿن. ڇيريون جامان بہ پهريا اٿن انهن عشق جي زيورن مان بيا سڀ زيور وقت گذرڻ سان گڏ لهندا ويا. باقي ڇير پيرن مبارڪن ۾ جيئن پاتن تہ وري ڪونہ لاٿن اها سدائين جي لاءِ پيرن مبارڪن ۾ سينگاريل رهندي هئي.

هٿن ۾ هزارين ، ڳچيءِ ڳل مون ڳانا
اِها ڇير سورن جي ، پيرن مؤن نہ لاهيان

(فقير هادي ڦهڙي)

باقي تہ بيو سمورو لباس ڦرندو گرندو رهندو آيو. ان جو سبب هڪ اِهو بہ هئو تہ جيڪي بہ مولا جي طرف کان سندن طالب مريد ۽ محبت وارا نذر نياز خدمت ۾ پيش ڪندا هئا تہ ان مان پاڻ پنهنجي ذات لاءِ هڪ ڪوڏي بہ خرچ ڪونہ ڪندا هئا. اهو سمورو جو سمورو بين ماڻهن، طالبن، مريدن، سنگت فقراءِ ۽ عام ضرورت مندن ۾ خرچ ڪيو ويندو هو. طالب مريد ۽ محبت وارا سندن لاءِ ڪپڙا لٽا سبائي ڪٺي ايندا هئا.خوشبو، رومال، ٽوال ۽ جتي وغيره سميت محبت وارا آڻيو، اچي مالڪن جي حضور ۾ پيش ڪندا هئا. انهن مان پاڻ بہ استعمال ۾ آڻيندا هئا ۽ جيڪو بچندو هو. تہ اهو وري سندن سان جيڪو گڏ فقراءُ رهندو هو. انهن کي ڏنو ويندو هو پاڻ جيڪو ڪپڙو وغيره پهريندا هئا. اُهو بہ هڪ ڏوپ کان وڌيڪ استعمال ۾ ڪونہ آڻيندا هئا وري انهن کي بہ هلائي ڇڏيندا هئا ۽ سندن لاءِ وري ڪنهن نہ ڪنهن هنڌان سبيل نهيل جورا اچي حاضر ٿيندا هئا. اِهو پائڻ چوڙڻ جو سلسلو اڄهو ائين پيو هلندو رهندو هو.

مايون وري ڳهہ ڳنا آڻي مالڪن جي حضور ۾ نذر رکنديون هيون جن ۾ هر قسم جا زيور شامل هوندا آهن مثلاً ايرنگ، پنڙا، ليلم، هارَ، هَسَ، ٻاهيون، چوڙيون، نورا، بازوبند، پازيب، مُنڊيون وغيره تہ ڪڏهن ڪڏهن پاڻ اُهي ڪجهہ وقت لاءِ پائي وهندا هئا ۽ پوءِ وري لاهي ڇڏيندا هئا.زالون ماڻهون سرڪار جي حضور ۾ سبيل زنانہ ڪپڙا بہ نذر آڻي رکنديون هيون ۽ پاڻ اهي ڪپڙا بہ گهڙي پلڪ لاءِ پائي ڏسندا هُئا مطلب تہ پاڻ هر رنگ ۾ رهندا هئا ۽ اُهي سڀ رنگ فقير

کي ڏاڍا نهندا هئا. پوءِ چونہ زنانہ ڪپڙا هجن يا زنانہ زيور هجن پر پاڻ جڏهن اهي سڀ پهري وهندا هئا تہ وڌ ۾ وڌ نهندا هئن. سرڪار پاڪن جي حضور ۾ ڪو بہ جانور، اٺ، مينهن، گهوڙو، ڪو ڏاند، ٻڪري، مطلب تہ ڪهڙي بہ قسم جو ساهہ وارو نذر رکيو ويندو هو تہ پاڻ ان جي وڌ ۾ وڌ خدمت ڪرائيندا هئا هر طرح سان پر گهورَ لڏي ويندي هئي. ڪيترو بہ پچ پيل جانور چونہ هجي پر مالڪن وٽ پهتو تہ ٻنہ ڏينهن ۾ ڏڙيون ٽپڻ شروع ڪندو هو. مالڪن وٽ ڪو بہ ڍور، سواءِ ڪنهن مصلحت جي ٻنہ ڏينهن کان وڌيڪ ڪونہ ترسندو هو. گهٽ ڪري تہ ٽڏي تي ئي گرهاڪ جي حوالي ڪيو ويندو هو پر جيڪڏهن واپاريءَ جي اچڻ ۾ دير ٿي ويندي هئي تہ پوءِ ڪجهہ ڏينهن لاءِ ان جانور جي قسمت وري پوندي هئي ۽ ڏاڍا مال مليدا ڪائي ڏندو ٿي پوندو هو. اهڙي طرح سان سڀ شي کي مالڪ جي ڏياري سمجهيو ويندو هو ۽ انهي سبب ڪري هر هڪ شي جي وڌ ۾ وڌ تعظيم ڪئي ويندي هئي.

هتي هن ڪلام ۾ بہ سرڪار مالڪن عشق جي عطائيءَ جو ذڪر بيان فرمايو آهي. فرمائن ٿا تہ آءٌ ان تان قربان آهيان، جنهن مونکي هي عشق جا زيور پارايا آهن. عشق جا جامان چيريون منهنجي روح کي ڏاڍو راضي رکن ٿا. آءٌ انهن جي پائڻ ۾ ڏاڍي خوشي محسوس ڪيان ٿو. نورا، گهنگهرو، ٻاهين، بازوبند، منڊيون وغيره مطلب تہ جيڪي بہ عشق پاڪ گهڻ گهڻا مونکي پارايا آهن اُهي اهڙو تہ نهنر تا جو ڪهڙي ڳالهہ ڪجي! اهي سڀ هار سينگهار محبوبن جي ملڻ لاءِ عشق پاڪ ڪرايا آهن. اگڻ تي محبوب حي اچڻ جي اندر ۾ اُڪير آهي جيڪا ٻاهہ وانگر پئي ٿي پڙڪا ڪائي. جڏهن عاشق جي محبوب پاڪ مهدي موليٰ سان ملاقات ٿئي ٿي ۽ حق پاڪ جو ديدار نصيب ٿئي ٿو تہ پوءِ هنکي خوشي حاصل ٿئي ٿي. جڏهن عاشق کي سوڀ حاصل ٿئي ٿي ۽ هو پنهنجي محبوب سان وجي هڪ ٿئي ٿو تہ پوءِ هنکي مُرڪڻ يا کلڻ روائي ٿو. جيڪڏهن هو چاهي تہ پوءِ کلڻ ۽ مُرڪڻ ۾ ڪو عيب ڪونهي چو جو هو هاڻي ڪٽيو وينو آهي.

" ڪل تڏهن، جڏهن ڪٽجي"

" شاهہ سائين"

(ڪلام)

ٿلهه ♣ پيالو پيتل بہ هجي ، گهوڙو ڪونتل بہ هجي
حُسن هوٽل بہ هجي ، اُتي ڪيچل نہ هجي

❶

سڀ هجن سالڪ سراسر ، پرت جي پيمانءَ ۾
پرين پَل پَل بہ هجي ، اُتي وائي وَصُل نہ هجي

❷

سڀ هجن صوبا سدا ، صاحب سلامت سر بسر
خنجر قاتل بہ هجي ، اُتي جهل جهل نہ هجي

❸

پَٽُ پنّيهر ڪيمخواب ، بوسڪيون بيشمارُ
گُتو گُتل بہ هجي ، اتي مَل مَل نہ هجي

❹

پوءِ ٿين پٽرا پتا ، عشق جي انصاف جا
مهدي محفل بہ هجي ، اتي انّڪل نہ هجي

حل لغات :-

(1) ڪونتل = ڏور واڳ، لغامُ هٿ ۾ ڪري پيدل گهوڙي ڪي وٺي هلڻ.
(2) هوٽل = جتي گهڻن ماڻهن جي طعام ۽ قيام جو بندوبست ٿيل هجي، هتي معنيٰ ٿيندس گهڻائي جهجهائي، وافرانداز ۾
(3) مَل مَل = ڪپڙي جو هڪ قسم، سنهو ڪپڙو، ڏوءِ پوءِ (4) پيمان = ميزان، تارازو، جام، انداز، حساب وغيره.

تشريح:- هوند ڪي اڻ هوندِ ۽ اڻ هوند ڪي هوند "سمجهڻ"اِهو فقير جو ملڪ آهي يعني نہ گهٽي جو فڪر نہ وري ٿوري جو غمُ سڀ ڪجهہ موجود هجي تڏهن بہ

پنهنجي مولا تي رکجي ۽ جيڪڏهن هڙ ۾ ڪجھ بہ نہ هجي تڏهن بہ پنهنجي مولا تي رکجي "ترڪ" جو ڪجھ هجڻ نہ هجڻ سان ڪو بہ واسطو ڪونہ آهي. ائين نہ آهي تہ جن وٽ سڀ ڪجھ آهي صرف اُهي ئي تارڪ ٿي سگهن ٿا جن وٽ ڪجھ ڪونهي اهي تارڪ ٿي نٿا سگهن سڀ ڪجھ ترڪ ڪرڻ خيال تي مدار ٿو رکي ظاهري هجڻ يا نہ هجڻ تي نہ آهي. ظاهري هوندو تہ، چا جي نہ هوندو تہ چا خيال کي پاڪ رکڻو آهي سڀ ڪنهن گهرج کان، ظاهري ڪجھ بہ نہ هجي پر جي خيال ۾ هورا کورا لڳل هوندي تہ پوءِ خيال پاڪ نہ چئبو اهو"گدڙ ڊاک نہ پُڄي، چئي ٿو کٽا" وارو حساب ٿي پيو وري ان جي ابتڙ هجي بہ سڀ ڪجھ گهوڙا ٻهيڙا، مالُ رزق، دنيا دولت پر خيال انهن ۾ ڦاٿل نہ هجي نہ تہ انهن ۾ واڌ اچڻ ڪري ڪا خوشي حاصل ٿئي ۽ نہ وري انهن ۾ ڪمي اچڻ ڪري ڪو صدمو رَسي. حُسن جا بہ جيڏانهن ڪيڏانهن هُل هنگامہ برپا هجن. پيار بہ اڻ ميو پيو ملي، ڏاڍا ديدار درشن، قرب ڪچهريون ۽ محفلون متل هجن، رڳو شهوت جو شور نہ هجي جسم پرستي ڇَنڇَرَ ۽ هٽ ڇهاند نہ هجي.

اُهي گوهر شناس، سچاجها سالڪ ۽ عشق عميق جا غواص جيڪي عشق جي انصاف جا عاشق آهن، سڀ موجود هجن. محبوب بہ دائماً موجود هجي پر محبوب سان ملڻ جو ڪو بہ پروگرام نہ هجي. رڳو دلبر جو ديدار هجي، دَرشن هجي،ڪچهري هجي،گفتگو هجي ۽ رهاڻ هجي. پري کان پوڄا ڪجي. ويجهو اصل نہ وڃجي. اُتي اَڏي ۽ ڪات ۽ قاتل هجي پوءِ آ ۽ نا هجي، اُتي ڪُسڪڻ ۽ ڪِنجهڻ نہ هجي. پوئتي هٽڻ اصل نہ هجي اَڏي ۽ ڪات سدائين ساوا سيراب هجن. سِر تريءَ تي هجي، سوري سدائين سينگاريل هجي. عاشق اڏيءَ تي اچڻ لاءِ آتا هجن. اُتي تون تون، مون مون ۽ چڏ چڏان نہ هجي. ڪات وهندو رهي ۽ عاشق ڪُسندو رهي ۽ مر مر ڪندو رهي. فقير هَري آهي. هر رنگ ۾ رهي ٿو. ڪٿي شاہ تہ ڪٿي گدا ۽ ڪٿي پٽ پٽولا ۽ ڪيمخواب ٿو پهري تہ ڪٿي وري ڦاٽل گودڙي ۽ ڪُتل ڪٿي سان ٿو تن کي ڍڪي.

مطلب تہ هر پوشاڪ ۽ هر لباس فقير پهري ٿو، جنهن ۾ هر قسم جو ڪپڙو ۽ سينگار اچي وڃي ٿو پر هتي سرڪار موليٰ جن "مَلمل" کان منع فرمائي آهي تہ ٻيا ڪپڙا پَٽ پٽيهر، ڪيمخواب ۽ بوسڪن کان وٺي ڪٿي ڪتل تائين پلي هجن پر "مَلمل" نہ هجي! ململ ويچاري الائي ڪهڙو ڏوہ ڪيو آهي جو هن کي زيب تن ڪرڻ کان فقير ٻاهر ڪڍي ڇڏيو آهي؟! پر ائين نہ آهي. فقير ململ کي لباس

ڪان ٻاهر ڪونہ ڪڍيو آهي. فقير ٿو فرمائي تہ ململ جو ڪپڙو بہ پلي هجي. اهو ڪپڙو بوسڪن ۽ بافتن ڪان ڪو ٻاهر ڪو نہ آهي. ان ۾ بہ اهو ئي ريشم يا سَٽ استعمال ٿو ٿئي تہ ٻين ڪپڙن جي اٺاوت ۾ بہ ساڳيو ئي سُٽ يا ريشم ٿو استعمال ۾ اچي. هت جنهن "ململ" جي ڳالهہ ڪيل آهي ۽ جنهن جي هُجڻ ڪان منع فرمائي وئي آهي، اُها آهي ڪپڙن جي "ڏوءِ پوءِ" ۽ سانڍ سُونڍ. مطلب آهي تہ اهي سڀ پوشاڪون جنهن ۾ ريشم ڪان وٺي سَٽ ۽ ڏاس مان ٺهيل ڪپڙن تائين اچي وڃن ٿا. سڀ فقير ڪي سُونهن ٿا پلي اُهي سيئي ڪپڙن جون جنسون موجود هجن ۽ فقير ڪي جسم تي پهريل بہ هجن. باقي تہ هنن ڪي ڏوئي ڏپوئي سانڍي نہ رکجي. ائين نہ هجي جو هڪڙا پائجن تہ ٻيا وري لاهي ڌوئي پوئي سانڍي رکجن! جيڪي آهن اهي پاتا آهن رکيا نہ آهن ۽ جيڪي پائڻ ڪان واڌاري آهن اُهي هلائي ڇڏيا آهن سانڍي رکيا نہ آهن بہ وڳا آهن تہ هڪ پاتل آهي ۽ ٻيو ڏئي ڇڏيو آهي ائين نہ آهي تہ ڪو پاتل لاهي ڌوئبو ۽ رکيل پائبو.

سرڪار مالڪن جي حضور ۾ پڻ ائين ئي ڏٺو ويو آهي، جيئن هِت، هن ڪلام ۾ پاڻ فرمايو اٿن تہ "ململ" ويچاري ٻئي ساري جهان ۾ وڏ ۾ وڏ ۾ وڏ پسند ڪئي ٿي وڃي پر سرڪار مالڪن وٽ هن جو نالو نشان بہ ڪونہ آهي!

مٿين ڪن ڳالهن جي هجڻ ۽ ڪن ڳالهين جي نہ هجڻ ڪانپوءِ جڏهن پرت جي پيمان ۾ ٺڪ تور ٿيندي تہ پاڻهي ڪري ۽ ڪوڙي جي خبر پئجي ويندي. اُتي ڪابہ اٽڪل ڪانہ هلندي. سڌي راند سِرَ جي آهي. جڏهن هي سِر ڏبو تہ تڏهن هُو سِر ملندو. اهڙي سودي ۾ اٽڪل ڪيئن ٿي ڪري سگهجي جنهن ۾ سِر جي سَٽ هجي؟! جنهن محفل ۾ هر وکر جا پارکو موجود هجن ۽ جتي تر تر جو حساب چڪتو ٿيندو هجي ۽ جتي رڳو سر جي بازي رکيل هجي تہ پوءِ اُتي سر لڪائڻ مناسب نہ آهي، اُتي اٽڪل ظاهر ٿي پوندي ۽ لِڪي ڪونہ سگهندي، جتي تر ٿا ٽُرن اُتي هيڏو سارو سر ڪيئن لِڪي سگهندو! اٽڪل ڪبي ٻين سان آهي پر ڏوڪي ۾ پاڻ هُجبو آهي!

" اٽڪل ساڻ الله ڪڏهن ڪونہ ملندو"

"مهدي سائين"

باقي بيک بنائي ماڻهن ۾ پاڻ ڪي حاصل ٻا الله تہ ظاهر ڪري سگهجي ٿو.

(ڪلام)

تلھ ♣ الله آھي پرواه ناھي ، قالُو بَلىٰ ڏِسُ قولُ ڪي ڪاھي

❶

اَنحد عِشق اُلِتّ اِشارو ، لاحد وارو لاھ بہ آھي

❷

صحيح سچائج سُخن انھي ڪي، بيرنگ بره بقاءُ بہ آھي

❸

طالب توڪل ٻڌ توحيد ٽُرھو، وحدت ريءُ ٻي واه بہ ناھي

❹

ظاھر زيب زماني مھدي ، قائم قرب ڪُلاه بہ آھي

حل لغات :-

(1)انحد = غيبي آواز، قلبي آواز(2) تَوڪل = الله تي پروسہ رکڻ (3) ڪُلاه = ڪُلو، ڊگھي ٽوپي، چوٽي

تشريح:- طالب کي همت ٻڌائي وئي آھي. مُڙس ٿيءُ پرواه نہ ڪر. الله جو موجود آھي. پوءِ ڇا جي ٿو پرواه ڪيين؟! قالو بلىٰ واري قول کي جاچي ڏس تہ پاڻھي پڪ پوندئي تہ واقعي الله ڪانسواءِ ٻئي ڪنھن جي غرض ناھي ڪيڻي.
الاھي عشق وارن جي راند اصل کان الٽي اوپڙي رھي آھي. عشق وارا اوپارو ترندا آھن.

نڪي پڙھن ڪلمہ ، نڪي ٻُڌن بانگ
جاڏي عالم آسرو، تاڏي ڪن نہ تانگھ
لاھوتي بي لانگ ، عدم ڪان اڳي ويا

"شاھ سائين"

جنھن پاسي ڏانھن دنيا وارن کي نقصان ڏسڻ ۾ ايندو آھي، عاشقن جي ڪاه وري ان طرف گھڻي ھوندي آھي ھو نقصان مان نفعو حاصل ڪندا آھن. عقل نقصان

ڪان ڊڄندو آهي پر عشق نقصان ڪي ڪونہ ليکيندو آهي. عقل حد ۽ لاحد جي وچ ۾ رهي ٿو، ان ڪان ٻاهر نہ ٿو نڪري سگهي، پر عشق حد ۽ لاحد ڪان ٻاهر نڪري ٿو وڃي. جيڪا شي حد ۾ آهي، اها فنا آهي ۽ جيڪا لاحد ڪان اڳتي آهي اُها بقا آهي. بره بيرنگيءَ ڪي بقا آهي، جن ڪي اندز ۾ عشق آهي ۽ جيڪي عاشق الله آهن. تہ پوءِ انهن ڪي بہ بقا آهي، اهي بہ ڪونہ ٿا مرن. تون رڳو ان سخن ڪي چڱيءَ طرح سڃاڻ، جيڪو ڪالھ ڪالهوڙي قالو بلىٰ جو ڪيو اٿئي! توڪل جو ترهو نہ ڇڏ، پنهنجي موليٰ تي پورو پورو ويساهہ رک. چو تہ فقير جي فضل ڪانسواءِ ٻي ڪا واه بہ ڪانهي.

عاشقن ڪي عشق ري، آرام ناهي
قرب وارن ڪي قرب ري، ٻيو ڪام نـاهي

"مهدي سائين"

عاشقن ڪي الله سان عشق نياٽڻو آهي ۽ زماني جي زيب ۾ وري قرب سان رهڻو آهي. **"هت آيوئي تاندو توپي ڪرڻ آهي"** اُهي مٺيان لفظ مرشد مالڪن جا فرمايل آهن. حيدرآباد ٽنڊو جهانيہ ۾ هڪ ديوان، پريل محفل ۾ جنهن ۾ محمد فقير ڪٺياڻ بہ موجود هو، سوال پڇيو تہ "هي هتي ڇا ڪرڻ آيو آهي يا ڇا لاءِ آيو آهي؟" هر ڪنهن پنهنجي سمجھ آهر جواب پيش ڪيو. ڪنهن چيو تہ هت پاڻ سڃاڻڻ لاءِ آيو آهي ڪنهن چيو تہ هتي گهمڻ ڦرڻ آيو آهي. ڪنهن ڪيئن تہ ڪنهن ڪيئن چيو پر تڏهن بہ ديوان هٺ ٻڌيو بيٺو رهيو. آخر ۾ سرڪار مالڪن ڪي فتويٰ ڏيڻي هئي پاڻ فرمائين تہ ادا ديوان صاحب! "هت تنهنجي تاندو توپي ڪرڻ لاءِ آيو آهي." پاڻ مالڪن جو فرمان آهي، تہ "مخدوم جهانيان جي معنيٰ اها نہ آهي تہ "هو جهان جو مخدوم آهي" پر ان جي معنيٰ وڃي اها ٿيندي تہ "هو ساري جهان جو خادم آهي" طالب مان ئي مطلوب ٿبو پر جي طالب ئي نہ ٿيو آهي تہ پوءِ مطلوب ڪيئن ٿي سگهندو! اهڙي طرح مخدوم ٿيڻ لاءِ پهريان خادم ٿيڻو پوندو. تنهن ڪان پوءِ مخدوميءَ جي منزل ملندي. حضرت مخدوم جهانيہ جهان گشت عليہ رحمت جن جي لاءِ چيو ويندو آهي تہ پاڻ ساري عمر سفر ۾ رهيا آهن. ننڍي ڪان وٺي وڏي ۽ اوچ ڪان وٺي نيچ تائين هر هڪ جي مدد ڪئي اٿن. ڪوسي هجي يا ٿڌي، ڏينهن هجي يا رات، هر وقت خدمت خلق لاءِ تيار رهيا آهن. تڏهن تہ ساري

جهان جي مخدومي عطا ٿين. فقير پاڪ جن به فرمائن ٿا ته ظاهري زماني جي زيب ۾ قرب جو قدم ڪٽڻو آهي ۽ اهو وڏ ۾ وڏ وڏائڻو آهي. قرب جي چوٽي ڪرڻي آهي،قرب ڪانسواءِ ٻي ڪار ئي ڪرڻي نه آهي. دوست دشمن جو ويڇو ختم ڪرڻو آهي. هر هڪ جي لاءِ اڻ مَيو قرب ونڊڻو آهي.

دوست دشمن هڪ ڪيو ، گودڙيا گهمن
تون مان وڃائي وچ مان، پنهنجو پاڻ پَسن
گاروڙي هڪ گامَ ۾، وڃيو گُر سان گڏجن
لوچي لڌو تن ، انهي ريت رستم چوي

"فقيررستم سائين"

ﮩﮩ

(ڪلام)

تلهه ♣ آهين پاڻ اللهُ ، ڇڏ نڳيءَ جا ناهَ

❶

ذات صفات سموري تنهنجي ، رکُ نوري نظر نگاهَ

❷

اِلاَّالله واري ڪر اثباتي ، ويساهه وجهُ الله

❸

ميمَ جو مولهيو اٿئي متي تي ، قائم قرب ڪلاهه

❹

وچ درياهه وحدت جي ، مهدي ٿيو آ ملاح

حل لغات:-

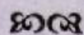
(1) الا الله = سواءِ الله جي، ڪلمي جو اثبات وارو حصو (2) وجه الله پورو جملو آهي. "وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَاَيْنَمَا تُوَلُّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ" "البقره" ۽ اوير ۽ اولهه الله جو آهي، پوءِ جاڏي پنهنجي مهاڙ کي ڦيرايو تاڏي الله جي سامهائي آهي.(3) ميم= پوري حديث آهي " انا احمد بلا ميم" آهيان احمَد بنان ميم جي.(4) مولهيو= سينهو، مولهياڻو، پٽڪو.

تشريح :- هتي طالب پنهنجو پاڻکي مخاطب ڏيکاريو ويو آهي. پاڪ مالڪ فرمائن ٿا تہ اهي نڳيءَ جا ناهه ڇڏي ڏي، ڇو تہ تون سڀ ڪجهہ پاڻ آهين. هيءَ جيڪا بہ ذات ۽ صفات آهي. اها سموري تنهنجي آهي، ٻي ڳالهہ کي ڇڏي ڏي. رڳو پنهنجو پاڻ کي سڃاڻ. ڪلمي واري اثباتي ڪر ۽ وجه الله ويساهه رک تہ پاڻ الله تي پوندين ٻين پنڌن پيچرن کي ڇڏي ڏي، اهي اجايا نڳيءَ جا ناهه آهن. هت هن سنسار ۾ ميم جو مولهيو متي سان ٻڌي ۽ آدم جو چولو پائي قرب ڪمائڻ آيو آهين. صورت سان پيچ پائي قرب کي قائم ڪرڻو آهي. هت سواءِ قرب جي ٻيو ڪجهہ بہ ڪمائڻو ڪونہ آهي، رڳو قرب

ئي قرب ڪمائڻو آهي. قرب کي هر هنڌ ۽ هر حال ۾ قائم رکڻو آهي وحدت جي درياهہ مان پار اڪارڻ وارو مهدي مولا آهي. انهيءَ ڪانسواءِ پار اڪارڻ وارو ٻيو ڪير ڪونهي. جڏهن پاڻ اچي سائين ٿيندو تڏهن ئي طالب جو چاڙهو ٿيندو.

”بن مرشد راز نہ ملدا، توڙي طالب ڪاوي سوٽيپي“

” خوش خيرمحمد سائين “

(ڪلام)

ٿلهه ♣ ساقيءَ سارو سُرُ سمجهايو ، گيت اناالحق ڳائڻ جو

❶

دَمُ دَمُ درشن ڪر ويلو دم جو ، چشمن چوٽ چلائڻ جو

❷

هڪ دم حالُ حلاج هلائي ، انا اَن الائڻ جو

❸

منصوري معراج ماڻائي ، سُوريءَ سر سلائڻ جو

❹

عشق اچڻ سان حڪم هلايو ، مهدي جي تہ مِلائڻ جو

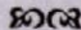
حل لغات :-

(1) اناالحق = هي عربي لفظ آهن. حسين بن منصور حلاج جو نعرو هنيل آهي، جنهن جي ڪري کيس سُوري تي چاڙهيو ويو هو. معنيٰ اٿس، "مان حق آهيان" يعني مان الله آهيان (2) درشن يا درسن= ڏسڻ، ديدار (3) انا اَن= عربي لفظ آهن معنيٰ اناالحق واري اٿن(4) حلاج = منصور جي ذات.

تشريح:- اهو ساقي ڪيرآهي، جنهن اچي اناالحق جو گيت ڳائڻ سيکاريو؟ مالڪ فرمائن ٿا تہ اهو عشق آهي، جنهن محبوب جو درشن ڪرائي چشمن جي چوٽ ڏياري وري حلاجي حال ۾ آڻي، منصور واري مامَ ڏئي حق جي صدا بلند ڪرائي. اهو پاڪ عشق ئي آهي جنهن منصور وارو معراج ماڻايو. جيڪو معراج منصور ڪيو هو، اهوئي عشق آڻي ڪرايو آهي ۽ سوري تي سر بہ عشق اچي ڏياريو

آهي، منصوري معراج سان هميشه سوري ساڻ هوندي آهي،جڏهن بہ منصوري معراج تي پهچبو تہ سوريءَ سزا واز ٿبو.

مهدي مولا سان ميلو بہ عشق اچي ڪرايو. طالب ڪي مطلوب سان ملائڻ وارو بہ عشق آهي. جڏهن شوق جاڳيو تڏهن مرشد جي بہ طلب لڳي ۽ پوءِ ڳولي اچي مهدي مولا ڪي لڌائين ۽ طالب ٿيو. مطلب تہ عشق ڪانسواءِ ٻي سڀ اوندهہ آهي عشق امام آهي، عشق رهبر آهي. عشق اول آهي، عشق آخر آهي، عشق باطن آهي، عشق ظاهر آهي، عشق خود الله آهي، بقا عشق ڪي آهي ٻيو سڀ فنا آهي

(ڪلام)

تلهه ♣ جاني جانبَ يَارَ ، دِلِ کي دامَ وڌا تو

❶

مونکي ڪين وِسارجُ مولیٰ،سِگهڙي لَهجُ سنڀارَ

❷

راتيو ڏينهان رُوح ۾ ، طلب اوهانجي آ تارَ

❸

آهُ اگڻ تي منهنجي جاني ، مهدي ٿي مَنهدار

حل لغات:-

(1) جاني جانب = سر کان سوايو، پيارو (2) دامُ= ڪوڙڪو، ڦاهي، جانورن کي ڦاسائڻ جي ڦاهي.

تشريح:- مالڪن جو هي ڪلام اوائلي دور ۾ چيل ٿو ڏسجي ڇو ته جيڪو هن ڪافيءَ ۾ خيال مليل ٿو اهو سرڪار پاڪن جي ٻئي ڪنهن به ٻول ۾ ڪونه ٿو ملي. هن ٻول ۾ مالڪن يار جي زسامي جو ذڪر فرمايو آهي. فرمائن ٿا ته دل جو دلبر دل کي دام ۾ ڦاسائي هليو ويو آهي هائي راتيو ڏينهان دل گهرئي دلدار کي پئي ٿي دل سنڀاري ۽ پڪاري. ڦوڙائي فراق جون پئي ٿي دانهون ۽ ڪوڪون ڪري. وڏيڪ فرمائن ٿا ته اي محبوب! اي مالڪ، او جان جا سائين! مونکي وساري نه ڇڏيو، جلدي ڪا سار لهڻ جي ڪيو. جلدي ڪا ورڻ واري ڪري اچي اگڻ أجرا ڪيو مهدي مولیٰ! اچي منهنجا منهدار ٿيو.

سرڪار مالڪن جي ظاهري صحبت جو پويون دور جيڪو مان به ڪجهه سنبران، ته پاڻ ان دور ۾ فرمائيندا هئا ته، "مان پلي وسريو وتان پرتون نه وسرج محب منا" هنن لفظن مان مطلب وچي اِهو ٿيو ته

" اسکی اوجانے سانون اپٹی توڑ نباوٹ ڈے"

آهي به ته هن کي نباهڻي، هو مرضيءَ جو مالڪ آهي. ڪٿي وٽيس جو اهو چوي ته "فاذکروني اذکرکم" تون به گهرندين ته مان به گهرندم پر اُهو به سندس مرضيءَ

تي منحصر آهي "وٺين تہ وڙ ڪَن نہ تہ اڳين جو اختيار" ان لاءِ هي چا ٿو چئي سگهي اڳين کي؟! ڪجهہ بہ تہ نہ!! هن کي اهو طمعو ئي نہ آهي رکڻو تہ اڳين مان بہ ڪجهہ موٽ ملي. جي طمعو رکيائين تہ پوءِ عاشق چا جو؟ پوءِ تہ ڪُتيءَ کائو مجنون ٿي پيو! ڪُتيءَ جي لالچ رکيائين تہ پوءِ هڙئي ويس.هي آهي طالب هُو آهي مطلوب. طالب جو ڪم آهي مطلوب جي طلب رکڻ ۽ مطلوب جو ڪم آهي طالب کي مطلب ڏيڻ انڪري تہ فقيرن الله کي بہ ترڪ ڪري ڇڏيو آهي. چو تہ جي الله الله ڪبو تہ پوءِ ڪيڏي وقت الله کان ڪجهہ گهري بہ وٺبو! پيو جي ڪجهہ ڪٿي نہ بہ گهريو. تڏهن بہ ويسلائيءَ ۾ مدد جي گهر ڪري وٺبي. طالب کي عاشق ٿي رهڻوآهي ۽ عاشق اهو آهي جيڪو يار جي رضا تي راضي رهي۾رضا تي راضي تڏهن رهي سگهبو جڏهن سوال ترڪ ڪبو. ٻنهيءَ تي شاڪر رهڻو آهي.

"اِلاهي اَنت مقصودي وَ رزاق مطلوبي"

جيڪو مطلوب جو مقصد آهي اهو طالب جو مطلب آهي طالب کي پنهنجو مطلب رکڻ روا نہ آهي. طالب جو واسطو رڳو مطلوب سان آهي، انڪري طالب جو مطلب صرف مطلوب آهي. ہي ڪنهن بہ ڳالهہ سان هنجو واسطو نہ آهي."مان پلي وسريو وتان پرتون نہ وِسر" اهو خيال سرڪار مالڪن جي ڪلام ۾ سواءِ هِن ڪافي جي ٻين ٻولن ۾ ملي ٿو انڪري تصديق سان نٿو چئي سگهجي تہ هي ڪلام سرڪار مالڪن جو فرمايل آهي يا ٻين ڪلامن وانگر جيڪي سرڪار پاڪن جي ڪلام کان الڳ ڪيا ويا آهن هي ڪلام بہ ان شاعر جو چيل آهي جنهن پنهنجي ڪلام ۾ پڻ مهدي نام رچايو آهي. بهرحال پَڪَ سان ڪجهہ بہ نٿو چئجي تہ هي ڪلام ڪنهن جو چيل آهي سواءِ ان ڳالهہ جي تہ پاڻ مالڪن جي منهن مبارڪ مان اهو ٻڌل آهي تہ "مان پلي وسريو وتان پر تون نہ وسرج" سو جيڪڏهن سرڪار جي انهي فرمان کي وٺنداسين تہ پوءِ تصديق سان اهو چئي سگهجي ٿو تہ مذڪوره ڪلام پاڪ مالڪن جو چيل نہ آهي پر جي ڪٿي ائين چئجي تہ مٿيون ڪلام پاڻ اوائلي دور ۾ چيو هوندن ۽ بعد ۾ سندن خيال ۾ پُختگي اچڻ ڪري شروعاتي خيال کي ترڪ ڪيو ائن.هن بحث مان اها ڳالهہ بہ آڏو اچي ٿي تہ جيڪڏهن سرڪار مالڪن جو هي ڪلام شروعاتي دور جو چيل آهي تہ پوءِ ضرور پاڻ ڪجهہ ڪي ٻيا ڪلام بہ اهڙي قسم جا چيا هوندن؟ جڏهن تہ ٻيا سڀ ڪلام

مذڪوره ڪلام جي دور جا چيل نہ ٿا ڏسجن تڏهن چئبو تہ سرڪار جن اوائلي دور ۾ صرف هڪڙو ئي ڪلام چيو آهي. پر ائين ٿي نٿو سگهي جڏهن تہ دور اهن ئي بہ هڪ پهريون دور ۽ بعد ۾ ٻيو دور يعني پهريون دور ۽ آخري دور. تہ گهٽ ۾ گهٽ پهرئين دور ۾ بہ پوئين دور جيترا ٻول تہ چيل هجن! هجڻ تہ مٿي ڪپڻ، چو جو پهرئين دور ۾ شعر چوڻ لاءِ واندڪائي گهڻي هوندي آهي ۽ پوئين دور ۾ مهراڻ مانو وهندو آهي. انڪري ماڻ جو مطالعو گهڻو هوندو آهي ۽ شعر چوڻ جي فرصت گهٽ ملندي آهي.

مٿئين وضاحت ڪانپوءِ هي ڪلام مالڪن جي ڪلام ۾ شامل ڪرڻ جي لائق نٿو رهي. جڏهن تہ پاڻ اها دعوىٰ ئي نٿا رکن تہ ڪو هن ڪي بہ ياد ڪيو وڃي ۽ وساريو نہ وڃي پاڻ تہ اهو ٿا فرمائن تہ بس رڳو تون ياد هج. هي پلي وسريل هجي، تہ پوءِ ڪلام ۾ ائين ڪيئن چيو هوندن تہ

” مونکي ڪين وسارج مولا- سگهڙي لهج سنڀار “

ٻيو تہ سرڪار جي حضور ۾ بہ هي ڪلام اسان فقراءِ ڪي چوندي ڪونہ ٻڌو آهي جو ڪٿي چئجي تہ مالڪن وٽ بہ ڳائڻ ۾ ايندو هو. انڪري سندن چيل هوندو پاڻ تہ پنهنجو ڪلام چورائيندا ئي ڪونہ هئا. جي ڪو درويش ڪٿي پل ۾ چئي بہ ڏيندو هو تہ پاڻ منع ڪندا هئس تہ اهي ڪلام نہ چئو. ٻين فقيرن جا ٻول پڙهائيندا هئا. بيدل فقير ۽ سچل فقير جا ٻول گهڻو پسند فرمائيندا هئا.

تنهن هوندي بہ پنهنجي مٿهن سان جيڪي ويراڳي درويش سرڪار مالڪن جو ڪلام چوندا رهندا هئا. تن ڪان بہ اسان هي ڪلام اُن وقت ۾ ڪونہ ٻڌو. بياض گڏ ڪرڻ وقت هي ڪلام بہ ٻين ڪلامن وانگر سرڪار جي ڪلام ۾ شامل ٿي ويو آهي.

ﮩﮨ

(ڪلام)

ٿلھ ♣ پُر پيالو پرينءَ پياريو ، پيئڻ سان پروانُ

❶

ڪوثر ڪيف ڪلالي قائم ، سُوره سِرُ سُلطانُ

❷

ڏنئون جامُ جلالي جنگي ، مانجهي پي آيا ميدان

❸

سيني سَيرُ سُجاتم سارو ، مهدي جي مئيخان

حل لغات:-

(1) پروانُ = پُرباش، تيارُ، مڪمل، چوٽ تي چڙهڻ (2) ڪوثر = حوض ڪوثر، جنت جو پاڻي، آبِ ڪوثر. (3) ڪيف = سُرور، خمار، نشو. (4) ڪلالي= اسم ڪلال جي صفت آهي. معنىٰ انُس "لوهارڪو" اصطلاحن پيرمُغان کي بہ ڪلال چئبو آهي. هت بہ اصطلاحي معنيٰ ۾ ڪم آيل آهي، جيئن لوهر لوهہ کي باهہ ۾ وجهي مترڪ هٽي سِڌو ڪندو آهي، مرشد بہ طالب کي ائين گهڙي ٺاهي بيهاريندو آهي.
(5) جلالي = جذبہ وارو، جوش وارو.

تشريح:- اهڙي تہ سُرڪي سوائي ملي وئي جو پيئڻ سان پهرئين پُور ۾ وڃي پار پهتاسين.

"پيتم آب حيات ، دستئون پير مغان جي"

پرينءَ جي هٿ جو پيالو آب حيات آهي. أهي ڪڏهن بہ نہ مرندا جن مغان جي هٿان آب حيات پيتو هجي. اهي سدائين حيات آهن. أهي پيالي پيئڻ سان ئي پروان ٿي ويا. أن آب ڪوثر جو، جيڪو هنن کي پرينءَ پياريو، سدائين هنن کي ڪيف تاري آهي. أهو ڪڏهن بہ لهڻ وارو خمار نہ آهي. سدائين دائمہ رهڻ وارو ڪيف آهي ڪيف وٺڻ وارا جن ڪلال کان ڪيف ورتو يعني طالب، جن پير مغان کان پيالو ورتو، أهي بہ بانڪا بهادر بڻي ريا آهن. سڀ ڪنهن جي جاءِ نہ آهي مرشد کان مي جو پيالو وٺڻ. سورهہ سلطانن جو ڪم آهي ڪلالڪي ڪوٺ تي وڃڻ، جهڙي

تهڙي جي جاءِ نہ آهي. جلالي جنگي جام بہ ڪي مانجهي پيئندا جيڪو مغان کان ميسر ٿئي ٿو. جڏهن جنگ جو ميدان ملهائڻو پوندو آهي تہ مرشد جي طرف کان طالب کي جلالي جام پياريو ويندو آهي. وري ڪامراني حاصل ٿيڻ کانپوءِ جمالي جامُ ملندو آهي، جيڪو پڻ مغان ئي طالب کي پياريندو آهي.

جهاد بہ قسمن جا آهن هڪڙو جهاد اُهو آهي جنهن ۾ حق جي طرف کان ڪُفر سان جنگ جوٽي وڃي. اُها آهي ظاهري لٽ بائي، تيغ تلوار ۽ اوزارن جي ويڙهه جنهن کي اصغري جهاد سڏيو ٿو وڃي. ٻيو آهي اڪبري جهاد جيڪو حق کي حاصل ڪرڻ لاءِ، پنهنجو پاڻ سان جوٽيو ٿو وڃي اُن ۾ نہ تہ ڪنهن لشڪر جي ضرورت هوندي آهي. ۽ نہ وري ڪنهن هٿيار استعمال ڪرڻ جي حاجت رهندي آهي. هيءَ منجهئون منجهہ ويڙهہ آهي. جنهن جي هُل هنگامہ جي ٻئي ٻاهرين کي ڪابہ سُرتِ نہ پوندي آهي، هن ۾ پنهنجو پاڻ سان جهيڙو رهي ٿو ۽ پاڻ کي قتل ڪرڻو پوي ٿو. مغان جي طرف کان اهي ٻئي جهاد اُمر ڪيا وڃن ٿا ۽ ٻئي لازمي قرار ڏنل آهن. طالب کي ٻئي پورا ڪرڻا آهن. پهرئين لاءِ جنهن کي اصغري جهاد سڏيو وڃي ٿو موقعو درڪار آهي. ٻئي جي لاءِ جنهن کي اڪبري جهاد ٿو چئجي، ڪنهن بہ مهل موقعي جي گهرج نہ هوندي آهي اُن لاءِ ڄمڻ کان وٺي مرڻ تائين هر وقت موقعو ئي موقعو آهي. اصغري جهاد مهل جو محتاج آهي. مَهل آئي تہ مُڙڻو ناهي، نہ تہ پلي عمر ئي گذري وڃي! پر طالب جي پرڪا نيت تي رکيل هوندي آهي انڪري جي طالب جي زندگيءَ ۾ ڪا اهڙي مهل نہ بہ اچي ٿي جنهن ۾ هُو حق جي طرف کان ڪُفر سان جنگ ڪري سگهي، تہ جيڪڏهن هُن جي نيت صحيح آهي ۽ مهل اچڻ تي مڙڻ وارو نہ آهي تہ پوءِ هن کي اصغري جهاد ۾ ڪامياب سمجهيو ويندو، پوءِ ڀلي هُن جي حياتيءَ ۾ ظاهرِ اهڙي گهڙي ڪڏهن بہ نہ اچي. اصل ڳالهہ هيءَ آهي تہ جيڪو اڪبري جهاد ۾ هوندو، انکي اصغري جهاد جي ڪابہ ضرورت محسوس نہ ٿيندي ۽ اصغري جهاد اُن لاءِ پوءِ گهڻ وقعت ٿو رکي. ٻيو تہ اڪبري جهاد ڪرڻ واري جو اصغري جهاد خود بخود ٿيو وڃي. آهي تہ ٻنهي پاسي امر کي اثبات ڪرڻو. اصغري جهاد ۾ بہ امر جي اثباتي ڪرڻي ٿي پوي تہ اڪبري جهاد ۾ بہ اثبات امر ٿو ڪرڻو پوي، فرق رڳو اِهو آهي تہ پهرئين ۾ رڳو امر جي اثباتي ٻئي ۾ امر سان گڏ صورت اثبات ڪئي ٿي وڃي. هڪ آهي حق کي حق چوڻ لاءِ تہ ٻيو آهي حق کي حق پسڻ لاءِ. ٻنهي لاءِ جامُ ساڳيوئي آهي. جيڪو طالب کي مغان کان ملي ٿو.

مالڪ فرمائن ٿا تہ پرينءَ ڪان جو پيالو مليو، تہ جامُ وٺي. اُتي محبوب جي ميڪدھ ۾ ئي ويهي رهياسين ۽ اتيئي منجهون منجھ سڀ سير پاڻ ۾ مائي ڏٺوسين.

ജര

(ڪلام)

ٿلهه ❖ برهه بهادر لائي بهاري ، بيقراري قرارُ

❶

اَنَ ڏِني جي ڪَر اثباتي ، ڏنا سڀ وسار

❷

همه اوست حالُ ڏيکايو ڍولڻ ، مَٺڙون ميگهه مَلهار

❸

دمَ ڪانسواءِ دَمُ آ خالي ، لهه دَم جي سُرت سنڀار

❹

ڍَپَ ۽ ڍاءُ ڇڏيائين سڀ ڍاهي ، مهدي ٿيو منهدار

تشريح:- سرڪار مالڪن جي ڪلام جي هيءَ ڏاڍي نياري خوبي آهي ته پاڻ عشق کي هميشه بهاريل ڪري ڳايو اٿن. ڪٿي به عشق جي ايذاءَ جي دانهن يا ڪُوڪَ ڪانه ڪئي اٿن. عشق جا احسان ۽ قرب قرار ڳايا اٿن. ڪيڏي به بيقراري هوندي پر جي ديدارِيارُحاصل هوندو ته پوءِ اُها بيقراري به پئي وڻندي. پيو اِهو ته برهه جي باهه کان وڌيڪ ٻي ڪابه باهه ڪانه آهي. انڪري به ٻي سڀ تڪليف برهه جي پيڙ جي پيٽ ۾ قرار آهي. پاڻ مالڪن به برهه جي ان نئي بهاريءَ جو ذڪر فرمايو آهي. جنهن جي آڏو زماني جي هر تڪليف ڪابه وقعت نٿي رکي ۽ اُها ان جي پيٽ ۾ ايڏو ته گهٽ تڪليفده آهي جو عشق ۾ ان درد جي ڪا به خبر ڪانه ٿي پوي ۽ جيڪا به ان تڪليف جي ڪري بيقراري پيدا ٿي هئي، اُها هاڻي ختم ٿي چُڪي آهي ۽ ان جي جڳهه تي قرار اچي ويو آهي.

اُبتڙي اوڙاهه ۾، جيڪو اُجلي آپُ
جو آپواوڙاهه ۾، سُورنه تنهن کي تاپُ
يوسف اي سَراپُ، آيو عشق عجيب جو
"نانڪ يوسف ڪوڪر"

عشق جي اثباتيءَ ۾ جن کان ڏنا سڀ وسري ويندا، انهن کي زماني جي ڪنهن به سُورَ جي ڪهڙي ڪَل پوندي؟! جو ته انهن کي ڪا ڳالهه ياد ئي نه رهي آهي ۽ نه

تہ ڪو هنن جو ڪنهن سان واسطو نہ رهيو آهي، جنهن جي ڪري ڪين ڪو صدمو رسي. هي زماني جا سور صدما سڀ واسطي سان بڌل آهن. جيترو بہ جنهن سان ڪنهن جو واسطو هوندو. اوترو ئي اُن لاءِ اڳين کي صدمو رسندو. عاشق هميشه اهڙي حال ۾ رهن ٿا جو عشق جي هر اٿائي ۾ اٿائي ادا بہ هنن کي ميگهہ ملهار ڏسڻ ۾ ٿي اچي،هنن کي همه اوست وارو جامو ڍڪيل هوندو آهي.هو ان وقت سڀ ڪجهہ پاڻ هوندا آهن خالق بہ پاڻ هوندا آهن تہ مخلوق بہ پاڻ قادر بہ پاڻ هوندا آهن تہ قدرت بہ پاڻ الله بہ پاڻ تہ آدم بہ پاڻ ڏک بہ پاڻ تہ سُک بہ پاڻ انڪري ڪنهن بہ شي جو ۽ ڪنهن بہ ڳالهہ جو مٿن ڪوبہ اثر نٿو ٿئي ۽ هو پنهنجي حال ۾ مگن رهن ٿا دم جي ڳالهہ سيني صوفين ڪئي آهي ۽ سيئي دم جا قائل رهيا آهن

"دم دي سُرت سنڀال رکين ، دم اسرار الاهي دا"

"بيدل سائين"

"صورت ۾ جاءِ دم جي ، دم ريءَ نہ صورت ڪم جي"

"سچل سائين"

انساني وجود تڏهن آيو جڏهن دم کي سڏيو ويو ۽ جڏهن آ - دم ۾ دَمُ پيو تڏهن ٿيو وجي آدم. پهريان رڳو هن جو خالي بت نهيل هو،ان بت ۾ دم جي جاءِ رکي وئي. جڏهن ان بت ۾ دم پيو تہ صورت بڻجي پئي. ورنہ ڪنهن بہ ڪم جو ڪونہ هو. دم شان وڏائيس مطلب تہ ڪم واري شي وجي دم ٿيو باقي بيو سڀ فالتو آهي.انڪري جاچي ڏسڻو بہ دم کي پوندو تہ اُها ڪهڙي قوت آهي جيڪا ناڪاره کي ڪارائتو ٿي بڻائي ڇڏي

دم جو ظاهري مثال اهو آهي تہ جيڪو انسان يا ڪو بيو ساهہ وارو لمحن يا سيڪنڊن جي حساب سان ٻاهر جي هوا اندر جسم ۾ اماڻي ٿو ۽ اندرين هوا ٻاهر ڪڍي ٿو يعني هڪ مخصوص انداز ۾ هوا جي ٻاهر ڪڍڻ ۽ هوا جي اندر نيڻ کي دم چئجي ٿو. پر اصل ۾ دم اُها شي آهي جنهنجي وجود سان هيءَ ساري ڪائنات زنده آهي. فقيرن بہ اُن ئي دم جي اثبات ڪئي آهي ۽ ان جي ڳولا ۾ رهيا آهن

جهڙي طرح ظاهر جو واسطو باطن سان آهي. اهڙي طرح ظاهري دم کي دم ڏيڻ سان اصل دم جي خبر رکڻي آهي. انڪري صرفي فقيرن ظاهري دم کي دم ڏئي

پنهنجي مرضيءَ مطابق دم کي هيٺ مٿي، مٿي هيٺ ڪبي ڪان سڄي پاسي ۽ سڄي ڪان کٻي پاسي هلائي. ننهن ڪان وٺي چوٽيءَ تائين سڄي جسم جو طواف ڪيو آهي ۽ جاچي ڏٺو ته دم ڪهڙي شي آهي. فقير بيدل سائين پنهنجي هڪ ڪلام ۾ جنهنجو ٽلهه نموني طور مٿي ڏئي چڪا آهيون دم جي ڏاڍي سهڻي وضاحت ڪئي آهي. هن ڪلام جي پڙهڻ يا ٻڌڻ سان، دم جي ماهيت جي سڄي خبر پئجي سگهي ٿي، انڪري سڄو ڪلام هيٺ ڏجي ٿو.

(ڪلام)

ٽلهه ✤ دم دي سُرت سنڀال رکين،هے دم اسرار اِلاهي دا

❶

دم درياهه سمنڊ هے اونهان ، بے مثل تے بے نمونا
موج انهين دی ظاهر باطونا ، قطرا بحر سماني دا

❷

دم دے نال تون جو شئون جالين ، دام دوني دادم وچ ڳالين
بے خود هوکي دم نون پالين ، رکين خيال خدائي دا

❸

غافل جي تون غفلت چو ڙين ، دام دوني دا دم وچ ٽوڙين
دم دے نال دروني اورين ، ويکين نُور صفائي دا

❹

بيدل دم دي کر منظوري ، مار دروني دم منصوري
عشق دي مئي دي وه مخموري ، رنگ بہ رنگ رَلائي دا

انهي هواءِ واري دم کي جيڪڏهن ائين ئي ڇڏي ڏبو، جيئن ساهُ اندر ٻاهر ڪجندو رهندو آهي ته پوءِ اُهو دم خالي ليکيو ويندو، پر جيڪڏهن انهي هوا کي پنهنجي مرضيءَ مطابق جيئن مرشد ڏس ڏنو آهي، ان طريقه سان لاهبو ڪٽبو ته اهو دم سُرت وارو ليکبو ۽ اُهو پريل دم چئبو. اهڙيءَ طرح دم کي دم ڏيٺو به آهي ۽ دم کي دم ڪرٺو به آهي.دم کي ائين محض هوا سمجهي ڇڏي ڏيٺو نه آهي.

"نقل کي وجي نام نفي کيو، اصل ٿيو اثبات"

"مهدي سائين"

جڏهن انهي نقلي دم سان نام شامل ٿيندو تڏهن وجي اصل دم جي خبر پوندي. پوءِ نقل فنا ٿي ويندو ۽ اصل اثبات ٿي پوندو. انهي ڪري نامَ سان دم ڪي هلائڻو آهي ۽ هڪ دم بہ غافل ٿيڻو نہ آهي

ڪنيان دَمَ جي حق سان، سي مالڪ ۽ هيرا
ويا جي اَجايا سي، ڪوڏيون نہ ڪسيرا

"سائين روشن جهانيہ"

غافل تڏهن رهبو جڏهن عشق نہ هوندو. سواءِ عشق و محبت جي دم جي سُرت رکڻ محال آهي. عشق نہ هجڻ جي حالت ۾ ڪيترائي وهم گمان، ڏپ ڊاءَ ۽ خوف حراس وڪوڙي وجن ٿا. ڪٿي پنهنجي جسم جي جهرڻ جو خوف، ڪٿي عزت ۽ نيڪ ناميءَ جو خوف ۽ ڪٿي ڪامياب نہ ٿيڻ جو وهم گمان، مطلب تہ ڇپي ڇپي تي ڪيترائي اجايا خيالات پيا لهندا ۽ چڙهندا.

عشق هجڻ جي حالت ۾ جڏهن عشق اڳواٽي ڪندو ۽ رهبر ٿيندو تڏهن سڀ خوف خطرا لهي ويندا. عشق جي اچڻ سان جيڪي اڳ ۾ جسمي ۽ نفسي ڏپ ڊاءَ ۽ وهم گمان هئا اُهي سڀ ختم ٿي ويندا. هاڻي وجي رهندو عشق جو اختيار.

ﮜ

(ڪلام)

ٿلهہ ♣ انهيءَ منهنجي ڳالهہ سچيءَ تي ، اوهان ڪيو ويساهُ

❶

اندر ٻاهر باطن ظاهر ، آهي پاڻ الله

❷

جيڏهن ڪيڏهن آهي اُهوئي ، قول ڪلام الله

❸

الله طالب فقير جو آهي ، سِرَ مان پير سَماءُ

❹

مولا جا طالب مُور نہ مُڙندا ، تن ڪي ڪيرُ ڪري گمراهہ

❺

مظهر ۾ آهي مهدي ماهرُ ، حيدرِ ڪرارُ همراهُ

تشريح:- حق جا داعي هميشه حق جو هوڪو ڏيندا رهيا آهن. تن مان ڪن جا سچ ڳالهائڻ جي عيوض ڪنڌ ڪپيا ويا تہ ڪن ڪي سُوري تي لٽڪايو ويو تہ ڪن جي وري کل لاٿي وئي تہ ڪي وري گهاڻي ۾ بہ پيڙجي ويا. واه واه! حق جو بدلو بہ اهڙو ئي آهي جهڙو پاڻ حق آهي. تڏهن بہ ڪو حق ڪي ميساري ۽ ختم ڪري ڪونہ سگهيو آهي اهو اڳ بہ موجود هو ۽ هاڻي بہ دائم قائم آهي. انهن شهيدن جيڪي حق جي راهہ ۾ هلن ٿا. دنيا وارن کي کولي کولي فقر سمجهايو آهي ۽ ٻڌايو آهي تہ جيڪي ڪجهہ توهانکي ٻڌايو ٿو وڃي، اهو بلڪل سچ آهي. توهان ان تي بنان ڪنهن شڪ شبہ جي اعتبار آڻيو.اعتبار تہ ٿهيو پر اڄ ڪلهہ حق جي هوڪي ٻڌڻ لاءِ ڪو تيار ڪونهي! هر ڪنهن کي پنهنجي نفس جي لڳل آهي ڪروڙن مان ڪو هوندو جيڪو عشق ”جي اثباتي ڪندو هوندو.

سرڪار مالڪن بہ ساڳيو ئي حق جو هوڪو ڏنو آهي ۽ تلقين فرمائي اٿن تہ انهي تي ويساهہ رکو جيڪي ڪجهہ اسان توهان کي ٻڌايو آهي ۽ ٻڌايون ٿا. تہ اندر ٻاهر باطن ظاهر. هيڏي هوڏي، هيٺ مٿي، جاڏي ڪاڏي. مطلب تہ هر هنڌ هر جاءِ ڪُل شي مُحيط ۽ ڪُل شي قدير سندس ئي ذات آهي. اهو سندس ئي قول ٿيل آهي قرآن ۾ تہ ” اها جاءِ نہ آهي جتي پاڻ نہ آهي هر جاءِ حاضر ناظر آهي

مرشد مالڪ فرمائين ٿا تہ أها ذات جيڪا سڀ جي مٿان غالب آهي جتي ڪٿي موجود بہ آهي. اول بہ آهي آخر بہ آهي. سدائين دائم قائم ۽ بقا دار آهي. سا الله جي ذات آهي. الله جنهن جو نالو آهي. أهو بيپرواهہ ۽ بي نياز آهي هو ڪُلي طاقت رکندڙ آهي پر"يار بنان ويران بہ مين هُون" طالب وري فقير جو آهي.فقير ڪانسواءِ الله ويچارو آهي.مالڪ سرڪار فرمائن ٿا تہ اِها خبر پنهنجو پاڻ مان پئي سين. ڇو تہ جيستائين "**فاذڪروني اذڪرڪم**" واري قول کي جاچي نہ ڏسبو، تيستائين الله جي طلبيت جي خبر بہ ڪونہ پئجي سگهندي مٿئين قول جو مطلب آهي تہ گهُرَ آهي گهر وٽان جيترو ڪو ڪنهن کي گهرندو اوترو ئي هيو بہ انکي چاهيندو. سو جيترو الله کي فقير چاهي ٿو ۽ ياد ڪري ٿو هيو اهڙو ڪير بہ ڪونهي.الله سان محبت ڪرڻ وارو پير، پيغمبر ۽ اولياءُ سڀ هيٺ آهن. أنهي ڪري تہ الله بہ هين سيني کي ڇڏي اچي فقير جو طالب ٿيو آهي.

فقير وري الله جو طالب آهي يعني ٻئي هڪ ٻئي جا طالب آهن.الله فقير جو مطلوب آهي تہ فقير وري الله جو مطلوب آهي "الاِنسان سِري وَأنا سره" هِن قول جو مطلب بہ هت اچي ٿو پورو ٿئي. جن جو پنهنجي مولىٰ ۾ پورو پورو ويساهہ هوندو، انهن کي ڪير بہ رستو ڀلائي نٿو سگهي. جيڪي حق جا طالب آهن اهي حق پرستيءَ ڪان ڪڏهن بہ ڪونہ مڙندا، چاهي ڪٿي هنن جي مٿان ريل وهي وڃي. هو انهن دڙڪن ڪان نہ تہ ڪو هيسبا ۽ نہ وري ڪو گمراهہ ٿي ٿيندا.

حيدر جي همراهي آهي تہ پوءِ ڪهڙو ڊپُ جن سان حيدر حامي آهي انهن وٽ گمراهي وري ڪيئن ايندي؟ هو تہ مشڪل ڪشا آهي، هر مشڪل کي ختم ڪرڻ وارو ۽ هر گمراهيءَ کي گم ڪرڻ وارو.حيدر جي همراهي آهي تہ پوءِ بي پرواهي آهي پوءِ سڀ ڪجهہ عيان آهي ۽ لٿي أيري جي خبر پوي ٿي.

ꙮ

(ڪلام)

ٿلهه ٭ ﭘَٽُ پرتِ جا پياريوَ ، نَشا نيهن جا چڙهيا
ثابتُ سُجود سِر ڪي ، نہ ڪنهن آرَ ٻئي اَڙيا

❶

شوق جا شيشا شرابي ، برهہ پياريا بي حجابي
نانگا پي ٿيا نايابي ، لاحد ڏي لَڙيا

❷

ڪيفي ڪَيف ڪَلالَ تي ، جذبہ جوش جلال تي
وحدتي وصال تي ، اُهي مانجهي ڪونہ مُڙيا

❸

ڪيفي ڪُوزا قهر جا ، ظاهر پياريوَ زهر جا
لاحد واريءَ لَهرِ جا ، قابو قرب ۾ ڪَڙيا

❹

ڏِني ساقيءَ سُرڪَ سوائي ، عَطا عِشق ٿيو اِلاهي
مولا مهدي سان ملائيي ، مئي موج ۾ مڙهيا

حل لغات:-

(1) ﭘَٽُ = جامُ شراب جو گلاسُ (2) آرَ = راض، قربُ، مُحبت، سانگو (3) نايابي = اڻ لڀُ، قيمتي املهه (4) ڪُوزو = پيالو، جام (5) مڙهيا = ٻن شين کي پاڻ ۾ ملائي قابو ڪري ڇڏڻ کي مڙهڻ، ٽاڪڻ، ڳنڍڻ، ڳوپڻ ۽ ٿپڻ چئجي ٿو.

تشريح:- قدرتِ ڪارساز جيڪا بہ شي پيدا ڪئي آهي، ان ۾ ڪانہ ڪا حڪمت ضرور رکي آهي. حڪمت کان ڪابہ شي خالي نہ آهي. ڪابہ شي رڳو خرابُ نہ

هوندي آهي پر ان ۾ ضرور ڪنهن پنهنجي پاسي کان سنائي به رکيل هوندي آهي. اسان وٽ ٿوهڻ ۽ اڪ ٻئي اهڙيون شيون آهن جن جي ميوي کي اسان نه ڪهيو پر چوپايو به نٿو کائي. ايڏو نه ڪوڙو ۽ اگرو آهي. پر طبي لحاظ کان وري وڏ ۾ وڏ ڪارائتا آهن ۽ ڪيترين ئي دوائون انهن مان تيار ٿين ٿيون. درحقيقت جاچي ڏٺو وڃي ته پنهنجي جڳه تي ڪابه چيز خراب خلقيل نه آهي پر انهن جو استعمال غلط ڪيو ٿو وڃي. ۽ اهو غلط استعمال ئي آهي جيڪو اصل شي جي بدناميءَ جو باعث بنجي ٿو. دراصل بذات اُها شي بد نه آهي ليڪن ان کي غلط استعمال ڪرڻ ڪري هُن جو نالو بد ڪيو ٿو وڃي.

سرڪار مالڪن هتي ساقي، جام، ۽ شراب ۽ ان جي نشه جو ذڪر فرمايو آهي. ساقيءَ کان جيڪو جام شراب مليو ان ۾ نينهن جا نشا اهڙا ته هئا جو قرب محبت ۽ حق هيڪڙائي ڪانسواءِ ٻي ڪابه ٻيائيءَ جي ٻولي نه هئي. هن سموري ڪلام ۾ محبت جي نشه جو ماڻ ملي ٿو. سواءِ محبت جي ڪنهن کي سجدو ڪيئن ڪبو؟ اُها محبت به شراب ۾ ملي ٿي. شراب جي نشه ۾ به انهيءَ پاسي ڏي محبت وڌي ٿي جيڏانهن حق آهي. ٻئي سڀ پاسي کان موٽ ٿئي ٿي. نشه جي اِها وڏ ۾ وڏ ڀلي خوبي آهي ته جيڏانهن جنهن جو خيالي لاڙو هوندو. انکي اوڏانهن ويتر وڌائيندو ۽ ٻيو ته يڪجوئي به خيال ۾ پيدا ڪري ٿو. فقيرن به انهن خوبين جي ڪري نشه واپرايا آهن. نشا ڪرڻ سان خيال کي خوراڪ ملي ٿي پر جسم جُهري ٿو. فقيرن نه جسم کي پوئتي اُڇلي ڇڏيو آهي ۽ خيال کي اثبات ڪيو ائن. "اسم ٿا اورين" ته جسم پاڻ ئي پنهنجو جهرڻ شروع ڪري ٿو ڏي

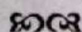
"مين ته ڪوئي خيال هان، لپ سئين نال خيال دے"

"سچل"

ته پوءِ فقيرن وارو نشه جو استعمال وڃي صحيح ٿيو. ٻين نه نشه کي غلط استعمال ڪرڻ ڪري، نشه جو نالو بد ڪري ڇڏيو آهي. باقي نه نشه يا خود نشي دار شي کي ٻرو چئي نٿو سگهجي.

ڪلالي ڪيف ۽ نشه ۾ هڙ حجاب هليا ٿا وڃن. هوئن پيو پاڻ کي لڪائبو پنهنجا عيب ڍڪيو پيا ڍڪبا. پر نشه جي حالت ۾ ڪابه اٽڪل سٽڪل ڪونه ڪري سگهبي. جهڙو هجبو اهڙوئي اچي يار جي پڙ پئبو. وصال يار لاءِ اهڙو نه جذبو ۽ جوش جاڳي ٿو جو مُڙڻ جو نه ڪو سوال ئي پيدا نٿو ٿئي

أهو نشه وارو جوش ۽ جذبه حد لاحد کان به اڳتي لنگهيو وڃي! أهي جام جن ۾ شراب اوتيل آهي، ظاهرن ته پيڻ ۾ اهڙا کوڙا آهن جهڙو زهر پر پيئڻ کانپوءِ هنن ۾ اهڙو ته مٺو تاثير سمايل آهي جو قرب ۾ قيد ڪيو ٿا ڇڏن. رهندو جو ساقيءِ کان سوائي ملي، تنهن ته سڌو وڃي مهدي مولا سان ملايو. اصل دير ئي ڪونه ٿي، مي جي موج ۾ مولا سان مڙهجي هڪ ٿي وياسين.

(ڪلام)

ٿلهہ ❖ صورت سِر ڪي سَو سَو سجدو ، کهڙو اسانجو ڪعبہ ڪرُ

❶

صورت صافُ سُجاتم سُهٽي ، ميمُ مِلي آهي مُورت مُهٽي

درسن آهي دائم دَمُ

❷

تَن طوافُ ڳرن تا طالبَ ، وحدت وِردُ وُجودي واجبَ

اوري اندر ۾ الفُ اسمُ

❸

ڪعبہ قُدسي آهي اندر ۾، صحيح سُجاتمُ ثابتُ سِر ۾

عِشق اِلاهي آهي عزمُ

❹

عِشق امامُ مهدي ٿي آيو ، هُو جو هوڪو هُلُ هُلايو

غازن ڪي وري کهڙو غمُ

حل لغات:-

(1) ميمُ پوري حديث آهي"انا احمد بِلا ميم"(2) مُهٽي = من کي موهيندڙ (3) طواف = صدقو ڦرڻ، چوڌاري ڦرڻ (4) واجب = ضروري (5) عزمُ = اٽل ارادو، پڪو پہ، مضبوط ارادو، قولُ.

تشريح:- الله پاڪ جون جيڪي بہ صفتون آهن پوءِ نوانوي آهن يا پورو سو، انهن سڀني کي گڏ ڪري جيڪڏهن ترتيب ڏبي تہ هڪ صورت نهي پوندي، جيڪا آهي انساني صورت هاڻي اُن انساني صورت کي هن مٽيءَ جي مورتيءَ ۾ ماپايو ويو آهي. جيڏو انسان جو شان آهي، مٽيءَ جي مورت کي بہ سندس شان وٽان بنايو ويو آهي. فقيرن صورت کي سڃاڻڻ خاطر. الله پاڪ جون سڀ صفتون پنهنجي مورت ۾ اثبات ڪري ڏنيون، تہ صورت سڃاپي پئي جڏهن اُن مورت ۾ وجي صورت سمائي ۽ اثبات ٿي تڏهن اُها مورت بہ سجده گاهہ بنجي پيئي. هاڻي

هن جو ڪعبي وڃڻ به ڇٽو. صورت کي سجدو ڪرڻو آهي ته پهريان تن جو طواف ڪرڻو پوندو. وجود ۾ وحدت جو ورڏ وهاري، اندر ۾ الله کي اورڻو پوندو. اهو سڀ ڪجھ الاهي عشق جي ارادي سان ڪرڻو آهي.
صورت جي نهڻ ۾ جيڪي صفتون شامل آهن اُهي سڀ الله واريون صفتون آهن، انهن صفتن جو ڪنهن هڪ مورت ۾ گڏ ٿيڻ سان، جيڪا صورت ٺهي ٿي أها آهي الله جي صورت ڇو ته جن صفتن مان هيءَ صورت ٺهي آهي، اهي سڀ الله ۾ آهن ۽ سواءِ الله جي ٻئي ڪنهن ۾ به نٿيون ٿي سگهن،ڇو جو هُو لاشريڪ آهي ۽ هُن جو ڪو به مٽ ثاني ڪونه آهي. هاڻي جڏهن صورت جو گهر وڃي مورت ٿيو. ٻين لفظن ۾ يعني الله جو گهر وڃي هي مٽيءَ جو بوتو بنيو ته پوءِ ٻئي ڪعبت الله ڏانهن وڃڻ جي ڪهڙي ضرورت پوندي؟

”احدي دے وچ عبدي آئي، تنهن مورت وچ صورت سمائي
غلام نوبت شاهي وڄائي ، پا خرڪا برھ بَسَرُ ڪا“
”سائين غلام شاھ“

مڪي ۾ ته رڳو الله جي گهر کي ٿو سجدو ڪجي پر جن صورت سڃاتي آهي تن ته الله کي پنهنجي گهر ۾ وهاري خود کي سجدو ڪيو آهي. خالي ڪعبة الله کي سجدي ڪرڻ ڪان ته اِهو وڌيڪ ٺيو جو گهر جو مالڪ به گهر ۾ موجود هجي ۽ پوءِ سجدو ڪجي. سوجن گهر جي مالڪ کي گهر ۾ وهاري ۽ پوءِ سجدو ڏنو آهي،اهي خالي گهر کي ڪيئن سجدا ڪندا؟! هنن لاءِ پوءِ أهو ئي ڪعبو آهي جتي هنن پنهنجي محبوب کي ڏٺو آهي ۽ أهو آهي آدم جنهن ۾ الله جي صورت اچي سمائي آهي.

”خلق الآدم عَلىٰ صورته“

صورت کي سجدو، صورت کي سڃاڻڻ ۽ تن جو طواف ڪرڻ اِهو سڀ ڪجھ تڏهن ٿي سگهندو،جڏهن عشق امام مهدي ٿي ايندو سواءِ عشق جي صورت سڃاڻي ڪونه سگهندي. فقير جو مُلڪ، سارو عشق پاڪ وارو ملڪ آهي.

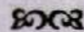
” نا منجھ ڪُفر نا منجھ دين، عشق لڳئي ته ڪر آمين“
”سچل سائين “

فقيرن اصل کان ئي عشق قبوليو آهي. انڪري هنن جو نہ ڪفر سان ئي ڪم آهي نہ وري ڪو دين سان ئي واسطو اٿن. دين جو دڳ پنهنجو آهي تہ عاشقن جو رستو پنهنجو آهي.

صورت وارو پنڌ سواءِ عشق جي طي ٿي ڪونہ سگهندو.بنان عشق جي جيڪي بہ ڪجھ ڪجي ٿو،پوءِ دم جي پاسي کان هجي يا قدم جي پاسي کان ڪجي،اهو سڀ جو سڀ زهد ۾ شامل آهي.عشق ۾ زهد ٿي نہ سگهندو عشق ۾ صرف عشق هوندو آهي،عشق سان ٻي ڪابہ ڳالهہ شامل ٿي نٿي سگهي.صورت جي پنڌ ۾ بنان عشق جي اڳهامي ڪونہ سگهبو،ڇو تہ هِن پنڌ ۾ عقل درڪار نہ آهي عشق درڪار آهي سو جتي عقل هوندو اُتي عشق نہ رهندو ۽ جتي عشق هوندو اتي عقل پهچي نہ سگهندو.

”عشق سارا تقدير ، متان ڪا تدبير هلاوي“

”فقير خوش خير محمد سائين“

(ڪلام)

تلهہ ♣ چو ٿو پاڻ لڪائين ڇڏ عاشقن سان اٽڪل، اٿئي طالبن جي توڪل

❶

اندر ويٺو تون آهين ، ڪيئن چوان تہ ناهين
هر دم حڪم هلائين ، واھ واھ وٽيا تنهنجا وَلِڇَل

❷

عاشقن اندر ۾ ، ثابت گَيڙءُ سِرَ ۾
ظاهر زير نہ زبرَ ۾ ، ٿئين راض ساڻ رَلمِل

❸

ڪُلَ تي آهين قادرُ ، ظالمن تي ضابرُ
صابرن تي صابرُ،(جهٽ پٽ) ڍَڪين ٿو جُهل جُهل

❹

اَچي گَيئي اظهاري ، بيرنگُ بيڪُ بهاري
مهدي جي منهداري ، پڳا پو مِڙئي پُل پُل

حل لغات:-

(1) ولچل= وَزوَڪڙ، نوان نوان انداز، طورطريقہ (2)رلمل = هڪ ٿي وڃڻ، گڏجي وڃڻ، جيئن کير ۾ کنڊ رلمل ٿي هڪ ٿي ويندي آهي (3) جُهل جُهل = پناه جو پانڌُ ڏيڻ،ڪنهن شي کي ڪپڙي سان ڍڪڻ

تشريح:- ڪنهن ڳالهہ کي يا ڪنهن مقصد کي حاصل ڪرڻ لاءِ هيو ڪو پنڌ پيچرو ۽ حيلو وسيلو نظر نہ ايندو آهي ۽ أن مقصد کي حاصل بہ ضرور ڪرڻو هوندو آهي تہ پوءِ توڪل ڪرڻي پئجي ويندي آهي.توڪل ۾ ڪسُ ڪَسَرَ کي ڪونہ ڏٺو ويندو آهي. زندگيءَ جو مقصد ئي أن مقصد کي حاصل ڪرڻ لاءِ

سمجهيو ويندو آهي. توڪل هڪ اڻ ڳڻ ۽ اڻ مٽ طريقہ آهي، ڪنهن پيار کي حاصل ڪرڻ جو. تڏهن تہ چيو اٿن تہ " توڪل جا ٻيڙا پار ٿيندا آهن" جنهن توڪل ڪئي اُهو تري ويو. جنهن دل هنئي اُهو مار کائي ويو، توڪل رکڻ لاءِ خيال جي بهادري کپي ٿي. بُزدل جو هتي ڪم نہ آهي، اُهو توڪل رکي نہ سگهندو. جنهن ماضيءَ کي ڏٺو ۽ مستقبل کي سوچيو اهو بہ توڪل ڪري ڪونہ سگهندو جنهن حالُ سڃاتو حال کي ڏٺو ۽ حال ۾ رهيو، اُهو ئي توڪل جو صاحب ٿيندو. عاشقن کانسواءِ عام جي مجال ناهي توڪل جو ترهو ٻڌڻ.توڪل معنيٰ سڙ سهائڻ، سڙ تہ عاشق ئي ڏئي سگهي ٿو. جن جا سڙ ئي سهانگا آهن. سندن مقصد ڪان، انهن سان اٽڪل ڪرڻ اجائي آهي. انڪري اي محبوب! توکي گهرجي تہ تون پاڻ کي لڪائڻ ڇڏي ڏي هي عاشق آهن توڪل وارا مُڙڻ وارا اصل ڪونهن، سڙ وڃائيندا پر سوڀ ضرور بہ پائيندا انڪري عاشقن سان اها ٻهروپائي نہ ڪر، هنن تہ توکي ڏسي ورتو آهي تہ تون اندر ويٺو آهين ۽ ويٺو ٿو دل جي تخت تي حڪمراني ڪرين. دم دم ۾ ۽ پل پل ۾ نِتُ نوان حڪم ٿو ويٺو جاري ڪرين. اُهي ئي تہ تنهنجا ناز انداز آهن جيڪي وڻندڙ آهن.

توڪل کانسواءِ ٻيو ترهو ڪونهي. سواءِ سندس راض جي نڪو زور ئي هلندو نہ وري ڪا زاري قبول پوندي. جڏهن راض ڪندو تہ رَسائي ٿي ويندي عاشقن وٽ نڪو زور آهي نڪو زاري هنن وٽ رڳو توڪل آهي. هنن سڀ لاڳاپا لاهي، سِر سهائي وڃي توڪل جو ترهو ٻڌو آهي، تہ راضپو بہ انهن سان ٿيو آهي. تون قادر مطلق بہ آهين تہ وري واحد القهار بہ آهين. توکان وڌيڪ ٻيو ڪو قدرت وارو بہ ڪونهي ۽ توکان وڌيڪ ٻيو ڪو قهاري بہ ڪونهي. وري بخشڻ وارو ۽ معاف ڪري ڇڏڻ وارو صابرين ۽ صبر ڪندڙ بہ سڀ کان وڏو تون آهين عيبن کي ڍڪڻ وارو بہ تون آهين. جي ڍڪڻ تي پوين تہ ڪير بہ اگهاڙو ڪري نٿو سگهي ۽ جي اگهاڙو ڪرين تہ ڪير بہ ڍڪي نٿو سگهي. جيڪي بہ ڍڳ ڍاءِ ۽ ٻَوَ ٻولا آهن اُهي سڀ مولىٰ مهدي جي رهبريءَ سان ختم ٿي ويا آهن. مولىٰ جي اظهاريءَ سان سڀ سک ٿي ويا. جيڪي بہ خوف خطرا هئا اُهي لهي ويا. هاڻي هر دم برهہ بهاري آهي.

(ڪلام)

ٿلهه ❖ راڻ آيو پنهنجي رَعيت ۾ ، ڪري راڄن ساڻ رهاڻيون

❶

ڳونسل ڪورٽ قرب ڳمائي، هَرَ سان هِڪ هِڪاڻيون

❷

ساهُ صدقُ سِر گهورڻ گهورين ، مُحب اڳيان مهمانيون

❸

ظاهر باطن هادي مهدي ، موج مدامي ماڻيون

حل لغات:-

(1) راڻ = بادشاھ (2) رعيت = رعيا، ڪنهن ملڪ جو عوامُ.

تشريح:- هن ڪلامَ جو متن اِهو آهي تہ"راڄ ڏٺي جڏهن آزاد ٿي پنهنجي رعيت ۾ ٿو اچي تہ ڏاڍي مزيداري مچي ٿي وڃي. هر هڪ خوش ڏسڻ ۾ ٿو اچي. جتي ڪٿي قرب ڪچهرا ۽ رهاڻيون رتل آهن. ماڻهون پنهنجي محبوبُ آقا اڳيان سِرن جو نذرانو آڻيو رکن ٿا ۽ ٻلهار ٻلهار پيا ٿا ٿين. مطلب تہ ڏاڍي موج مَتل ٿي ڏسجي. اِها موج هاديءَ مهدي سان گڏ آهي جتي بہ پاڻ آهن. اُتي موج آهي پاڻ ظاهر بہ آهن تہ باطن بہ آهن انڪري سندن موج ظاهر بہ متل آهي تہ باطن بہ متل آهي ۽ اسان اُها موج سدائين لاءِ ماڻي رهيا آهيون." فقير جڏهن پنهنجي منزل ماڻي، هن مظهر ڏانهن واپس ٿئي ٿو يعني مرڻ کان اڳي مري وري جڏهن جئي ٿو تہ پوءِ هن سنسار ۾ ئي ڪيس رهڻو پوي ٿو. فقير پاڻ سان رڳو قرب کڻي اچي ٿو، جيڪو هن مظهر وارن ۾ ويهي ونڊي ٿو. فقير سيني کي هيڪڙائي جو درس ڏئي ٿو، ڇو تہ فقير وٽ هميشه هر هڪ لاءِ حق هيڪڙائي وارو معاملو هوندو

آهي. انڪري فقير جي صحبت ۾ مائٽن کي قُرب محبت ۽ حق هيڪڙائي جو سبق مليل ٿو،مائٽون به فقير وٽ قرب محبت، حق هيڪڙائي ۽ انصاف ڏسي هر معاملو فقير جي ڪورٽ ۾ پيش ڪن ٿا ۽ فقير وٽان هنن کي هر طرح سان مطمئن ڪيو ويجي ٿو انڪري سرڪار مالڪن مذڪوره ڪلام ۾ فرمايو آهي ته اِهي قرب جون ڪورٽون ۽ ڪونسلون به هلائيندا ٿا اچون ۽ هر ڪنهن سان حق هيڪڙائي به رکيو ٿا اچون. مائٽن ۾ فقير جي لاءِ ايڏو چاهہ ۽ محبت آهي جو هو پنهنجا سِرَ به داءَ تي رکيو ويٺا آهن ۽ پنهنجي سرن جو نذرانو آڻيو محبوب مالڪن جي حُضور ۾ پيش ڪن ٿا هُو سِر، ساهہ، مال سودو فقير جي مٿان قربان پيا ٿا ٿين. مائٽن جا هشام لڳا پيا آهن. هڪڙا پيا ٿا وڃن ته پيا پيا ٿا اچن. ڪي ڪهڙي غرض لاءِ ته ڪي ڪهڙي مرض لاءِ ته ڪي ڪهڙي ڪم لاءِ، سوالن جو ته ڪو شُمار ئي ڪونهي!

فقير ظاهر باطن جو هادي مهَدي آهي انڪري اِها موج فقير وٽ سدائين مَتل رهي ٿي ظاهر ۾ به ته باطن ۾ به.

ﮐﮑ

(ڪلام)

ٿلهہ ✽ جيڪي آهي هِتِ، هُتِ ڇا هوندو
هتان ڪٿي اِڳتي، الائي ڇا هَلندو

❶

هِت هُتِ اَلله ، ٻي ڪانهي ڪا واه
صبر جهڙي صلاح، اِنهي راه رَسندو

❷

جن ڏٺو هِتِ ، تن ڪي ڇتِ ڪِٿِ
وڃئون ناهي وٿ، هِڪو هڪ هوندو

❸

هتئون جو حالُ، ڪر نہ ڪنهنکي سوَالُ
اٿڪل ساڻ اللهُ، ڪڏهن ڪونہ ملندو

❹

مهّدي منهنجو امامُ، جنهن کي سجدو سلامُ
گڏيائون هي غلامُ ، وٺيو نال ويندو

تشريح:- ڪلام جي ٿلهہ ۾ بہ سوال پڇيا ويا آهن، پر انهن سوالن جي پڇڻ جو طريقہ، اهڙو اختيار ڪيو ويو آهي جو ٿوري سمجهہ رکڻ وارو بہ، جيڪڏهن دماغ تي ڪجهہ زور ڏئي سوال کي دهرائيندو، تہ اُهو سوال ئي ڪيس جوابُ ڏسيندو. سوال آهي تہ جيڪي آهي هِتِ هُتِ ڇا هوندو؟ جواب آهي، ڪجهہ بہ نہ جيڪي هِتِ آهي اتي بہ اهوئي هوندو، يعني "پاڻ". ٻيو سوال آهي تہ، هِتان ڪٿي اِڳتي الائي ڇا هلندو ؟ جواب آهي ڪجهہ بہ نہ سواءِ سندس نام جي.
هيٺ مصرعائن ۾ بہ انهن سوالن جا جواب سمايل آهن. جيئن تہ الله ڪانسواءِ ٻي

ڪا واھ ئي ڪانهي. هت بہ پاڻ آهي تہ اڳتي بہ پاڻ آهي مولىٰ تي رکي توڪل ڪري، صبر اختيار ڪر، تہ پاڻهي منزل مقصود تي پهچي ويندين.

ٻي مصرع ۾ مالڪ فرمائن ٿا تہ جن الله ڪي هت جاچي ڏٺو ۽ ڳولي لڌو آهي انهن ڪي جتي ڪٿي هرهنڌ أهوئي ٿو پسجي أهي هيڪڙائي واري ملڪ ۾ آهن انهن وٽ هڪ آهي ٻہ نہ آهن. پاڻ هڪڙا ئي آهن ٻيو ڪير بہ ڪونهي. أهي يار ۾ گُمُ آهن ۽ يارُ انهن ۾ گُمُ آهي. ٻئي ملي هڪ ٿي ويا، وچ ۾ ڪابہ وٿي باقي نہ رهي.

ٽين مصرع ۾ فرمان ٿوٿئي تہ جيڪڏهن توکي اللهٰ سان مِلڻو آهي ۽ الله کي ڏسڻو آهي تہ پوءِ اٽڪل بازي ڇڏي ڏي انهي بيک ڏيک، زهد عبادت ۽ روڳ جوڳ مان ڪجهہ بہ حاصل ڪونہ ٿيندو. الله جو مِلڻ تڏهن ٿيندو جڏهن سڀ ڇڏجي يعني تارڪُ ٿي سڀ ڪجهہ ترڪِڻو پوندو.

ترڪُ دُنيا ترڪُ عُقبا ، ترڪُ مولىٰ ترڪُ ترڪُ
مقصد ڇڏي مَخمُورُ ٿيڻ ، مردن سندو آهي مَرڪُ

"محمّد فقير کٽياڻ"

ترڪ ڪي بہ ترڪُ ڏيڻو آهي، تہ ترڪُ ڪرڻ واري ڪي بہ ترڪ ڪرڻو آهي. اِهو سڀ ڪجهہ تڏهن ٿي سگهندو جڏهن سوالُ ترڪ ڪبو. جيستائين سوالُ ترڪُ نہ ڪبو تيستائين تارڪُ بڻجي نہ سگهبو ۽ الله بہ مِلي ڪونہ سگهندو.

پير مُغان جي راضپي ڪانسواءِ طالبُ ڪابہ منزل ماڻي نٿو سگهي. تارڪَن جو تارڪُ مُرشد مولىٰ مهدي امام آهي، جنهن جو سهارو آهي ۽ جنهن پاڻ سان گڏُ ڪيو آهي، انهي ۾ پڪ آهي أهو ڪڏهن بہ ڪونہ ڇڏيندو. جنهن ساڻ ڪنيو آهي أهو پاڻ سان گڏُ ضرور وٺي ويندو.

(ڪلام)

ٿلهہ ❊ نينهن پڙهائي نماز ، وقت واجبُ ويا ڪُل وسري

❶

پنجئي وقت پڙهياسين پُورا ، نابودي نياز
گوڏا گسَنِ تي پيا آهن گسري

❷

نظر نُور نظاري نيهي ، فرض نڪي فياضُ
عشق اِلاهي آيو اُسِري

❸

ماهَ انهيءَ تي محڪم ماهرُ ، الستي آوازُ
نسنگ نانگا ٿيا آهيون نِسري

❹

موج مهديءَ جي محڪم ماهرُ ، صورت واري ساز
يڪا ياڪي آهيون ياورَ يُسري

حل لغات:-

(1) واجب وقت = ضروري وقت، مقرر ڪيل وقت (2) نابودي = فنائي، بربادي (3) گسن = گسَ جو جمع آهي بمعنيٰ پنڌ پيچرو، نيشان، ليڪو (4) گسري=رَڳڙجي گسي (5) نيهي = نيائڻ وارو، پَڪو پيتو(6) فياض = فيض ڏيندڙ (7) اُسري = تيار ٿي (8) نسنگ = نانگو، جنهن جو ڪنهن سان ڪو سڱ يا لڳ لاڳاپو نہ هجي (9) نِسري = ظاهر ٿيڻ، نروار ٿيڻ (10) يڪا = اڪيلا هڪڙا (11) ياڪي = گهٽن ڪان جدا، الڳ، ٿلڳ (12) ياوَرَ = دلجوئي ڪندڙ، رَهبري ڪندڙ (13) يُسري = سڄي آيت آهي، "فَسَنُيَسِرُه لِليُسريٰ" "اَللَيل"،(آيت7) تنهنڪي آسانُ رستو توفيق ڪري ڏينداسين (القرآن)

تشريح:- کانهي واندِ وُجود کي ، نيتان کيئن نماز
سپ وڃائي ساز ، تنهان پوءِ تڪبيرچئہ

" شاھ سائين"

نينهن وارن جي نماز ئي نرالي آهي! هو نينهن واري، نماز کان واندائي ڪونہ آهن جو وقت واجب ويهي پڙهن هُو وقت جا پابند نہ آهن. وقت هنن جو پابند آهي!

هنن ساري زندگي، کي ادائي گهڙن کان متي قرار ڪونہ ڏنو آهي. ڏينهن، سالن ۽ صدين کي هڪ ساعت ۾ سميٽي ڇڏيو اٿن. هنن وٽ وقت ئي اپترو هو، جنهن ۾ هنن نماز نيتي. هاڻي هنن وٽ ٻيو ڪو وقت ئي ڪونهي جو نماز پوري ٿئي. عاشقن جي نماز سدائين نيتل رهندي اُها نيت پڄڻي ڪونہ آهي. هو هميشه بانماز آهن. ان ڪري ظاهري جيڪي پنج وقت نماز جا مقرر ڪيل آهن، اُهي بہ اُن نينهن واري نماز ۾ اچي وڃن ٿا. تڏهن تہ سرڪار مالڪن جو اهو فرمايو ٿو ڏسجي تہ "پنجئي وقت پڙهياسين پورا". ورنہ ظاهرن اسان تہ نڪي ڏِٺو نڪي ٻڌو، تہ پاڻ سرڪار جن ڪڏهن ڪا نماز بہ پڙهي. پاڻ مالڪن نينهن جي نماز ۾ جبل جو سَير بہ ڪيو آهي. چون ٿا تہ پاڻ ڇهہ سال ڪن جبل جي سير ۾ گذاريا اٿن ۽ اُهو سارو سير تن تنها ڪيل اٿن اتي نابودي ۽ نياز ڪانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ ڪونہ آهي. جبلن جا لَڪ ۽ لانگها، گس ۽ پيچرا آهن. جتي گوڏن ڀر بہ گسڪٽو پوندو آهي ۽ گسي گسي گوڏا گسري پوندا آهن.

سپئي فرض عشق اچي پورا ڪيا آهن ۽ فيض بہ عشق کان ئي عطا ٿيو آهي. نُور جو نظارو آهي ۽ الاهي عشق اُسري آيو آهي. ٻئي ڪنهن بہ فرض ۽ فياض جي ضرورت نہ رهي آهي. هاڻي سپ اختيار عشق جو آهي.

"عشق سارا تقدير، متان ڪا تدبير هلاوي"

" خوش خير محمد سائين"

فرض واجب سپ پورا ٿي ويا آهن، نہ وري ڪو فيض ڏيندڙ ئي آهي. هي سارو ڪيل عشق جو مڃايل آهي,عشق ئي آهي جنهن سپ سانگ اچي پورا ڪيا آهن.

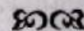
"عشق ڪيا پورا عدد، قالوبلىٰ جي قول جا "

پاڪ مولئ جن فرمائن ٿا ته پاڻ انهي الستي عشق واري ڳالهه تي دائم قائم آهن. الستي آواز جي اسرار جا ماهر آهن. سڀ لڳ لاڳاپا ڇني عشق جي ميدان ۾ نسري نروار ٿيا آهن. پاڻکي سُڃاتوسين ۽ پاڻکي ڄاتوسين. پنهنجي موج ۾ پاڻ رهياسين.

"پنهنجي خيال خاصي ۾، سڃاڻ پنهنجي صورت
ٻڏي ٻولي ڏسي تو ڪير، ٻيا فڪر سيئي ڦلاياسين"

"سچل سائين"

سڌو پنڌ صورت جو ورتوسين. هڪ ڏٺوسين هڪ پسيوسين ۽ هڪ رهياسين ياڪي ٿي ياوري ڪئي سين. طالبن جي رهبري ڪئي سين. انهن کي سولي سڌي پنڌ صورت جي واٽ آسان ۽ سَهنجي ڪري ڏني سين.

(ڪلام)

تلھ ✤ هر دَمُ بَندا رَهُ هوشيار ، نامُ ڌڻيءَ جو ڪيمَ وسار

❶

صورت سُهڻل جي رکُ تون سيني ، قائم قربُ قرار

❷

دَمُ دَمُ دَرشن ڪر وينو دم جو،اندرُ پنهنجو يارَ اُجار

❸

وَٺجُ وِهائج يارَ نہ ٻيو ڪو ، وحدت وارو ڪر واپار

❹

آخر اميدون عشق پڄايون ، مهدي مُرسل هٿ مهار

حل لغات :-

(1) وٺج= ڏيتي ليتي، وکر (2) وهائڻ = ڪرڻ، وٺڻ (3) مرسل = رسول، رسائيندڙ

تشريح:- بندي کي هوشيار رهڻ لاءِ چيو ويو آهي، تہ ڪڏهن بہ غافل نہ ٿج ۽ هميشہ ڌڻيءَ جو نام دل تي ياد رک،بندو چئبو ئي ان کي آهي جيڪو بندگي ڪري. انڪري بندي کي تہ بندگيءَ ۾ رهڻوئي آهي. جيڪڏهن وحدت کان وسارو ٿو ڪري تہ پوءِ اهو بندو ڪيئن چئبو؟ سو جيسيتائين بندو آهي تيسيتائين نام بہ ناهي وسارڻو. يار جي صورت کي سيني ۾ سانڍڻو آهي. ۽ جڏهن يار جي صورت سيني ۾ سمائجي ويندي تڏهن قرب قرار بہ قائم ٿيندا. اندر اجرو ٿي ويندو. چئوطرف چانڊاڻ هوندي ٻيو ڪو بہ ڪم ڪار نہ هوندو رڳو يار جو ديدار هوندو. يار جي ديدار کان واندڪائي ڪا نہ هوندي جو ڪجي ٻئي ڪم ڪار جي. جنهن جڳهہ تي پاڪ نام هوندو، اها جاءِ ڪيئن نہ اوجر هوندي؟ نام اهڙي وَٿ آهي، جو هر برائي کي پاڪ ڪيو ڇڏي. طالب کي هميشہ امر اثبات ڪرڻو هوندو آهي. امر جو طالب ٿيڻو آهي. جيڪا يار جي رضا آهي، اها ئي طالب جو مقصد آهي. يار جي رضا ۾ طالب جو مطلب سمايل آهي . يار راضي هجي تہ باقي ڇا

ڪپي! طالب جو مقصد ئي ان راضپي سان ٻڌل آهي. يار راضي نہ ٿيندو تہ پوءِ ديدار ڪٿان ٿيندو؟ انڪري طالب کي پنهنجي طرفان هڪ ڪک ڪٿي بہ ہيٺو ڪرڻو نہ آهي. ڇو تہ طالب کي اها کھڙي خبر تہ سندن يار کھڙي ڳالھہ ۾ راضي رهندو، تہ هي اها ڳالھہ ڪري؟!

" ڪيئن ريجهايان تو کي ڪيئن پرچايان، ڏس ڪو ڏانءُ "

" فقير سليمان سائين"

جيڪو ڪم طالب جي خيال ۾ يار کي راضي رکڻ لاءِ آهي، اهو ڪم ئي سگهي ٿو تہ يار جي نظر ۾ خراب هجي، راضي ٿيڻ جي بجاءِ الٽو ناراض ٿي وڃي تہ پوءِ هي ڇا ڪري سگھندو؟ انڪري طالب کي سدائين امر جي انتظار ۾ رهڻو آهي. خبر ناهي تہ ڪهڙيءِ مهل ڪهڙو ٿو حڪم ٿئي! طالب کي بس انهيءَ حڪم جي پيروي ڪرڻي آهي، ٻيو ڪجھہ بہ ناهي ڪرڻو. طالب کي مغان کان وحدت جي واٽ جو امر ٿئي ٿو، جنهن سان طالب کي هلڻو آهي. ٻيو ڪو بہ وڻج واپار ناهي ڪرڻو. وڪر سوئي وهائڻو آهي جيڪو مغان کان مليو آهي. وحدت جو واپار آهي. جنهن ۾ سر جو سودو ڪرڻو پوندو آهي. اتي ٻيو ڪو بہ وڪر ڪو نہ وڪامي، سر ڏيو سر ملندو. عشق پاڪ آهي، جنهن جي اچڻ سان وحدت جو واپار سولو ۽ آسان ٿي پيو آهي، ورنہ سر جو سودو ڪرڻ ڪو سٿرو ڪم نہ آهي. سواءِ عشق جي سر جو سودو ٿي نہ سگھندو. سواءِ عشق جي سر وڃائبو تہ آپ گهات ليکيو ويندو ۽ ان جي بدلي ۾ سواءِ بزدليءَ ۽ پاڙيائپ جي ٻيو ڪجھہ بہ ڪو نہ ملندو. عشق ۾ جيڪو سر جو واپار ڪجي ٿو تہ ان جي بدلي ۾ بہ سر ملي ٿو. عشق جي اچڻ سان سڀ ڏک ڏولاوا لهي ٿا وڃن ۽ من جون مرادون بہ سيئي پوريون ٿي ٿيون وڃن. مهدي مولا جي هٿ ۾ جنهن جي مهار آهي تہ عشق بہ ان سان حامي آهي ۽ جنهن سان عشق سائي آهي ان جي اونڌي بہ سنئين آهي. پوءِ ان کي ڪنهن جو بہ خطرو ڪو نہ آهي. سڀ خوف خطرا لهي ٿا وڃن، ڇو تہ

" العشق نار ويحرق ماسوئ الله"

ڪا بہ شي عشق جو تاب سهي نٿي سگهي. انڪري هو سڀ جي مٿان حاوي آهي.

" عشق جنهن سر آئي،رنگ تنهن سر لائي

نالو ذات جا آهي ، سيد هجي توڙي پير"

"مولا مهدي"

عشق جي اچڻ سان منڊل مچي ٿا وڃن، چؤ طرف چانڊاڻ ٿي وڃي،گلين گلزار لڳي ٿي وڃي. ڪو به ڏک ڪو به اهنج باقي نٿو رهي، سڀ سک سهنج ٿي ٿا وڃن. اکن جا اولا لهي ٿا پون، نئون نور ملي ٿو وڃي. جيڪو به مونجهارو هو اهو ختم ٿي ٿو وڃي. ڳالهه پٽ پڌر ٿي پوي ٿي ۽ دوئي جا ڪوٽ ڪري ٿا پون، عشق اڪيلو رهجي ٿو وڃي!

ᘓᘐ

(ڪلام)

ٿلهہ ❖ ٺمُ رِيڏا وَتئون ، ٺمَ ٺمَ سان
ڪارِ ناهيون ٻئي، ڪم ڪم سان

❶

نانگا نيارا ، آهيون نوري
جوڙُ ناهيون ، جم جم سان

❷

عشق امر جا ، آهيون عاشق
صورت واري ، ٺم ٺم سان

❸

معر فت آهي ، ماڳ اسان جو
حقيقي هَم هَم سان

❹

مهّدي واري ، مام تي محڪم
گڏيل ناهيون ، غم غم سان

حل لغات:-

(1) جم جم = جنم، جڳ، جهان (2) ٺم ٺم = فنم وجہ الله ڏانهن اشارو ٿيل آهي (3) معرفت = هُو (4) هم هم = همہ اوست ڏانهن اشارو ٿيل آهي، سڄي جملي جي بجاءِ، ڪلام جي بحر وزن جي ڪري، اڌ جملو مصرع ۾ ڪم آندو ويو آهي. اصل ۾ " همہ " لفظ آهي، جنهن کي ٻہ اڀان چوڻو ڪيو ويو آهي. هڪ (ھ) ڪڍي رڳو " هم " کي بچايو ويو آهي.

تشريح :- جيڪي يار جي تار سان ڳوپيل آهن ۽ جن کي يار جي تار آهي انهن تي حرف حساب جو ناهي، هو ڪلني ڪمن کان آجا آهن، دم دم سان ديدار ۾ آهن. پاڻ مالڪ فرمائن ٿا تہ دم جو دم سان ريٽل آهيون، ہي ڪا بہ ڪار ڪسرت ڪا نہ ائٺون. سيني ڪان نيارا آهيون. ڪنهن سان بہ جوڙ جڙيل ڪونہ آهي. نور آهيون، ڪو بہ مٽ ثاني ڪو نہ ائٺون. امر جا عاشق آهيون. جيڪي بہ عشق کان امر ٿيندو، ائين ئي ڪرڻو پوندو.

" جيڪو عشق تي عاشق ٿيو ، اوشاق بڻجي ويو

پير مغان جي پاس سان ، پر پاڪ بڻجي ويو"

(فقيرمظهرلاڪو)

عشق تي عاشق ٿيڻ اهو آهي تہ عشق جي امر جي اثباتي ڪجي. عشق اهو آهي تہ هر جاءِ هر هنڌ يار جو جلوو آهي. اها جاءِ نہ آهي جتي پاڻ نہ آهي. رڳو ڪعبہ ۾ چو؟! اولهہ، اوڀر، ڏکڻ، اتر هيٺ مٿي ۽ جاڏي ڪاڏي سڀ سندس ئي ٽڪاڻا آهن. اهي سڀ طرف ۽ هنڌ سندس وجود کان خالي نہ آهن. پاڻ هر هنڌ موجود آهي.

" هر جاءِ عين حضور ، سهڻي يار پنهل دا "

(غلام فريد سائين)

مالڪ فرمائن ٿا تہ پاڻ انهي عشق جي امر جا عاشق آهن جيڪو فرقان ۾ فرمايل آهي تہ " **فاينما تولوافثم وجه الله** " " جاڏي بہ توهان مهاڙ ڪندا، اوڏانهن توهانکي رب جي سامهائي آهي " "معرفت " جي معنيٰ آهي" هو " ۽ "حقيقت" جي معنيٰ آهي،"پاڻ". سرڪار موليٰ جن فرمائن ٿا تہ، "حقيقت" اسان "پاڻ " آهيون پر ماڳ اسانجو معرفت آهي. پنهنجي ڳالهہ تي پاڻ محڪم لڳا ٿا وتون، مهدي مولا واري رمز تي راضي آهيون، ان تي دائم قائم بينا آهيون، ڪو بہ غم گوندر ڪو نہ ائٺون چنبڙيل.

(ڪلام)

ٿلهہ ٭ ديد دروني پايون ، هيو نہ پانيون ، جيڪي لڪيل قرآن ۾
لڪيل قرآن ۾ جملي جهان ۾

❶
فاذڪروني اذڪرڪم ڪي ، سيني منجهہ سمايون

❷
وفي انفسڪم واري فرمودي ، گيت اناالحق ڳايون

❸
تار توحيدي هر جاءِ حق حق ، گهڻيءَ ڳليءَ ۾ ڳايون

❹
مام مهديءَ جي محڪم ماهر ، ناتو نينهن نڀايون

حل لغات :-

(1)ديد = نظر، بينائي(2) دروني= اندريون،اندروني (3) پانيون = ڄاڻون، سمجهون(4) فاذڪروني اذڪرڪم= گهرندين تہ گهرندوسانءِ "القرآن"

تشريح:- قرآني قانون تي جيئن فقير ٿو هلي هيو ڪو بہ ڪو نہ ٿو هلي ۽ فقير ڪانسواءِ هيو ڪير هلي بہ نٿو سگهي. قرآن جو مغز فقيرن ڪڍي ورتو آهي باقي هي مخلوق رڳو چوپا چوسيندي رهي ٿي! هو رڳو ڦوڳ ڪي پتوڙيندا رهن ٿا، رس تي ڪين رسي سگهيا آهن. قرآن فقير ڪان ٻاهر نہ آهي. فقير تہ ناطق آهي. سرڪار مولىٰ جن ڪلام جي ٿلهہ جي ثابتيءَ ۾ قرآني آيات مصراعن ۾ رچايون آهن ۽ واضع ڪيو آهي تہ انهن قرآني قولن ۽ اصولن تي پختا ۽ محڪم بيٺا آهن. قرآني قول مطابق يار جي ياريءَ ڪي سيني ۾ سانديو، عاشق گهمندا ٿا وتن. هنن ڪي هر ويلي ۽ هر دم يار جي تات طلب، جهڄڻ ۽ جهوري لڳل آهي. گهر

آهي گُهرَ وٺان. جي تون بہ گھرندين تہ يار بہ توکي ضرور ڪڏهن نہ ڪڏهن شفقت جا هٿ متي تي ڦيريندو، پر جي تو وٽ ويسارو آهي تہ پوءِ تون بہ اڳين کان وسريل رهندين، ڇو تہ اهو قانون ازلي آهي ۽ ذات باري تعاليٰ کان قرآن ۾ ارشاد فرمايل آهي. ان قول تي پورو بہ هڪ فقير آهي، باقي زماني وارو ماڻهو نٿو رهي سگهي.

"وفي انفسڪم افلا تبصرون " آهيان منجهہ پساھ ڇونہ ٿا ڏسو؟! ڪي ملن ڦيرائي اِها معنيٰ ڪڍي تہ " آهيان منجهہ پَساھَ ڪو نہ ڏسندو" انڪري اُهي اڄ ڏينهن تائين ڏِسي ڪو نہ سگهيا ۽ نہ وري اڳتي ئي ڏسي سگهندا. باقي جن مٿئين قول جي صحيح معنيٰ ورتي، انهن اندر ۾ جهاتي پاتي ۽ يار کي پسي ورتو ۽ خبر پين تہ سڀ ڪجهہ هي پاڻ آهي، پيو سڀ اولو آهي. نڪو آدم نڪو الله سڀ ڪجهہ هي پاڻ آهي. تڏهن پوءِ اناالحق جو نعرو هڻي سوريءَ سزا وار ٿيو.

مالڪ فرمائن ٿا تہ فُرقان واري فرمودي مطابق، پَساھَ ڪي جو پرجهي ڏٺوسين تہ "پاڻ" حق نظر آيو. باقي بشريت، بندو ۽ الله، اِهو سڀ سمجهہ جو ڦير ڄاتوسين. تڏهن اناالحق جو نعرو بلند ڪيوسين ۽ گهٽيءَ گهٽيءَ ۽ گِليءَ گِليءَ ۾ ڳائي وڄائي ٻڌايوسين تہ حق ڪير آهي. توحيدي تار هر جاءِ هر هنڌ وڄائيندا رهياسين. حق جو هوڪو ڏيندا ۽ ڏسيندا رهياسين تہ حق ڪيرُ آهي ۽ حق ڪي سڃاڻو! پنهنجي راز ڪي پاڻ سڃاڻڻ ڪانپوءِ پنهنجي راز تي پاڻ ڪي ئي محڪم رهڻو آهي ۽ راز ڪي راز ۾ رکي ناتو نڀائڻو آهي. انڪري پاڪ مولا جن بہ فرمائن ٿا تہ پنهنجي ماٺ تي پاڻ محڪم بيٺا آهيون ۽ پيا ٿا نينهن سان ناتو نڀايون.

ꕤ

(ڪلام)

ٿلهہ ☘ پنهنجو پاڻ سڃاڻين، حق ڄاڻين

تون تہ سارو سبحان آ، سارو سبحان آ ٻيو نہ گمان آ

❶

ألا نسان سِري وَأنا سره ، أن تي أعتبار آڻين

❷

وفي انفسڪم واري فرمودي ، رمز رهبر جي رهاڻين

❸

حال همہ ﭙر هججان هر دم ، ٻي ڪل ڪوڙ ڪهاڻي

❹

حال حلاجي حڪم هلائي ، موج مهدي جي ماڻين

حل لغت:-

(1) الا نسان سري و انا سره = انسان راز آهي منهنجو ۽ آءٌ ان جو "حدیث"
(2) همہ اوست = سڀ ڪجهہ پاڻ.

تشريح:- جيڪڏهن تون پنهنجو پاڻ کي سڃاڻين ٿو ۽ پاڻ کي حق ڪري ڄاڻين ٿو تہ پوءِ تون ٻيو گمان سارو ئي لاهي ڇڏ تہ تون ڪو بندو آهين، بس پوءِ تون سڀ ڪجهہ پاڻ آهين. تون پاڻ الله آهين.

مالڪ فرمائن ٿا تہ، تون رڳو پاڻ کي سڃاڻ تہ توکي پاڻهي حق جي خبر پئجي ويندي ۽ پوءِ ٻيا سڀ وهم گمان بہ ختم ٿي ويندئي. هو تنهنجو راز آهي ۽ تون هن جو راز آهين. ٻئي هڪ ٻئي جا ڳجهہ آهن. تون ڳجهہ آهين هن جو، انڪري تون جيڪڏهن پنهنجي ڳجهہ کي پاڻ ڳولي لهندين تہ توکي هو لڀي پوندو، ڇو جو تون هن جو ڳجهہ آهين ۽ ڳجهہ ظاهر ٿيڻ ڪري هو بہ پو ءِ لڪي نہ سگهندو.

الله کي ڳولڻو هجي ته انسان ۾ جاچي ڏسجيس، ته لڀي پوندو ۽ جيڪڏهن انسان کي ڏسڻو آهي ته پوءِ وري الله ۾ ڳولجيس ته جهٽ لڀي پوندو.

جهڙي طرح انسان کي سڃاڻڻ سان الله لڀي ٿو،اهڙي طرح الله کي سڃاڻڻ سان انسان به لڀڻ گهرجي؟ چو جو هو هڪ ٻئي جا راز آهن. انڪري جنهن انسان کي سڃاتو تنهن الله کي سڃاتو ۽ جنهن الله کي سڃاتو تنهن وري انسان کي سڃاتو.

هاڻي رستا وڃي ٿيا ٻه: هڪ اهو ته، الله جي سڃاڻپ سان انسان سڃاتو ٿو وڃي ۽ ٻيو آهي اهو ته انسان جي سڃاڻپ سان الله سڃاتو ٿو وڃي. پهريون رستہ آهي عابدن ۽ زاهدن وارو، ٻيو رستہ آهي صورت وارو. پهريون رستہ ڏاڍو پري ۽ ورن وڪڙن وارو آهي. صورت وارو پنڌ ڏاڍو ويجهو ۽ سٺو آهي. البت توڪل جو ترهو ٻڌڻو ۽ سر جو سودو سلڻو پوندو آهي. انڪري گهڻائي پهرئين رستہ تي گامزن آهي. عزازيل به انهي رستہ سان هو، جو پوءِ شيطان بڻيو.

عاشق عزازيل ، ٻيا مڙئي سڌڙيا

منجهان سڪ سبيل ، لعنتي لعل ٿيو

"ڀٽائي صاحب"

سرڪار پاڪ جن پاڻ سڃاڻڻ جي تلقين فرمائن ٿا ۽ چون ٿا ته، ان "سري" واري سخن کي پڪ ڪري جاڻ ۽ ان تي اعتبار ڪر. اهو ئي پاڻ کي سڃاڻڻ جو ڏس اٿئي.

"**من عرف نفسہ فقد عرف ربہ**" علي مولیٰ جو قول آهي ته "جنهن پاڻ کي سڃاتو، تنهن پنهنجو رب سڃاتو". دراصل انسان ۽ الله ۾ ڪو به فرق ڪو نہ آهي. ساڳيءَ شي جا ٻہ نالا آهن.

ظاهر ۾ ان شي کي انسان چيو ٿو وڃي، جيڪا رنگ ۾ آهي، ۽ باطن ۾ ان ساڳي شي کي الله چيو ٿو وڃي جيڪا بيرنگ آهي.

" ظاهر بندو باطن مولیٰ، عشق جي بازي سمجهي ڪير"

"بيدل فقير"

باطن ۾ بي رنگ آهي ۽ هڪ ئي نالو اٿس، يعني ايڪائي ۾ آهي. ظاهر ۾ انسان آهي ۽ رنگ اٿس ۽ ڪيترائي نالا اٿس ۽ ڪثرت ۾ آهي.

"جو ڪجھ آهي اهو ئي آهي

جنهن کي چون ٿا موجودات

رنگ اهو بيرنگ جو آهي"

"دريا خان فقير ڪلهوڙو"

هيءَ جيڪا به موجودات آهي، اصل ۾ اها ئي سڀ ڪجھ آهي. چو ته الله بي رنگ آهي ۽ هيءَ جيڪا موجودات آهي ، اها ان بيرنگ ذات جو رنگ آهي . باطن ان جو بيرنگ آهي ۽ ظاهران جو رنگدار آهي.

" پهرڻ والا هڪو رانجهن ، لکين هزارين چولا "

هِن لفظن ۾ ائين ڪٿي چئجي ته اها ذات پاڪ بيرنگ ۾ سمايل آهي. ته رنگ ۾ به سمايل آهي، اها ئي پاڪ ذات بيرنگ به آهي ته رنگ به آهي.

وفي انفسڪم واري فرمودي جو مطلب به اهو ئي آهي ته، اهو جيڪو "سري" وارو راز آهي، اهو تنهنجي پساه ۾ سمايل آهي، انڪي چو نه ٿو جاچي ڏنو وڃي؟!

رهبر واري رمز ۾ رهڻو آهي. رهبر جي ان رمز کي پروڙڻو آهي ته، سڀ ڪجھ پاڻ ۾ اٿئي ، پاڻ ۾ ئي سڀ راز سمايل آهي. رنگ، بيرنگ سڀ ڪجھ منجھ سمايل آهي. ٻاهر ڪا به شي نه آهي، هيون سڀ اجايون ڳالهيون آهن.

مالڪ فرمائن ٿا ته، سدائين جي لاءِ همہ اوست ئي رهہ. جڏهن حلاجي حڪم تي پورو هوندين ۽ سُوريءَ کي سيج ڪندين، تڏهن ته مولىٰ مهدي واري موج ماڻي سگهندين.

(ڪلام)

تلھ ❁ نَقُلَ کي وجي نامَ نفي ڪيو ، اَصُل ٿيو اثباتِ

❶

قلبي قرب قرارو قائم ، وحدت وائي واتِ

❷

سِري سَيرُ سڄاتم سارو ، مورت جي محلاتِ

❸

رُوحيءَ ۾ آهي رهبر رايو ، ڏِسڻ واري ذاتِ

❹

خفيءَ ۾ آهي خيال خماري، ڪسڻ واري ڪاتِ

❺

اخفا جو آهي اَلتّ اشارو ، انحد واري اوقاتِ

❻

ظاهر باطن هادي مهدي ، مولىٰ واري مصلاتِ

حل لغات :-

(1) قلبي، سري، روحي، اخفا اهي سڀ لطائفن جا نالا آهن. جيڪي سڀ انسان ۾ اندر سمايل آهن. ترتيب وار انهن جي لفظي معنىٰ هيءَ آهي،قلبي، دلي، قلب، دل (2) سري= راز، ڳجهه، سينو (3) روحي= روح سان، روح وارو، خيال (4) خفي= پوشيده، خفيا، لڪل (5) اخفا، اخفي= خفيءَ جي ابتڙ

تشريح :- پير مغان طالب کي جيڪو توحيد جو درس ڏُئي ٿو، ان کي نام سڏجي ٿو. اصل کي اثبات ڪرڻ لاءِ طالب کي انهيءَ نام جو سهارو وٺڻو پوي ٿو. مرشد واري نام کي اهڙي طاقت آهي، جو نيٺ وجيو نقل کي نابود ڪيو ڇڏي ۽ ساڳيوئي نام اثبات ٿيو پوي. اڳم صرف نام هو پر هاڻي اچي اثبات ٿيو.

جڏهن نام اثبات ٿيندو ته نقل فنا ٿي ويندو. قلب قرار ۾ اچي ويندو ۽ سارو من جو مونجهارو ختم ٿي ويندو . منهن مان رڳو وحدت جي واڪاڻ جاري هوندي ۽ هڪ حال هڪ خيال ۽ هڪو هڪ هوندو.

انساني جسم، انساني صورت جي رهڻ لاءِ هڪ مثالي محلات نهيل آهي. ان مورت جي محلات ۾ صورت جو سير سمايل آهي، جنهن کي"سري" وارو سير سڏجي ٿو. مالڪ فرمائن ٿا ته، اهو سري وارو جيڪو اسرار آهي، اهو پنهنجو پاڻ ۾ ڳولي لڌوسين ۽ سڃاتوسين. صورت کي مورت جي محلات ۾ ويهاري ڏٺوسين. سرڪار مالڪن جيڪي به مذڪوره ڪلام ۾ لطائف بيان فرمايا آهن ته ان سان گڏ انهن مان هر هڪ جو تاثر به بيان فرمايو آهي. پاڻ فرمائن ٿا ته مورت جي محلات ۾ ويهي، سري جو سير ڪيوسين. جڏهن روحي جو سير ڪيوسين ته ان ۾ ڏسڻ يعني ديد جي شڪتي وڌيڪ ڏسڻ ۾ آئي، يعني نظاري جو تاثير ان ۾ رهي ٿو. خفيءَ ۾ وري ڪسڻ جي خمار جو نشہ رهي ٿو . هن ۾ ڪسڻ جو شوق وڌيل آهي. اخفيٰ جو وري الڳو اشارو آهي، ڇو جو اخفيٰ ذڪر جسم جي ابتي پاسي کان شروع ٿيندو آهي. هن ۾ غيبي اثرات نمودار ٿين ٿا. جنهن ۾ عجيب غريب آواز وغيره ٻڌڻ ۾ ايندا آهن؛ انهيءَ غيبي آواز ته هي سڀ غضب ڪرايا آهن. ڪي ڦاهي چڙهي ويا ته ڪي قتل ٿي ويا، ڪن جي وري ڪل ڪلجي وئي ته ڪي گهائي پيڙيا، بهرحال ڪن سان کهڙا قرب ٿيا ته ڪن سان کهڙا پسڻ پنائيءَ سائين وانگر ته:

" ڪڏهن ڪا نہ سئي ، ته ڪا سگهي گڏي سڄڻين "

پوءِ ٿورا ڪي گهٽا هر ڪنهن سان حال آسارو ضرور قرب ٿيا آهن. وڌيڪ مرشد مالڪ آهي؛ راض ڪندو ته رسائي ٿي ويندي.

" ري راض رهبر جي سواءِ ، توحيد ترهو ڇا ڪندو
نظمي هجي نثري توڙي، سو دره درهو ڇا ڪندو"

مولىٰ مهدي جي مهر کان سواءِ، ظاهر جو معاملو هجي يا باطن جو حل ٿي نہ سگهندو.

(ڪلام)

تلھ ❋ مُحبَ مِٺا ڪر نہ تون ماٺان ، اَڏج اَندر ۾ اوطاق

❶

هُجتَ هرگز ڪانہ هلي ٿي ، مِهر پَوئي مَنَ ماڪَ

❷

جٺري جانب ڪر نہ جدائي ، مارين ٿو مُشتاق

❸

ڪر ڪوهيارل ڳوپُ ڳنڍڻ جو ، وِڪَ نہ پوي هڪ واڪَ

❹

ساهُ سيلاني ساري مهدي ، پاڻُ پَسائج پاڪُ

حل لغات :-

(1)ڳوپ= رفو، ٻن شين کي پاڻ ۾ ڳنڍڻ جو هڪ طريقو (2) واڪَ = ڪنهن ڪم لاءِ همت نہ ٻڌڻ ، بي همتائي.

تشريح:- اندر ۾ جو اوطاق اڏيندو، تہ ضرور ان ۾ وهٺو بہ پوندس! تڏهن عاشق، پنهنجي محبوب سان مخاطب ٿي صدا ٿو ڪري تہ، اي! محبوب سائين، أهي لڪ چپ وارا ماٺان ۽ انداز مون سان نہ ڪر. قرب ڪري اچي اندر ۾ آستان جوڙ، پنهنجي مهر سان، پنهنجي مهر جي ماڪ سان اچي اندر ۾ خيما ڪوڙ. جٺري جدائي ڪري، اجايو پيو ٿو مشتاقن کي مارين. ٽوڙڻ جي ڇڏ، ڪا ڳنڍڻ جي ڪر. پنهنجو ڪو قرب ڪر ، منهنجي تہ ڪا بہ هجت نہ ٿي هلي سگهي. مون ڪان تہ هڪ قدم بہ اڳتي ڇُريو نٿو ٿئي. بس – تون پنهنجي ڪا سرداري ڪر، مون ڏي نہ ڏس. مون وٽ تہ سدائين تنهنجي تات آهي. مونکي تہ تون هميشہ ياد آهين. هاڻي تون ڪو "پاڻ" پَسائڻ جو پنهنجو قربُ ڪر.

(ڪلام)

تلهه ✽ سَنيم سانگُ سري دا سارا ، شاهه نُور ڏنم نروارا

❶

پُتلا بنائي خاڪي ، اِتان آڻ تيا هے اوطاقي

چشمان دا چمڪارا

❷

رنگ مَحل دي رائي ، پرين پنهنجو پاڻ پسائي

اِهي آهن عشق جا آرا

❸

مَهدي منهدار اِمامُ مُڪائون، اهڙو ٻئي جو شانُ نہ ڪيائون

آيا ٿي تہ اُچارا

حل لغات :-

(1) آرا = آرَ جو جمع آهي بمعنىٰ قرب، محبت، پيارُ، چاهُ (2)اُچارا = اوچو، مٿانهون

تشريح:- سِر جو سانگو لاهه پلي پوءِ عشق کي هٿڙو لاهه، جڏهن سر جو آسرو لاهبو تڏهن ئي تہ ڪجهہ ٿبو. ديدار ئي پوءِ ٿو نصيب ٿئي، اول سِرُ ڏيٽو ٿو پوي ڏسي سر ڏيڻ تہ سولو آهي پر اڻ ڏٺي جو سودو سو بہ سر جو، هرو ڀرو آسانُ ڪونہ آهي. ديدار ڪرڻ ڪانپوءِ تہ، سر ڏيڻ وارو سودو سَستو ٿو ڀانئجي ۽ چئجي تہ هزار سِر بہ قربان ڪجن، تڏهن بہ ٿورا آهن پر ڀهريائين اَڻ ڏٺي سودي جيڪو رڳو ٻُڌل ڳالهہ تي ٿو ڪجي هڪ سر ڏيڻ بہ ڏکيو ٿو لڳي بلڪ گهٽي ڀاڱي ڪونہ ٿو ڏئي سگهجي!

پاڪ مالڪ فرمائن ٿا ته، سِرَ جو سمورو سانگو لاهي، پوءِ نُور اِلاهي جو درشن ماڻيو اٿئون،درشن جي ديدار مان اِها خبر پئي سُون ته "هي" ڪجھ به ڪين آهي. سڀ ڪجھ پاڻ آهي، هي هڪ خاڪ پاڪ جو پُتلو آهي. جنهن ۾ پاڻ سائين اوطاقي ٿي اچي ويٺو آهي.

دنيا هڪ رنگ محل جي مثال آهي، جنهن ۾ پانتِ پانتِ جا رنگ سمايل آهن انهن هڙني رنگن ۾ يار جو جلوو ڪار فرما آهي.

"هڪ قصر دَرَ لکَ، ڪوڙين ڪٽس ڳڙکيون
جيڏانهن ڪيان پَرکَ، تيڏانهن صاحبُ سَامهون"

"شاهه صاحب"

ڪيئي رنگ، ڪيئي ڍنگ، ڪيئي صُورتون، ڪيئي مُورتون، ڪيئي پوشاڪون، ڪيئي چولا، سڀ سندس مظهر آهن.

"پهرڻ والا هِڪو رانجهن، لکين هزارين چولا"

لکين ڪروڙين بَلڪ انيڪ لِباس اٿس، هِنَ رنگ محل ۾. عِشق شهزورُ آهي، جيڪو ڪثرت جي رنگ محل مان، انيڪ پوشاڪن هوندي به اچي ٿو حق کي سُڃاڻي.

" مهدي اُهڙو منور، پيو ٿيو آ نه ٿيندو
اُهڙو صوفي سَرور، پيو ٿيو آ نه ٿيندو"

"مظهر فقير لاکو"

(ڪلام)

ٿلهه ✤ عاشقن ٻارڻ ٻاريو جوڳي ناٿ جلن، اُهي آدوتي الف پڙهن

❶

جَرَ جراٿي جيري ڪايا، اُلا جيبون برهَ بَچايا

اُهي معشوقن جا ماريا، منزل مدد رَسن

❷

اَلعشق نارالله لاٿئون لالي، مَجُ مُحبت جو نوبت شاهي

آٿن چاڙهن پاڻ سِپاهي، ٻيا سڀ ورق وسارن

❸

مهَدي انهن گهر آيو، خوديءَ کي جن پاڻ جلايو

پرينءَ تن کي پاڻُ پَسايو، اُهي آڙاهه منجهه اُچن

حل لغات :-

(1) جَرَ = باهه جو تؤ، تپش (2) جَراٿي= لُوساٿي(3) جيري = پچائي رَڌي

تشريح:- عِشق جي باهه اُها آهي جو سواءِ الله جي ٻيو سڀ ڪجهه ساڙيو ڇڏي! عاشقن انهي باهه جو ٻارڻ ٻاريو آهي ۽ پاڻ اُن ۾ پچندا ۽ جلندا رهن ٿا پر سڙي رَکَ ٿي نه ٿا وڃن،جو جو هنن وٽ الف اثبات آهي. جيڪي عشق جي آڙاهه ۾ سڙيا، ڪامِيا ۽ پَڃريا آهن، جن کي برهه جي باهه پُچين ڪبابُ ڪري ڇڏيو آهي، جيڪي پنهنجي محبوب تان سرگهورآهن، اُهي ئي منزل ماڻي سگهن ٿا.

عاشقن کي عِشق جي اَڳ جي لالاڻ جي لالي، هميشه منهن تي سينگاري رهي ٿي. هنن کي عشق کانسواءِ ٻيو سڀ ڪجهه وسريل آهي. "پاڻُ" به وسريل اٿن. جن پاڻ وِساريو ۽ خودي ختم ڪئي ته مهَدي مولىٰ يعني الله به انهن جي گهر ٻاڻمرادو هلي آيو ۽ اچي پنهنجو پاڻ پَسايو.

"هِي ٻہ ڪِينَ وِيٺو ، هُو ٻہ ڪِينَ ويو
نفي ۽ اثبات کان ، پَري خيال پيو
سَچو سَچُ ٿيو ، پانهپ ٻولي ناھ ڪا"

"سچّل"

༄༅

(ڪلام)

ٿلهه * عِشق اِلاهيءَ ڪيو احسانُ ،ڪونہ پڙهيوسين ڪلمو قرآن

❶

ساقيءَ سارو سُرُ سمجهايو ، سجدو صورت سِرُ سُبحان

❷

لَااِلٰهَ وارا لٽا لاڳاپا ، اِلَّا اللّٰه واري آهيون ايوان

❸

مسجد مندر حَقُ هيڪڙائي ، لاهي ڇڏيائين شڪ گمان

❹

ذِڪر فِڪر جي ڳلڙي نہ ڪائي، مهدي واري آهيون ميدان

حل لغات :-

(1) ايوان= اڱڻ، صحن، ميدان، پاسو، حصو

تشريح :- جن کي الاهي عِشق لڳو ۽ عاشق ٿيا، تہ انهن کان پڙهڻ، پڙهائڻ ڇڏائي ويو. ڇاڪاڻ تہ جيڪي ڪجهہ لکيو ويو آهي ۽ پڙهيو ٿو وڃي، اُهو هُنن ڪَرڻ شروع ڪري ڏنو انڪري وري وري ساڳي شي کي پڙهڻ، هنن اجايو وقت وڃائڻ سمجهيو.هنن جو هاڻي عشق اچي استاد ٿيو آهي. جيئن عشق چوندو رهيو، تيئن هو ڪندا رهيا ۽ عشق جي رَهبريءَ ۾ اڳتي وڌندا رهيا. ٻيا سڀ ڪتاب ٻَپي رکي ڇڏيائون.

مالڪ سردار فرمائن ٿا تہ، ٻين قرآن ڪتابن ۽ ڪلمي پڙهڻ مان ڪجهہ بہ حاصل ڪونہ ٿيو، انڪري اُهي پڙهڻ ڇڏي ڏناسين ۽ ڪونہ پڙهياسين. بس عشق اچي پنهنجا احسان ڪيا آهن. اهي سڀ عشق جا احسان آهن جو چؤ طرف رڳو چانڊاڻ لڳي پئي آهي اِهو عشق ئي آهي جنهن اچي حق کي اظهار ڪيو آهي.

رڳو ڪلمي قرآن پڙهڻ سان تہ ڪجهہ بہ ڪونہ ٿو ٿئي سواءِ عِشق جي ڪلمي

قرآن کي سمجهڻ ئي مشڪل آهي، پر جي سمجهي ٿو وجي تہ وري ائين ڪرڻ جيئن قرآن ۽ ڪلمو چوي ٿو، ناممڪن آهي. عشق ڪانسواءِ بي سڀ اونده آهي. عِشق اُها روشني آهي جو، چوڏنهن ئي طَبق روشن ڪيو ڇڏي.

"عشق جنين سِر آيو ، ڏوڙا تنين ڏاجا
لُون لوُنءَ ۾ لبيڪ جي ، لنءُ لڳن ڪاجا
سامي سَباجها ، وتن ڪيف ڱڪوريا"

"سچّل"

عشق جواچڻ بہ ڪنهن وٽ ٿئي ٿو. جنهن تي مُغان جي مهر ٿيندي، تہ پوءِ دير نہ آهي. سو جنهن جو مغان عشق آهي، تہ پوءِ اُهو عاشق بہ ٿي ويندو، پر جي ڪو پيو مغان اٿس تہ پوءِ عاشق ٿي نہ سگهندو.

جيڪو عشق تي عاشق ٿيو،اوشاق بنجي ويو
پير مغان جي پاس سان ، پُرَ پاڪ بنجي ويو

"مظهر"

"طالب" عاشق آهي ۽ "مطلوب" عشق آهي.جنهن جو مطلوب عِشق آهي، اُهو عاشق آهي.جنهن جو رهبر عشق آهي، انکي ڀئي ڪنهن بہ ڪتابِ جي پڙهڻ جي ضرورت ڪانہ پوندي. اِلاهي عشق وارا لُدني علم جا مالڪ هوندا آهن. لُدني علم واري کي ظاهري علم جي ڪهڙي ضرورت؟! جڏهن تہ عاشقن ڪان ڪوبہ راز، ڪوبہ علم ڳجهو نہ هوندو آهي. عشق جي اچڻ سان سڀُ شڪَ شُبه لهي ويا ۽ صورت جو سجدو سابِ ٿيو. حق جي هِڪُ هيڪڙائي ٿي وئي، ڪابہ ٻيائي ۽ ڪوبہ غير نہ رَهيو. ٻيو سڀ ڪجھ فنا ٿي ويو. هِڪُ حق وجي رهيو. انکري لَا اِلهِ جي ڪانَ بہ ڪانہ رهي.

"چاڪي نفي ڪيان چاڪي اثبات ، سوا مولا جي ٻيو ڪجھ ناهي"

"دريا خان فقير ڪلهوڙو"

جڏهن سڀ ڪجهه پاڻ ئي آهي، ته پوءِ فنا وري ڪير ٿئي؟ پر اِها پڪ وري تڏهن پوندس، جڏهن هن جسم کان جدا ٿئي. جسم کان جدا تڏهن ٿي سگهندو، جڏهن سِرَ جو سانگو لاهيندو.

ڪر درياخان پاڻُ تون پٽرو
چو چپائي اٿئي پنهنجي ذات
چڏ سِريءَ جو سانگو لاهي

عشق وارن کي ڪنهن به زهد عبادت يا ذڪر فڪر جي ڪابه ضرورت ڪانه هوندي آهي. هو ميدان عِشق جا پروانا آهن هُو عشق جي ميدان ۾ علَمبردار آهن. هو صرف عشق جا عاشق آهن، ٻئي ڪنهن به ذڪر فڪر جي هنن کي ڪابه خبرڪانه آهي.

"ڪانهي ڪاڻ ڪَتِڻَ ،جي سچل ڪي،
آتڻُ يارُ اُجاري هَليو ويو"

عِشق سڀُ آتڻ ۽ آسڻ اُجاري اڃا ڪري ڇڏيا. باقي ڪنهن جي لاءِ ويهي ڪير ذڪر فڪر ڪري؟! عشق اڃي " پاڻ " کي اثبات ڪيو.جڏهن سڀ ڪجهه "پاڻ" اثبات ٿي آيو ته پوءِ ڪير ويهي ڪنهن جي عبادت ڪري؟!

" پنهنجو نالو پاڻ ٿو ويئو وٺي!"

ജ൯

(ڪلام)

ٿلهه: آيو عِشق مولئ ، لڳين لائق پانيان
سبب کهڙي سَرتيون،لوڪ ڪان لِڪايان

❶
مَسرورُ ڪيو آ ، اوهان يارَ حبيبن
اِهو ڏاج ڏڪڙن ، برهه بُوند پانيان

❷
هَٽن ۾ هزارين ، ڳچيءَ ڳل مون ڳانا
اِها چير سُورن جي ، پيرن مان نہ لاهيان

❸
بيدل ڪي بَچايَوَ ، برهُ يارَ باري
تنهنڪي ڪيو ڪچَ ۾، وينو وِرهُ وَسايان

حل لغات :-

(1) مَسرورُ : سُرور جو اسم آهي بمعنئ خوش باش، پُر مُسرت

تشريح:- جهڙي طرح هِن ڪلام ۾ بيدل فقير جو نالو پيلُ آهي اهڙي طرح ٻہ ٻيا ٻہ سرڪار مالڪن جا اهڙا ڪلام مِلن ٿا جن ۾ پاڻ پنهنجي طالبن جا نالا رَچايا آهن. پاڻ ڪڏهن ڪڏهن ائين ٻہ ڪندا هئا. جو ڪافي چئي نالو وري ڪنهن ٻئي درويش جو وجهي ڇڏيندا هئس. هيءَ تہ منهنجي سانير جي ڳالهہ آهي تہ پوئين دور ۾ ٻہ سرڪار پاڪن ٻہ ٽي ڪافيون فرمايون هُيون، جن مان هڪ ڪافيءَ ۾ " پاڻ وڃائي پاڻ ٿي آيسُ" ۾ نثار فقير ميراثيءَ جو نالو وڌو هئائون، پر پوءِ نثارعليءَ

جي اصرار تي، هن جو چوڻ هو ته ” منهنجي ايتري منزل ئي ڪانهي ماڻهن مان ئي جندُ ڇڏائي ڪونه سگهندس“. انڪري سندس نالو ڪلام ۾ نه وڌو ويجي، تنهن ڪانپوءِ مالڪن هڻ مسڪين جو نالو ڪافيءَ مان ڪڍيو ۽ پنهنجو نام مبارڪ ڪلام ۾ رچايو. اهڙي نموني سان هِن ڪافيءَ ۾ به بيدل فقير جو نالو اهڙو ته رچايو ويو آهي جو اتي ٻيو ڪوبه نالو ائين رچي نٿو سگهي، جيئن هي رتل آهي. اصل مصرع ڪي ئي ڪلامَ مان ڪڍي ڇڏجي ۽ ان جي جاءِ تي ٻي مصرع ٺاهي رکجي ته پوءِ نالو ٻيو رچي سگهي ٿو، باقي ته ساڳي مصرع مان اهو نالو ڪڍي ٻيو نالو رچائڻ محال ٿو ڏسجي.

اسانکي ته ڪٿي اِها خبر آهي ته مذڪوره ڪافي سرڪار مالڪن جي فرمايل آهي پر ٻيو ڪو ٻڌڻ وارو ته ائين ڪونه چوندو. هو چوندو ته، نالو جو بيدل جو پيل اٿس، ته هيءَ ڪافي به بيدل فقير جي چيل هوندي، پر جنهن بيدل جو سمورو ڪلام پڙهيو هوندو ۽ بيدل فقير جي سوانح جي به ڄاڻ هوندس ته پوءِ هو هن ڪلام کي ڪڏهن به بيدل فقير جو ڪري نه سمجهندو.

ٻهرين ڳالهه ته ڪافيءَ جي گهڙت ۽ اُٺاوت بيدل فقير جي ڪلام جي گهڙاوت کان بلڪل مختلف آهي. ٻيو ته مذڪوره ڪافيءَ ۾ جنهڪو خيال ملي ٿو. اُهو بيدل فقير جي ڪلام ۾ اڻ لڀُ آهي.

مٿيون ٻئي نشانيون جيڪي هِنَ ڪافيءَ کي بيدل جي ڪلام کان الڳ ڏيکارن ٿيون، اُهي لڪل ۽ ڳجهيون آهن پر هتِ اُهي نشانيون به ڏجن ٿيون. جيڪي بلڪل صاف ظاهر ۽ چٽيون پٽيون آهن. جن کي هڪ اڻ پڙهيل ۽ ادب سان شوق نه رکندڙ انسان به ڄاڻي سگهي ٿو.

(1) مذڪوره ڪافي بيدل فقير جي رسالي ”ديوان بيدل “ ۾ ڏنل ڪونه آهي. هِنَ ڳالهه مان به پَڪ ٿيئڻ گهرجي ته هيءَ ڪافي بيدل فقير جي چيل نه آهي.

(2) فقير ڪوڙ نه ڳالهائيندو آهي. هو هميشه حق جو هوڪو ڏيندڙ آهي بيدل فقير چير پيرن ۾ ڪڏهن به ڪونه پاتي آهي. سندس سوانح ۾ ڪٿي به اهڙي ڳالهه ڪيل ڪونه آهي، جنهن مان خبر پوي ته بيدل فقير پنهنجي زندگيءَ ۾ ڪڏهن ڪا چير به پيرن ۾ پاتي هئي ۽ نه وري ڪا اهڙي روايت ئي مِلي ٿي، جنهن ۾ اهو چيو ويو هجي ته بيدل فقير سدائين لاءِ ته نهيو پر رڳو ٿوري وقت لاءِ به چير پيرن ۾ پاتي

هجي. مولىٰ پاڪ جن بيدل فقير ۽ سچل فقير جي سُخنات کي تمام گهڻو پسند فرمائيندا هُئا. ويراڳ ڪندڙ دَرويشن کي اُها بلڪل خبر هوندي هئي ته پاڪ مولىٰ جن ٻين سڀني فقيرن جي ڪلام کان وڌيڪ بيدل ۽ سچل جو ڪلام پسند فرمائيندا آهن. اُن چاهت جي مد نظر به ٿي سگهي ٿو پاڻ بيدل فقير جو نالو ڪافيءَ ۾ وڌو هجين. مالڪن پنهنجي هٿن ڪيَ وڃائڻ خاطر به ٿي سگهي ٿو ته ائين ڪيو هجي. ڇو ته پاڻ پنهنجو ڪلام نه ته ڪڏهن لِڪاين ۽ نه وري ڪو پنهنجي حُضور ۾ پنهنجي طالبن کان ڪڏهن چوراين. جيڪڏهن ڪو درويش مالڪن جو ڪلام چوڻ شروع ڪندو به هو ته اُن کي پاڻ منع ڪندا هُئا ۽ فرمائيندا هُئا ته ٻين فقيرن جو ڪلام پڙهو. جيئن پاڪ مولىٰ جن هر وقت ۽ هر حال ۾ عشق پاڪ جي قربن ۽ احسانن جا گيت ڳايا آهن، ائين ٻئي ڪنهن به عشق جي تعريف نه ڪئي آهي. پاڻ سدائين عشق جي بهاري ۽ موج جو ذڪر فرمايو اٿن. عشق کي لائق ۽ محسن سڏيو اٿن. ٻي ڳالا غيبت ته پري رهي، جيڪا ٻين عاشقن ڪئي آهي پر پاڻ ته عشق جي درد جي رسوائي به ڪڏهن ڪونه ڳائي اٿن! ٻين عاشقن، جيڪڏهن هِڪ عشق جو ٿورو ڳايو هوندو ته ان سان گڏ، به ٽي شڪايتون به ضرور ڪيون هوندن. هن ڪافيءَ ۾ به پاڻ عشق جي اڇڻ جا احسان ۽ ٿورا مڃيا آهن. فرمائن ٿا ته ڪروڙين قرب ۽ لکين لائق ٿيا، جو عشق پاڪ اچي پنهنجو ڪيو. عشق پنهنجي اظهاري پاڻ اچي ڪئي آهي.هي عشق ٿو پنهنجي اظهاري پاڻ ڪري، مونکي ڪهڙو حق آهي جو انکي ويهي لِڪايان! سو به بنان ڪنهن سبب جي!! جڏهن ڪو عُذر ايذاءُ ئي ڪونهي ته پوءِ ڇو عشق لِڪايان؟!

جڏهن ته عشق وارو ڪڏهن به لڪي ڪونه ٿو سگهي، ته پوءِ عشق کي لڪائڻ جي بي سُود ڪوشش ڇو ڪجي؟!

عشق سندو آثار نکي ڳُجهو رهندو

برهه سندو بيمار نکي لِڪو رهندو

"بيدل"

آثار ئي پيا سڀ ڪجھ ٻڌائيندا. عشق جي اڃڻ سان اهڙي ته خوشي ۽ مُسرت ملي آهي، جيڪا جيڪڏهن لوڪ کان لڪايان به پر تڏهن به لڪي نه سگهي. اها اهڙي خوشي آهي، جو ان کان وڌيڪ ٻي ڪا به اهڙي خوشي نٿي ٿي سگهي. اُن خوشيءَ ۾ جيڪو ڏکن جو ڏاج ڏنو ويو آهي، اُنهيءَ ته ويتر سون تي سُهاڳ وارو ڪم ڪيو آهي.عشق پاڪ جا جيڪي اُهي ڏک آهن، اُها هڪ برهه جي بوند آهي، جيڪا عاشق تي سدائين وسندي رهي ٿي. بوند جو وسڻ بهاريءَ ۾ شامل آهي. اُهي ڏک نه آهن، برهه جي بوند آهن. اُنهن ڏکن ته مسرور ڪيو آهي. نالي ۾ ته ڏک ٿي چئبا پر هيءَ خوشي انهن ڏکن جي ڏنل آهي، اُن ڪري اُهي ڏُک نه چئبا. ڇو جو ڏک ڪڏهن به سُکَ نه ٿا ٿي سگهن. عشق ۾ جيڪي ڪجھ فعل انسان کان ڪيو ويندو آهي، اُهو اُوس هوندو آهي. اُن ۾ عقل جو دخل نه رهندو آهي ، بلڪه عقل ان کي تسليم ئي نه ڪندو آهي. جڏهن اندر ۾ عشق اچي ٿو ويهي تڏهن سندس ٿي هلي.

سرڪار مالڪن انهن زيورن ڪانسواءِ جيڪي پاڻ پنهنجي هڪ ڪافيءَ ۾ بيان فرمايا آهن، عشق پاڪ جا هي ٻيا زيور ڪنئا ڪولابا. ڇڙا.ڏنير ۽ ڳانا جامان به پاتا آهن پر اهي سڀ وقت گذرڻ سان گڏ لهندا ويا.باقي ڇير پيرن ۾ جڏهان ڪون پاتن نه وري ڪونه لاٿن. ڇير پيرن ۾ مالڪن کي سدائين سجايل هوندي هئي ۽ اُتي جڏهن هلندا هُئا ته اُن جي ڇم ڇم جو آواز اهڙو ته مَڌُر ۽ پيارو نڪرندو هو جو ٻيون پلي هزارين ڇيريون، اُن سان گڏ پاسي ۾ وَڃن پر مالڪ جي ڇير مبارڪ جو آواز سيني ۾ پڌرو رهندو هو. اُن آواز ۾ ايڏو ته مِٺاسُ هو، جو جنهن ٻُڌو هوندو ، ته اُن کا ڪڏهن به وسري نه سگهندو. جهڙي طرح تانپوري جي ڇيڙ يا سر منڊل جي تارن مان آواز نڪرندو آهي. سرڪار مالڪن جي قدم کڄڻ سان پيرن ۾ پيل ڇير مان آواز اهڙو ته گونجي اُٿندو هو جڻ ته هڙئي سُرَ اُن ۾ مليل آهن! پاڻ ان ڇير کي ئي عشق جي ڳهن مان باقي پاڻ وٽ رهڻ ڏنو. ٻيا سڀ وقت تي آيا ۽ وقت تي ويا. عاشقن کي جيڪو عشق ملي ٿو اُها هڪ امانت آهي جيڪا هنن کي سونپي ٿي وڃي. اُها امانت هنن کي سانڍي رکڻي آهي. امانت ۾ خيانت ناهي ڪرڻي. هنن کي عشق سان نڀائڻو ٿو پوي اُهو نڀائڻ هر هڪ عاشق جو الڳ الڳ ٿيندو آهي، ڪو ڪهڙي ريت نڀائي ته ڪو ڪهڙيءَ ريت.مالڪن جنهن پيار ۽ قرب سان هي ناتو نڀاهيو آهي، اهڙو مثال ڪونه ٿو ملي.جيئن ٻار کي ڪٿي ڪچ ۾ کيڏائبو ۽ کڏائبو آهي. هن جو هر انگل پورو ڪري ريجهائبو آهي،

اهڙي طرح پاڻ بہ عشق کي ڪڇ تي ڪٽي ، ڳرانڙي پائي ويهي قرب وندبيو اٿن. عشق جي ڪنهن بہ انگل کي، اجايو ڪونہ سڏيو اٿن ۽ نہ وري ڪو ان کي پوري ڪرڻ ۾، ڪنهن تڪليف جي ڳالهہ ڪئي اٿن سدائين عشق جي موج مستي ۽ قرب قرار ڳايا اٿن. جيئن هتِ هِن ڪلام ۾ فرمائن ٿا تہ عشق کي ڪڇ ۾ ڪيو وينا ٿا بره جي بوند مٿي تي وسايون.

ꕤ

(ڪلام)

ٿلهه* عشق الله ريءِ عمر اجائي، ويهي وقت وڃايئي،هَٿِ ڇا آيئي

❶

فرض فنا ڪان ٿئڙين فارغ ، ٻوڙيئي ڪين ٻيائي

❷

نينهن نماز ڪان ٿئڙين نابرُ ، پنهنجو پاڻ پڏايئي

❸

مئي مهتاب علي مَستانو ، سچو سُخن سُڻايئي

حل لغات :-

(1) فارغ = واندو، آجو، آزاد (2) نابرُ= انڪاري، نہ مڃڻ وارو(3) پَڏائڻ = پنهنجي ساراهہ ڪرڻ ، پاڻکي پائڻ،غرور ڪرڻ، تڪبر ڪرڻ

تشريح:- عشق وارا سواءِ عشق جي، عمر اجائي ٿا سمجهن. موليٰ جي عشق ڪانسواءِ دنيان ۾ گهڙيون ٻين جانورن وانگر بسر ڪرڻيون پون ٿيون جن ڪي حيوان چيو وڃي ٿو.انسان بہ "**حيوان ناطق**" سڏيو ويو آهي. ناطق تڏهن ٿيندو جڏهن پنهنجي مالڪ ڪي سڃاڻيندو. ورنہ رڳو حيوان رهندو. بنان عشق مولا جي انسان حيوان آهي.

" ڪيا ڪروڙين قرب پنهنجا، اڇي عشق هن عاصيءَ تي

ڪري حيوان مان آدم ، پلي آيو پلي آيو"

"روشن جهانيہ"

"اهو عشق احسان ڪيو جو انسان ڪيو" موليٰ جي محبت ڪانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ ڪونہ آهي. فقير جي نام ڪانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ هٿ نہ ايندو. هي جيڪي ڪجهہ پنهنجو سمجهي ٿو اهو بلڪل پرائو آهي. هر ڪاشي پنهنجي اصليت ڏانهن موٽندي آهي. "هي" فنا آهي، "هو" بقا آهي.

"ڪُل شي ذائقة الموت " فنا مان بقا ۾ اچڻ لاءِ موت جو ذائقو چکڻو آهي. ڇا ڪاڻ ته هي پاڻ بقا آهي پر رهت فنا ۾ اٿس انڪري اصليت ۾ اچڻ ڪاڻ فنا ۾ مرڻو پوندس ان ڪانپوءِ بقا يعني اصليت ملندس. مولىٰ جي نام ڪانسواءِ ٻيو سڀ فاني آهي جيڪڏهن فنا مان بقا ڏانهن سڀ ڪنهن کي هلڻو به آهي ته پوءِ مولىٰ جي نام ڪانسواءِ اتي ٻيو ڪير به گڏ ڪونه هوندو. هي سڀ دنيان دولت ۽ رشتا ناته محض اکن جو ڏوُ آهن. انهن سيني ناتن کي ٽوڙي هڪ پنهنجي مولىٰ جو ناتو قائم ڪجي.ٻي سڀ ٻيائي ختم ڪري مولىٰ جي نام ۾ گم ٿي وڃجي. پلا جي تون پاڻ کي نام ۾ فنا نه ڪندين ۽ ٻيائي رکيو ويٺو هوندين ته ان مان توکي ڇا حاصل ٿيندو ڪجهه به ته نه . حيوان جو حيوان رهجي ويندين!

نينهن واري نماز کي ڏيندو پٺي ۽ پنهنجي مولىٰ کي سڃاڻڻ بدران رهندو پاڻ کي ويهي پڙهائيندو ته پوءِ ڪجهه به هٿ ڪونه ايندس جيستائين پاڻکي پنهنجي مالڪ ۾ گم نه ڪندو تيستائين ڪجهه به حاصل ڪري نه سگهندو.

مهتاب علي فقير مستانو چوي ٿو ته هي جيڪي ڪجهه ڪافيءَ ۾ چيو ويو آهيءِ اهو پنهنجيءَ جاءِ تي ته بلڪل سچ چيو ويو آهي پر انهي سچ جي هوڪي ڏيڻ مان ويچاري مهتاب عليءَ کی هٿ ڇا آيو؟ حق جي هوڪي ڏيڻ واري کي سواءِ حق جي ٻيو وري ڇا پلئه پوندو. هُو حق آهن انڪري هُو حق ڏسن ٿا حق پسن ٿا حق ٻُڌن ٿا حق چون ٿا هنن کي ٻي ڪنهن به شي جي ضرورت نه آهي.هنن کي جيڪا شئي هٿ ڪرڻي هئي اُها هو هٿ ڪيو ويٺا آهن باقي ته هنن کي ٻئي ڪنهن به قسم جي لوڙ ڪونهي.

" انئي پُهر عَليلَ ، عاشق ڳُمُ الله ۾"

"فقير غلام حيدر شر"

هي ٻول به سرڪار مالڪن جو فرمايل آهي پر نالو مهتاب علي جو پيل اٿس. مهتاب علي نالي مالڪن جا به ٻه طالب هئا پوءِ خبر نه آهي ته پاڻ ڪهڙي مهتاب عليءَ ڏانهن ڪلام کي مَنسوب فرمايو اٿن.

(ڪلام)

تلهه٭ ڏسي اظهار ٿيون اکڙيون ، پرين پاسي نہ پائن ٿيون
پروڙي مامَ معنىٰ جي ، اَنا احمد اَلائن ٿيون

❶
نظارو ناٿ سان لائي ، رنگي رهبر سندي رائي
ملامت بار سِرِ چائي ، پرت سان پيچ پائن ٿيون

❷
مچائي مَچُ محبت جو ، سُجاڻي سير صحبت جو
وڄائي ناڏُ نوبت جو ، نئون نئون نينهن لائن ٿيون

❸
هٽائي هوڏ هستيءِ کي ، مچائي موج مستيءِ کي
وَسائي ويراڳ وستيءِ کي، لنگهي لا کان لڙائن ٿيون

❹
صادق صاف صورت سان، محو ٿي مَستُ مورت سان
پَسڻ جي پيچ پُورت سان ، اناالحق گيت ڳائن ٿيون

حل لغات :-

(1) ناٿُ = مُرشد، مَحبوبُ، اَللهُ (2) ناڏُ = وِڃُ خالي، پورو، جيئن نڙو، پائيپ، حوض يا حود جو ٿيندو آهي. سَرَهَ جي سڳ مان ٺهيل نفيل، جيڪا اندران پوري ٿيندي آهي ۽ سنهو پاسو مُنهن ۾ رکي ڦوڪ سان وڄائبي آهي ان کي ناڏُ يا نفيل چوندا آهن (3) نوبت = وَڄت، واڄو، ڌمالُ، معامرو يا معاملو.

شرح:- عشق جي اظهاري تڏهن ٿيندي، جڏهن يار جو ديدار ٿيندو ۽ ديدار تڏهن ٿيندو جڏهن ديدن جو درشن ٿيندو. اظهار ڪرڻ واري شي وري اک ئي آهي،

پوءِ اها اندرين اک هجي يا ٻاهرين، بهرحال ڏسڻ جو ڪم سواءِ اک جي ٻيو عُضوو ڪري نٿو سگهي. اهي اکيون ئي آهن جيڪي" انااحمد بلاميم" جي معنىٰ پروڙي، يار کي پنهنجو پاڻ ۾ ئي پَسن ٿيون. پنهنجي مرشد رهبر سان پرت جو پيچُ پائي نظارو لائن ٿيون. اهي اکيون ئي آهن جيڪي ڏسيو نٿيون ڍاپن. هر هر نوان نوان نينهن جا نيش پيون ٿيون ڏين. آهن تہ پنهي پاسي اکڙيون :

"ڏون ميڏيان ڏون ميڏي دلبرديان" اکيون ٿيون اکن کي پسن

هوڏ هستي کي هٿائي ، موج مستيءَ کي ماڻن ٿيون

"هستيءَ کي هَمہ اوست ۾ ، کيو گُمُ جنين

ڏٺو تڙُت تنين ، اکن شعاءُ شهود جو"

"بيدل سائين"

هو هوڏ ۽ هستيءَ کي ختم ڪري "لا " کان بہ اڳتي لنگهي ٿيون وڃن. پوءِ شهود جو ديدار هنن لاءِ تمام ويجهو ٿي پوي ٿو. فنا کي بقا آهي ۽ بقا کي فنا آهي! جڏهن" لا " کان لنگهي هليون، تہ پوءِ بقا ۾ پهتيون، ڇو جو فنا کانپوءِ بقا ٿيڻي آهي. جڏهن بقا اچي ٿيون تڏهن اناالحقُ الائڻ لڳيون.

هن ڪلام ۾ سرڪار مالڪن پنهنجي هڪ طالب درويش جو نالو رچايو آهي. هي درويش ذات جو گلال وينل ڳوٺ غازي خان لاڪو، تعلقہ گمبٽ ، ضلعہ خيرپور " ميرس" جو رهاڪو هو.

فقيرصادق عليءَ جو ڪلام بلڪل سندس هٿ اکر لکيل هڪ ڪتاب ۾ محفوظ آهي. جيڪو اهو ڪتاب هن وقت سندس پوين وٽ هوندو. اسان اهو شعرن جو ڪتاب جنهن ۾ فقير جو شعر ۽ ڪجهہ کي ڳالهيون بہ لکيل آهن. سندس پوٽي نظر محمد لاڪائي جي حوالي ڪيو هو. مذڪوره ڪلام بہ ان ڪتاب ۾ درج ٿيل آهي. پر جيئن تہ هي فقير مالڪن جو جوڙيل ڪلام آهي، ان ڪري صادق فقير جي ٻين ڪلامن کان جيڪي سندس جوڙيل آهن. بلڪل نرالو ٿيو بيٺو آهي.

(آڻ پورو ڪلامُ)

ٿلهه * آهيان پاڻ اللهُ ، سمجهي ڏٺم ثابت سِرَ ۾

❶ اندر ٻاهر ظاهر باطن ، قولُ ڪَلام الله

❷ چئن اکن مان اک تي هِڪڙي ، سمجهيم ساهُ پساهُ

٣٣٣

ٿلهه * پنهنجو پاڻ وِڃاءِ ، پوندءِ پوءِ سُڌ سَماءُ

❶ ڦهريان پنهنجو پاڻ وڃائج
اڳين آڌوتن کي ڪين لڄائج
خبر رک خداء

٣٣٣

ٿلهه * ڪيرُ مَري ٿو، ڪير ماري ٿو، اُهو جلدي ڏيو جوابُ

٣٣٣

ٿلهه * مولئ مونکي مار ، جيئرو نه ڏِسانس هن جهان ۾

❶ ڪٽي هٽينس اوچتو ، حيدري هَٿيار

♈♈♈

تلھ ♣ پسي ڏس پَساھ ، ٻاھر واھڙ ڪين ولوڙج
ٽٻي ھٽي ڏس غار ۾ غازي، پوندئي سڌ سماھ

♈♈♈

تلھ♣ اَصل ملڪ اسان جو، اُھو يارَ آھي
جتي حق ھيڪڙائي ، ٻي ٻيائي ناھي

❶

مِلي ماڻ مُحبت، سَچي سڱ صُحبت
وائي وات وحدت، انھيءَ رمز رائي

♈♈♈

تلھ♣ يَلي آئين موت موچارا
پرين جي پارَ جا پيارا

س ع
سنڌ ع 26-02-10